

Львівський державний університет внутрішніх справ

БЕЗПЕКА ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Навчальний посібник

Львів
2022

УДК 656.1+351.811.12+347.463

Б 39

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(*протокол від 25 травня 2022 року № 10*)

Рецензенти:

Івануса А. І., кандидат технічних наук, доцент
(Львівський державний університет безпеки життєдіяльності);

Йосипів Ю. Р., кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Парасюк В. М., Демків Р. Я., Когут В. М.

Б 39 Безпека дорожнього руху : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 340 с.

ISBN 978-617-511-355-4

Розглянуто правове забезпечення безпеки дорожнього руху, визначено правове становище учасників дорожнього руху, категорії та види транспортних засобів, особливості регулювання дорожнього руху в Україні. Охарактеризовано підстави притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення правопорушень проти безпеки руху. Визначено умови відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Викладено організаційно-правові засади діяльності підрозділів Національної поліції у сфері забезпечення дорожнього руху. Розглянуто питання щодо заходів особистої безпеки при застосуванні поліцейських заходів для забезпечення збереження життя і здоров'я працівників Національної поліції і підтримання високого рівня ефективності їх професійних дій.

Для практичних працівників підрозділів Національної поліції, науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти МВС.

The textbook considers the legal provision of road safety, determines the legal status of road users, categories and types of vehicles, features of traffic regulation in Ukraine.

A description of the grounds for bringing to administrative and criminal liability for committing offenses against traffic safety is carried out. The conditions for compensation for damage caused by a source of increased danger are determined.

The textbook was prepared for practitioners of the National Police, research and teaching staff of higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, applicants for higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs, as well as for others who want to improve their professional level and knowledge of road safety.

УДК 656.1+351.811.12+347.463

© Парасюк В. М., Демків Р. Я.,
Когут В. М., 2022

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2022

ISBN 978-617-511-355-4

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	6
ВСТУП.....	7
Розділ 1. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ.....	9
1.1. Законодавство у сфері безпеки дорожнього руху.....	9
1.2. Основні терміни і поняття Правил дорожнього руху.....	22
1.3. Правове становище учасників дорожнього руху.....	33
1.4. Категорії та види транспортних засобів.....	42
Тестові завдання.....	45
Контрольні питання.....	47
Розділ 2. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ.....	49
2.1. Адміністративна відповідальність у сфері безпеки дорожнього руху.....	49
2.2. Кримінальна відповідальність у сфері безпеки дорожнього руху.....	78
2.3. Цивільно-правова відповідальність у сфері безпеки дорожнього руху.....	99
Тестові завдання.....	111
Контрольні питання.....	116
Розділ 3. ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ДОРОЖНЬОГО РУХУ. ФІКСУВАННЯ ПОРУШЕНЬ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ.....	118
3.1. Регулювання дорожнього руху за допомогою дорожніх знаків і табличок до дорожніх знаків.....	119
3.1.1. Попереджувальні знаки.....	123
3.1.2. Знаки пріоритету.....	127
3.1.3. Заборонні знаки.....	128
3.1.4. Наказові знаки.....	134
3.1.5. Інформаційно-вказівні знаки.....	136
3.1.6. Знаки сервісу.....	147
3.1.7. Таблички до дорожніх знаків.....	149
3.1.8. Розпізнавальні знаки.....	154

3.2.	Регулювання дорожнього руху за допомогою дорожньої розмітки та дорожнього обладнання.....	158
3.3.	Регулювання дорожнього руху за допомогою світлофорів.....	166
3.4.	Регулювання дорожнього руху за допомогою регулювальника.....	170
3.5.	Фіксування порушень Правил дорожнього руху.....	172
3.5.1.	Порядок застосування портативних відеореєстраторів і карт пам'яті до них, їх облік, зберігання та видача відеозаписів.....	178
3.5.2.	Порядок застосування відеореєстраторів, установлених на службових транспортних засобах.....	181
3.5.3.	Порядок застосування автомобільних і стаціонарних систем.....	181
3.5.4.	Порядок застосування засобів фото- та відеозапису на БПЛА.....	182
3.5.5.	Обов'язки працівника поліції, пов'язані із застосуванням технічних приладів і технічних засобів фото- та кінозйомки, відеозапису.....	184
3.5.6.	Загальний порядок зберігання та видачі відеозаписів.....	185
	Тестові завдання.....	187
	Контрольні питання.....	190

Розділ 4. ХАРАКТЕРИСТИКА ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ

ПРИГОД.....	192	
4.1.	Поняття і види дорожньо-транспортних пригод. Облік дорожньо-транспортних пригод.....	193
4.2.	Особливості оформлення Національною поліцією матеріалів дорожньо-транспортних пригод.....	205
4.3.	Дії працівників патрульної поліції при отриманні повідомлення про дорожньо-транспортну пригоду.....	208
4.4.	Дії працівника патрульної поліції на місці дорожньо-транспортних пригод без потерпілих. Огляд місця дорожньо-транспортної пригоди.....	211
4.4.1.	Умови оформлення дорожньо-транспортної пригоди за «Європротоколом».....	218
4.4.2.	Складання схеми дорожньо-транспортної пригоди.....	222
4.4.3.	Рекомендації щодо проведення вимірів на місці дорожньо-транспортної пригоди.....	229
4.4.4.	Дії працівників патрульної поліції, якщо транспортний засіб зник із місця пригоди.....	235
4.4.5.	Дії працівників патрульної поліції під час переслідування транспортних засобів.....	236

4.4.6. Особливості оформлення матеріалів дорожньо-транспортної пригоди, коли учасники з'їхали з місця пригоди.....	241
4.5. Порядок оформлення адміністративних правопорушень за ст. 124 КУпАП.....	244
4.6. Перша домедична допомога потерпілим у дорожньо-транспортній пригоді. Види та склад автомобільних аптечок.....	252
Тестові завдання.....	264
Контрольні питання.....	267
Розділ 5. ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ.....	269
5.1. Превентивні поліцейські заходи забезпечення безпеки дорожнього руху.....	269
5.2. Порядок тимчасового вилучення посвідчення водія та тимчасового затримання транспортного засобу.....	276
5.3. Особиста безпека працівника поліції при застосуванні поліцейських заходів.....	287
5.3.1. Заходи безпеки працівника поліції під час регулювання дорожнього руху.....	289
5.3.2. Заходи безпеки працівника поліції під час зупинення транспортного засобу.....	290
5.3.3. Заходи безпеки працівника поліції під час перевірки документів у водіїв транспортних засобів.....	294
5.3.4. Заходи безпеки працівника поліції під час поверхневої перевірки водія, пасажирів, транспортного засобу.....	297
5.3.5. Заходи безпеки працівника поліції під час оформлення процесуальних документів, проведення замірів на місці дорожньо-транспортної пригоди.....	299
Тестові завдання.....	302
Контрольні питання.....	305
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ І РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	306
ДОДАТКИ.....	315

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ СКОРОЧЕНЬ

Автомобільна система	– автомобільна система технічних приладів і технічних засобів фото- і кінозйомки, відео-, аудіо запису
АМА	– аптечка медична автомобільна
БпЛА	– безпілотний літальний апарат
Док-станція	– станція для заряджання та зберігання відеозаписів портативних відеореєстраторів
ДСТУ	– державний стандарт України
ДТП	– дорожньо-транспортна пригода
КК України	– Кримінальний кодекс України
КУпАП	– Кодекс України про адміністративні правопорушення
МВС	– Міністерство внутрішніх справ
МТСБУ	– Моторне (транспортне) страхове бюро України)
ПДР	– правила дорожнього руху
СОГ	– слідчо-оперативна група
Стаціонарна система	– стаціонарна система технічних приладів і технічних засобів фото- і кінозйомки, відеозапису
ТЗ	– транспортний засіб
ТЗОДР	– технічні засоби організації дорожнього руху
ТСЦ МВС	– територіальні сервісні центри Міністерства внутрішніх справ
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК України	– Цивільний процесуальний кодекс України

ВСТУП

Безпека дорожнього руху та її забезпечення правовими засобами є актуальною в епоху стрімкого розвитку транспорту, збільшення транспортного сполучення та зростання кількості користувачів транспортних засобів. Попри безумовний позитив такого технологічного прогресу, слід указати на значне поширення порушень правил безпеки дорожнього руху із боку різних учасників – і водіїв, і пішоходів тощо. Це потребує виваженого державницького підходу до створення системи норм різних галузей права, які обслуговують цю групу суспільних відносин.

Державна транспортна політика в галузі безпеки руху реалізується через законодавство України, нормативно-правову й нормативно-технічну базу, вдосконалення системи державного управління, управління державною власністю (об'єктами інфраструктури, підприємствами транспорту) та державне регулювання у сфері відносин і діяльності суб'єктів підприємництва.

Нині контроль у сфері безпеки дорожнього руху здійснюється Кабінетом Міністрів України, місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування, територіальними громадами, Національною поліцією, іншими спеціально уповноваженими на те державними органами (державний контроль), а також міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади (відомчий контроль).

З-поміж країн Європейського Союзу Україна досі має одні з найгірших показників із забезпечення безпеки дорожнього руху і посідає одне з перших місць за кількістю загиблих від ДТП.

Із метою запобігання загибелі й травмуванню людей під час ДТП Національна поліція розробила комплекс заходів щодо профілактики вчинення в Україні ДТП, основними завданнями яких є поліпшення контролю за безпекою учасників дорожнього руху та дотримання правил дорожнього руху.

Ефективне використання адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху, що спричинило ДТП, є насамперед превентивним засобом стосовно вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 286, 286-1, 287, 291 КК України. Адже відмежування адміністративної відповідальності за спричинення ДТП від кримінальної полягає лише у ступені тяжкості заподіяної шкоди. Але ці наслідки зачіпають охоронювану державою найважливішу соціальну цінність – життя і здоров'я людини.

Забезпечення безпеки дорожнього руху шляхом чіткої організації дорожнього руху, поліпшення якості дорожньої інфраструктури, надання медичної допомоги постраждалим від ДТП сприятиме захисту життя і здоров'я кожного громадянина, а отже й зменшенню демографічних та соціально-економічних збитків від порушення Правил дорожнього руху.

Чинне законодавство у сфері забезпечення безпеки учасників дорожнього руху та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність підрозділів Національної поліції у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, неповною мірою відповідають суспільним потребам і міжнародно-правовим стандартам.

Забезпечення дотримання правил безпеки дорожнього руху є вирішальним чинником зменшення травматизму в результаті ДТП, тому державна політика забезпечення дорожнього руху має визначатися з урахуванням пріоритетності національних інтересів України в згаданій сфері та здійснюватися шляхом реалізації відповідних стратегій і програм згідно з чинним законодавством.

Тому є необхідність у розробленні відповідного правового комплексу, який супроводжується глибинним реформуванням системи та механізмом публічного управління з метою створення належних управлінських установ, інституцій та органів влади, які здатні розробляти й ефективно впроваджувати принципи, правила й норми, обов'язкові для виконання, враховуючи національний і зарубіжний досвід, але найголовніше – розробити й забезпечити реалізацію науково обґрунтованої концепції системи забезпечення безпеки учасників дорожнього руху в Україні відповідно до євроінтеграційної політики України.

Розділ 1

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

- 1.1. Законодавство у сфері безпеки дорожнього руху*
- 1.2. Основні терміни і поняття Правил дорожнього руху*
- 1.3. Правове становище учасників дорожнього руху*
- 1.4. Категорії та види транспортних засобів*

1.1. Законодавство у сфері безпеки дорожнього руху

Проблема безпеки дорожнього руху є невід’ємною частиною загальної проблеми організації дорожнього руху, соціально-економічне значення якої у нашій країні зростає. У забезпеченні безпеки дорожнього руху важливе значення має правова регламентація поведінки всіх учасників дорожнього руху та подальша їхня дисциплінована поведінка. Для досягнення вказаних цілей передбачаються заходи державного контролю, що вживаються відповідно до законів та інших нормативних актів, що регулюють відносини у сфері безпеки.

Підґрунтям забезпечення безпеки дорожнього руху передусім є низка нормативно-правових актів, затверджених на законодавчому рівні, які виконують роль юридичних регуляторів і формують національне законодавство з безпеки дорожнього руху¹.

¹ Забезпечення Національною поліцією безпеки дорожнього руху: правові та організаційні аспекти: метод. рек. / В. І. Варивода, Д. А. Євдокимов, В. Г. Сюрвачик та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 23.

Правові основи діяльності Національної поліції в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху охоплюють такі нормативно-правові акти, як:

– **Конституція України** від 28 червня 1996 року. На її основі формуються та застосовуються різні форми транспортного законодавства, а саме: ратифіковані міжнародні договори в галузі автомобільного транспорту та закони України, підзаконні нормативні акти, договори тощо².

– **Кодекс України про адміністративні правопорушення** від 07 грудня 1984 року. Визначає перелік штрафів за порушення у сфері дорожнього руху; порядок тимчасового вилучення посвідчення водія (ст. 265-1); тимчасове затримання транспортних засобів працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції (ст. 265-2); тимчасове затримання транспортних засобів інспекторами з паркування (ст. 265-4); порядок оскарження заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення (ст. 267) і права особи, що притягається до адміністративної відповідальності (ст. 268); строки і порядок виконання постанови про накладення штрафу та примусове виконання постанови про стягнення штрафу (ст.ст. 307–308)³.

– **Кримінальний кодекс України** від 05 квітня 2001 року. Визначає покарання за ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (ст. 136), порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, що спричинили смерть потерпілого або заподіяли тілесне ушкодження (ст. 286), випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів, допуск до керування транспортним засобом особи, яка перебуває в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, або не має права на керування транспортним засобом або інше порушення їх експлуатації (ст. 287), порушення правил, норм і стандартів, що стосуються убезпечення дорожнього руху, якщо це

² Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/>

³ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

порушення спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження, тяжке тілесне ушкодження або смерть (ст. 288), незаконне заволодіння транспортним засобом (ст. 289), знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу (ст. 290), порушення чинних на транспорті правил, що забезпечують рух, а також правил, норм і стандартів виготовлення, переобладнання, ремонту транспортних засобів, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки (ст. 291)⁴.

– **Цивільний кодекс України** від 16 січня 2003 року передбачає, що з особи, дії якої призвели до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, залежно від характеру і обставин порушення, може бути стягнута повна або часткова сума завданої матеріальної та моральної шкоди (глава 82 ЦК України). Транспортний засіб належить до джерела підвищеної небезпеки, тому власник (водій) транспортного засобу може нести матеріальну відповідальність за заподіяну шкоду цим транспортним засобом (ст. 1187 ЦК України)⁵.

– **Закон України «Про дорожній рух»** від 30 червня 1993 року. Визначає правові та соціальні основи дорожнього руху з метою захисту життя та здоров'я громадян, створення безпечних і комфортних умов для учасників руху та охорони навколишнього природного середовища; регулює суспільні відносини у сфері дорожнього руху та його безпеки, визначає права, обов'язки і відповідальність суб'єктів – учасників дорожнього руху, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, об'єднань, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та господарювання⁶.

– **Закон України «Про Національну поліцію»** від 02 липня 2015 року. Визначає правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України;

⁴ Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

⁵ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

⁶ Про дорожній рух : Закон України від 30 червня 1993 року № 3353-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>

регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі; видає відповідно до закону дозволу на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху⁷.

– **Закон України «Про обов’язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»** від 01 липня 2004 року регулює відносини у сфері обов’язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (обов’язкового страхування цивільно-правової відповідальності) і спрямований на забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров’ю та майну потерпілих при експлуатації наземних транспортних засобів на території України⁸.

– **Закон України «Про автомобільні дороги»** від 08 вересня 2005 року. Визначає правові, економічні, організаційні та соціальні засади забезпечення функціонування автомобільних доріг, їх будівництва, реконструкції, ремонту та утримання в інтересах держави і користувачів автомобільних доріг⁹.

– **Закон України «Про автомобільний транспорт»** від 05 квітня 2001 року. Визначає засади організації та діяльності автомобільного транспорту¹⁰.

– **Постанова Кабінету Міністрів України «Про Правила дорожнього руху»** від 10 жовтня 2001 року № 1306 встановлює єдиний порядок дорожнього руху на всій території України. Інші нормативні акти, що стосуються особливостей дорожнього руху (перевезення спеціальних вантажів, експлуатація транспортних

⁷ Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

⁸ Про обов’язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 01 липня 2004 року. № 1961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>.

⁹ Про автомобільні дороги : Закон України від 8 вересня 2005 року № 2862-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-15>

¹⁰ Про автомобільний транспорт : Закон України від 05 квітня 2001 року № 2344-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14>

засобів окремих видів, рух на закритій території тощо), повинні ґрунтуватися на вимогах цих Правил¹¹.

– **Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами»** від 08 травня 1993 року № 340. Регулює питання допуску громадян до керування транспортними засобами за наявності у них національного посвідчення водія України на право керування транспортними засобами відповідної категорії (посвідчення водія), крім випадків встановлення особам тимчасового обмеження у праві керування транспортними засобами¹².

– **Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення обов’язкового технічного контролю та обсягів перевірки технічного стану транспортних засобів, технічного опису та зразка протоколу перевірки технічного стану транспортного засобу»** від 30 січня 2012 року № 137 встановлює порядок проведення обов’язкового технічного контролю та обсяги перевірки технічного стану транспортних засобів, визначає процедуру проведення обов’язкового технічного контролю та обсяги перевірки технічного стану транспортних засобів, зареєстрованих уповноваженими органами МВС, за результатами якої встановлюється їх придатність до експлуатації або неможливість експлуатації¹³.

– **Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних**

¹¹ Про Правила дорожнього руху : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

¹² Про затвердження Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами : Постанова Кабінету Міністрів України від 08 травня 1993 року № 340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-93-%D0%BF>

¹³ Про затвердження Порядку проведення обов’язкового технічного контролю та обсягів перевірки технічного стану транспортних засобів, технічного опису та зразка протоколу перевірки технічного стану транспортного засобу : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 січня 2012 року № 137. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-2012-%D0%BF>

засобів та їх зберігання» від 17 грудня 2008 року № 1102 визначає процедуру тимчасового затримання транспортних засобів працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції, зберігання таких транспортних засобів на спеціальних майданчиках і стоянках, а також їх повернення¹⁴.

– **Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів»** від 07 вересня 1998 року № 1388 регулює порядок державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів¹⁵.

– **Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду»** від 17 грудня 2008 року № 1103 регулює порядок направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом

¹⁴ Про затвердження Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2008-%D0%BF>

¹⁵ Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів : Постанова Кабінету Міністрів України від 07 вересня 1998 року № 1388. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1388-98-%D0%BF>

лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду¹⁶.

– **Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку платних послуг, які надаються підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби, і розміру плати за їх надання» від 04 червня 2007 року № 795** визначає перелік платних послуг, що надаються підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби, і розмір плати за їх надання¹⁷.

– **Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення»** від 17 грудня 2008 року № 1086 визначає процедуру тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення¹⁸.

– **Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку автомобільних доріг загального користування державного значення»** від 17 листопада 2021 року № 1242 встановлює перелік автомобільних доріг загального користування державного значення згідно з додатком¹⁹.

¹⁶ Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1103-2008-%D0%BF>

¹⁷ Про затвердження переліку платних послуг, які надаються підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби, і розміру плати за їх надання : Постанова Кабінету Міністрів України від 04 червня 2007 року № 795. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795-2007-%D0%BF>

¹⁸ Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1086. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1086-2008-%D0%BF>

¹⁹ Про затвердження переліку автомобільних доріг загального користування державного значення : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1242-2021-%D0%BF>

– **Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку переобладнання транспортних засобів»** від 21 липня 2010 року № 607 визначає процедуру переобладнання транспортних засобів, призначених для експлуатації на вулично-дорожній мережі загального користування, що призводить до зміни повної маси та її розподілу по осях, розміщення центру ваги, типу двигуна, його ваги і потужності, колісної бази чи колісної формули, системи гальмового і рульового керування та трансмісії, зокрема для роботи на газовому моторному паливі та альтернативних видах рідкого і газового палива (переобладнання транспортного засобу)²⁰.

– **Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про службу безпеки дорожнього руху міністерств, інших центральних органів державної виконавчої влади, підприємств, їх об'єднань, установ і організацій»** від 05 квітня 1994 року № 227 указує Міністерствам, іншим центральним органам державної виконавчої влади, підприємствам, їх об'єднанням, установам і організаціям незалежно від форм власності та господарювання, що мають транспортні засоби, які беруть участь у дорожньому русі на порядок створення служби з безпеки дорожнього руху відповідно до зазначеного Положення, укомплектувавши її кваліфікованими фахівцями, і забезпечивши розроблення та проведення заходів щодо запобігання дорожньо-транспортним пригодам²¹.

– **Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання ведення обліку дорожньо-транспортних пригод»** від 22 травня 2019 року № 424 визначає порядок ведення обліку дорожньо-транспортних пригод в єдиній інформаційній системі МВС²².

²⁰ Про затвердження Порядку переобладнання транспортних засобів : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2010 року № 607. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/607-2010-%D0%BF>

²¹ Про затвердження Положення про службу безпеки дорожнього руху міністерств, інших центральних органів державної виконавчої влади, підприємств, їх об'єднань, установ і організацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 05 квітня 1994 року № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-94-%D0%BF>

²² Деякі питання ведення обліку дорожньо-транспортних пригод : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 року № 424. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/424-2019-%D0%BF>

– **Постанова Кабінету Міністрів України «Про проїзд великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами»** від 18 січня 2001 року № 30 встановлює єдині вимоги до проїзду великогабаритних і великовагових транспортних засобів з вантажем або без нього автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами²³.

– **Постанова Кабінету Міністрів України «Про єдині вимоги до конструкції та технічного стану колісних транспортних засобів, що експлуатуються»** від 22 грудня 2010 року № 1166 встановлює вимоги до конструкції та технічного стану зареєстрованих в установленому порядку уповноваженими органами МВС колісних транспортних засобів, що експлуатуються.²⁴

– **Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року»** від 21 жовтня 2020 року № 1360-р схвалило стратегію підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року²⁵.

– **Наказ МВС України «Інструкція про порядок приймання іспитів для отримання права керування транспортними засобами та видачі посвідчень водія»** від 07 грудня 2009 року № 515 (у редакції наказу МВС України від 22 травня 2020 року № 408) встановлює порядок приймання іспитів для отримання особами права керування транспортними засобами, оформлення, видачі, обміну, повернення, зберігання, анулювання та знищення національного посвідчення водія України на право керування

²³ Про проїзд великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2001 року № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/30-2001-%D0%BF>

²⁴ Про єдині вимоги до конструкції та технічного стану колісних транспортних засобів, що експлуатуються : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 грудня 2010 року № 1166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1166-2010-%D0%BF>

²⁵ Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 року № 1360-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1360-2020-%D1%80>

транспортними засобами відповідної категорії (посвідчення водія) територіальними сервісними центрами МВС (ТСЦ МВС)²⁶.

– **Наказ МВС, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Міністерства фінансів України «Про затвердження розмірів плат за транспортування і зберігання тимчасово затриманих транспортних засобів на спеціальних майданчиках (стоянках)» від 10 жовтня 2013 року № 967/1218/869** встановлює розміри плат за транспортування і зберігання транспортного засобу на спеціальному майданчику чи стоянці, які стягуються з водіїв, власників (співвласників) тимчасово затриманого транспортного засобу і застосовуються незалежно від форми власності майданчика (стоянки) усіма підприємствами, установами та організаціями, які провадять діяльність, пов'язану із доставлянням та зберіганням транспортних засобів (крім бюджетних установ)²⁷.

– **Наказ МВС та Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції» від 09 листопада 2015 року № 1452/735** визначає процедуру проведення огляду водіїв транспортних засобів на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції та оформлення результатів такого огляду²⁸.

²⁶ Інструкція про порядок приймання іспитів для отримання права керування транспортними засобами та видачі посвідчень водія : Наказ МВС України від 07 грудня 2009 року № 515 (у редакції наказу МВС України від 22 травня 2020 року № 408). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0074-10>

²⁷ Про затвердження розмірів плат за транспортування і зберігання тимчасово затриманих транспортних засобів на спеціальних майданчиках (стоянках) : Наказ МВС, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Міністерства фінансів України від 10 жовтня 2013 року № 967/1218/869. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1887-13>

²⁸ Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : Наказ МВС та Міністерства охорони здоров'я від 09 листопада 2015 року № 1452/735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15>

– Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Дорожньо-транспортна пригода» інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»» від 15 липня 2020 року № 533 визначає порядок формування та ведення інформаційної підсистеми «Дорожньо-транспортна пригода», інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», призначеної для автоматизації процесів обліку дорожньо-транспортних пригод у Національній поліції України²⁹.

– Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі» від 07 листопада 2015 року № 1395 визначає процедуру оформлення поліцейськими підрозділів поліції та поліцейськими, на яких покладаються обов'язки із забезпечення безпеки дорожнього руху в окремих регіонах та населених пунктах, де тимчасово відсутня патрульна поліція (далі – поліцейський), матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі³⁰.

– Наказ МВС «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України» від 27 квітня 2020 року № 357 встановлює порядок реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, а також оперативного інформування в централь-

²⁹ Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Дорожньо-транспортна пригода» інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: Наказ МВС України від 15 липня 2020 року № 533. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-20>

³⁰ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: Наказ МВС України від 07 листопада 2015 року № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-20>

ному органі управління поліції, міжрегіональних територіальних органах Національної поліції України, територіальних органах поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві, їх територіальних (відокремлених) підрозділах³¹.

– **Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції» від 06 листопада 2015 року № 1376** встановлює порядок оформлення в органах Національної поліції України, у тому числі в їх структурних (відокремлених) підрозділах, матеріалів про адміністративні правопорушення, порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також визначає порядок контролю за дотриманням законодавства під час оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення (крім правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху)³².

– **Наказ МВС «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі» від 13 січня 2020 року № 13** визначає процедуру оформлення працівниками органів і органів (підрозділів) Національної поліції України, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень, матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі³³.

– **Наказ МВС «Про затвердження Інструкції з автоматизованого обліку адміністративних правопорушень» від 04 липня 2016 року № 595** встановлює порядок ведення в центральному

³¹ Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : Наказ МВС від 27 квітня 2020 року № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20>

³² Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : Наказ МВС України від 06 листопада 2015 року № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>

³³ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі : Наказ МВС від 13 січня 2020 року № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-20>

органі управління поліції, територіальних (у тому числі міжрегіональних) органах поліції автоматизованого обліку виявлених адміністративних правопорушень³⁴.

– **Наказ МВС «Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі» від 10 листопада 2017 року № 833** визначає вимоги до функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі³⁵.

– **Наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Переліку захворювань і вад, при яких особа не може бути допущена до керування відповідними транспортними засобами» від 24 грудня 1999 року № 299** встановлює перелік захворювань і вад, за яких особа не може бути допущена до керування відповідними транспортними засобами³⁶.

– **ДСТУ 2587:2021 «Розмітка дорожня. Загальні технічні умови»**. Державний стандарт поширюється на розмітку автомобільних доріг і вулиць з удосконаленим покриттям, штучних споруд, елементів облаштування доріг та об'єктів дорожнього сервісу³⁷.

– **ДСТУ 4100:2021 «Безпека дорожнього руху. Знаки дорожні. Загальні технічні умови. Правила застосування»**. Державний стандарт поширюється на дорожні знаки, призначені для інформування учасників дорожнього руху щодо умов, напрямків, режимів руху на автомобільних дорогах і вулицях, прилеглий території, об'єктах дорожнього сервісу, а також на матеріали, що засто-

³⁴ Про затвердження Інструкції з автоматизованого обліку адміністративних правопорушень : Наказ МВС від 04 липня 2016 року № 595. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-16>

³⁵ Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі : Наказ МВС від 10 листопада 2017 року № 833. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2017-%D0%BF>

³⁶ Про затвердження Переліку захворювань і вад, при яких особа не може бути допущена до керування відповідними транспортними засобами : Наказ Міністерства охорони здоров'я від 24 грудня 1999 року № 299. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0031-00>

³⁷ ДСТУ 2587:2021 «Розмітка дорожня. Загальні технічні умови». URL: https://dbn.co.ua/load/normativy/dstu/dstu_2587_2021/5-1-0-1882

совуються при виготовленні світлоповертальних поверхонь (далі – світлоповертальні матеріали) для технічних засобів організації дорожнього руху³⁸.

– ДСТУ 4092-2002 «Безпека дорожнього руху. Світлофори дорожні. Загальні технічні вимоги, правила застосовування та вимоги безпеки». Державний стандарт поширюється на світлофори дорожні, призначені для регулювання руху транспортних засобів і пішоходів на автомобільних дорогах, вулицях та залізничних переїздах і встановлює основні технічні вимоги до них³⁹.

1.2. Основні терміни і поняття Правил дорожнього руху

Терміни і поняття, що наведені у ПДР, охоплюють найбільш широкий спектр умов та особливостей дорожнього руху й мають таке значення⁴⁰:

автобус – автомобіль із кількістю місць для сидіння більше дев'яти з місцем водія включно, який за своєю конструкцією та обладнанням призначений для перевезення пасажирів та їх багажу із забезпеченням необхідного комфорту і безпеки;

автомагістраль – автомобільна дорога, що:

– спеціально побудована і призначена для руху транспортних засобів, не призначена для в'їзду на прилеглу територію або виїзду з неї;

– має для кожного напрямку руху окремі проїзні частини, відокремлені одна від іншої розділювальною смугою;

³⁸ ДСТУ 4100:2021 «Безпека дорожнього руху. Знаки дорожні. Загальні технічні умови. Правила застосування». URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=95084

³⁹ ДСТУ 4092-2002 «Безпека дорожнього руху. Світлофори дорожні. Загальні технічні вимоги, правила застосовування та вимоги безпеки». URL: https://dnaop.com/html/40982/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_4092-2002

⁴⁰ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

– не перетинає на одному рівні інші дороги, залізничні і трамвайні колії, пішохідні й велосипедні доріжки, шляхи проходу тварин, має огороження на узбіччях і розділювальній смузі та обгороджена сіткою;

– позначена дорожнім знаком 5.1;

автомобільна дорога, вулиця (дорога) – частина території, зокрема в населеному пункті, з усіма розташованими на ній спорудами (мостами, шляхопроводами, естакадами, надземними і підземними пішохідними переходами) та засобами організації дорожнього руху, призначена для руху транспортних засобів і пішоходів та обмежена по ширині зовнішнім краєм тротуарів чи краєм смуги відводу. Цей термін охоплює також спеціально побудовані тимчасові дороги, крім довільно накатаних доріг (колій);

автомобільні дороги державного значення – автомобільні дороги загального користування, до яких належать міжнародні, національні, регіональні та територіальні автомобільні дороги, які позначені відповідними дорожніми знаками;

автопоїзд (транспортний состав) – механічний транспортний засіб, що з'єднаний з одним або кількома причепами за допомогою зчіпного пристрою;

безпечна дистанція – відстань до транспортного засобу, що рухається попереду по тій самій смузі, яка у разі його раптового гальмування або зупинки дасть можливість водієві транспортного засобу, що рухається позаду, запобігти зіткненню без здійснення будь-якого маневру;

безпечний інтервал – відстань між боковими частинами транспортних засобів, що рухаються, або між ними та іншими об'єктами, за якої гарантована безпека дорожнього руху;

безпечна швидкість – швидкість, за якої водій має змогу безпечно керувати транспортним засобом і контролювати його рух у конкретних дорожніх умовах;

буксирування – переміщення одним транспортним засобом іншого транспортного засобу, яке не належить до експлуатації автопоїздів (транспортних составів) на жорсткому чи гнучкому зчепленні або способом часткового навантаження на платформу чи на спеціальне опорне пристосування;

вантажний автомобіль – автомобіль, який за своєю конструкцією та обладнанням призначений для перевезення вантажів;

велосипед – транспортний засіб, окрім крісел колісних, що приводиться в рух мускульною силою людини, яка знаходиться на ньому;

велосипедист – особа, яка керує велосипедом;

велосипедна доріжка – доріжка з покриттям поза межами проїзної частини вулиці та/або дороги, розташована окремо чи суміжно з тротуаром або пішохідною доріжкою, що призначена для руху на велосипедах, і позначена дорожнім знаком 4.14 та горизонтальною розміткою 1.36;

велосипедна смуга – смуга, призначена для руху на велосипедах у межах проїзної частини вулиці та/або дороги, яка позначена дорожнім знаком 5.88 та відповідною горизонтальною дорожньою розміткою;

велосипедний переїзд – місце перетину велосипедистами проїзної частини в межах перехрестя або поза ними, позначене дорожньою розміткою 1.15;

видимість у напрямку руху – максимальна відстань, на якій з місця водія можна чітко розпізнати межі елементів дороги та розміщення учасників руху, що дає змогу водієві орієнтуватися під час керування транспортним засобом, зокрема для вибору безпечної швидкості та здійснення безпечного маневру;

вимушена зупинка – припинення руху транспортного засобу через його технічну несправність чи небезпеку, яка спричинена вантажем, який перевозиться, станом учасника дорожнього руху, появою перешкоди для руху;

випередження – рух транспортного засобу із швидкістю, що перевищує швидкість попутного транспортного засобу, що рухається поряд по суміжній смузі;

власник транспортного засобу – фізична або юридична особа, яка володіє майновими правами на транспортний засіб, що підтверджується відповідними документами;

водій – особа, яка керує транспортним засобом і має посвідчення водія (посвідчення тракториста-машиніста, тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом, тимчасовий талон на право керування транспортним засобом) відповідної категорії. Водієм також є особа, яка навчає керуванню транспортним засобом, перебуваючи безпосередньо в транспортному засобі;

габаритно-ваговий контроль – перевірка габаритних і вагових параметрів транспортного засобу (в тому числі механічного транспортного засобу), причепа і вантажу на предмет відповідності встановленим нормам щодо габаритів (ширина, висота від поверхні дороги, довжина транспортного засобу) та щодо навантаження (фактична маса, осьове навантаження), яка проводиться відповідно до встановленого порядку на стаціонарних або пересувних пунктах габаритно-вагового контролю;

газон – ділянка однорідної території із дерновим покривом, який штучно створюється шляхом посіву і вирощування дерноутворювальних трав (переважно багаторічних злаків) або одернування;

гальмовий шлях – відстань, що проходить транспортний засіб під час екстреного гальмування з початку здійснення впливу на механізм керування гальмовою системою (педаль, рукоятку) до місця його зупинки;

головна дорога – дорога з покриттям відносно ґрунтової або та, що позначається знаками 1.22, 1.23.1–1.23.4 і 2.3. Наявність на другорядній дорозі покриття безпосередньо перед перехрестям не прирівнює її за значенням до перехресуваної;

дати дорогу – вимога до учасника дорожнього руху не продовжувати або не відновлювати рух, не здійснювати будь-яких маневрів (за винятком вимоги звільнити займану смугу руху), якщо це може примусити інших учасників дорожнього руху, які мають перевагу, змінити напрямок руху або швидкість;

денні ходові вогні – зовнішні світлові прилади білого кольору, передбачені конструкцією транспортного засобу, установлені спереду транспортного засобу і призначені для покращення видимості транспортного засобу під час його руху у світлий час доби;

дитяча утримуюча система – обладнання, що здатне утримувати дитину в сидячому або нахиленому положенні, яка у разі зіткнення або різкого гальмування транспортного засобу зменшує небезпеку травмування дитини, що в ньому перебуває, шляхом обмеження рухливості її тіла;

дозволена максимальна маса – маса спорядженого транспортного засобу з вантажем, водієм і пасажирями, що встановлена технічною характеристикою транспортного засобу як максимально допустима. **Дозволена максимальна маса автопоїзда** – це сума

дозволеної максимально допустимої маси кожного транспортного засобу, що входить до складу автопоїзда;

дозволене максимальне навантаження на вісь – максимальне навантаження на вісь транспортного засобу, зазначене у підпункті «в» пункту 22.5;

дозволені максимальні розміри – максимальні розміри транспортного засобу, зазначені у підпункті «а» пункту 22.5;

дорожньо-транспортна пригода – подія, що сталася під час руху транспортного засобу, внаслідок якої загинули або поранені люди чи завдані матеріальні збитки;

дорожні роботи – роботи, пов’язані з будівництвом, реконструкцією, ремонтом чи утриманням автомобільної дороги (вулиці), штучних споруд, споруд дорожнього водовідводу, інженерного облаштування, встановленням (ремонтом, заміною) технічних засобів організації дорожнього руху;

дорожні умови – сукупність факторів, що характеризують (з урахуванням пори року, періоду доби, атмосферних явищ, освітленості дороги) видимість у напрямку руху, стан поверхні проїзної частини (чистота, рівність, шорсткість, зчеплення), а також її ширину, величину похилів на спусках і підйомах, віражів і заокруглень, наявність тротуарів або узбіч, засобів організації дорожнього руху та їх стан;

дорожня обстановка – сукупність факторів, що характеризуються дорожніми умовами, наявністю перешкод на певній ділянці дороги, інтенсивністю і рівнем організації дорожнього руху (наявність та стан дорожньої розмітки, дорожніх знаків, дорожнього обладнання, світлофорів), які повинен урахувати водій під час вибору швидкості, смуги руху та прийомів керування транспортним засобом;

дорожня станція патрульної поліції – позначена дорожнім знаком 6.10 ділянка місцевості поблизу проїзної частини дороги з розташованою на ній будівлею або іншою спорудою, призначеною для перебування в ній поліцейських патрульної поліції під час несення ними служби;

експлуатація транспортного состава – транспортування тягачем причепа згідно з інструкцією щодо його використання (відповідність причепа тягачу, наявність страхового з’єднання, єдиної системи сигналізації, освітлення тощо);

естакада – інженерна споруда для руху транспортних засобів та (або) пішоходів, підняття однієї дороги над іншою у місці їх перетину, а також для створення дороги на певній висоті, яка не має з'їздів на іншу дорогу;

житлова зона – дворові території, а також частини населених пунктів, позначені дорожнім знаком 5.34;

залишення місця дорожньо-транспортної пригоди – дії учасника дорожньо-транспортної пригоди, спрямовані на приховання факту такої пригоди або обставин її скоєння, які спричинили необхідність проведення поліцейськими заходів щодо встановлення (розшуку) цього учасника та (або) розшуку транспортного засобу;

залізничний переїзд – перехрещення дороги із залізничними коліями на одному рівні;

засліплення – фізіологічний стан водія внаслідок дії світла на його зір, коли водій об'єктивно не має можливості виявити перешкоди чи розпізнати межі елементів дороги на мінімальній відстані;

зупинка – припинення руху транспортного засобу на час до 5 хвилин або більше, якщо це необхідно для посадки (висадки) пасажирів чи завантаження (розвантаження) вантажу, виконання вимог цих Правил (надання переваги в русі, виконання вимог регулювальника, сигналів світлофора тощо);

колона пішоходів – організована група людей, які рухаються по проїзній частині в одному напрямку;

колона транспортних засобів – організована група з трьох і більше транспортних засобів, що разом рухаються в одному напрямку безпосередньо один за одним з постійно увімкненим ближнім світлом фар;

край проїзної частини (для нерейкових транспортних засобів) – видима умовна чи позначена дорожньою розміткою лінія на проїзній частині в місці її прилягання до узбіччя, тротуару, газону, розділювальної смуги, смуги для руху трамваїв, велосипедної або пішохідної доріжки;

крайнє положення на проїзній частині – положення транспортного засобу на відстані від краю проїзної частини (середини проїзної частини або розділювальної смуги), яка не дає можливості

рухатися попутному транспортному засобу (у тому числі двоколісному) ще ближче до краю проїзної частини (середини проїзної частини або розділювальної смуги);

крісло колісне – спеціально сконструйований колісний засіб, який призначений для руху на дорозі осіб з інвалідністю або осіб, які відносяться до інших маломобільних груп населення. Крісло колісне має щонайменше двоє коліс та обладнується двигуном чи приводиться в рух мускульною силою людини;

легковий автомобіль – автомобіль з кількістю місць для сидіння не більше дев'яти, з місцем водія включно, який за своєю конструкцією та обладнанням призначений для перевезення пасажирів та їх багажу із забезпеченням необхідного комфорту та безпеки;

маневрування (маневр) – початок руху, перестроювання транспортного засобу в русі з однієї смуги на іншу, поворот праворуч чи ліворуч, розворот, з'їзд з проїзної частини, рух заднім ходом;

маршрутні транспортні засоби (транспортні засоби загального користування) – автобуси, мікроавтобуси, тролейбуси, трамваї і таксі, що рухаються за встановленими маршрутами та мають визначені місця на дорозі для посадки (висадки) пасажирів;

механічний транспортний засіб – транспортний засіб, що приводиться в рух за допомогою двигуна. Цей термін поширюється на трактори, самохідні машини та механізми, а також тролейбуси і транспортні засоби з електродвигуном потужністю понад 3 кВт;

мікроавтобус – одноповерховий автобус із кількістю місць для сидіння не більше сімнадцяти з місцем водія включно;

міст – споруда, призначена для руху через річку, яр та інші перешкоди, межами якої є початок і кінець пролітних споруд;

мопед – двоколісний транспортний засіб, який має двигун з робочим об'ємом до 50 куб. см. або електродвигун потужністю до 4 кВт;

мотоцикл – двоколісний механічний транспортний засіб із боковим причепом або без нього, що має двигун з робочим об'ємом 50 куб. см. і більше. До мотоциклів прирівнюються моторолери, мотоколяски, триколісні й інші механічні транспортні засоби, дозволена максимальна маса яких не перевищує 400 кг;

населений пункт – забудована територія, в'їзди на яку і виїзди з якої позначаються дорожніми знаками 5.45, 5.46, 5.47, 5.48;

небезпека для руху – зміна дорожньої обстановки (у тому числі поява рухомого об'єкта, який наближається до смуги руху транспортного засобу чи перетинає її) або технічного стану транспортного засобу, яка загрожує безпеці дорожнього руху і змушує водія негайно зменшити швидкість або зупинитися. Окремим випадком небезпеки для руху є рух у межах смуги транспортного засобу іншого транспортного засобу назустріч загальному потоку;

недостатня видимість – видимість дороги в напрямку руху менше 300 м у сутінках, в умовах туману, дощу, снігопаду тощо;

неподільний вантаж – вантаж, який не можна розділити на дві і більше частини без зайвих витрат або ризику його пошкодження;

обгін – випередження одного або кількох транспортних засобів, пов'язане з виїздом на смугу зустрічного руху;

обмежена оглядовість – видимість дороги в напрямку руху, яка обмежена геометричними параметрами дороги, придорожніми інженерними спорудами, насадженнями й іншими об'єктами, а також транспортними засобами;

оглядовість – об'єктивна можливість бачити дорожню обстановку з місця водія;

особа, яка рухається в кріслі колісному – особа з інвалідністю або особа, яка відноситься до інших маломобільних груп населення і самостійно рухається на дорозі в кріслі колісному;

острівець безпеки – технічний засіб регулювання дорожнього руху на наземних пішохідних переходах, конструктивно виділений над проїзною частиною дороги та призначений як захисний елемент для зупинки пішоходів під час переходу проїзної частини дороги. До острівця безпеки належить частина розділювальної смуги, через яку пролягає пішохідний перехід;

пасажир – особа, яка користується транспортним засобом і перебуває в ньому, але не причетна до керування ним;

перевага – право на першочерговий рух стосовно інших учасників дорожнього руху;

перевезення організованих груп дітей – одночасне перевезення десяти і більше дітей з керівником, відповідальним за їх

супроводження під час поїздки (на групу з тридцяти і більше дітей призначається додатково медичний працівник);

перешкода для руху – нерухомий об'єкт у межах смуги руху транспортного засобу або об'єкт, що рухається попутно в межах цієї смуги (за винятком транспортного засобу, що рухається назустріч загальному потоку транспортних засобів) і змушує водія маневрувати або зменшувати швидкість аж до зупинки транспортного засобу;

перехрестя – місце перехрещення, прилягання або розгалуження доріг на одному рівні, межею якого є уявні лінії між початком заокруглень країв проїзної частини кожної з доріг. Не вважається перехрестям місце прилягання до дороги виїзду з прилеглої території;

пішохід – особа, яка бере участь у дорожньому русі поза транспортними засобами і не виконує на дорозі будь-яку роботу. До пішоходів прирівнюються також особи, які рухаються в кріслах колісних без двигуна, ведуть велосипед, мопед, мотоцикл, везуть санки, візок, дитячу коляску чи крісло колісне;

пішохідний перехід – ділянка проїзної частини, острівця безпеки чи розділювальної смуги або інженерна споруда, призначена для руху пішоходів через дорогу. Пішохідні переходи позначаються дорожніми знаками 5.38.1–5.41.2, дорожньою розміткою 1.14.1–1.14.3, пішохідними світлофорами. За відсутності дорожньої розмітки межі пішохідного переходу визначаються відстанню між дорожніми знаками або пішохідними світлофорами, а на перехресті за відсутності пішохідних світлофорів, дорожніх знаків та розмітки – шириною тротуарів чи узбіч.

Регульованим вважається пішохідний перехід, рух по якому регулюється світлофором чи регулювальником, нерегульованим – пішохідний перехід, на якому немає регулювальника, світлофори відсутні або вимкнені чи працюють у режимі миготіння жовтого сигналу;

пішохідна доріжка – доріжка з покриттям, призначена для руху пішоходів, виконана в межах дороги чи поза нею і позначена знаком 4.16;

прилегла територія – територія, що прилягає до краю проїзної частини та не призначена для наскрізного проїзду, а лише для

в'їзду до дворів, на стоянки, автозаправні станції, будівельні майданчики тощо або виїзду з них;

причіп – транспортний засіб, призначений для руху тільки в з'єднанні з іншим транспортним засобом. До цього виду транспортних засобів належать також напівпричепа і причепа-розпуски;

проїзна частина – елемент дороги, призначений для руху нерейкових транспортних засобів. Дорога може мати декілька проїзних частин, межами яких є розділювальні смуги;

регулювальник – поліцейський, що виконує регулювання дорожнього руху в форменому одязі підвищеної видимості з елементами із світлоповертального матеріалу за допомогою жезлу, свистка. До регулювальника прирівнюються працівники військової інспекції безпеки дорожнього руху, дорожньо-експлуатаційної служби, черговий на залізничному переїзді, поромній переправі, які мають відповідне посвідчення та нарукавну пов'язку, жезл, диск з червоним сигналом чи світлоповертачем, червоний ліхтар або прапорець і виконують регулювання у форменому одязі;

рейковий транспортний засіб – трамвай і платформи із спеціальним обладнанням, що рухаються трамвайними коліями. Всі інші транспортні засоби, що беруть участь у дорожньому русі, вважаються нерейковими;

розділювальна смуга – виділений конструктивно або за допомогою суцільних ліній дорожньої розмітки 1.2 елемент автомобільної дороги, який розділяє суміжні проїзні частини. Розділювальна смуга не призначена для руху або стоянки транспортних засобів. За наявності на розділювальній смузі тротуару по ньому дозволяється рух пішоходів;

сільськогосподарська техніка – трактори, самохідні шасі, самохідні сільськогосподарські, дорожньо-будівельні, меліоративні машини й інші механізми;

смуга руху – поздовжня смуга на проїзній частині завширшки щонайменше 2,75 м, що позначена або не позначена дорожньою розміткою і призначена для руху нерейкових транспортних засобів;

стоянка – припинення руху транспортного засобу на час, більший ніж 5 хвилин, з причин, не пов'язаних із необхідністю виконання вимог цих Правил, посадкою (висадкою) пасажирів, завантаженням (розвантаженням) вантажу;

темна пора доби – частина доби від заходу до сходу сонця;

транспортний засіб – пристрій, призначений для перевезення людей і (або) вантажу, а також встановленого на ньому спеціального обладнання чи механізмів;

трамвайна колія – елемент дороги, призначений для руху рейкових транспортних засобів, який обмежується по ширині спеціально виділеним вимощенням трамвайної лінії або дорожньою розміткою. По трамвайній колії допускається рух нерейкових транспортних засобів відповідно до розділу 11 ПДР;

тротуар – елемент дороги, призначений для руху пішоходів, який прилягає до проїзної частини або відокремлений від неї газоном;

удосконалене покриття – цементобетонне, асфальтобетонне, залізобетонне або армобетонне збірне покриття, бруківки, вимощені брущаткою і мозаїкою, збірне покриття з дрібнорозмірних бетонних плит, із щебеню і гравію, оброблених органічними і в'язкими матеріалами;

узбіччя – виділений конструктивно або суцільною лінією дорожньої розмітки елемент автомобільної дороги, який прилягає безпосередньо до зовнішнього краю проїзної частини, розташований з нею на одному рівні та не призначений для руху транспортних засобів, окрім випадків, передбачених цими Правилами. Узбіччя може використовуватися для зупинки і стоянки транспортних засобів, руху пішоходів, мопедів, велосипедів (за відсутності тротуарів, пішохідних, велосипедних доріжок або у разі неможливості пересуватися по них), гужових возів (саней);

учасник дорожнього руху – особа, яка бере безпосередню участь у процесі руху на дорозі як пішохід, водій, пасажир, погонич тварин, велосипедист, а також особа, яка рухається в кріслі колісному;

фактична маса – маса спорядженого транспортного засобу, яка визначена його технічною характеристикою, з водієм та вантажем;

фактична маса автопоїзда – сума фактичної маси кожного транспортного засобу, що входить до складу автопоїзда;

шляхопровід – інженерна споруда мостового типу над іншою дорогою (залізницею) в місці їх перетину, що забезпечує рух по ній на різних рівнях і дає можливість з'їзду на іншу дорогу.

1.3. Правове становище учасників дорожнього руху

Одним із найважливіших факторів, що визначають умови руху дорогами і, як наслідок, можливість реалізації учасниками дорожнього руху права на вільне та безперешкодне пересування відповідно і на підставі встановлених правил, є організація та державне управління дорожнього руху.

Державне управління у сфері дорожнього руху та його безпеки полягає у формуванні державної політики та стратегії розвитку безперешкодного, комфортного та безпечного для його учасників дорожнього руху, а також розмежуванні повноважень органів центральної виконавчої влади, місцевого самоврядування та їх виконавчої влади, власників доріг, вулиць, залізничних переїздів і транспортних засобів у цій сфері.

Закон України «Про дорожній рух» від 30 червня 1993 року визначає правові та соціальні основи дорожнього руху з метою захисту життя та здоров'я громадян, створення безпечних і комфортних умов для учасників руху й охорони навколишнього природного середовища.

Відповідно до ст. 14 ЗУ «Про дорожній рух», учасниками дорожнього руху є особи, які використовують автомобільні дороги, вулиці, залізничні переїзди або інші місця, призначені для пересування людей та перевезення вантажів за допомогою транспортних засобів⁴¹.

Відповідно до п. 1.10. Постанови Кабінету Міністрів України «Про правила дорожнього руху» від 10 жовтня 2001 р. № 1306, **учасник дорожнього руху** – особа, яка бере безпосередню участь у процесі руху на дорозі як пішохід, водій, пасажир, погонич тварин, велосипедист, а також особа, яка рухається в кріслі колісному⁴².

⁴¹ Про дорожній рух: Закон України від 30 червня 1993 року № 3353-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>

⁴² Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

До учасників дорожнього руху належать⁴³:

– **водій** – особа, яка керує транспортним засобом і має посвідчення водія (посвідчення тракториста-машиніста, тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом, тимчасовий талон на право керування транспортним засобом) відповідної категорії. Водієм також є особа, яка навчає керуванню транспортним засобом, перебуваючи безпосередньо в транспортному засобі;

– **пасажи́р** – особа, яка користується транспортним засобом і перебуває в ньому, але не причетна до керування ним;

– **пішохі́д** – особа, яка бере участь у дорожньому русі поза транспортними засобами і не виконує на дорозі будь-яку роботу. До пішоходів прирівнюються також особи, які рухаються в кріслах колісних без двигуна, ведуть велосипед, мопед, мотоцикл, везуть санки, візок, дитячу коляску чи крісло колісне;

– **велосипедист** – особа, яка керує велосипедом;

– **особа, яка рухається в кріслі колісному** – особа з інвалідністю або особа, яка відноситься до інших маломобільних груп населення і самотійно рухається на дорозі в кріслі колісному;

– **погоничі тварин.**

Учасники дорожнього руху мають право на⁴⁴:

– безпечні умови дорожнього руху, на відшкодування збитків, завданих унаслідок невідповідності стану автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів вимогам безпеки руху;

– вивчення норм і правил дорожнього руху;

– своєчасне забезпечення екстреною медичною допомогою;

– отримання від гідрометеорологічних, дорожніх, комунальних та інших організацій, а також відповідних підрозділів Національної поліції, військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України інформації про умови дорожнього руху.

Учасник дорожнього руху може оскаржити дію працівника відповідних підрозділів Національної поліції, військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку

⁴³ Про дорожній рух : Закон України від 30 червня 1993 року № 3353-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>

⁴⁴ Там само.

у Збройних Силах України у разі порушення з його боку чинного законодавства.

Учасники дорожнього руху зобов'язані:

- знати і неухильно дотримувати вимог закону, Правил дорожнього руху та інших нормативно-правових актів з питань безпеки дорожнього руху;
- створювати безпечні умови для дорожнього руху, не завадати своїми діями або бездіяльністю шкоди підприємствам, установам, організаціям і громадянам;
- виконувати розпорядження органів державного нагляду та контролю щодо дотримання законодавства про дорожній рух;
- не створювати перешкод для проїзду спеціалізованого санітарного транспорту бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги, який рухається з включеними проблісковим маячком та спеціальним звуковим сигналом;
- у випадках, визначених ЗУ «Про екстрену медичну допомогу», надавати необхідну домедичну допомогу та вживати всіх можливих заходів для забезпечення надання екстреної медичної допомоги, у тому числі потерпілим внаслідок дорожньо-транспортних пригод.

Поліцейські, працівники військової інспекції безпеки дорожнього руху, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, дорожньо-експлуатаційних служб та бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги при виконанні службових обов'язків можуть відступати від окремих вимог Правил дорожнього руху лише у випадках і при виконанні умов, викладених у них⁴⁵.

У статті 16 ЗУ «Про дорожній рух» передбачено основні права й обов'язки водія транспортного засобу.

Водій має право:

- керувати транспортним засобом і перевозити пасажирів або вантажі на дорогах, вулицях та в інших місцях, де рух транспорту не заборонено у встановленому порядку;
- довіряти у встановленому порядку право користування і розпорядження приватним транспортним засобом іншій особі, яка має відповідне право на керування;

⁴⁵ Про дорожній рух: Закон України від 30 червня 1993 року № 3353-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>

- знати причину зупинки транспортного засобу посадовою особою державного органу, яка здійснює нагляд за дорожнім рухом, а також прізвище і посаду цієї особи;

- відступати від вимог цього розділу Закону в умовах дії непереборної сили або коли іншими засобами неможливо запобігти власній загибелі чи каліцтву громадян;

- на відшкодування витрат у разі надання транспортного засобу поліцейським та працівникам охорони здоров'я у випадках, передбачених цим Законом;

- на відшкодування збитків, завданих внаслідок невідповідності стану автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів вимогам безпеки руху;

- одержувати необхідну допомогу від посадових осіб, організацій, що беруть участь у забезпеченні безпеки дорожнього руху.

Водій зобов'язаний:

- мати при собі посвідчення водія, реєстраційний документ на транспортний засіб (у разі найму (оренди)/лізингу транспортного засобу замість реєстраційного документа на транспортний засіб водій може мати при собі та пред'являти його копію, вірність якої засвідчено нотаріально, разом з оригіналом або копією договору про найм (оренду)/лізинг транспортного засобу, вірність якої засвідчено нотаріально), а у випадках, передбачених законодавством, – поліс обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (страховий сертифікат «Зелена картка»), пред'явити у спосіб, який дає можливість поліцейському прочитати та зафіксувати дані, що містяться в посвідченні водія, реєстраційному документі на транспортний засіб, або пред'явити електронне посвідчення водія та електронне свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, чинний внутрішній електронний договір зазначеного виду обов'язкового страхування у візуальній формі страхового поліса (на електронному або паперовому носії, або відображення інформації про його наявність в електронному свідоцтві про реєстрацію транспортного засобу), а також інші документи, передбачені законодавством;

- виконувати передбачені законом вимоги поліцейського, а водії військових транспортних засобів – поліцейського або посадових осіб військової інспекції безпеки дорожнього руху

Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, що даються в межах їх компетенції, передбаченої чинним законодавством, Правилами дорожнього руху та іншими нормативними актами.

У випадку подання сигналу про зупинку водії зобов'язаний:

- зупинити транспортний засіб з дотриманням вимог Правил дорожнього руху;

- тримати руки в полі зору поліцейського або посадових осіб військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України і не виходити з транспортного засобу без дозволу;

- на вимогу поліцейського, а водії військових транспортних засобів – поліцейського або посадових осіб військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України пред'явити у спосіб, який дає можливість поліцейському прочитати та зафіксувати дані, що містяться в посвідченні водія відповідної категорії, реєстраційний документ на транспортний засіб, а у випадках, передбачених законодавством, – поліс обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (страховий сертифікат «Зелена картка») або пред'явити електронне посвідчення водія та електронне свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, чинний внутрішній електронний договір зазначеного виду обов'язкового страхування у візуальній формі страхового поліса (на паперовому чи електронному носії або відображення інформації про його наявність в електронному свідоцтві про реєстрацію транспортного засобу), інші документи, що визначені законодавством;

- вживати всіх можливих заходів до забезпечення безпечних умов для пересування найбільш уразливих учасників дорожнього руху – дітей, осіб з інвалідністю, велосипедистів і людей похилого віку;

- не допускати випадків керування транспортним засобом у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а також не передавати керування транспортним засобом особі, яка перебуває в такому стані або під впливом таких препаратів;

– не допускати випадків керування транспортним засобом, щодо якого порушено обмеження, встановлені Митним кодексом України, а саме: порушено строки його тимчасового ввезення та/або переміщення в митному режимі транзиту; транспортний засіб використовується для цілей підприємницької діяльності та/або отримання доходів в Україні; транспортний засіб передано у володіння, користування або розпорядження особі, яка не ввозила його на митну територію України або не поміщувала в митний режим транзиту;

– перевірити перед вирушенням у дорогу технічний стан транспортного засобу та стежити за ним у дорозі;

– своєчасно подавати транспортний засіб, що підлягає обов'язковому технічному контролю, на такий контроль;

– під час руху на автомобілі, обладнаному ременями безпеки, бути пристебнутим, а на мотоциклі – в застебнутому мотошоломі;

– надавати переважне право для проїзду транспортним засобам із включеними синіми або червоними проблісковими маячками та спеціальними звуковими сигналами;

– надавати переважне право руху пішоходу, який знаходиться на пішохідній доріжці (зебрі). У цьому разі водій зобов'язаний надати можливість пішоходу безпечно перейти дорогу, вулицю;

– вживати заходів щодо збереження чистоти автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів та смуги відчуження, у тому числі з боку пасажирів;

– оплачувати вартість послуг з користування майданчиком для платного паркування транспортного засобу.

Надавати транспортний засіб:

а) поліцейським та працівникам охорони здоров'я для доставки у найближчий медичний заклад осіб, які потребують невідкладної медичної допомоги, а водії військових транспортних засобів також і посадовим особам Військової служби правопорядку у Збройних Силах України;

б) поліцейським, а водії військових транспортних засобів також і посадовим особам Військової служби правопорядку у Збройних Силах України для виконання непередбачених і невідкладних

службових обов'язків по затриманню правопорушників. При цьому водій має право на відшкодування збитків згідно з чинним законодавством⁴⁶.

Відповідно до ст. 17 ЗУ «Про дорожній рух», пішохід має право:

- на переважне перетинання проїзної частини по позначених пішохідних переходах;

- при відсутності в зоні видимості переходу чи перехрестя переходити дорогу, вулицю, залізничний переїзд під прямим кутом до краю проїзної частини на дільниці, де вона добре проглядається в обидві сторони;

- вимагати від державних та місцевих органів влади, власників автомобільних доріг, вулиць та залізничних переїздів створення необхідних умов для забезпечення безпеки руху.

Пішохід зобов'язаний:

- рухатися по тротуарах, пішохідних або велосипедних доріжках, узбіччях, а в разі їх відсутності – по краю проїзної частини автомобільної дороги чи вулиці;

- перетинати проїзну частину автомобільної дороги, вулиці по пішохідних переходах, а в разі їх відсутності – на перехрестях по лінії тротуарів і узбіч;

- керуватися сигналами регулювальника та світлофора в місцях, де дорожній рух регулюється;

- не затримуватися і не зупинятися без необхідності на проїзній частині автомобільної дороги, вулиці і залізничному переїзді;

- не переходити проїзну частину автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів безпосередньо перед транспортними засобами, що наближаються, поза пішохідними переходами при наявності роздільної смуги, а також у місцях, де встановлені пішохідні чи дорожні огороження;

- стримуватися від переходу проїзної частини при наближенні транспортного засобу з включеними проблісковим маячком та спеціальним звуковим сигналом;

⁴⁶ Про дорожній рух: Закон України від 30 червня 1993 року № 3353-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>

– не виходити на проїзну частину із-за нерухомого транспортного засобу або іншої перешкоди, що обмежує видимість, не переконавшись у відсутності транспортних засобів, що наближаються.

Основні обов'язки та права пасажирів (ст. 18 ЗУ «Про дорожній рух»).

Пасажир зобов'язаний:

– здійснювати посадку в транспортний засіб лише із спеціального майданчика, а в разі його відсутності – з тротуару чи узбіччя;

– здійснювати посадку і висадку лише після повного припинення руху транспортного засобу;

– не відволікати увагу водія від керування транспортним засобом;

– під час руху на автомобілі, обладнаному ремнями безпеки, бути пристебнутим, а на мотоциклі – в застебнутому мотошоломі;

– під час зупинки транспортного засобу на вимогу поліцейського знаходитися на своєму місці до відповідного розпорядження або вимоги поліцейського.

Пасажир при користуванні транспортним засобом має право на:

– безпечне перевезення себе і багажу;

– відшкодування заподіяних збитків;

– своєчасну і точну інформацію про умови і порядок руху.

У статті 19 ЗУ «Про дорожній рух» передбачено основні права й обов'язки велосипедистів і погоничів тварин.

Особа, яка керує велосипедами без двигунів, має право:

– їздити по спеціальних велосипедних доріжках, а в разі їх відсутності – по краю проїзної частини дороги, вулиці чи узбіччю.

Вони зобов'язані:

– використовувати технічно справні та належним чином обладнані велосипеди;

– не перевозити вантажів, що заважають керуванню;

– не перевозити пасажирів, за винятком дітей віком до семи років, на спеціально обладнаному сидінні.

Погоничі тварин зобов'язані:

– не залишати тварин на проїзній частині без догляду, не переганяти тварин через залізничні колії та дороги, вулиці поза спеціально відведеними місцями, а також через проїзну частину в темний час доби і в умовах недостатньої видимості.

Візки (сани) повинні бути обладнані світловідбивними пристроями, а в темний час доби – і ліхтарями⁴⁷.

Згідно з ст. 19¹ ЗУ «Про дорожній рух», особи, які рухаються в кріслах колісних, мають право:

- рухатися по тротуарах, пішохідних або велосипедних доріжках із швидкістю пішохода;
- рухатися по краю проїзної частини дороги, вулиці чи по узбіччю.

Особи, які рухаються в кріслах колісних із швидкістю пішохода по тротуарах, пішохідних або велосипедних доріжках, мають право на переважне перетинання проїзної частини дороги по позначених пішохідних переходах. Під час руху вони повинні виконувати Правила дорожнього руху щодо обов'язків пішоходів.

Особи, які рухаються в кріслах колісних по краю проїзної частини дороги, вулиці чи по узбіччю, повинні пересуватися в напрямку руху транспортних засобів по правій крайній смузі, поворот ліворуч та розворот дозволяються на дорогах з однією смугою для руху в кожному напрямку і без трамвайної колії посередині. Під час руху вони повинні виконувати Правила дорожнього руху щодо обов'язків велосипедистів.

Особи, які рухаються в кріслах колісних, зобов'язані:

- використовувати технічно справні та належним чином обладнані крісла колісні;
- не перевозити вантажі, що заважають керуванню;
- не буксирувати причепа;
- не перевозити пасажирів.

Крісла колісні повинні бути обладнані світловідбивними пристроями, а під час руху в темний час доби по краю проїзної частини дороги, вулиці чи по узбіччю – зовнішніми світловими приладами⁴⁸.

⁴⁷ Про дорожній рух: Закон України від 30 червня 1993 року № 3353-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>

⁴⁸ Там само.

1.4. Категорії та види транспортних засобів

Відповідно до п. 3 Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 08 травня 1993 року № 340, транспортні засоби, керування якими дозволяється за наявності посвідчення водія, залежно від їх типів і призначення **поділяються на категорії:**

A1 – мопеди, моторолери та інші двоколісні (триколісні) транспортні засоби, які мають двигун з робочим об'ємом до 50 куб. сантиметрів або електродвигун потужністю до 4 кВт;

A – мотоцикли, у тому числі з боковим причепом, та інші двоколісні транспортні засоби, які мають двигун з робочим об'ємом 50 куб. сантиметрів і більше або електродвигун потужністю 4 кВт і більше;

B1 – квадро- і трицикли, мотоколяски та інші триколісні (чотириколісні) транспортні засоби, дозволена максимальна маса яких не перевищує 400 кілограмів;

B – автомобілі, дозволена максимальна маса яких не перевищує 3500 кілограмів (7700 фунтів), а кількість сидячих місць, крім сидіння водія, – восьми;

C1 – призначені для перевезення вантажів автомобілі, дозволена максимальна маса яких становить від 3500 до 7500 кілограмів (від 7700 до 16500 фунтів);

C – призначені для перевезення вантажів автомобілі, дозволена максимальна маса яких перевищує 7500 кілограмів (16500 фунтів);

D1 – призначені для перевезення пасажирів автобуси, в яких кількість місць для сидіння, крім сидіння водія, не перевищує 16;

D – призначені для перевезення пасажирів автобуси, в яких кількість місць для сидіння, крім сидіння водія, більше 16;

BE, C1E, CE, D1E, DE – состави транспортних засобів з тягачем категорії B, C1, C, D1 або D, яким водій має право керувати, але який не належить до зазначених категорій составів транспортних засобів;

T – трамваї та тролейбуси.

Згідно з вимогами п. 5 зазначеного Положення, водіям транспортних засобів категорій В, С1, С, D1 і D дозволяється керувати такими засобами також з причепом, дозволена максимальна маса якого перевищує 750 кілограмів. Водночас водіям транспортних засобів категорії В дозволяється керувати такими засобами з причепом, дозволена максимальна маса якого перевищує 750 кілограмів, але не перевищує маси автомобіля без навантаження, і загальна дозволена максимальна маса такого транспортного засобу і причепа не перевищує 3500 кілограмів.

До керування транспортними засобами категорій С1, С, D1 і D з причепами, повна маса яких становить понад 750 кілограмів і загальна дозволена максимальна маса такого транспортного засобу і причепа перевищує 3500 кілограмів, а також зчепленими автобусами допускаються водії, які мають право на керування транспортними засобами категорій С1Е, СЕ, D1Е і DE.

Відповідно до вимог п. 6 Положення, **право на керування транспортними засобами надається особам, які досягли:**

- шістнадцятирічного віку – категорії А1, А;
- вісімнадцятирічного віку – категорії В1, В, С1, С;
- дев'ятнадцятирічного віку – категорії ВЕ, С1Е, СЕ;
- двадцятиоднорічного віку – категорії D1, D, D1Е, DE, Т⁴⁹.

Згідно з п. 1.10 Правил дорожнього руху, **транспортний засіб** – пристрій, призначений для перевезення людей і (або) вантажу, а також встановленого на ньому спеціального обладнання чи механізмів.

До транспортних засобів належать: гужовий транспорт, велосипеди, механічні транспортні засоби (мотоцикли, автомобілі, вантажівки, автобуси), рейковий транспорт (поїзди, трамваї).

Гужовий транспорт – транспорт, що рухається силою м'язів тварин: коней, верблюдів, волів, буйволів, лам, віслуків, оленів, слонів, собак. **Розрізняють в'ючний** – тварина безпосередньо несе вантаж; **тягловий** – тварина упряжена у віз, сани, бричку,

⁴⁹ Про затвердження Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами: Постанова Кабінету Міністрів України від 08 травня 1993 року № 340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-93-%D0%BF>

екіпаж. Зазвичай як в'ючних використовують великих копитних тварин.

Велосипед – транспортний засіб, окрім крісел колісних, що приводиться в рух мускульною силою людини, яка знаходиться на ньому.

Механічний транспортний засіб – транспортний засіб, що приводиться в рух за допомогою двигуна. Цей термін поширюється на трактори, самохідні машини і механізми, а також троллейбуси та транспортні засоби з електродвигуном потужністю понад 3 кВт.

Легковий автомобіль – автомобіль з кількістю місць для сидіння не більше дев'яти, з місцем водія включно, який за своєю конструкцією та обладнанням призначений для перевезення пасажирів та їх багажу із забезпеченням необхідного комфорту та безпеки.

Вантажний автомобіль – автомобіль, який за своєю конструкцією та обладнанням призначений для перевезення вантажів.

Автобус – автомобіль з кількістю місць для сидіння більше дев'яти з місцем водія включно, який за своєю конструкцією та обладнанням призначений для перевезення пасажирів та їх багажу із забезпеченням необхідного комфорту та безпеки.

Мікроавтобус – одноповерховий автобус з кількістю місць для сидіння не більше сімнадцяти з місцем водія включно.

Мопед – двоколісний транспортний засіб, який має двигун з робочим об'ємом до 50 куб. см або електродвигун потужністю до 4 кВт.

Мотоцикл – двоколісний механічний транспортний засіб з боковим причепом або без нього, що має двигун з робочим об'ємом 50 куб. см і більше. До мотоциклів прирівнюються моторолери, мотоколяски, триколісні та інші механічні транспортні засоби, дозволена максимальна маса яких не перевищує 400 кг⁵⁰.

⁵⁰ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

Тестові завдання

1. У яких випадках, із перелічених, водій під час руху може відступати від обов'язків, передбачених Законом України «Про дорожній рух»?

- а) тільки у разі виникнення непереборної їм сили;
- б) лише якщо це призведе до втрати часу;
- в) тільки коли іншими способами неможливо запобігти власній загибелі або каліцтву громадян;
- г) в усіх перелічених випадках;
- ґ) у випадках, перерахованих у відповідях а і в.

2. Які види транспортних засобів можна віднести до категорії ВЕ?

- а) состав, що складається з автомобіля з причепом, повна маса якого перевищує 750 кілограмів;
- б) автомобілі, колісні трактори, самохідні машини;
- в) состав транспортних засобів із тягачем категорії В і причепом, повна маса якого перевищує 750 кілограмів;
- г) у випадках, перелічених у відповідях а і б;
- ґ) немає правильної відповіді.

3. Право на керування транспортними засобами категорії А1 та А надається:

- а) із 14 років;
- б) із 16 років;
- в) із 18 років;
- г) із 15 років;
- ґ) із 17 років.

4. Протягом якого часу з моменту придбання (отримання) або митного оформлення мотоцикла необхідно зареєструвати (перереєструвати) його у відповідних органах МВС або провести відомчу реєстрацію в разі, якщо законом встановлена обов'язковість її проведення?

- а) 10 діб;
- б) 14 діб;

- в) 5 діб;
- г) 7 діб;
- г) 12 діб.

5. З якого віку надається право на керування транспортними засобами категорії В?

- а) із 16 років;
- б) із 18 років;
- в) із 19 років;
- г) із 21 року;
- г) із 17 років.

6. До якої категорії транспортних засобів належать мотоцикли?

- а) А;
- б) А1;
- в) В;
- г) В1;
- г) А2.

7. Учасник дорожнього руху – це:

- а) водій і пасажир;
- б) регулювальник;
- в) пішохід, водій, пасажир, погонич тварин, велосипедист, а також особа, яка рухається в кріслі колісному;
- г) водій, пасажир, погонич тварин, велосипедист;
- г) усі перелічені відповіді.

8. Учасники дорожнього руху мають право:

- а) на безпечні умови дорожнього руху, на відшкодування збитків, завданих унаслідок невідповідності стану автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів вимогам безпеки руху;
- б) не завдавати своїми діями або бездіяльністю шкоди підприємствам, установам, організаціям і громадянам;
- в) не створювати перешкод для проїзду спеціалізованого санітарного транспорту бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги;

г) рухатися з включеним проблісковим маячком і спеціальним звуковим сигналом;

г) відступати від окремих вимог Правил дорожнього руху.

9. Учасники дорожнього руху зобов'язані:

а) відшкодовувати збитки, завдані внаслідок невідповідності стану автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів вимогам безпеки руху;

б) створювати безпечні умови для дорожнього руху, не завадати своїми діями або бездіяльністю шкоди підприємствам, установам, організаціям і громадянам;

в) рухатися з включеним проблісковим маячком та спеціальним звуковим сигналом;

г) відступати від окремих вимог Правил дорожнього руху;

г) отримувати від Національної поліції інформацію про умови дорожнього руху.

10. Чим повинен бути обладнаний гужовий віз (сани)?

а) звуковим сигналом і світлоповертачами;

б) світлоповертачами: спереду – білого кольору, ззаду – червоного;

в) світлоповертачами: спереду – червоного кольору, ззаду – білого;

г) звуковим сигналом;

г) немає правильної відповіді.

Контрольні питання

1. Які державні стандарти забезпечують безпеку дорожнього руху?

2. Методи зменшення шкідливого впливу автомобільного транспорту на екологію.

3. Права й обов'язки велосипедистів.

4. Органи, які здійснюють контроль у сфері безпеки дорожнього руху.

5. Методи зменшення шкідливого впливу автомобільного транспорту на екологію.
6. Хто здійснює нагляд за безпекою дорожнього руху?
7. Хто належить до учасників дорожнього руху?
8. Повноваження Національної поліції у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.
9. Які права має пасажир при користуванні транспортним засобом?
10. Які права мають особи, що рухаються в кріслах колісних?

Розділ 2

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

- 2.1. Адміністративна відповідальність у сфері безпеки дорожнього руху*
- 2.2. Кримінальна відповідальність у сфері безпеки дорожнього руху*
- 2.3. Цивільно-правова відповідальність у сфері безпеки дорожнього руху*

2.1. Адміністративна відповідальність у сфері безпеки дорожнього руху

Важливість адміністративної відповідальності як одного з інститутів адміністративного права полягає у тому, що вона є одним із найважливіших напрямів державної діяльності, що забезпечує надійну охорону суспільних відносин, ґрунтуючись на додержанні принципів гуманізму, законності, своєчасності тощо.

Адміністративну відповідальність можна розглядати як універсальний засіб охорони суспільних відносин, оскільки, як зазначає В. Авер'янов, саме конструкція адміністративної відповідальності виявилася найбільш придатною для створення інструментів, за допомогою яких здійснюється реальний і, що є, мабуть, найголовнішим, оперативний вплив із боку органів державної влади на осіб, які не дотримуються вимог правових державних приписів⁵¹.

⁵¹ Авер'янов В. Б. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики. 2003. С. 361.

Основним нормативно-правовим актом, який передбачає адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері дорожнього руху, є КУпАП, що закріплює перелік адміністративних проступків та адміністративних стягнень, які застосовуються за їх учинення⁵².

Адміністративна відповідальність у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху – це відповідальність водіїв транспортних засобів, інших учасників дорожнього руху, а також посадових осіб, що забезпечують безпечну експлуатацію транспорту, доріг і шляхових споруд, за порушення правил дорожнього руху, експлуатації транспорту й шляхів, виражена в застосуванні до винних осіб установлених законом адміністративних стягнень уповноваженими на те органами (посадовими особами) на підставах і в порядку, передбачених нормами адміністративного права⁵³.

Фактичною підставою для настання адміністративної відповідальності є порушення правових норм, які охороняються адміністративними санкціями, – адміністративні правопорушення (проступок, делікт).

Формально-юридичне поняття правопорушення, наведене у ст. 9 КУпАП, у якому адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність⁵⁴.

Спираючись на положення цієї законодавчої норми, а також на інші норми, що регулюють правовідносини у сфері дорожнього руху, можна сформулювати загальне поняття адміністративного правопорушення у сфері дорожнього руху, визначивши його як

⁵² Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

⁵³ Михайлов Р.І. Забезпечення адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері безпеки дорожнього руху в сучасних умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.03.07. Академія праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. Київ, 2011. С. 6.

⁵⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

протиправну, винну дію або бездіяльність, що посягає на здоров'я та безпеку громадян, збереження транспортних засобів, доріг і дорожніх споруд, дорожній рух або встановлений порядок управління, за яку на законодавчому рівні встановлена адміністративна відповідальність⁵⁵.

Склад адміністративного правопорушення у сфері дорожнього руху містить сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, що характеризують конкретне суспільно шкідливе діяння як адміністративне правопорушення: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона правопорушення.

Об'єктом складу адміністративного правопорушення у сфері дорожнього руху є суспільні відносини, що врегульовані конкретною статтею КУпАП.

На думку Ю. С. Коллера, під родовим об'єктом правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху необхідно розуміти передбачений стан захищеності життя, здоров'я людей, їхніх інтересів, а також інтересів інших осіб під час переміщення людей і вантажів механічними транспортними засобами, а також людей без транспортних засобів дорогами⁵⁶.

Також учений виокремлює видовий (суспільні відносини у сфері безпеки дорожнього руху) і безпосередній об'єкти адміністративного правопорушення. Видовий об'єкт – група однорідних або тотожних відносин, що охороняються адміністративним правом. До них належить, зокрема, безпека дорожнього руху. Безпосереднім об'єктом складу адміністративного правопорушення є конкретні суспільні відносини – суспільні відносини у сфері дорожнього руху, взяті під охорону конкретною статтею КУпАП⁵⁷.

Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення складається з діяння (дія або бездіяльність), шкідливих наслідків та причинно-наслідкового зв'язку між діянням і наслідками.

⁵⁵ Горкава В. Адміністративна відповідальність у сфері дорожнього руху: теоретико-правові аспекти. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: юридичні науки : збірник наукових праць. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. № 865. С. 190–197.

⁵⁶ Коллер Ю. С. Об'єкт адміністративного правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху. *Право і суспільство*. 2011. № 2. С. 135.

⁵⁷ Там само. С. 136.

В адміністративних правопорушеннях у сфері дорожнього руху діяння – це протиправна дія (наприклад, залишення місця дорожньо-транспортної пригоди) або бездіяльність (наприклад, невиконання водіями вимоги про зупинку), шкідливі наслідки – це матеріальні, моральні й фізичні збитки, завдані особі внаслідок ДТП; причинно-наслідковий зв'язок полягає у визначенні зв'язку між діянням і результатом конкретного правопорушення⁵⁸.

Суб'єктом адміністративної відповідальності у сфері дорожнього руху може бути тільки та особа, на яку покладено обов'язок щодо виконання тих чи інших правил, які охоплюються сферою правового регулювання дорожнього руху. Зазвичай такими суб'єктами є водії транспортних засобів (особи, які керують транспортним засобом), в окремих випадках – пішоходи, пасажери транспортного засобу.

Окремо варто розглянути спеціальний суб'єкт правопорушень у сфері дорожнього руху, а саме юридичну або фізичну особу, за якою зареєстровано транспортний засіб.

Відповідно до ст. 14-2 КУпАП, на юридичних і фізичних осіб, за якими зареєстровано транспортний засіб, покладається адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі (за допомогою технічних засобів, що дають змогу здійснювати фотознімання або відеозапис та функціонують згідно із законодавством про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах).⁵⁹

Суб'єктами адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі (за допомогою технічних засобів, що дають змогу здійснювати фотозйомку або відеозапис і функціонують згідно з законодавством про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах), є фізична особа або керівник юридичної особи, за якою зареєстровано транспортний засіб, а в разі, якщо до Єдино-

⁵⁸ Тімашов В., Грицаєнко Я. Адміністративно-правова відповідальність за порушення Правил дорожнього руху. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 188.

⁵⁹ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

го державного реєстру транспортних засобів внесено відомості про належного користувача відповідного транспортного засобу, – належний користувач транспортного засобу, а якщо в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців і громадських формувань відсутні на момент запиту відомості про керівника юридичної особи, за якою зареєстрований транспортний засіб, – особа, яка виконує повноваження керівника такої юридичної особи⁶⁰.

Суб'єктивна сторона складу адміністративного правопорушення у сфері дорожнього руху залежить від суб'єкта правопорушення – фізичної чи юридичної особи.

Якщо суб'єктом адміністративного правопорушення є фізична особа, то суб'єктивна сторона складу правопорушення характеризується виною. Коли суб'єктами таких правопорушень є юридичні особи, із суб'єктивною стороною адміністративного правопорушення у сфері дорожнього руху все складніше. Встановлюючи вину юридичної особи, доцільно керуватися підходом, який запропонував О. Т. Зима. На його думку, вина юридичної особи – це суб'єктивне ставлення до проступку фізичних осіб, які входять до складу юридичної особи або перебувають з нею в іншому зв'язку (членство, право власності), трудова діяльність або управлінські повноваження яких пов'язані з учиненням протиправного діяння. Вина має визначатися переважною волею, під якою слід розуміти волю адміністрації, інших осіб, яким надано право давати вказівки в межах юридичної особи та її підрозділів⁶¹.

Адміністративне законодавство передбачає чітку систему стягнень за порушення правил дорожнього руху, а саме: попередження, штраф, оплатне вилучення транспортного засобу, конфіскація предмета правопорушення, громадські роботи й адміністративний арешт. Особливість адміністративної відповідальності водіїв автотранспорту полягає в тому, що закон передбачає спеціальні

⁶⁰ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

⁶¹ Зима О. Т. Адміністративна відповідальність юридичних осіб : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого. Харків, 2001. С. 19.

заходи адміністративного стягнення, такі як позбавлення права керування транспортним засобом. Цей вид стягнення має альтернативний характер і застосується разом зі штрафом, не зменшуючи його значення.

Попередження – це найбільш лояльне адміністративне стягнення, яке застосовується за незначні адміністративні проступки й полягає в офіційному осуді вчиненого проступку в письмовій формі або фіксуванні його іншим установленим способом.

У КУпАП передбачена можливість при малозначних порушеннях адміністративного характеру звільнити водія від адміністративної відповідальності й обмежитися усним зауваженням – ст. 22 КУпАП⁶².

Якщо водій отримав від поліції усне зауваження, то він буде повністю звільнений від правових наслідків за адміністративне правопорушення. І вважатиметься, що водій не притягувався до адміністративної відповідальності.

Штраф – найпоширеніший вид стягнення за порушення правил дорожнього руху, тобто грошове стягнення, що впливає на майнові інтереси правопорушника. Стосовно розміру накладення штрафу, важливо, щоб він був вагомим і запобіжним заходом щодо вчинення порушень правил дорожнього руху та ДТП. Тому найчастіше встановлюється верхня та нижня межі, тобто кінцева сума штрафу залежить від характеру вчиненого правопорушення й особи правопорушника.

Відповідно до ст. 307 КУпАП штраф має бути сплачений порушником не пізніше як через **п'ятнадцять днів** з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження такої постанови – не пізніше як через **п'ятнадцять днів** з дня повідомлення про залишення скарги без задоволення.

Штраф, накладений за вчинення адміністративного правопорушення, вноситься порушником в установу банку України, за винятком штрафу, що стягується на місці вчинення правопорушення, якщо інше не встановлено законодавством України.

⁶² Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

**Перелік порушень і сума штрафів за порушення ПДР
визначені КУпАП станом на 2022 рік**

Правопорушення	Санкція	Розмір штрафу в грошовому еквіваленті
ч. 1 ст. 121 КУпАП керування водієм транспортним засобом, що має несправності системи гальмового або рульового керування, тягово-зчіпного пристрою, зовнішніх світлових приладів (темної пори доби) чи інші технічні несправності, з якими відповідно до встановлених правил експлуатація його забороняється, або переобладнаний з порушенням відповідних правил, норм і стандартів	тягне накладення штрафу в розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	340 грн
ч. 2 ст. 121 КУпАП керування водієм транспортним засобом, який використовується для надання послуг з перевезення пасажирів, що має несправності, передбачені ч. 1 цієї статті або технічний стан і обладнання якого не відповідають вимогам стандартів, правил дорожнього руху і технічної експлуатації	тягне накладення штрафу в розмірі сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	680 грн
ч. 3 ст. 121 КУпАП керування водієм транспортним засобом, що підлягає обов'язковому технічному контролю, але своєчасно його не пройшов	тягне накладення штрафу в розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	340 грн
ч. 5 ст. 121 КУпАП порушення правил користування ремнями безпеки або мотошоломами	тягне накладення штрафу в розмірі тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	510 грн
ч. 6 ст. 121 КУпАП керування водієм транспортним засобом, не зареєстрованим або не перереєстрованим в Україні в установленому порядку, його експлуатація без номерного знака або з номерним знаком, що не належить	тягне накладення штрафу в розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	850 грн

<p>цьому засобу чи не відповідає вимогам стандартів, або з номерним знаком, закріпленим у не встановленому для цього місці, закритим іншими предметами, у тому числі з нанесенням покриття або застосуванням матеріалів, що перешкоджають чи ускладнюють його ідентифікацію, чи забрудненим, що не дозволяє чітко визначити символи номерного знака з відстані двадцяти метрів, перевернутим чи неосвітленим</p>		
<p>ч. 7 ст. 121 КУпАП повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, передбачених ч. 6 цієї статті</p>	<p>тягне накладення штрафу в розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого</p>	<p>1700 грн</p>
<p>ч. 8 ст. 121 КУпАП керування водієм транспортним засобом, щодо якого порушено обмеження, встановлені Митним кодексом України, а саме: порушено строки його тимчасового ввезення та/або переміщення в митному режимі транзиту; транспортний засіб використовується для цілей підприємницької діяльності та/або отримання доходів в Україні; транспортний засіб передано у володіння, користування або розпорядження особі, яка не ввозила його на митну територію України або не поміщувала в митний режим транзиту</p>	<p>тягне накладення штрафу на водія в розмірі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>	<p>8500 грн</p>
<p>ч. 9 ст. 121 КУпАП повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого ч. 8 цієї статті</p>	<p>тягне накладення штрафу на водія в розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів грома-</p>	<p>17000 грн</p>

	дьян з позбавленням права керування транспортними засобами на строк один рік та з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого	
ч. 10 ст. 121 КУпАП порушення правил перевезення дітей	тягне накладення штрафу на водія в розмірі тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	510 грн
ч. 10 ст. 121 КУпАП повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого ч. 10 цієї статті	тягне накладення штрафу на водія в розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	850 грн
ч. 1 ст. 121⁻¹ КУпАП експлуатація водіями транспортних засобів, ідентифікаційні номери складових частин яких не відповідають записам у реєстраційних документах, знищені або підроблені	тягне накладення штрафу в розмірі п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	255 грн
ч. 1 ст. 121⁻² КУпАП перевезення водіями транспортних засобів, що працюють у режимі маршрутних таксі, пасажирів понад максимальну кількість, передбачену технічною характеристикою транспортного засобу або визначену в реєстраційних документах на цей транспортний засіб, а також перевезення водіями транспортних засобів, що здійснюють міжміські чи міжнародні перевезення, пасажирів, кількість яких перевищує кількість місць для сидіння, передбачену технічною характеристикою транспортного засобу або визначену в реєстраційних документах на цей транспортний засіб	тягне накладення штрафу в розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	170 грн
ч. 2 ст. 121⁻² КУпАП порушення водіями транспортних засобів, що працюють у режимі маршрутних таксі, пра-	тягне накладення штрафу в розмірі п'ятнадцяти не-	255 грн

вил зупинки під час здійснення посадки (висадки) пасажирів	оподатковуваних мінімумів доходів громадян	
ч. 3 ст. 121² КУпАП перевезення пасажирів на автобусному маршруті протяжністю понад п'ятсот кілометрів одним водієм	тягне накладення штрафу в розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	170 грн
ч. 1 ст. 122 КУпАП перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів більш як на двадцять кілометрів на годину, порушення вимог дорожніх знаків та розмітки проїзної частини доріг, правил перевезення вантажів, буксирування транспортних засобів, зупинки, стоянки, проїзду пішохідних переходів, ненадання переваги у русі пішоходам на нерегульованих пішохідних переходах, а так само порушення встановленої для транспортних засобів заборони рухатися тротуарами чи пішохідними доріжками	тягнуть накладення штрафу в розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	340 грн
ч. 2 ст. 122 КУпАП порушення правил проїзду перехресть, зупинок транспортних засобів загального користування, проїзд на заборонний сигнал світлофора або жест регулювальника, порушення правил обгону і зустрічного роз'їзду, безпечної дистанції або інтервалу, розташування транспортних засобів на проїзній частині, порушення правил руху автомагістралями, користування зовнішніми освітлювальними приладами або попереджувальними сигналами при початку руху чи зміні його напрямку, використання цих приладів та їх переобладнання з порушенням вимог відповідних стандартів, користування під час руху транспортного засобу засобами зв'язку, не обладнаними технічними пристроями, що дозволяють вести перемови без допомоги рук (за винятком водіїв оперативних транспортних засобів під час	тягнуть накладення штрафу в розмірі тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	510 грн

виконання ними невідкладного службового завдання), а так само порушення правил навчальної їзди		
ч. 3 ст. 122 КУпАП ненадання переваги в русі транспортним засобам аварійно-рятувальних служб, швидкої медичної допомоги, пожежної охорони, поліції, що рухаються з увімкненими спеціальними світловими або звуковими сигнальними пристроями, ненадання переваги маршрутним транспортним засобам, у тому числі порушення правил руху і зупинки на смузі для маршрутних транспортних засобів, а так само порушення правил зупинки, стоянки, що створюють перешкоди дорожньому руху або загрозу безпеці руху	тягнуть накладення штрафу в розмірі сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	680 грн
ч. 4 ст. 122 КУпАП перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів більш як на п'ятдесят кілометрів на годину	тягне накладення штрафу в розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	1700 грн
ч. 5 ст. 122 КУпАП порушення, передбачені чч. 1–4 цієї статті, що спричинили створення аварійної обстановки, а саме: примусили інших учасників дорожнього руху різко змінити швидкість, напрямок руху або вжити інших заходів щодо забезпечення особистої безпеки або безпеки інших громадян	тягнуть накладення штрафу в розмірі вісімдесяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права керування транспортними засобами на строк від шести місяців до одного року	1445 грн
ч. 6 ст. 122 КУпАП зупинка чи стоянка транспортних засобів на місцях, що позначені відповідними дорожніми знаками або дорожньою розміткою, на яких дозволено зупинку чи стоянку лише транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю (крім випадків вимушеної стоянки), а так само створення перешкод водіям з інвалідністю або водіям, які перевозять	тягнуть накладення штрафу від шістдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	1020–1700 грн

<p>осіб з інвалідністю, у зупинці чи стоянці керованих ними транспортних засобів, неправомірне використання на транспортному засобі розпізнавального знака «Водій з інвалідністю»</p>		
<p>ч. 7 ст. 122 КУпАП зупинка чи стоянка транспортних засобів на місцях, що позначені відповідними дорожніми знаками та/або дорожньою розміткою, на яких дозволено зупинку чи стоянку лише транспортних засобів, оснащених електричними двигунами (одним чи декількома), а так само створення перешкод водіям транспортних засобів, оснащених електричними двигунами (одним чи декількома), у зупинці або стоянці</p>	<p>тягнуть накладення штрафу в розмірі від двадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>	<p>340–510 грн</p>
<p>ч. 1 ст. 122² КУпАП невиконання водіями вимог поліцейського, а водіями військових транспортних засобів – вимог посадової особи військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України про зупинку транспортного засобу</p>	<p>тягне накладення штрафу в розмірі дев'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права керування транспортними засобами на строк від трьох до шести місяців</p>	<p>170 грн</p>
<p>ч. 2 ст. 122² КУпАП невиконання вимог уповноваженої посадової особи центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики з питань безпеки на наземному транспорті, про зупинку транспортного засобу</p>	<p>тягне накладення штрафу в розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>	<p>51000 грн</p>
<p>ст. 122⁴ КУпАП залишення водіями транспортних засобів, іншими учасниками дорожнього руху на порушення встановлених правил місця дорожньо-транспортної пригоди, до якої вони причетні</p>	<p>тягне накладення штрафу в розмірі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права керування транспортними засобами на строк від одного до двох років, або</p>	<p>3400 грн</p>

	адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб	
ст. 122⁵ КУпАП порушення вимог законодавства щодо встановлення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв	тягне накладення штрафу в розмірі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв	8500 грн
ч. 1 ст. 123 КУпАП порушення правил руху через залізничний переїзд, крім порушень, передбачених ч.ч. 2,3 цієї статті	тягне накладення штрафу в розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	340 грн
ч. 2 ст. 123 КУпАП в'їзд на залізничний переїзд у випадках, коли рух через переїзд заборонений	тягне накладення штрафу в розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з оплатним вилученням транспортного засобу у його власника чи без такого або позбавлення права керування транспортними засобами на строк від шести місяців до одного року з оплатним вилученням транспортного засобу у його власника чи без такого або адміністративний арешт на строк від семи до десяти діб з оплатним вилученням транспорт-	850 грн

	ного засобу у його власника чи без такого	
ст. 124 КУпАП порушення учасниками дорожнього руху правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна	тягне накладення штрафу в розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права керування транспортними засобами на строк від шести місяців до одного року	850 грн
ст. 124¹ КУпАП ненадання посадовими особами підприємств, установ, організацій і громадянами транспортних засобів, що їм належать, поліцейським та медичним працівникам, а також ненадання військових транспортних засобів посадовим особам Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у встановлених законом невідкладних випадках	тягне накладення штрафу в розмірі чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	68 грн
ч. 1 ст. 126 КУпАП керування транспортним засобом особою, яка не має при собі або не пред'явила у спосіб, який дає можливість поліцейському прочитати та зафіксувати дані, що містяться в посвідченні водія відповідної категорії, реєстраційному документі на транспортний засіб, а також полісі (договорі) обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (страхового сертифіката «Зелена картка»), або не пред'явила електронне посвідчення водія та електронне свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, чинний внутрішній електронний договір зазначеного виду обов'язкового страхування у візуальній формі страхового поліса, а також інших документів, передбачених законодавством	тягне накладення штрафу в розмірі двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	425 грн

<p>ч. 2 ст. 126 КУпАП керування транспортним засобом особою, яка не має права керування таким транспортним засобом, або передача керування транспортним засобом особі, яка не має права керування таким транспортним засобом</p>	<p>тягнуть накладення штрафу в розмірі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>	<p>3400 грн</p>
<p>ч. 4 ст. 126 КУпАП керування транспортним засобом особою, позбавленою права керування транспортними засобами</p>	<p>тягне накладення штрафу в розмірі однієї тисячі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>	<p>20400 грн</p>
<p>ч. 5 ст. 126 КУпАП повторне протягом року вчинення порушень, передбачених чч. 2–4 цієї статті</p>	<p>тягне накладення штрафу в розмірі двох тисяч чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортним засобом на строк від п'яти до семи років та з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого</p>	<p>40800 грн</p>
<p>ч. 1 ст. 127 КУпАП непокоря пішоходів сигналам регулювання дорожнього руху, перехід ними проїзної частини у невідновлених місцях або безпосередньо перед транспортними засобами, що наближаються, невиконання інших правил дорожнього руху</p>	<p>тягнуть накладення штрафу в розмірі п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>	<p>255 грн</p>
<p>ч. 2 ст. 127 КУпАП порушення правил дорожнього руху особами, які керують велосипедами, гужовим транспортом, і погоничами тварин</p>	<p>тягне накладення штрафу в розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>	<p>340 грн</p>
<p>ч. 3 ст. 127 КУпАП ті самі порушення, вчинені особами, зазначеними в чч. 1 або 2 цієї статті, які перебувають у стані сп'яніння</p>	<p>тягнуть накладення штрафу в розмірі сорока неоподатковуваних</p>	<p>680 грн</p>

	мінімумів доходів громадян	
ч. 4 ст. 127 КУпАП порушення, передбачені чч. 1 або 2 цієї статті, що спричинили створення аварійної обстановки	тягнуть накладення штрафу в розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин	850 грн
ч. 1 ст. 127¹ КУпАП видача документа про технічну справність транспортного засобу, що підлягає обов'язковому технічному контролю, з порушенням порядку проведення перевірки технічного стану такого транспортного засобу	тягне накладення штрафу на посадових осіб в розмірі вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	1360 грн
ч. 2 ст. 127¹ КУпАП видача документа про технічну справність транспортного засобу, що підлягає обов'язковому технічному контролю, без проведення перевірки його технічного стану	тягне накладення штрафу на посадових осіб в розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	1700 грн
ч. 3 ст. 127¹ КУпАП видача спеціального знака державного зразка з порушенням встановленого Законом порядку укладення договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, що підлягають обов'язковому технічному контролю	тягне накладення штрафу на посадових осіб у розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	1700 грн
ч. 1 ст. 127² КУпАП порушення порядку тимчасового затримання транспортних засобів та їх зберігання, у тому числі здійснення такої діяльності без відповідного поліса обов'язкового страхування цивільної відповідальності суб'єкта господарювання, що надає такі послуги, за шкоду, яка може бути заподіяна транспортному засобу при здійсненні його транспортування та/або зберігання	тягне накладення штрафу на керівника суб'єкта господарювання, фізичну особу – підприємця від сімдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	1190–1700 грн
ч. 2 ст. 127² КУпАП прийняття інспектором з паркування грошових коштів	тягне накладення штрафу від	850–1190 грн

у готівковій формі в рахунок оплати вартості послуг з паркування транспортних засобів та/або в рахунок оплати штрафів, накладених на місці вчинення правопорушення	п'ятдесяти до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	
ч. 3 ст. 127² КУпАП дія, передбачена ч. 2 цієї статті, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке саме правопорушення	тягне накладення штрафу від ста до ста двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	1700–2040 грн
ч. 1 ст. 128 КУпАП випуск на лінію транспортних засобів, технічний стан, обладнання або комплектність яких не відповідає вимогам правил і стандартів, що стосуються забезпечення дорожнього руху, технічної експлуатації, переобладнаних без відповідного погодження, не зареєстрованих у встановленому порядку, таких, що не пройшли обов'язкового технічного контролю або без поліса обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (страхового сертифіката «Зелена картка»), без проходження щозмінного медичного огляду та контролю технічного стану, а також направлення в рейс одного водія при здійсненні пасажирських перевезень на автобусному маршруті протяжністю понад п'ятсот кілометрів	тягнуть накладення штрафу на посадових осіб, відповідальних за технічний стан, обладнання, експлуатацію транспортних засобів, громадян – суб'єктів господарської діяльності в розмірі сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	680 грн
ч. 2 ст. 128 КУпАП повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, передбачених ч. 1 цієї статті	тягне накладення штрафу на посадових осіб, відповідальних за технічний стан, обладнання, експлуатацію транспортних засобів, громадян – суб'єктів господарської діяльності в розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	850 грн

<p>ч. 1 ст. 128¹ КУпАП порушення або невиконання правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності під час виготовлення та ремонту транспортних засобів і деталей до них або встановлення на них інших предметів додаткового обладнання, не передбаченого конструкцією транспортного засобу, а також під час будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів і дорожніх споруд</p>	<p>тягне накладення штрафу в розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>	<p>1700 грн</p>
<p>ч. 2 ст. 128¹ КУпАП порушення, передбачені ч. 1 цієї статті, що спричинили пошкодження транспортних засобів, вантажів, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна</p>	<p>тягнуть накладення штрафу в розмірі ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>	<p>2550 грн</p>
<p>ч. 1 ст. 129 КУпАП допуск до керування транспортними засобами водіїв, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, або у хворобливому стані, або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, або таких, що не пройшли у встановлений строк медичного огляду</p>	<p>тягне накладення штрафу на посадових осіб, відповідальних за технічний стан, обладнання, експлуатацію транспортних засобів, громадян – суб'єктів господарської діяльності в розмірі двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>	<p>425 грн</p>
<p>ч. 2 ст. 129 КУпАП допуск до керування транспортним засобом особи, яка не має права на керування транспортним засобом</p>	<p>тягне накладення штрафу на посадових осіб, відповідальних за технічний стан, обладнання, експлуатацію транспортних засобів, громадян – суб'єктів господарської діяльності</p>	<p>340 грн</p>

	ті в розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	
ч. 3 ст. 129 КУпАП допуск до керування морськими, річковими, малими, спортивними суднами або водними мотоциклами осіб, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції	тягне накладення штрафу на посадових осіб, відповідальних за експлуатацію суден, у розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	17000 грн
ч. 1 ст. 130 КУпАП керування транспортними засобами особами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а також передача керування транспортним засобом особі, яка перебуває в стані такого сп'яніння чи під впливом таких лікарських препаратів, а так само відмова особи, яка керує транспортним засобом, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції	тягнуть накладення штрафу на водіїв у розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортними засобами на строк один рік і на інших осіб – накладення штрафу в розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	17000 грн
ч. 2 ст. 130 КУпАП повторне протягом року вчинення будь-якого з порушень, передбачених ч. 1 цієї статті	тягне накладення штрафу на водіїв у розмірі двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортними засобами на строк три роки та з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого або адміністративний арешт на	34000 грн

	<p>строк десять діб з позбавленням права керування транспортними засобами на строк три роки та з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого і на інших осіб – накладення штрафу у розмірі двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого або адміністративний арешт на строк десять діб з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого</p>	
<p>ч. 3 ст. 130 КУпАП дії, передбачені ч. 1 цієї статті, вчинені особою, яка двічі протягом року піддавалася адміністративному стягненню за керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, за відмову від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції</p>	<p>тягнуть накладення штрафу на водіїв у розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортними засобами на строк десять років та з конфіскацією транспортного засобу, який є у приватній власності порушника, або адміністративний арешт на строк п'ятнадцять діб з позбавленням права керування</p>	<p>51000 грн</p>

	<p>транспортними засобами на строк десять років та з конфіскацією транспортного засобу, який є у приватній власності порушника, і на інших осіб – накладення штрафу у розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією транспортного засобу, який є у приватній власності порушника, або адміністративний арешт на строк п'ятнадцять діб з конфіскацією транспортного засобу, який є у приватній власності порушника</p>	
<p>ч. 4 ст. 130 КУпАП вживання особою, яка керувала транспортним засобом, після дорожньо-транспортної пригоди за її участю алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, а також лікарських препаратів, виготовлених на їх основі (крім тих, що входять до офіційно затвердженого складу аптечки або призначені медичним працівником), або після того, як транспортний засіб був зупинений на вимогу поліцейського, до проведення уповноваженою особою медичного огляду з метою встановлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, чи до прийняття рішення про</p>	<p>тягне накладення штрафу на водіїв у розмірі двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк п'ятнадцять діб, з позбавленням права керування транспортними засобами на строк три роки і на інших осіб – накладення штрафу у розмірі двох тисяч неоподатковуваних мінімумів</p>	<p>34000 грн</p>

звільнення від проведення такого огляду	доходів громадян або адміністративний арешт на строк п'ятнадцять днів	
ч. 5 ст. 130 КУпАП керування річковими, морськими, малими, спортивними суднами або водними мотоциклами особами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а так само передача керування судном особі, яка перебуває в стані такого сп'яніння чи під впливом таких лікарських препаратів, а також відмова осіб, які керують річковими, морськими, малими, спортивними суднами або водними мотоциклами, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції	тягнуть накладення штрафу в розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк десять днів, з позбавленням права керування всіма видами плавучих засобів на строк від одного до трьох років	17000 грн
ч. 6 ст. 130 КУпАП дії, передбачені частиною п'ятою цієї статті, вчинені особами, які не мають права керування річковими, морськими, малими, спортивними суднами або водними мотоциклами	тягнуть накладення штрафу в розмірі однієї тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти днів	25500 грн
ч. 7 ст. 130 КУпАП вживання особою, яка керувала річковим, морським, малим, спортивним судном або водним мотоциклом, після аварійної події за її участю алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, а також лікарських препаратів, виготовлених на їх основі (крім тих, що входять до офіційно затвердженого складу аптечки або призначені медичним працівником), або після того, як судно було зупинено на вимогу поліцейсько-	тягне накладення штрафу на осіб, які мають право керування річковими, морськими, малими, спортивними суднами або водними мотоциклами, у розмірі однієї тисячі двохсот неоподатковуваних мінімумів	20400 грн

<p>го або іншої уповноваженої законом посадової особи до проведення уповноваженою особою медичного огляду з метою встановлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, чи до прийняття рішення про звільнення від проведення такого огляду</p>	<p>доходів громадян з позбавленням права керування всіма видами плавучих засобів на строк три роки і на інших осіб – накладення штрафу у розмірі однієї тисячі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>	
<p>ч. 1 ст. 132⁻¹ КУпАП порушення правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів, правил проїзду великогабаритних і великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями або залізничними переїздами</p>	<p>тягне накладення штрафу на водіїв у розмірі тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб, відповідальних за технічний стан, обладнання, експлуатацію транспортних засобів, уповноважених з питань безпеки перевезення небезпечних вантажів, громадян – суб'єктів господарської діяльності – у розмірі сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>	<p>водії – 510 грн, посадові особи – 680 грн</p>
<p>ч. 2 ст. 132⁻¹ КУпАП перевищення встановлених законодавством габаритно-вагових норм під час руху великогабаритними і великоваговими транспортними засобами автомобільними дорогами, вулицями або залізничними переїздами</p>	<p>тягне накладення штрафу в розмірі: п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у разі перевищення встановлених законодавством габаритно-вагових</p>	<p>перевищення від 5% до 10% включно – 8500 грн; перевищення понад 10%, але не більше</p>

	<p>норм від 5% до 10% включно; однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у разі перевищення встановлених законодавством габаритно-вагових норм понад 10%, але не більше 20%; двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у разі перевищення встановлених законодавством габаритно-вагових норм понад 20%, але не більше 30%; трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у разі перевищення встановлених законодавством габаритно-вагових норм понад 30%.</p>	<p>20% – 1700 грн; перевищення понад 20%, але не більше 30% – 34000 грн; перевищення понад 30% – 51000 грн</p>
<p>ч. 3 ст. 132¹ КУпАП ухилення або відмова від проходження габаритно-вагового контролю, а так само перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів, порушення вимог дорожніх знаків та розмітки проїзної частини доріг, розташування транспортних засобів на проїзній частині, вчинення правопорушень, передбачених ч. 6 ст. 121 цього Кодексу, в зоні габаритно-вагового контролю</p>	<p>тягнуть накладення штрафу в розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>	<p>51000 грн</p>
<p>ст. 132² КУпАП внесення (зазначення) вантажовідправником недостовірних відомостей про масу або габарити</p>	<p>тягнуть накладення штрафу в розмірі трьох тисяч</p>	<p>51000 грн</p>

<p>вантажу до товарно-транспортної накладної або іншого визначеного законодавством документа на вантаж, що не відповідають фактичним даним, який перевозиться, а так само внесення (зазначення) вантажовідправником відомостей про масу або габарити вантажу до товарно-транспортної накладної або іншого визначеного законодавством документа, які перевищують параметри, встановлені законодавством, за відсутності оформленого дозволу на проїзд автомобільними дорогами транспортних засобів, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативні</p>	<p>неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>	
<p>ч. 1 ст. 133 КУпАП порушення правил перевезення небезпечних речовин або предметів ручною кладдю на залізничному транспорті</p>	<p>тягне попередження або накладення штрафу від шести до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>	<p>102–170 грн</p>
<p>ч. 2 ст. 133 КУпАП порушення правил перевезення небезпечних речовин або предметів на морському і внутрішньому водному транспорті</p>	<p>тягне накладення штрафу на громадян у розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з оплатним вилученням чи конфіскацією зазначених речовин і предметів або без таких і накладення штрафу на посадових осіб – у розмірі трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>850 грн</p>
<p>ч. 3 ст. 133 КУпАП порушення правил перевезення небезпечних речовин або предметів на повітряному транспорті</p>	<p>тягне накладення штрафу на громадян від десяти до двадцяти неопода-</p>	<p>170–340 грн</p>

	ткзовуваних мінімумів доходів громадян, з оплатним вилученням або конфіскацією зазначених речовин і предметів або без таких, і на посадових осіб – від двадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	
ч. 4 ст. 133 КУпАП провезення в автобусах, маршрутних таксі, тролейбусах або трамваях, а також здача в багаж чи в камеру схову на автомобільному транспорті небезпечних речовин або предметів	тягнуть за собою попередження або накладення штрафу від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	170–340 грн

У разі несплати штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення документ, що підтверджує його сплату, або його копія не пізніше трьох робочих днів після закінчення строку, передбаченого ч. 1 цієї статті, надсилається правопорушником до органу (посадовій особі), який виніс постанову про накладення цього штрафу.

У разі сплати відповідальною особою, зазначеною у ч. 1 ст. 14² КУпАП, або громадянином (резидентом) України, який ввіз на територію України транспортний засіб, зареєстрований за межами України, 50 відсотків розміру штрафу за постановою про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі, або за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису), до вручення такої постанови або отримання поштового повідомлення про вручення або про відмову в її отриманні, або повернення поштового відправлення з позначкою про невручення, або протягом десяти днів з дня набрання постановою закон-

ної сили така постанова вважається виконаною. Постанова про накладення адміністративного стягнення за порушення зупинки, стоянки та паркування транспортних засобів, зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису), також вважається виконаною у разі сплати штрафу за повідомленням про притягнення до адміністративної відповідальності, залишеним уповноваженою посадовою особою на місці вчинення правопорушення на лобовому склі транспортного засобу, у тому числі шляхом сплати 50 відсотків розміру штрафу протягом десяти днів з дня вчинення відповідного правопорушення.

У разі несплати штрафу особами, зазначеними у ст. 14² КУпАП, протягом 30 днів з дня набрання законної сили постановою про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сферах безпеки дорожнього руху та паркування транспортних засобів така постанова підлягає примусовому виконанню (ст. 300¹ КУпАП)⁶³.

Оплатне вилучення предмета, який став знаряддям учинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в його примусовому вилученні за рішенням суду і подальшій реалізації з передачею вирученої суми колишньому власникові з відрахуванням витрат по реалізації вилученого предмета.

Метою оплатного вилучення транспортного засобу є позбавлення правопорушника права володіння транспортним засобом, якщо він використовує його з порушенням дорожніх норм.

Оплатне вилучення предмета призначається і як основне, і як додаткове стягнення за такі адміністративні правопорушення:

– повторне протягом року керування водієм транспортним засобом, не зареєстрованим або не перереєстрованим в Україні в установленому порядку, його експлуатація без номерного знака або з номерним знаком, що не належить цьому засобу чи не відповідає вимогам стандартів, або з номерним знаком, закріпленим у не встановленому для цього місці, закритим іншими предметами, у тому числі з нанесенням покриття або застосуванням матеріалів, що

⁶³ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

перешкоджають чи ускладнюють його ідентифікацію, чи забрудненим, що не дозволяє чітко визначити символи номерного знака з відстані двадцяти метрів, перевернутим чи неосвітленим – ч. 7 ст. 121 КУпАП; факультативне стягнення (тобто може призначатись, а може і не призначатись);

– повторне протягом року керування транспортними засобами особами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, а також передача керування транспортним засобом особі, яка перебуває в стані такого сп'яніння чи під впливом таких лікарських препаратів, а так само відмова особи, яка керує транспортним засобом, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції – ч. 2 ст. 130 КУпАП; факультативне стягнення;

– двічі протягом року піддавалася адміністративному стягненню за керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, за відмову від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції – ч. 3 ст. 130 КУпАП; обов'язкове стягнення;

– порушення правил перевезень небезпечних речовин або предметів на повітряному транспорті – ч. 3 ст. 133 КУпАП; факультативне стягнення⁶⁴.

Конфіскація предмета, який став знаряддям учинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави за рішенням суду. Конфісковано може бути лише предмет, який є у приватній власності порушника, якщо інше не передбачено законами України. Особливості порядку застосування конфіскації транспортних засобів встановлюються КУпАП та іншими законами України.

⁶⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

Громадські роботи як вид адміністративного стягнення за порушення Правил дорожнього руху є виконанням правопорушником безоплатних суспільно корисних робіт у вільний від роботи чи навчання час. КУпАП встановлює обмеження щодо суб'єкта, якому може бути призначений такий вид стягнення, тому громадські роботи не призначаються особам з інвалідністю першої або другої групи, вагітним жінкам, жінкам, старше 55 років та чоловікам, старше 60 років⁶⁵.

Адміністративний арешт – це стягнення особистісного характеру, яке полягає у короткочасному (до 15 діб) позбавленні волі правопорушника. Це найсуворіший захід адміністративної відповідальності, тому він не застосовується до вагітних жінок, жінок, що мають дітей віком до дванадцяти років, до осіб, які не досягли вісімнадцяти років, до осіб з інвалідністю першої і другої груп. Крім того, у санкції відповідної статті має бути передбачений альтернативний вид адміністративного стягнення⁶⁶.

Справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення, за місцем проживання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, за місцем реєстрації транспортного засобу і на місці вчинення адміністративного правопорушення⁶⁷.

Отже, чинне національне законодавство за порушення правил дорожнього руху в сфері адміністративної відповідальності намагається застосовувати європейський досвід забезпечення безпеки дорожнього руху, а отже, її політика спрямована на вдосконалення системи попереджень водіїв про порушення правил дорожнього руху, документування таких порушень, внесення даних до єдиної інформаційної системи МВС, застосування адміністративних стягнень до порушників Правил дорожнього руху, зокрема адміністративних штрафів, метою застосування яких є збереження людського життя й зменшення кількості суспільно небезпечних дорожньо-транспортних пригод.

⁶⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

⁶⁶ Там само.

⁶⁷ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 07 листопада 2015 року № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-20>

2.2. Кримінальна відповідальність у сфері безпеки дорожнього руху

Правова охорона суспільних відносин у сфері безпеки дорожнього руху забезпечується, зокрема, шляхом передбачення у Кримінальному кодексі України (далі – КК України) системи кримінально-правових заборон, які розміщено у розділі XI «Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту» Особливої частини КК України. Водночас потрібно акцентувати, що лише цими нормами не обмежується кримінально-правовий вплив на порушення безпеки дорожнього руху, оскільки деякі кримінальні правопорушення проти безпеки руху або експлуатації транспорту розміщено також і в інших розділах Особливої частини КК України, наприклад ст. 415 «Порушення правил водіння або експлуатації машин» (розділ XIX «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)»).

Безпека руху й експлуатації транспорту як родовий об'єкт кримінальних правопорушень – це такий нормативно визначений стан функціонування транспорту, за якого життя, здоров'ю, безпеці, волі людини, власності, екологічній безпеці, громадській безпеці, правам і законним інтересам громадян, підприємств, установ, організацій ніщо не загрожує, створюються умови відсутності будь-яких небезпек⁶⁸. З-поміж науковців і практиків ця група заборонених діянь ще по-іншому називається «транспортними кримінальними правопорушеннями».

У межах розділу XI Особливої частини КК України потрібно виокремити групу кримінальних правопорушень проти безпеки руху або експлуатації автотранспорту і міського електротранспорту, до якої треба віднести: 1) порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК України); 2) порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння (ст. 286-1

⁶⁸ Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навчальний посібник / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. С. 683.

КК України); 3) випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації (ст. 287 КК України); 4) порушення нормативно-правових актів, норм і правил, що стосуються забезпечення дорожнього руху (ст. 288 КК України); 5) незаконне заволодіння транспортним засобом (ст. 289 КК України); 6) порушення чинних на транспорті правил (ст. 291 КК України).

На підставі аналізу Правил дорожнього руху як нормативно-правового акта потрібно зробити висновок, що вони безпосередньо поширюються на учасників дорожнього руху, тобто осіб, які беруть безпосередню участь у процесі руху на дорозі як пішохід, водій, пасажир, погонич тварин, велосипедист, а також особа, яка рухається в кріслі колісному⁶⁹. Особи, які порушують ці правила несуть відповідальність згідно із законодавством. Із визначених складів кримінальних правопорушень проти безпеки руху або експлуатації автотранспорту і міського електротранспорту кримінально-протиправна поведінка учасників дорожнього руху може визначатися ознаками складів кримінальних правопорушень, які передбачено ст.ст. 286, 286-1, 287, 291 КК України. Саме ці склади будуть предметом кримінально-правової характеристики у цьому навчальному посібнику.

Відповідно до ч. 2 ст. 4 КК України, кримінальна протиправність і караність, а також інші кримінально-правові наслідки діяння визначаються законом про кримінальну відповідальність, що діяв на час вчинення цього діяння. Також потрібно враховувати, що кримінальний закон може мати і зворотню дію в часі, а саме у тому випадку, якщо він скасовує кримінальну протиправність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи. Такий кримінальний закон поширюється на осіб, які вчинили відповідні діяння до набрання таким законом чинності, зокрема на осіб, які відбувають покарання або відбули покарання, але мають судимість. Закон про кримінальну відповідальність, що встановлює кримінальну протиправність діяння,

⁶⁹ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

посилює кримінальну відповідальність або іншим чином погіршує становище особи, не має зворотної дії в часі (ч. 2 ст. 5 КК України).

З'ясування чинності кримінального закону є важливим у контексті розглядуваних складів кримінальних правопорушень. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху» від 16 лютого 2021 року № 1231-IX доповнено КК України ст. 286-1 КК України «Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння». З огляду на те, що були дискусії щодо темпоральної дії розглядуваних змін, то Верховна Рада України, скориставшись правом офіційного автентичного тлумачення кримінального закону, в Роз'ясненні № 04-27/3-2021/97637 від 18 березня 2021 року щодо окремих положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху» № 1231-IX від 16 лютого 2021 року, розтлумачила, що з 03 липня 2020 року попередня ст. 286-1 КК України («Керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських засобів, що знижують увагу та швидкість реакції») виключена. Нова ст. 286-1 («Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння») підлягає застосуванню в редакції Закону № 1231-IX та набирає чинності з 17 березня 2021 року⁷⁰.

Внесені зміни не слід вважати криміналізацією нового діяння, оскільки в чинному КК України була передбачена кримінальна відповідальність у ст. 286 за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспо-

⁷⁰ Роз'яснення Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України від 18 березня 2021 року № 04-27/3-2021/97637 щодо окремих положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху» від 16 лютого 2021 року № 1231-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v7637450-21#n30>

ртними засобами. Відповідно до п. 13 ч. 1 ст. 67 КК України, обставиною, яка обтяжує покарання, визнається вчинення кримінального правопорушення особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів.

Метою внесених до КК України змін було застосування ефективних засобів кримінально-правового впливу стосовно осіб, які порушили правила безпеки дорожнього руху, перебуваючи у стані сп'яніння, що було зrealізовано законодавцем у таких *двох напрямках*:

1) посилення кримінальної відповідальності відбулося шляхом підвищення мінімальної та максимальної меж основного покарання у виді позбавлення волі та додаткового покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами. У ч. 1 ст. 55 КК України спеціально було передбачено, що позбавлення права керувати транспортними засобами як додаткове покарання призначається на строк до десяти років;

2) інше погіршення становища особи зrealізовано шляхом установлення прямої заборони щодо застосування до осіб, які порушили правила безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту та керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції таких заходів кримінально-правового характеру:

- звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45 КК України);
- звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК України);
- звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки (ст. 47 КК України);
- звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки (ст. 48 КК України);
- звільнення від покарання, якщо буде визнано, що з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці особу на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечною (ч. 4 ст. 74 КК України);

– звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК України);

– звільнення від покарання за законом про амністію щодо осіб, які визнані винними, вироки стосовно яких не набрали законної сили (ч. 4 ст. 86 КК України).

Окрім того, відповідно до внесених змін, які **іншим чином погіршили становище осіб**, що порушили правила безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту і керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, слід віднести, зокрема, таке:

– умовно-дострокове звільнення від відбування покарання щодо засуджених за вказану категорію кримінальних правопорушень може бути застосовано після фактичного відбуття не менше двох третин строку покарання, призначеного за вчинене кримінальне правопорушення (п. 2 ч. 3 ст. 81 КК України);

– заміна невідбутої частини покарання більш м'яким – після фактичного відбуття засудженим не менше половини строку покарання за вказане кримінальне правопорушення (п. 2 ч. 4 ст. 82 КК України);

– особи, вироки стосовно яких набрали законної сили, не можуть бути звільнені законом про амністію від відбування покарання. Зазначені особи можуть бути звільнені від відбування покарання після фактичного відбуття ними строків, установлених ч. 3 ст. 81 КК України (ч. 4 ст. 86 КК України);

– особи, засуджені за вчинення вказаних кримінальних правопорушень, можуть бути звільнені від відбування покарання в порядку помилування після фактичного відбуття ними строків, установлених у ст. 81 КК України (ч. 3 ст. 87 КК України).

Відповідно до ч. 1 ст. 2 КК України, підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого цим кодексом. Сукупність обов'язкових об'єктивних та суб'єктивних ознак, які становлять склад конкретного кримінального правопорушення проти безпеки руху або експлуатації транспорту, передбачено відповідною статтею Особливої частини КК України.

Характерні особливості цієї групи складів кримінальних правопорушень:

– спільність основного безпосереднього об'єкта, яким є охоронювані кримінальним законом суспільні відносини у сфері безпеки руху або експлуатації транспорту;

– згідно з приміткою до ст. 286 КК України, під транспортними засобами у цій статті та статтях 286-2, 287, 289, 290 потрібно розуміти всі види автомобілів, трактори й інші самохідні машини, трамваї, тролейбуси, а також мотоцикли та інші механічні транспортні засоби. Законодавчий перелік є відкритим, тому для тлумачення терміна «механічний транспортний засіб» треба звернутися до п. 1.10 Правил дорожнього руху, відповідно до яких таким визнається транспортний засіб, що приводиться в рух за допомогою двигуна. Цей термін поширюється на трактори, самохідні машини і механізми, а також тролейбуси і транспортні засоби з електродвигуном потужністю понад 3 кВт⁷¹. У літературі справедливо зазначено, що поява транспортних засобів не з одним, а з декількома двигунами обумовлює необхідність змінити визначення механічного транспортного засобу, та вказати при його формулюванні на двигун сумарною потужністю понад 3 кВт⁷²;

– наявність бланкетних диспозицій у структурі цих кримінально-правових норм. Конституційний Суд України зазначає, що бланкетна диспозиція кримінально-правової норми лише називає або описує злочин, а для повного визначення його ознак відсилає до інших галузей права⁷³. Вказівками на бланкетність диспозицій є використання у тексті статей КК України, зокрема такої терміноло-

⁷¹ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

⁷² Данилевський А. О. Кримінальна відповідальність за порушення Правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 2 (63). С. 142–149; с. 143–144.

⁷³ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України, статей 6, 81 Кримінального кодексу України (справа про зворотню дію кримінального закону в часі) від 19.04.2000 року № 6-рп/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-00>

гії: 1) «порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту» (ст.ст. 286, 286-1 КК України); 2) «інше грубе порушення правил експлуатації транспорту, що забезпечують дорожній рух» (ст. 287 КК України); 3) «порушення чинних на транспорті правил» (ст. 291 КК України). Бланкетний спосіб формулювання диспозицій обумовлює необхідність у кожному випадку кваліфікації вчиненого за вказаними статтями Особливої частини КК України, конкретизувати пункт, частину, статтю іншогогалузевого нормативно-правового акта, який було порушено, що є підставою для притягнення до кримінальної відповідальності. У п. 3 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті» від 23 грудня 2005 року № 14 розтлумачено, що суди повинні ретельно з'ясувати і зазначати у вироках, у чому саме полягали порушення; норми яких правил, інструкцій, інших нормативних актів не дотримано; чи є причиновий зв'язок між цими порушеннями та передбаченими законом суспільно небезпечними наслідками⁷⁴.

Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК України), та Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння (ст. 286-1 КК України). Характеристику складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 286 та 286-1 КК України, доцільно об'єднати у зв'язку з наявністю спільності у значній кількості об'єктивних і суб'єктивних ознак.

Об'єктивна сторона складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 286 та 286-1 КК України. Розглядувані кримінальні правопорушення, сконструйовані законодавцем із

⁷⁴ Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05> (пункт 3)

матеріальним складом. Обов'язковими ознаками об'єктивної сторони цих складів кримінальних правопорушень є:

– *суспільно небезпечне діяння* у формі порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту;

– *суспільно небезпечний наслідок* – 1) середньої тяжкості тілесне ушкодження (ч. 1 ст. 286, ч. 1 ст. 286-1 КК України); 2) тяжке тілесне ушкодження (ч. 2 ст. 286, ч. 2 ст. 286-1 КК України); 3) смерть потерпілого (ч. 2 ст. 286, ч. 3 ст. 286-1 КК України); 4) загибель кількох осіб (ч. 3 ст. 286, ч. 4 ст. 286-1 КК України);

– *причиновий зв'язок між указаним діянням і наслідком*.

Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту може вчинятися і дією (активна поведінка), і шляхом бездіяльності (пасивна поведінка). Кваліфікація цього кримінального правопорушення, яке вчинено шляхом утримання від передбаченої правилами дії, потребує врахування умов кримінальної відповідальності при бездіяльності, до яких відносять: 1) наявність в особи юридичного обов'язку для активної поведінки, якою було б відвернено настання суспільно небезпечного наслідку; 2) наявність реальної можливості вчинити таку активну дію і запобігти настанню суспільно небезпечних наслідків.

Судова практика орієнтована на те, що порушення правил безпеки дорожнього руху та порушення правил експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, є самостійними діяннями, і суди мають урахувати це при постановленні рішень у таких справах⁷⁵.

Порушення правил безпеки дорожнього руху є дуже різноманітними і можуть виражатися в перевищенні швидкості, порушенні правил обгону, об'їзду перешкод, проїзду перехресть і залізничних переїздів, проїзді на заборонений знак чи сигнал світлофора тощо⁷⁶.

⁷⁵ Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 14. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05> (пункт 3)

⁷⁶ Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгфіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. С. 402.

Порушення правил експлуатації може полягати в недотриманні водієм технічних умов експлуатації, у порушенні порядку перевезення пасажирів, у неправильному завантаженні, укладанні та закріпленні вантажів, у експлуатації технічно несправних транспортних засобів та ін.⁷⁷.

Кримінальна відповідальність за порушення правил безпеки руху або експлуатації транспорту настає незалежно від місця, де було допущено порушення (вулиця, поле, шосе тощо). Верховний Суд у постанові від 19 червня 2019 року в справі № 554/3796/17 (провадження № 51-411км19) не погодився із доводами захисника про те, що пандус на складській території не є автомобільною дорогою. Колегія суддів зазначила, що Правила дорожнього руху встановлюють єдиний порядок дорожнього руху на всій території України. Інші нормативні акти, що стосуються особливостей дорожнього руху (перевезення спеціальних вантажів, експлуатація транспортних засобів окремих видів, рух на закритій території тощо) повинні ґрунтуватися на вимогах цих Правил. Відповідно до правової позиції Верховного Суду, те, що особа керувала транспортним засобом на території складського приміщення, не звільняє її від необхідності дотримуватися Правил дорожнього руху, зокрема пунктів 10.1, 10.9. Посилання захисника на необхідність застосування в цьому кримінальному провадженні нормативно-правових актів у сфері охорони праці колегія суддів визнала безпідставним⁷⁸.

У ст.ст. 286 і 286-1 КК України проведено диференціацію кримінальної відповідальності за вчинення такого кримінального правопорушення залежно від тяжкості суспільно небезпечних наслідків. Відповідно до ч. 1 ст. 122 КК України, **середньої тяжкості тілесне ушкодження** характеризується однією із таких альтернативно передбачених ознак:

- 1) відсутність безпеки для життя;
- 2) відсутність ознак тяжкого тілесного ушкодження, які передбачено ч. 1 ст. 121 КК України;

⁷⁷ Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгфіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. С. 402.

⁷⁸ Постанова Верховного Суду від 19 червня 2019 року у справі № 554/3796/17 (провадження № 51-411км19). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82541710>

3) тривалий розлад здоров'я – розлад здоров'я строком понад 3 тижні (більш як 21 день) (підпункт 2.2.2 Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, яке затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 року № 6, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26 липня 1995 року за № 255/791)⁷⁹;

4) стійка втрата працездатності менш як на одну третину втрата загальної працездатності від 10% до 33% (підпункт 2.2.3 Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, яке затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 року № 6, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26 липня 1995 року за № 255/791)⁸⁰.

Кримінально-правові ознаки тяжкого тілесного ушкодження альтернативно передбачено ч. 1 ст. 121 КК України, до яких слід віднести: 1) небезпеку для життя в момент заподіяння; 2) втрату будь-якого органа або його функцій; 3) каліцтво статевих органів; 4) психічну хворобу; 5) інший розлад здоров'я, поєднаний із стійкою втратою працездатності не менш як на одну третину; 6) переривання вагітності; 7) непоправне знівечення обличчя.

Загибеллю кількох осіб потрібно вважати смерть хоча б двох потерпілих, що настала внаслідок порушення особою правил безпеки дорожнього руху чи експлуатації транспорту, правил водіння або експлуатації машин під час однієї дорожньо-транспортної пригоди. У п. 9 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті» від 23 грудня 2005 року № 14 акцентується, що у разі загибелі двох людей під час різних дорожньо-транспортних подій винна особа має відповідати за ч. 2 ст. 286 КК України⁸¹.

⁷⁹ Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 року № 6, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26 липня 1995 року за № 255/791. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0255-95> (підпункт 2.2.2)

⁸⁰ Там само (підпункт 2.2.3).

⁸¹ Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05> (пункт 9)

Належне встановлення причинового зв'язку між порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту та наслідком, що настав, є надзвичайно вагомим у контексті вибору правильної кваліфікації. Верховний Суд розподіляє допущені особою порушення Правил дорожнього руху на дві групи⁸². До першої належать порушення, які самі собою (без порушення інших правил) не здатні спричинити суспільно небезпечні наслідки, передбачені ст. 286 КК України (наприклад, керування транспортним засобом без посвідчення водія на керування транспортним засобом відповідної категорії, не зареєстрованим або без належного номерного знака тощо). До другої групи – порушення, які самі собою (навіть без будь-яких інших додаткових факторів) містять реальну можливість настання суспільно небезпечних наслідків відтак є головною вирішальною умовою, без якої наслідки не настали б і яка з неминучістю викликає їх у конкретній ДТП, що відбулася (наприклад, порушення правил перестроювання транспортних засобів, заборони виїзду на зустрічну смугу руху транспорту, перевищення швидкості руху транспорту тощо). Колегія суддів вважає, що обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 286 КК України, є лише такі порушення Правил дорожнього руху, які містять реальну можливість настання суспільно небезпечних наслідків і становлять безпосередню причину їх настання в кожному конкретному випадку ДТП⁸³.

Верховний Суд також акцентує, що під час розгляду кримінального провадження суд зобов'язаний виявити, встановити і вказати в мотивувальній частині вироку порушення Правил дорожнього руху, які учинено під час конкретної ДТП, але водночас він повинен чітко зазначати у вирокі, які саме з цих порушень були причиною настання наслідків, передбачених ст. 286 КК України, тобто були у причиновому зв'язку з ними, а які з цих порушень виконали лише функцію умов, що їм сприяли⁸⁴.

⁸² Постанова Верховного Суду від 21.08.2019 у справі № 682/956/17 (провадження № 13-31к19). *Verdictum*. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/84153042>

⁸³ Про керування напідпитку. *Закон і бізнес*. 28.09-04.10.2019. URL: <https://zib.com.ua/ua/139350.html>

⁸⁴ Постанова Верховного Суду від 21.08.2019 у справі № 682/956/17 (провадження № 13-31к19). *Verdictum*. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/84153042>

Відповідно до правової позиції Верховного Суду, яка міститься у постанові від 24 березня 2020 року в справі № 130/720/17 (провадження № 51-2134км19), при встановленні причинового зв'язку необхідно враховувати і дії (бездіяльність) особи, яка керує транспортним засобом, і неналежне (зокрема невинне) поведіння інших учасників руху (тобто й пішохода), що також може виключати відповідальність водія. Крім того, при вирішенні питання про причинний зв'язок ураховується наявність у водія технічної можливості уникнути шкідливого наслідку. Якщо такої можливості не було і встановлено, що аварійну ситуацію створено не ним, то відповідальність водія виключається. У разі, якщо вказану ситуацію створено водієм-порушником, то відсутність технічної можливості уникнути шкідливих наслідків юридичного значення не має⁸⁵.

Кримінальна відповідальність за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту (ч. 1 ст. 286, ч. 1 ст. 286-1 КК України) настає, якщо завдано принаймні середньої тяжкості тілесні ушкодження. Якщо в результаті порушення правил заподіяно наслідки, які передбачено різними частинами ст.ст. 286 і 286-1 КК України, то вчинене кваліфікується лише за тією частиною статті, яка передбачає відповідальність за більш тяжкі наслідки.

У разі, якщо наслідки настали в результаті порушення правил двома або більше водіями транспортних засобів, судова практика послуговується роз'ясненням, відповідно до якого потрібно з'ясувати характер порушень, які допустив кожен із них, а також, чи не було причиною порушення зазначених правил одним водієм їх недодержання іншим і чи мав перший можливість уникнути дорожньо-транспортної пригоди та її наслідків. Зауважимо, що за певних умов виключається кримінальна відповідальність особи, яка порушила Правила дорожнього руху вимушено, через створення аварійної ситуації іншою особою, що керувала транспортним засобом⁸⁶.

⁸⁵ Постанова Верховного Суду від 24.03.2020 у справі № 130/720/17 (провадження № 51-2134км19). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88449012>

⁸⁶ Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05> (пункт 7)

Окремо варто наголосити на ситуації порушення Правил дорожнього руху пішоходом. Так, у Верховному Суді переглядали справу, що виникла за таких обставин: ОСОБА_1, керуючи автомобілем, виявив неуважність до дорожньої обстановки, яка склалася при засліпленні його світлом фар зустрічних транспортних засобів. У результаті цього він своєчасно не зупинив транспортний засіб у межах смуги свого руху до моменту, коли минуть негативні наслідки засліплення та, щоб дати дорогу пішоходу, якого він спроможний був завчасно виявити, не зменшив швидкості руху автомобіля, внаслідок чого здійснив наїзд на пішохода ОСОБА_2, який переходив проїзну частину в забороненому місці. В результаті ДТП пішоходу заподіяно тяжкі тілесні ушкодження. Засуджений наполягав на своїй невинуватості через протиправність дій пішохода. Колегія суддів не погодилась із цими доводами й зазначила, що порушення Правил дорожнього руху пішоходом не виключає кримінальну відповідальність водія транспортного засобу, який порушив ці правила та водночас мав технічну можливість уникнути ДТП і завдав пішоходу тілесні ушкодження⁸⁷.

Суб'єкт складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 286 і 286-1 КК України. Правильне встановлення ознак суб'єкта кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 286 і 286-1 КК України, має важливе значення для розмежування цих складів із іншими, які містять ознаки необережного тяжкого бо середньої тяжкості тілесного ушкодження (ст. 128 КК України) та вбивства через необережність (ст. 119 КК України).

За ознаками суб'єкта слід розмежовувати кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 286 та 286-1 КК України. В обох випадках суб'єкт – спеціальний і його кримінально-правові ознаки конкретизовано у статті. При конкретизації ознак суб'єкта у розглядуваних складах спільним є також те, що ним визнається фізична осудна особа, якій до моменту вчинення кримінального правопорушення виповнилося 16 років, яка керує транспортним засобом. Відповідно до п. 1.10 Правил дорожнього руху, водієм визнається

⁸⁷ Постанова Верховного Суду від 14.05.2020 у справі № 668/2604/15-к (провадження № 51-2403км19). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89345781>

особа, яка керує транспортним засобом і має посвідчення (посвідчення тракториста-машиніста, тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом, тимчасовий талон на право керування транспортним засобом) відповідної категорії. Водієм також є особа, яка навчає керуванню транспортним засобом, перебуваючи безпосередньо в транспортному засобі⁸⁸. У Конвенції про дорожній рух від 08 листопада 1968 року зазначено, що водієм є будь-яка особа, що керує транспортним засобом, автомобілем тощо (включно і велосипедами), чи та, яка веде дорогами худобу, стадо упряжних або в'ючних тварин⁸⁹.

Водночас поняття «водій транспортного засобу» є вужчим за змістом від поняття «особа, яка керує транспортним засобом», що вказує на суб'єкта складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 286 та 286-1 КК України. Отже, суб'єктом розглядуваних кримінальних правопорушень потрібно вважати особу, яка характеризується загальними ознаками суб'єкта складу кримінального правопорушення та провадить усвідомлену і цілеспрямовану діяльність із використання відповідних функцій⁹⁰.

Суб'єкт складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 286-1 КК України, характеризується додатковою ознакою, а саме перебуванням особи, яка керує транспортним засобом, у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу й швидкість реакції.

Суб'єктивна сторона складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 286 та 286-1 КК України, характеризується змішаною формою вини, тобто умислом чи необережністю до порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту і лише необережністю до наслідку.

⁸⁸ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

⁸⁹ Конвенція про дорожній рух від 08 листопада 1968 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_041

⁹⁰ Постанова Верховного Суду від 12.11.2019 у справі № 234/14062/16-к (провадження № 51-1866км19). *Verdictum*. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/85805263>

Випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації (ст. 287 КК України).

Розглядуване кримінальне правопорушення сконструйовано із матеріальним складом, об'єктивна сторона якого охоплює такі обов'язкові ознаки:

1) *суспільно небезпечна дія* в одній із таких форм:

– випуск в експлуатацію завідомо технічно несправних транспортних засобів – усні або письмові згоди, розпорядження, вказівка особи, відповідальної за технічний стан чи експлуатацію транспортних засобів на (про) використання у сфері дорожнього руху якогось із них з такими технічними несправностями, за яких його експлуатація заборонена⁹¹. Вимоги до технічного стану транспортних засобів та їх обладнання передбачено у розділі 31 Правил дорожнього руху;

– допуск до керування транспортним засобом особи, яка перебуває в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, або не має права на керування транспортним засобом – усні чи письмові згоди, розпорядження, вказівка особи, відповідальної за технічний стан чи експлуатацію цього засобу, про його використання у сфері дорожнього руху таким водієм. Як допуск можна розглядати також мовчазну згоду, видачу маршрутного листа, передачу ключів і документів або керма під час руху, невідсторонення водія від керування тощо⁹²;

– інше грубе порушення правил експлуатації транспорту, що забезпечують дорожній рух, – грубе порушення режиму водіїв; відсутність контролю за технічним станом транспортних засобів; надання дозволу на використання вантажного транспортного засобу, не обладнаного належно для перевезення пасажирів, а також перевантаженого чи завантаженого з порушенням вимог правил

⁹¹ Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05> (абз. 1 пункту 11).

⁹² Там само (абз. 2 пункту 11).

дорожнього руху; допуск до керування особи, яка перебуває під впливом лікарських препаратів, у стомленому або хворобливому стані, тощо⁹³;

2) *суспільно небезпечний наслідок* полягає у заподіянні потєрпїлому одного з таких наслідків:

- середньої тяжкостї тїлесного ушкодження;
- тяжкого тїлесного ушкодження;
- смертї;

3) *причинний зв'язок між суспільно небезпечною дією і суспільно небезпечним наслідком*.

Суб'єкт складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 287 КК України, – спеціальний, тобто фізична осудна особа, яка до моменту вчинення кримінального правопорушення досягла 16 років та є відповідальною за технічний стан транспортного засобу, дотримання правил його безпечної експлуатації (завідуючі чи начальники гаражів, механіки тощо). Такий обов'язок визначається законом чи іншими нормативно-правовими актами. Суб'єктом розглядуваного кримінального правопорушення також потрібно визнавати власників чи водіїв транспортних засобів, які допустили до керування інших осіб, які не мали або були позбавлені права керувати такими транспортними засобами взагалі чи відповідної категорії.

Суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 287 КК України, аналогічно як і щодо попередніх складів характеризується змішаною формою вини. Важливо уточнити, що така особа усвідомлювала наявність обставин, які унеможливають експлуатацію таких транспортних засобів.

Порушення чинних на транспортї правил (ст. 291 КК України). Об'єктивна сторона цього складу кримінального правопорушення охоплює сукупність ознак, які характерні для матеріального складу. Формами суспільно небезпечного діяння

⁹³ Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспортї: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05> (абз. 3 пункту 11)

(дії або бездіяльності) у цьому складі є: 1) порушення чинних на транспорті правил, що забезпечують рух; 2) порушення нормативно-правових актів, норм і правил виготовлення, переобладнання, ремонту транспортних засобів. Порушення може виражатися у невиконанні або у неналежному виконанні вказаних правил і норм.

До таких порушень, зокрема, належать: самовільне відкриття шлагбауму на залізничному переїзді без дозволу чергового; переїзд залізниці в непередбачених місцях; прогін тварин через колію без дотримання правил безпеки; порушення правил дорожнього руху водіями транспортних засобів, що не належать до вказаних у примітці до ст. 286 КК України, велосипедистами, пішоходами, пасажирами; порушення правил безпеки руху або експлуатації під час керування маломірними суднами⁹⁴; неподання сигналу повороту велосипедистом, перехід пішоходом дороги на червоне світло, встановлення забороненого обладнання на транспортний засіб⁹⁵.

Бланкетність кримінально-правової норми, яка передбачена у ст. 291 КК України, не обмежується виключно Правилами дорожнього руху, але й будь-які інші «правила, норми і стандарти на транспорті загального користування, прийняті та введені в дію у встановленому порядку, що забезпечують рух, а також регулюють порядок виготовлення, переобладнання, ремонту транспортних засобів». Ці правила, норми та стандарти закріплені міжнародними договорами, ратифікованими Україною, законами і підзаконними нормативними актами⁹⁶.

Відповідно до ст. 291 КК України, обов'язковою підставою для настання кримінальної відповідальності за цією статтею є спричинення загибелі людей або інших тяжких наслідків. Поняття «інші тяжкі наслідки» є оціночним. Пропонується під ним розуміти заподіяння хоча б одному потерпілому тяжких тілесних ушкоджень

⁹⁴ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін. : за заг. ред. О. М. Джузі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2017. С. 649.

⁹⁵ Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. С. 418.

⁹⁶ Бабанін С. В. Діяння як ознака порушення чинних на транспорті правил. *Право і суспільство*. 2012. № 5. С. 100–104.

або двом чи більше потерпілим середньої тяжкості тілесних ушкоджень, великої матеріальної шкоди⁹⁷.

Суб'єкт складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 291 КК України, – загальний, тобто фізична, осудна особа, яка до моменту вчинення кримінального правопорушення досягла 16 років.

Суб'єктивна сторона цього складу кримінального правопорушення також характеризується змішаною формою вини, а саме умислом чи необережністю до порушення чинних на транспорті правил і необережністю до спричинення загибелі людей або інших тяжких наслідків.

Караність кримінальних правопорушень проти безпеки руху або експлуатації транспорту відображено у таблиці.

Зміст кримінально-правової заборони	Караність		Розмір штрафу в грошовому еквіваленті
	основне покарання	додаткове покарання	
ст. 286. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами			
ч. 1 – порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особою, яка керує транспортним засобом, що спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження	– штраф від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян ; – виправні роботи на строк від шести місяців до двох років ; – арешт на строк від одного до шести місяців ; – обмеження волі на строк від одного до трьох років	– позбавлення права керувати транспортними засобами на строк від одного до трьох років (<i>додатковий обов'язковий вид покарання</i>)	від 51000 грн до 85000 грн

⁹⁷ Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. С. 418.

<p>ч. 2 – ті самі діяння, якщо вони спричинили смерть потерпілого або заподіяли тяжке тілесне ушкодження</p>	<p>– позбавлення волі на строк від трьох до восьми років</p>	<p>– позбавлення права керувати транспортними засобами на строк від одного до трьох років або без такого (додатковий факультативний вид покарання)</p>	<p>–</p>
<p>ч. 3 – діяння, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони спричинили загибель кількох осіб</p>	<p>– позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років</p>	<p>– позбавлення права керувати транспортними засобами на строк від одного до трьох років (додатковий обов'язковий вид покарання)</p>	<p>–</p>
<p>ст. 286-1. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння</p>			
<p>ч. 1 – порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особою, яка керує транспортним засобом у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, що спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження</p>	<p>– позбавлення волі на строк від одного до трьох років</p>	<p>– позбавлення права керувати транспортними засобами на строк від трьох до п'яти років (додатковий обов'язковий вид покарання)</p>	<p>–</p>
<p>ч. 2 – ті самі діяння, вчинені в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під</p>	<p>– позбавлення волі на строк від трьох до восьми років</p>	<p>– позбавлення права керувати транспортними засобами на строк від п'яти до</p>	<p>–</p>

впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, якщо вони заподіяли потерпілому тяжке тілесне ушкодження		восьми років <i>(додатковий обов'язковий вид покарання)</i>	
ч. 3 – діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, якщо вони спричинили смерть потерпілого	– позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років	– позбавлення права керувати транспортними засобами на строк від п'яти до десяти років <i>(додатковий обов'язковий вид покарання)</i>	–
ч. 4 – діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, якщо вони спричинили загибель кількох осіб	– позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років	– позбавлення права керувати транспортними засобами на строк від семи до десяти років <i>(додатковий обов'язковий вид покарання)</i>	–
ст. 287. Випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації			
Випуск в експлуатацію завідомо технічно несправних транспортних засобів, допуск до керування транспортним засобом особи, яка перебуває в стані алкогольного, наркотично-	– штраф від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян ; – виправні роботи на строк від	– позбавлення права обіймати посади, пов'язані з відповідальністю за технічний стан або експлуатацію транспортних засобів, на строк від одного	від 17000 грн до 51000 грн

<p>го чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, або не має права на керування транспортним засобом, чи інше грубе порушення правил експлуатації транспорту, що забезпечують дорожній рух, вчинене особою, відповідальною за технічний стан або експлуатацію транспортних засобів, якщо це спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження, тяжке тілесне ушкодження або його смерть</p>	<p>шести місяців до двох років; – обмеження волі на строк від одного до п'яти років; – позбавлення волі на строк від одного до п'яти років</p>	<p>до трьох років або без такого <i>(додатковий факультативний вид покарання)</i></p>	
<p>ст. 291. Порушення чинних на транспорті правил</p>			
<p>Порушення чинних на транспорті правил, що забезпечують рух, а також нормативно-правових актів, норм і правил виготовлення, переобладнання, ремонту транспортних засобів, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки</p>	<p>– штраф від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; – виправні роботи на строк від шести місяців до двох років; – обмеження волі на строк від одного до п'яти років; – позбавлення волі на строк від одного до п'яти років</p>	<p>–</p>	<p>від 34000 грн до 85000 грн</p>

2.3. Цивільно-правова відповідальність у сфері безпеки дорожнього руху

Питання, пов'язані з розглядом справ про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, мають особливе значення, позаяк актуальність цих проблем зумовлена великою кількістю відповідних цивільно-правових спорів у судовій практиці.

Цивільне законодавство передбачає, що з особи, дії якої призвели до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, залежно від характеру й обставин порушення, може бути стягнута повна або часткова сума завданої матеріальної та моральної шкоди (глава 82 ЦК України).

Транспортний засіб належить до джерела підвищеної небезпеки, тому власник (водій) транспортного засобу може нести матеріальну відповідальність за заподіяну шкоду цим транспортним засобом (ст. 1187 ЦК України).

Джерелом підвищеної небезпеки є діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів, механізмів та обладнання, використанням, зберіганням хімічних, радіоактивних, вибухо- і вогнебезпечних та інших речовин, утриманням диких звірів, службових собак та собак бійцівських порід тощо, що створює підвищену небезпеку для особи, яка цю діяльність здійснює, та інших осіб (ч. 1 ст. 1187 ЦК України)⁹⁸.

У п. 5 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01 березня 2013 року № 4 «Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки» наведені ознаки джерела підвищеної небезпеки, відповідно до якої суд, беручи до уваги особливі властивості предметів, речовин або інших об'єктів, що використовуються в процесі діяльності, має право визнати джерелом підвищеної небезпеки також й іншу діяльність. До цих особливих властивостей слід відносити створення підвищеної ймовірності завдан-

⁹⁸ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

ня шкоди через неможливість повного контролю за ними з боку людей.

Цивільно-правова відповідальність за шкоду, завдану діяльністю, що є джерелом підвищеної небезпеки, настає у разі її цілеспрямованості (наприклад, використання транспортних засобів за їх цільовим призначенням), а також при мимовільному проявленні шкідливих властивостей об'єктів, що використовуються в цій діяльності (наприклад, у випадку завдання шкоди внаслідок мимовільного руху автомобіля). В інших випадках шкода відшкодовується на загальних підставах, передбачених ст. 1166 ЦК України, особою, яка її завдала (наприклад, коли пасажир, відчиняючи двері автомобіля, що не рухався, спричинив тілесні ушкодження особі, яка проходила поруч)⁹⁹.

Р. О. Стефанчук наводить такі ознаки джерела підвищеної небезпеки: діяльність, тобто певна активність щодо конкретного об'єкта; ця діяльність пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів, механізмів та обладнання, використанням, зберіганням певних речей; ці речі створюють підвищену небезпеку для особи, яка здійснює цю діяльність, та інших осіб; орієнтовний перелік речей, діяльність з якими визнається джерелом підвищеної небезпеки, встановлюється в законі. Відсутність важливого переліку таких об'єктів зумовлюється насамперед стрімким і постійним розвитком науки і техніки, що постійно привносить до загального переліку нові об'єкти¹⁰⁰.

Своєю чергою, К. В. Мануїлова указує на такі ознаки джерела підвищеної небезпеки: 1) неможливість повного контролю зі сторони людини; 2) наявність шкідливих властивостей; 3) велика ймовірність завдання шкоди¹⁰¹.

⁹⁹ Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільний і кримінальних справ від 01 березня 2013 року № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004740-13>

¹⁰⁰ Цивільне право України : навч. посібник / Ю. В. Білоусов, С. В. Лозинська, С. Д. Русу та ін. ; за ред. Р. О. Стефанчука. К. : Прецедент, 2005. 448 с.

¹⁰¹ Мануїлова К. В. Поняття та характеристика джерела підвищеної небезпеки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція*. 2014. № 10-2. Т. 1. С. 162.

О. О. Пономарьов виокремлює дві ознаки джерела підвищеної небезпеки: непідконтрольність і підвищена ймовірність заподіяння випадкової шкоди оточенню. Водночас автор уважає, що ці ознаки є взаємопов'язані й мають оцінюватися сукупно¹⁰².

Відповідно до п. 4 Постанови Пленуму Верховного суду України від 27 березня 1992 року № 6 «Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди», джерелом підвищеної небезпеки належить визнавати будь-яку діяльність, здійснення якої створює підвищену ймовірність заподіяння шкоди через неможливість контролю за нею людини, а також діяльність по використанню, транспортуванню, зберіганню предметів, речовин і інших об'єктів виробничого, господарського чи іншого призначення, які мають такі ж властивості. Майнова відповідальність за шкоду, заподіяну діями таких джерел, має наставати і при цілеспрямованому їх використанні, і при мимовільному прояву їх шкідливих властивостей (наприклад, у разі заподіяння шкоди внаслідок мимовільного руху автомобіля).

Володілець джерела підвищеної небезпеки – юридична особа або громадянин, що здійснюють експлуатацію джерела підвищеної небезпеки з огляду на право власності, повне господарське відання, оперативне управління або інші підстави (договори оренди, довіреності тощо).

Не вважається володільцем джерела підвищеної небезпеки і не несе відповідальності за шкоду перед потерпілим особа, яка управляє джерелом підвищеної небезпеки з огляду на трудові відносини з володільцем цього джерела (шофер, машиніст, оператор та ін.)¹⁰³.

Шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, відшкодується особою, яка на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди тощо) володіє транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом, використан-

¹⁰² Пономарьов О. О. Ознаки джерела підвищеної небезпеки. *Право і безпека*. 2011. № 1. С. 262.

¹⁰³ Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди : Постанова Пленуму Верховного суду України від 27 березня 1992 року № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92>

ня, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку (ч. 2 ст. 1187 ЦК України)¹⁰⁴.

Відповідальність у таких випадках несе винна особа, яка є водієм автомобіля, чи особа, яка керувала таким автомобілем і з вини такої сталася ДТП. Відповідно до пункту 2.2 Правил дорожнього руху, якщо особа під час керування автомобілем мала посвідчення водія на право керування транспортним засобом відповідної категорії та реєстраційний документ на такий, переданий їй власником чи іншою особою, яка на законній правовій підставі використовує цей транспортний засіб, то саме ця особа буде нести відповідальність за завдання майнової шкоди¹⁰⁵.

Виняток із цього правила передбачено чч. 3, 5 ст. 1187 ЦК України, відповідно до яких особа, яка на відповідній правовій підставі володіє транспортним засобом (власник, орендар, підрядчик тощо), звільняється від обов'язку відшкодування майнової шкоди, завданої транспортним засобом у випадках незаконного заволодіння автомобілем третьою особою, завдання майнової шкоди внаслідок непереборної сили або умислу потерпілої особи. Вказані випадки повинні бути підтверджені належними доказами (матеріалами кримінального провадження, якими встановлено обставину незаконного заволодіння третьою особою транспортним засобом; іншими матеріалами, що підтверджують дію непереборної сили або умисел потерпілої особи), про що обов'язково має бути зазначено в мотивувальній частині судового рішення.

Особа, яка провадить діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки, не несе відповідальності за завдану шкоду потерпілим особам, якщо вона керувала транспортним засобом у зв'язку із виконанням трудових обов'язків. Така особа може бути притягнута до відповідальності роботодавцем лише в порядку регресу відповідно до ст. 1191 ЦК України¹⁰⁶.

¹⁰⁴ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

¹⁰⁵ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

¹⁰⁶ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Наявність трудових відносин між володільцем і особою, яка керувала джерелом підвищеної небезпеки, має підтверджуватися відповідними доказами, зокрема документами про наявність трудових відносин, тощо. На виникнення зобов'язання володільця (власника) транспортного засобу щодо відшкодування заподіяної ним майнової шкоди впливають обставини, такі як в якій саме час було заподіяно шкоду (під час виконання трудових чи службових обов'язків); чи було джерело підвищеної небезпеки надано працівникові в процесі виконання ним трудових обов'язків чи він самовільно, неправомірно використав його в особистих цілях.

Відповідно до п. 8 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4 «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди», за моральну (немайнову) шкоду, заподіяну працівником під час виконання трудових обов'язків, відповідальність несе організація, з якою він перебуває в трудових відносинах, а останній відповідає перед нею в порядку регресу¹⁰⁷.

Застосування вироку, що набрав законної сили, або постанови в справі про адміністративне правопорушення внаслідок ДТП.

Під час розгляду справи про цивільно-правові наслідки дій особи, стосовно якої постановлено вирок, що набрав законної сили, або винесено постанову в справі про адміністративне правопорушення, це судові рішення є обов'язковим для суду лише щодо з'ясування питань, чи мали місце такі дії та чи вчинені вони цією особою. Відтак, розглядаючи спір, який випливає з кримінального провадження чи зі справи про адміністративне правопорушення, суд не вправі обговорювати вину відповідача, а може тільки вирішувати питання про розмір відшкодування. На підтвердження висновку суду щодо розміру збитків у рішенні, крім посилення на вирок у кримінальному провадженні чи постанову у справі про адміністративне правопорушення, необхідно також навести докази, подані сторонами при розгляді цивільної справи (напри-

¹⁰⁷ Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

клад, урахування матеріального становища відповідача або вини потерпілого).

Доводити відсутність своєї вини, відповідно до вимог ч. 2 ст. 1166 ЦК України, має заподіювач шкоди. У випадку встановлення вини особи в ДТП постановою про притягнення до адміністративної відповідальності, ця особа не позбавлена права доводити протиправність дій інших учасників ДТП і причинний зв'язок цієї протиправності із завданою шкодою¹⁰⁸.

Відшкодування шкоди в порядку часткової відповідальності.

Визначаючи ступінь вини заподіювачів шкоди в процентному відношенні, суд має враховувати всі обставини, пов'язані із завданням майнової шкоди, зокрема форму вини щодо порушення Правил дорожнього руху, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. У ч. 2 ст. 1188 ЦК України встановлено, що в тих випадках, коли внаслідок взаємодії джерел підвищеної небезпеки було завдано шкоди іншим особам, особи, які спільно завдали шкоди, зобов'язані відшкодувати її незалежно від їхньої вини. Відповідно до ч. 1 ст. 1190 ЦК України, особи, спільними діями або бездіяльністю яких було завдано шкоди, несуть солідарну відповідальність перед потерпілими особами¹⁰⁹.

Пасажи́р транспортно́го засобу підпадає під категорію «інші особи», яким завдано шкоди внаслідок взаємодії двох транспортних засобів. Отже, якщо при зіткненні кількох автомобілів постраждав пасажир або пішохід, обов'язок компенсувати потерпілому шкоду покладається на всіх володільців (власників) джерел підвищеної небезпеки солідарно, незалежно від їхньої вини.

Відповідно до роз'яснень, викладених в п. 3 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 27.03.1992 року № 6 «Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди», «шкода, заподіяна кількома особами, відшкодується кожною з них в частині, заподіяної нею (в порядку часткової відповідальності). Особи, які спільно заподіяли шкоду, тобто заподіяли неподільну шкоду взаємопов'язаними, сукупними діями

¹⁰⁸ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

¹⁰⁹ Там само.

або діями з єдністю наміру, несуть солідарну відповідальність перед потерпілими. У такому ж порядку відповідають володільці джерел підвищеної небезпеки за шкоду, заподіяну внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки іншим особам».

Відповідно, розмір компенсації шкоди встановлюється законом або домовленістю сторін, а в разі наявності спору між сторонами – судом.

Право на відшкодування майнової шкоди внаслідок ДТП.

При визначенні розміру майнової шкоди потрібно враховувати розмір такої шкоди, спричиненої майну або особистим немайновим правам потерпілих осіб. Шкода, що має бути відшкодована, – втрата або зменшення блага потерпілих осіб унаслідок порушення їхніх прав або втрата нематеріальних благ (життя, здоров'я тощо)¹¹⁰.

У зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я потерпілі особи мають право на відшкодування їм заробітку (доходу), втрачених унаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності, а також на відшкодування додаткових витрат, викликаних необхідністю посиленого харчування, санаторно-курортного лікування, придбання ліків, протезування, стороннього догляду тощо (ч. 1 ст. 1195 ЦК України).

Розмір шкоди, завданої **смертю потерпілих осіб**, відшкодовується за правилами ст.ст. 1200–1201 ЦК України. Право на відшкодування шкоди мають непрацездатні особи, які були на утриманні потерпілого або мали на день його смерті право на одержання від нього утримання, а також дитина потерпілого, народжена після його смерті, та особа, яка зробила необхідні витрати на поховання та на спорудження надгробного пам'ятника.

Право на відшкодування майнової шкоди, завданої **майну фізичних та юридичних осіб**, має власник (ч. 3 ст. 386 ЦК України) та/або особи, які мають речове право на чуже майно (ст. 396 ЦК України)¹¹¹.

¹¹⁰ Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова Пленуму Верховного суду України від 27 березня 1992 року № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92>

¹¹¹ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Правові підстави відшкодування майнової шкоди внаслідок ДТП.

Спори, що виникають з відшкодування майнової шкоди, завданої внаслідок ДТП, розглядаються судами за загальними правилами підсудності. Право пред'явити такий позов мають особи за зареєстрованим місцем проживання або перебування відповідача чи за місцем завдання шкоди (ст.ст. 27, 28 ЦПК України)¹¹².

За загальними правилами, право звернутися до суду мають:

- учасники ДТП;
- володільці (користувачі) джерел підвищеної небезпеки (транспортного засобу);
- власники транспортних засобів, з якими винні особи перебували в трудових відносинах;
- страхові компанії, з якими власники транспортних засобів перебували в договірних відносинах;
- особи, з вини яких сталася ДТП, відшкодування за якою проведено страховими компаніями;
- треті особи, зазвичай водії, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору.

Позивачами можуть бути і фізичні, і юридичні особи, яким завдано матеріальної шкоди, зокрема власники та володільці майна, а також фізичні особи, яким завдано моральної шкоди.

Відповідачами можуть бути:

- володільці (власники) транспортних засобів;
- винні особи – володільці (власники) транспортних засобів;
- винні особи, які незаконно заволоділи транспортним засобом; власники (володільці) транспортних засобів, недбалість яких сприяла неправомірному заволодінню; роботодавці (володільці, власники транспортних засобів) – за шкоду, завдану їхніми працівниками під час виконання трудових обов'язків;
- страхова компанія – за майнову шкоду, завдану застрахованою особою;

¹¹² Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

– батьки (усиновлювачі), опікуни, піклувальники, чоловік (дружина) у випадках, визначених ст.ст. 1178, 1179, 1183, 1186–1188 ЦК України.

Із урахуванням обставин справи суд за вибором потерпілого може зобов'язати особу, яка завдала шкоди майну, відшкодувати її в натурі (передати річ того ж роду і такої ж якості, полагодити пошкоджену річ тощо) або відшкодувати завдані збитки у повному обсязі. Розмір таких збитків, що підлягає відшкодуванню потерпілому, визначається відповідно до реальної вартості втраченого майна на момент розгляду справи або виконання робіт, необхідних для відновлення пошкодженої речі (ст. 1192 ЦК України)¹¹³.

Відшкодування шкоди, пов'язаної з **фізичним знищенням транспортного засобу**, регламентується ст. 30 ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів». Транспортний засіб вважається фізично знищеним, якщо його ремонт є технічно неможливим чи економічно не обґрунтованим. Ремонт вважається економічно необґрунтованим, якщо передбачені згідно з звітом (актом) чи висновком про оцінку, виконаним оцінювачем або експертом відповідно до законодавства, витрати на відновлювальний ремонт транспортного засобу перевищують вартість транспортного засобу до ДТП. Якщо транспортний засіб вважається знищеним, його власнику відшкодується різниця між вартістю транспортного засобу до та після дорожньо-транспортної пригоди, а також витрати на евакуацію транспортного засобу з місця дорожньо-транспортної пригоди¹¹⁴.

Відповідальність водія при ДТП (регресний позов).

Відповідно до ст. 1191 ЦК України, ст. 38 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», страховик або МТСБУ після сплати страхового відшкодування має право подати регресний позов до власника, водія транспортного засобу, який створив дорожньо-транспортну пригоду.

¹¹³ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

¹¹⁴ Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 01 липня 2004 року № 1961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>

Згідно з п. 38.1 ст. 38 ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», страховик після виплати страхового відшкодування має право подати регресний позов до:

1) страхувальника або водія забезпеченого транспортного засобу, який спричинив дорожньо-транспортну пригоду в таких випадках:

– якщо він керував транспортним засобом у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції;

– якщо він керував транспортним засобом без права на керування транспортним засобом відповідної категорії;

– якщо він після дорожньо-транспортної пригоди за його участю самовільно залишив місце пригоди чи відмовився від проходження відповідно до встановленого порядку огляду щодо стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, або вжив алкоголь, наркотики чи лікарські препарати, виготовлені на їх основі (крім тих, що входять до офіційно затвердженого складу аптечки або призначені медичним працівником);

– якщо дорожньо-транспортна пригода визначена в установленому порядку безпосереднім наслідком невідповідності технічного стану та обладнання транспортного засобу наявним вимогам Правил дорожнього руху;

– якщо він не повідомив страховика у строки і за умов, визначених у підпункті 33.1.2 п. 33.1 ст. 33 ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», тобто не вжив заходів із метою запобігання чи зменшення подальшої шкоди;

– якщо страховий випадок настав з використанням забезпеченого транспортного засобу в період, не передбачений договором внутрішнього страхування (при укладенні договору страхування з умовою використання транспортного засобу в період, передбачений договором страхування);

2) до підприємства, установи, організації, що відповідає за стан дороги, якщо заподіяна у результаті ДТП шкода виникла з їх вини;

3) до особи, яка заподіяла шкоду навмисно.

Згідно з п. 38.1 ст. 38 ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», **МТСБУ після сплати страхового відшкодування має право подати регресний позов:**

1) до власника, водія транспортного засобу, який спричинив ДТП, який не застрахував свою цивільно-правову відповідальність, окрім осіб, зазначених у п. 13.1 ст. 13 ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», тобто, крім учасників бойових дій, постраждалих учасників Революції Гідності та осіб з інвалідністю внаслідок війни, що визначені законом, осіб з інвалідністю I групи, які особисто керують належними їм транспортними засобами, а також особи, що керують транспортним засобом, належним особі з інвалідністю I групи, у її присутності, звільняються від обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності на території України. Відшкодування збитків від дорожньо-транспортної пригоди, винуватцями якої є зазначені особи, проводить МТСБУ у порядку, визначеному ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»;

2) до водія транспортного засобу, який заволодів транспортним засобом за допомогою протиправних дій;

3) до страховика, якщо забезпечений транспортний засіб, що заподіяв шкоду, було встановлено та страховик був зобов'язаний, але не виплатив страхове відшкодування у порядку, встановленому ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»;

4) до підприємства, установи, організації, що відповідають за стан дороги, якщо заподіяна у результаті ДТП шкода виникла з їх вини;

5) до особи, визначеної у п. 13.1 ст. 13 ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», яка причетна до ДТП, якщо вона керувала транспортним засобом у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, а також якщо вона відмовилася від проходження відповідно до встановленого порядку огляду щодо стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або

щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, та/або вжила алкоголь, наркотики чи лікарські препарати, виготовлені на їх основі (крім тих, що входять до офіційно затвердженого складу аптечки або призначені медичним працівником), та/або вона керувала транспортним засобом без права на керування транспортним засобом відповідної категорії, та/або самовільно залишила місце пригоди¹¹⁵.

Страхова компанія може подати на регрес у таких випадках:

- водій забув повідомити страховиків про інцидент, що трапився;
- у водійському посвідченні нема відмітки, що дозволяє керувати цим транспортним засобом;
- рівень алкоголю в крові водія на момент ДТП перевищував допустиму дозу;
- водій відмовився від медичного огляду;
- водій залишив місце ДТП до приїзду поліції;
- використовувався автомобіль із неприпустимим станом вузлів і агрегатів;
- дата ДТП не входить у часовий відрізок, зазначений у договорі страхування;
- потерпілому автомобілю завдано збитків, розмір якого перевищує суму в страховому полісі;
- страхова компанія з яких-небудь причин не виплатила належну суму потерпілому.

Регресний позов подається винуватцю ДТП, а не власнику транспортного засобу. Відповідальність власника авто при ДТП може настати лише в двох випадках:

- 1) власник був за кермом під час ДТП;
- 2) власник довірив керування автомобілем особі, в якій немає відповідних документів, що дають законну підставу для управління транспортним засобом.

¹¹⁵ Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 01 липня 2004 року № 1961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>

Отже, щоб уникнути регресного позову водію необхідно:

- письмово, протягом 3-х днів повідомити в свою страхову компанію про те, що трапилася ДТП;
- сідати за кермо тільки за наявності водійських прав відповідної категорії;
- не залишати місце ДТП, не переїжджати з місця, навіть якщо ви створюєте великі незручності іншим учасникам на дорозі;
- стежити за технічним станом автомобіля;
- вчасно продовжувати страховий поліс, щоб у разі необхідності не опинитися з простроченим полісом на руках;
- не користуватися послугами сумнівних страхових компаній. Краще переплатити й оформити документи у відомій компанії, ніж заощадити і потім відшкодувати всі збитки самому¹¹⁶.

Особливість цивільно-правової відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху визначається тим, що вона пов'язана з використанням транспортних засобів, що є джерелом підвищеної небезпеки, визначення суб'єктів відшкодування шкоди, умов виникнення відповідних зобов'язань і підстав звільнення від відповідальності.

Тестові завдання

1. Який орган має право розглядати оскарження адміністративного затримання, особистого огляду, огляду речей, огляду, а також вилучення речей і документів, зокрема посвідчення водія?

- а) тільки суд;
- б) лише вищестоящий орган (посадова особа) щодо органу, який застосував ці заходи;
- в) органи Національної поліції;
- г) виконавча служба;
- г) органи, зазначені у відповідях *a* і *б*.

¹¹⁶ Дончак Д. Що таке регресний позов, або відповідальність водія при ДТП. URL: https://protocol.ua/ua/shcho_take_regresniy_pozov_abo_vidpovi_dalnist_vodiya_pri_dtp/#1

2. Залишення водіями місця ДТП, до якої вони причетні, тягне:

- а) накладення тільки штрафу;
- б) накладення штрафу в розмірі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права керування транспортними засобами на строк від одного до двох років, або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб;
- в) накладення штрафу в розмірі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права керування транспортними засобами на строк від одного до двох років;
- г) адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб;
- г) водій не несе відповідальності за залишення місця ДТП.

3. Чи мають право посадові особи органів Національної поліції вилучати речі та документи під час затримання, особистого огляду або огляду речей?

- а) мають право вилучати будь-які речі та документи;
- б) мають право вилучати речі та документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення;
- в) не мають права нічого вилучати;
- г) мають право вилучати речі та документи, зазначені у відповідях *а* або *б*;
- г) мають право вилучати будь-які речі та документи зі складанням протоколу.

4. Шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, відшкодовується:

- а) власником джерела підвищеної небезпеки;
- б) особою, яка на достатній правовій підставі володіє джерелом підвищеної небезпеки;
- в) спільно власником і володільцем джерела підвищеної небезпеки;
- г) спільно потерпілим, що мав умисел на спричинення йому шкоди, і особою, яка неправомірно заволоділа джерелом підвищеної небезпеки;
- г) не відшкодовується.

5. Джерелом підвищеної небезпеки є:

а) діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів, механізмів та обладнання, використанням, зберіганням хімічних, радіоактивних, вибухо- і вогне-небезпечних та інших речовин, утриманням диких звірів, службових собак та собак бійцівських порід тощо, що створює підвищену небезпеку для інших осіб;

б) діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів, механізмів та обладнання, використанням, зберіганням хімічних, радіоактивних, вибухо- і вогне-небезпечних та інших речовин, утриманням диких звірів, службових собак та собак бійцівських порід;

в) діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів, механізмів та обладнання, утриманням диких звірів, службових собак та собак бійцівських порід тощо, що створює підвищену небезпеку для особи, яка цю діяльність здійснює, та інших осіб;

г) діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів, механізмів та обладнання;

ґ) діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням хімічних, радіоактивних, вибухо- і вогнебезпечних та інших речовин.

6. Суспільно небезпечний наслідок, що є конструктивною ознакою основного складу порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортним засобом є:

а) загибель декількох осіб;

б) тяжкі тілесні ушкодження;

в) середньої тяжкості тілесні ушкодження;

г) легкі тілесні ушкодження, що спричинили короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності;

ґ) інші тяжкі наслідки.

7. Заподіяння якої шкоди охоплюється поняттям «середньої тяжкості тілесне ушкодження» в основному складі порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації

транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння:

- а) втрата будь-якого органу або його функції;
- б) розлад здоров'я не більш як три тижні;
- в) скороминущі наслідки, тривалістю не більше як шість днів;
- г) втрата загальної працездатності до 10%;
- г) втрата загальної працездатності від 10% до 33%.

8. Склад кримінального правопорушення проти безпеки руху або експлуатації транспорту, для якого характерним є загальний суб'єкт:

- а) «випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації»;
- б) «порушення нормативно-правових актів, норм і правил, що стосуються забезпечення дорожнього руху»;
- в) «порушення чинних на транспорті правил»;
- г) «порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами»;
- г) жодна з наведених відповідей не є правильною.

9. Вказати, в якій відповіді визначене неправильне положення щодо кваліфікації кримінальних правопорушень проти безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту:

- а) порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, є закінченим кримінальним правопорушенням із моменту заподіяння середньої тяжкості тілесного ушкодження;
- б) поняття «інші тяжкі наслідки» у складі порушення чинних на транспорті правил є законодавчо визначеним у примітці до ст. 291 КК України;
- в) випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації може вчинятися виключно спеціальним суб'єктом;
- г) порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особою, яка керує транспортним засобом у стані

сп'яніння, є кримінальним правопорушенням із матеріальним складом;

г) в усіх відповідях визначено положення, які неправильно характеризують процес кваліфікації.

10. Указати, в якій відповіді визначене правильне положення щодо кваліфікації кримінальних правопорушень проти безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту:

а) порушення чинних на транспорті правил учиняється виключно спеціальним суб'єктом;

б) випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації є закінченим із моменту спричинення потерпілому умисного середньої тяжкості тілесного ушкодження;

в) під «іншими тяжкими наслідками» пропонується розуміти заподіяння хоча б одному потерпілому тяжких тілесних ушкоджень або двом чи більше потерпілим середньої тяжкості тілесних ушкоджень, великої матеріальної шкоди;

г) порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, вчиняється виключно шляхом активних дій;

г) в усіх відповідях визначено положення, які правильно характеризують процес кваліфікації.

11. Особа, яка провадить діяльність на об'єкті, що є джерелом підвищеної небезпеки, звільняється від відповідальності, якщо вона доведе:

а) свою невинуватість;

б) що завдала шкоди з необережності;

в) що шкоди завдано внаслідок непереборної сили;

г) що шкоди було завдано внаслідок умислу потерпілого;

г) правильні відповіді а і б.

12. Унаслідок дії джерела підвищеної небезпеки моральна шкода відшкодовується:

а) незалежно від вини фізичної або юридичної особи, яка її завдала;

- б) незалежно від вини особи, якій її завдано;
- в) незалежно від відшкодування майнової шкоди;
- г) незалежно від вини фізичної або юридичної особи, яка її завдала, якщо шкоди завдано каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи;
- г) не відшкодовується.

Контрольні питання

1. Визначте склад адміністративного правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху.
2. Які види стягнень застосовуються до водіїв за порушення правил дорожнього руху?
3. Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення у сфері порушення правил дорожнього руху.
4. Порядок застосування адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі.
5. Як можна систематизувати кримінальні правопорушення, суб'єктами вчинення яких визнаються учасники дорожнього руху?
6. Що є спільне для характеристики суб'єктивної сторони кримінальних правопорушень проти безпеки руху або експлуатації транспорту?
7. Які кримінальні правопорушення проти безпеки руху або експлуатації транспорту вчиняються спеціальним суб'єктом?
8. Як проведена законодавча диференціація кримінальної відповідальності за спричинення відповідних наслідків порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту?
9. Назвіть умови кримінальної відповідальності за порушення правил безпеки дорожнього руху шляхом бездіяльності.
10. Чи розглядається як джерело підвищеної небезпеки транспортний засіб, який не рухається, при наїзді на нього іншого транспортного засобу?
11. Хто визнається суб'єктом деліктної відповідальності за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки?

12. Як відшкодовується шкода, заподіяна внаслідок взаємодії декількох джерел підвищеної небезпеки?

13. Яке значення має для деліктної відповідальності за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки, умисел або груба необережність потерпілого?

14. Хто є суб'єктами права вимоги – кредиторами у зобов'язаннях з деліктної відповідальності за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки?

Розділ 3

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ДОРОЖНЬОГО РУХУ. ФІКСУВАННЯ ПОРУШЕНЬ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

- 3.1. Регулювання дорожнього руху за допомогою дорожніх знаків і табличок до дорожніх знаків*
 - 3.1.1. Попереджувальні знаки*
 - 3.1.2. Знаки пріоритету*
 - 3.1.3. Заборонні знаки*
 - 3.1.4. Наказові знаки*
 - 3.1.5. Інформаційно-вказівні знаки*
 - 3.1.6. Знаки сервісу*
 - 3.1.7. Таблички до дорожніх знаків*
 - 3.1.8. Розпізнавальні знаки*
- 3.2. Регулювання дорожнього руху за допомогою дорожньої розмітки та дорожнього обладнання*
- 3.3. Регулювання дорожнього руху за допомогою світлофорів*
- 3.4. Регулювання дорожнього руху за допомогою регулювальника*
- 3.5. Фіксування порушень Правил дорожнього руху*
 - 3.5.1. Порядок застосування портативних відеореєстраторів і карт пам'яті до них, їх облік, зберігання та видача відеозаписів*
 - 3.5.2. Порядок застосування відеореєстраторів, установлених на службових транспортних засобах*
 - 3.5.3. Порядок застосування автомобільних і стаціонарних систем*
 - 3.5.4. Порядок застосування засобів фото- та відеозапису на БпЛА*
 - 3.5.5. Обов'язки працівника поліції, пов'язані із застосуванням технічних приладів і технічних засобів фото- та кінозйомки, відеозапису*
 - 3.5.6. Загальний порядок зберігання та видачі відеозаписів*

3.1. Регулювання дорожнього руху за допомогою дорожніх знаків і табличок до дорожніх знаків

Регулювання дорожнього руху здійснюється за допомогою дорожніх знаків, дорожньої розмітки, дорожнього обладнання, світлофорів, а також регулювальників.

Дорожні знаки у межах призначення встановлюють єдиний порядок дорожнього руху на всій території України. Учасники дорожнього руху зобов'язані знати та неухильно виконувати вимоги вказівок встановлених дорожніх знаків.

Дорожні знаки мають перевагу перед дорожньою розміткою і можуть бути постійними, тимчасовими та із змінною інформацією. Тимчасові дорожні знаки розміщуються на переносних пристроях, дорожньому обладнанні або закріплюються на щиті з фоном жовтого кольору і мають перевагу перед постійними дорожніми знаками¹¹⁷.

Дорожні знаки застосовуються відповідно до цих Правил і повинні відповідати вимогам національного стандарту ДСТУ 4100:2021 «Безпека дорожнього руху. Знаки дорожні. Загальні технічні умови. Правила застосування»¹¹⁸.

Дорожні знаки повинні розміщуватися так, щоб їх було добре видно учасникам дорожнього руху і у світлу, і в темну пору доби. Водночас дорожні знаки не повинні бути закриті повністю або частково від учасників дорожнього руху будь-якими перешкодами.

Дорожні знаки повинні бути видимими на відстані не менш як 100 м за напрямком руху та розміщеними не вище 6 м над рівнем проїзної частини. Дорожні знаки встановлюються обабіч дороги на тому її боці, що відповідає напрямку руху. Для поліпшення сприйняття дорожніх знаків вони можуть бути розміщені над

¹¹⁷ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

¹¹⁸ ДСТУ 4100:2021 «Безпека дорожнього руху. Знаки дорожні. Загальні технічні умови. Правила застосування». URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=95084

проїзною частиною. Якщо дорога має більше ніж одну смугу для руху в одному напрямку, установлений обабіч дороги відповідного напрямку дорожній знак дублюється на розділювальній смузі, над проїзною частиною або на протилежному боці дороги (у разі, коли для руху в зустрічному напрямку є не більше ніж дві смуги). Дорожні знаки розміщуються таким чином, щоб інформацію, яку вони передають, могли сприймати саме ті учасники руху, для яких вона призначена.

Забороняється самовільно встановлювати, знімати, пошкоджувати чи закривати дорожні знаки, технічні засоби організації дорожнього руху (втручатись у їх роботу), розташовувати плакати, афіші, рекламні носії та встановлювати пристрої, які можуть бути прийняті за знаки та інші пристрої регулювання дорожнього руху або можуть погіршити їх видимість чи ефективність, осліпити учасників дорожнього руху, відволікти їхню увагу і поставити під загрозу безпеку дорожнього руху¹¹⁹.

Дорожні знаки є найбільш поширеним і одним з основних засобів організації дорожнього руху і призначені для інформування його учасників про умови, режими і напрямки руху тощо.

Водії, які не знайомі з дорогою, за допомогою знаків одержують необхідну інформацію про дорожні умови, встановлені обмеження та режими руху, розташування різних об'єктів тощо. Тому необґрунтованість установлення дорожніх знаків або їх відсутність може призвести до аварійних ситуацій і викликає справедливі дорікання водіїв на недоліки в організації дорожнього руху.

Розподіл дорожніх знаків на групи, нумерація, назви, розміри, форма, символи і вимоги до розміщення регламентуються стандартом ДСТУ 4100:2021 «Безпека дорожнього руху. Знаки дорожні. Загальні технічні умови. Правила застосування»¹²⁰.

Дорожні знаки можуть бути і однобічними, і двобічними. Зображення дорожніх знаків, за винятком знаків пріоритету, може

¹¹⁹ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

¹²⁰ ДСТУ 4100:2021 «Безпека дорожнього руху. Знаки дорожні. Загальні технічні умови. Правила застосування». URL: [http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=95084](http://online.budstandart.com.ua/catalog/doc-page.html?id_doc=95084)

розміщуватися на щиті прямокутної форми з білим світлоповертальним фоном. Зображення знаків, на яких потрібно зосередити увагу водіїв, допускається розміщувати на щитах із жовтим світлоповертальним фоном.

Дорожні знаки, застосування яких зумовлене причинами тимчасового характеру (дорожньо-ремонтні роботи, сезонні особливості руху тощо), повинні виконуватися на жовтому тлі або установлюватися на щитах жовтого кольору, розміри яких мають перевищувати розміри знаку не менше, ніж на 0,1 м.

Ці знаки повинні бути негайно демонтовані після усунення зазначених причин тимчасового характеру. Водночас знаки допускається закривати чохлами.

У місцях проведення робіт на проїзній частині й у разі оперативних змін у схемах організації руху тимчасові знаки на переносних опорах допускається установлювати на проїзній частині. На дорогах поза населеними пунктами тимчасові дорожні знаки допускається установлювати на опорах жовтого кольору. Для забезпечення безпеки дорожнього руху ділянки доріг, де проводяться ремонтні роботи, повинні захищатися бар'єрами, а у темний час доби – освітлюватися ліхтарями. Доцільно розміщувати ліхтарі оранжевого або червоного кольору по периметру зони виконання дорожніх робіт¹²¹.

В експериментальному порядку допускається застосування дорожніх знаків, не встановлених діючими стандартами і технічними умовами, зокрема керованих дорожніх знаків і табло із змінною інформацією. Водночас для своєчасного інформування учасників руху на експериментальній ділянці дороги повинні бути установлені транспаранти, які б пояснювали зміст і значення експерименту, що проводиться. Для цього ініціатору експериментального застосування потрібно звернутися до відповідних організацій із листом щодо визнання доцільним розміщення на певній ділянці дороги в експериментальному порядку пропонованого дорожнього знаку з пояснювальною запискою з обґрунтуванням доцільності новації.

¹²¹ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

Згідно з вимогами ДСТУ 4100:2021, знаки з світлоповертальною поверхнею повинні застосовуватися на ділянках доріг без стаціонарного освітлення, знаки з внутрішнім освітленням – на ділянках доріг із стаціонарним освітленням, увімкненим постійно в темний час доби. Знаки з світлоповертальною поверхнею дозволяється застосовувати на ділянках доріг із стаціонарним освітленням при забезпеченні видимості знаків з відстані не менше 100 м і у світлий, і у темний час доби. Однак потрібно зазначити, що недавнім часом застосування знаків із внутрішнім освітленням майже втратило свою обґрунтованість, насамперед з погляду матеріаломісткості та вартості виготовлення, а також витрат з обслуговування.

В одному поперечному перерізі дороги допускається встановлення не більше трьох знаків без урахування дублюючих знаків і табличок до дорожніх знаків¹²².

Дорожні знаки (додаток 1 Правил дорожнього руху) поділяються на групи:

а) попереджувальні знаки. Інформують водіїв про наближення до небезпечної ділянки дороги і характер небезпеки. Під час руху по цій ділянці необхідно вжити заходів для безпечного проїзду;

б) знаки пріоритету. Встановлюють черговість проїзду перехресть, перехрещень проїзних частин або вузьких ділянок дороги;

в) заборонні знаки. Запроваджують або скасовують певні обмеження в русі;

г) наказові знаки. Показують обов'язкові напрямки руху або дозволяють деяким категоріям учасників рух по проїзній частині чи окремих її ділянках, а також запроваджують або скасовують деякі обмеження;

г) інформаційно-вказівні знаки. Запроваджують або скасовують певний режим руху, а також інформують учасників дорожнього руху про розташування населених пунктів, різних об'єктів, територій, де діють спеціальні правила;

¹²² ДСТУ 4100:2021 «Безпека дорожнього руху. Знаки дорожні. Загальні технічні умови. Правила застосування» URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=95084

д) знаки сервісу. Інформують учасників дорожнього руху про розташування об'єктів обслуговування;

е) таблички до дорожніх знаків. Уточнюють або обмежують дію знаків, разом з якими вони встановлені¹²³.

3.1.1. Попереджувальні знаки

1.1 «Небезпечний поворот праворуч».

1.2 «Небезпечний поворот ліворуч».

Знаки 1.1 і 1.2 попереджають про заокруглення дороги радіусом менше 500 м поза населеними пунктами і менше 150 м у населених пунктах або про заокруглення з обмеженою оглядовістю.

1.3.1, 1.3.2 «Декілька поворотів». Ділянка дороги з двома і більше розташованими один за одним небезпечними поворотами: 1.3.1 – з першим поворотом праворуч, 1.3.2 – з першим поворотом ліворуч.

1.4.1–1.4.7 «Напрямок повороту». Знаки (1.4.1, 1.4.4, 1.4.6 – рух праворуч, 1.4.2, 1.4.5, 1.4.7 – рух ліворуч) показують напрямок повороту дороги, позначеної знаками 1.1 і 1.2, напрямок об'їзду перешкоди на дорозі, а знак 1.4.1, зокрема, – напрямок об'їзду центра перехрестя з круговим рухом; знак 1.4.3 (рух праворуч або ліворуч) показує напрямок руху на Т-подібних перехрестях, розгалуженнях доріг або об'їзду ділянки дороги, що ремонтується.

1.5.1–1.5.3 «Звуження дороги». Знак 1.5.1 – звуження дороги з обох боків, 1.5.2 – з правого, 1.5.3 – з лівого боку.

1.6 «Крутий підйом».

1.7 «Крутий спуск».

Знаки 1.6 і 1.7 попереджають про наближення до підйому або спуску, на якому діють вимоги розділу 28 ПДР.

1.8 «Виїзд на набережну або берег». Виїзд на берег водойми, у тому числі на поромну переправу (застосовується з табличкою 7.11).

¹²³ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

1.9 «Тунель». Попереджає про наближення до тунелю, позначеного знаком 5.74; споруди, що не має штучного освітлення, оглядовість в'їзного порталу якої обмежена і на під'їздах до якої звужена проїзна частина.

1.10 «Нерівна дорога». Ділянка дороги, що має нерівності проїзної частини – хвилястості, напливи, спучування.

1.11 «Пагорб». Ділянка дороги з буграми, напливами чи неплавним стикуванням конструкцій мостів. Знак також може застосовуватися перед штучно створюваними буграми у місцях, де необхідно примусово обмежити швидкість руху транспортних засобів (небезпечні виїзди з прилеглих територій, місця з інтенсивним рухом дітей через дорогу тощо).

1.12 «Вибоїна». Ділянка дороги з вибоїнами чи просіданнями дорожнього покриття на проїзній частині.

1.13 «Слизька дорога». Ділянка дороги з підвищеною слизькістю проїзної частини.

1.14 «Викидання кам'яних матеріалів». Ділянка дороги, на якій можливе викидання гравію, щебеню тощо з-під коліс транспортних засобів.

1.15 «Небезпечне узбіччя». Підвищене, занижене, зруйноване узбіччя або узбіччя, на якому виконуються ремонтні роботи.

1.16 «Падіння каміння». Ділянка дороги, на якій можуть бути падіння каміння, обвали, зсуви.

1.17 «Боковий вітер». Ділянка дороги, на якій можливі сильний боковий вітер або його раптові пориви.

1.18 «Низьколітаючі літаки». Ділянка дороги, яка проходить поблизу аеродрому або над якою літаки чи вертольоти пролітають на невеликій висоті.

1.19 «Перехрещення з рухом по колу».

1.20 «Перехрещення з трамвайною колією». Місце перетинання дороги з трамвайною колією на перехресті з обмеженою оглядовістю чи поза ним.

1.21 «Перехрещення рівнозначних доріг».

1.22 «Перехрещення з другорядною дорогою».

1.23.1–1.23.4 «Прилягання другорядної дороги». Знак 1.23.1 – прилягання з правого боку, 1.23.2 – з лівого боку, 1.23.3 – з правого і лівого боку, 1.23.4 – з лівого і правого боку.

1.24 «Світлофорне регулювання». Перехрестя, пішохідний перехід або ділянка дороги, рух на якій регулюється світлофором.

1.25 «Розвідний міст». Наближення до розвідного моста.

1.26 «Двосторонній рух». Початок ділянки дороги (проїзної частини) із зустрічним рухом після одностороннього.

1.27 «Залізничний переїзд із шлагбаумом».

1.28 «Залізничний переїзд без шлагбаума».

1.29 «Одноколійна залізниця». Позначення не обладнаного шлагбаумом переїзду через залізницю з однією колією.

1.30 «Багатоколійна залізниця». Позначення не обладнаного шлагбаумом переїзду через залізницю з двома і більше коліями.

1.31.1–1.31.6 «Наближення до залізничного переїзду». Додаткове попередження про наближення до залізничного переїзду поза населеними пунктами.

1.32 «Пішохідний перехід». Наближення до нерегульованого пішохідного переходу, позначеного відповідними дорожніми знаками або дорожньою розміткою.

1.33 «Діти». Ділянка дороги, на якій можлива поява дітей з території дитячого закладу (дошкільний заклад, заклад загальної середньої освіти, оздоровчий табір тощо), що прилягає безпосередньо до дороги.

1.34 «Виїзд велосипедистів». Ділянка дороги, на якій можлива поява велосипедистів, або місце перехрещення з велосипедною доріжкою поза перехрестям.

1.35 «Перегін худоби». Ділянка дороги, на якій можлива поява худоби.

1.36 «Дикі тварини». Ділянка дороги, на якій можлива поява диких тварин.

1.37 «Дорожні роботи». Ділянка дороги, на якій виконуються дорожні роботи.

1.38 «Затори в дорожньому русі». Ділянка дороги, де звуження проїзної частини спричиняє затори в дорожньому русі внаслідок виконання дорожніх робіт чи з інших причин.

1.39 «Аварійно-небезпечна ділянка (інша небезпека)». Ділянка дороги у місці, де геометричні параметри проїзної частини, радіуси вертикальних і горизонтальних кривих тощо не відповідають вимогам будівельних норм. Разом із знаком можуть бути встановлені таблички 7.21.1–7.21.5.

У разі встановлення знака перед ділянкою дороги, що проходить поблизу гірськолижних трас або трас інших зимових видів спорту, з ним установлюють табличку 7.22.

1.40 «Зміна покриття». Ділянка дороги, на якій змінюється вид покриття.

Попереджувальні знаки, крім знаків 1.4.1–1.4.3, 1.29–1.31.6, установлюються поза населеними пунктами на відстані 150–300 м, у населених пунктах на відстані 50–100 м до початку небезпечної ділянки. У разі потреби знаки встановлюються і на іншій відстані, яка зазначається на табличці 7.1.1.

1.41 «Місце (ділянка) концентрації дорожньо-транспортних пригод». Місце або ділянка концентрації дорожньо-транспортних пригод, визначені у встановленому порядку. Для зазначення виду небезпеки разом із знаком встановлюють таблички 7.21.1–7.21.5.

Знаки 1.6 і 1.7 встановлюються безпосередньо перед початком підйомів або спусків, розташованих один за одним.

На знаках 1.23.1–1.23.4 зображення прилягань відповідає реальній конфігурації перехрестя.

Знаки 1.23.3 і 1.23.4 встановлюються на відстані між приляганнями другорядних доріг менше ніж 50 м у населених пунктах і 100 м поза ними.

Знаки 1.29 і 1.30 встановлюються безпосередньо перед залізничним переїздом.

Знак 1.31.1 установлюється з першим (головним) по ходу руху знаком 1.27 або 1.28, знак 1.31.4 – з дублюючим, який встановлюється на лівому боці проїзної частини, знаки 1.31.3 і 1.31.6 – з другим знаком 1.27 або 1.28, знаки 1.31.2 і 1.31.5 – самостійно (на рівномірній відстані між першим і другим знаками 1.27 або 1.28).

Знак 1.37 може бути встановлено на відстані 10–15 м до місця виконання короткострокових дорожніх робіт на проїзній частині в населеному пункті.

Поза населеними пунктами знаки 1.8, 1.13–1.16, 1.25, 1.27, 1.28, 1.33 і 1.37, а в населених пунктах знаки 1.33 і 1.37 повторюються. Наступний знак встановлюється на відстані щонайменше 50 м до початку небезпечної ділянки.

Знаки 1.10, 1.12, 1.14, 1.15, 1.37 і 1.38 – тимчасові і встановлюються на період, необхідний для виконання відповідних робіт на дорозі¹²⁴.

3.1.2. Знаки пріоритету

2.1 «Дати дорогу». Водій повинен дати дорогу транспортним засобам, що під'їжджають до нерегульованого перехрестя по головній дорозі, а за наявності таблички 7.8 – транспортним засобам, що рухаються по головній дорозі.

2.2 «Проїзд без зупинки заборонено». Забороняється проїзд без зупинки перед розміткою 1.12 (стоп-лінія), а у разі, коли вона відсутня, перед знаком. Необхідно дати дорогу транспортним засобам, що рухаються дорогою, яка перетинається, а за наявності таблички 7.8 – транспортним засобам, що рухаються головною дорогою, а також праворуч рівнозначною дорогою.

2.3 «Головна дорога». Надається право першочергового проїзду нерегульованих перехресть.

2.4 «Кінець головної дороги». Скасовується право першочергового проїзду нерегульованих перехресть.

2.5 «Перевага зустрічного руху». Забороняється в'їзд на вузьку ділянку дороги, якщо це може утруднити зустрічний рух. Водій повинен дати дорогу зустрічним транспортним засобам, що розташовані на вузькій ділянці.

2.6 «Перевага перед зустрічним рухом». Вузька ділянка дороги, під час руху якою водій має перевагу стосовно зустрічних транспортних засобів.

Знаки 2.1–2.3, 2.5 і 2.6 встановлюються безпосередньо перед перехрестям або вузькою ділянкою дороги, крім того, знак 2.3 – на початку, а знак 2.4 – в кінці головної дороги. Знак 2.3 з табличкою 7.8 обов'язково повторюється перед перехрестям, на якому головна дорога змінює свій напрямок.

¹²⁴ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>.

Поza населеними пунктами на дорогах з твердим покриттям знак 2.1 повторюється з додатковою табличкою 7.1.1.

Якщо безпосередньо перед перехрестям встановлено знак 2.2, йому повинен передувати знак 2.1 з додатковою табличкою 7.1.2.

Якщо знак 2.2 встановлений перед залізничним переїздом, що не охороняється та не обладнаний світлофорною сигналізацією, водій повинен зупинитися перед стоп-лінією, а за її відсутності – перед цим знаком¹²⁵.

3.1.3. Заборонні знаки

3.1 «Рух заборонено». Забороняється рух усіх транспортних засобів у разі, коли:

- початок пішохідної зони позначено знаком 5.33;
- дорога та (або) вулиця перебуває в аварійному стані і непридатна для руху транспортних засобів; у такому разі обов'язково додатково встановлюється знак 3.43.

3.2 «Рух механічних транспортних засобів заборонено».

3.3 «Рух вантажних автомобілів заборонено». Забороняється рух вантажних автомобілів і складів транспортних засобів з дозволеною максимальною масою понад 3,5 т (якщо на знаку не зазначена маса) або з такою, що перевищує зазначену на знаку, а також тракторів, самохідних машин і механізмів.

3.4 «Рух з причепом заборонено». Забороняється рух вантажних автомобілів і тракторів з причепами будь-якого типу, а також буксирування механічних транспортних засобів.

3.5 «Рух тракторів заборонено». Забороняється рух тракторів, самохідних машин і механізмів.

3.6 «Рух мотоциклів заборонено».

3.7 «Рух на мопедах заборонено». Забороняється рух на мопедах і велосипедах з підвісним двигуном.

3.8 «Рух на велосипедах заборонено».

¹²⁵ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>.

3.9 «Рух пішоходів заборонено».

3.10 «Рух з ручними візками заборонено».

3.11 «Рух гужових возів (саней) заборонено». Забороняється рух гужових возів (саней), тварин під сідлом або в'юком, а також прогін худоби.

3.12 «Рух транспортних засобів, що перевозять небезпечні вантажі, заборонено». Забороняється рух транспортних засобів з розпізнавальним знаком «Табличка оранжевого кольору», що перевозять небезпечні вантажі.

3.13 «Рух транспортних засобів, що перевозять вибухові та легкозаймисті вантажі, заборонено». Забороняється рух транспортних засобів з розпізнавальним знаком «Табличка оранжевого кольору», що перевозять вибухові та легкозаймисті вантажі.

3.14 «Рух транспортних засобів, що перевозять речовини, які забруднюють воду, заборонено». Забороняється рух транспортних засобів з розпізнавальним знаком «Табличка оранжевого кольору», що перевозять небезпечні для водних ресурсів навколишнього природного середовища речовини.

3.15 «Рух транспортних засобів, маса яких перевищує ... т, заборонено». Забороняється рух транспортних засобів, у тому числі їх составів, загальна фактична маса яких перевищує зазначену на знаку.

3.16 «Рух транспортних засобів, навантаження на вісь яких перевищує ... т, заборонено». Забороняється рух транспортних засобів, у яких фактичне навантаження на будь-яку вісь більше зазначеної на знаку.

3.17 «Рух транспортних засобів, ширина яких перевищує ... м, заборонено». Забороняється рух транспортних засобів, габаритна ширина яких (з вантажем чи без нього) більша зазначеної на знаку.

3.18 «Рух транспортних засобів, висота яких перевищує ... м, заборонено». Забороняється рух транспортних засобів, габаритна висота яких (з вантажем чи без нього) більша зазначеної на знаку.

3.19 «Рух транспортних засобів, довжина яких перевищує ... м, заборонено». Забороняється рух транспортних засобів, габаритна довжина яких (з вантажем чи без нього) більша зазначеної на знаку.

3.20 «Рух транспортних засобів без дотримання дистанції ... м заборонено». Забороняється рух транспортних засобів з дистанцією між ними менше зазначеної на знаку.

3.21 «В'їзд заборонено». Забороняється в'їзд усіх транспортних засобів з метою:

- запобігання зустрічному руху транспортних засобів на ділянках доріг з одностороннім рухом;

- запобігання виїзду транспортних засобів назустріч загальному потоку на дорогах, позначених знаком 5.8;

- організації відокремленого в'їзду і виїзду на майданчиках, що використовуються для стоянки транспортних засобів, майданчиках відпочинку, автозаправних станцій тощо;

- запобігання в'їзду на окрему смугу руху, при цьому знак 3.21 повинен застосовуватися разом з табличкою 7.9;

- запобігання в'їзду на дороги, що безпосередньо простягаються у межах прикордонної смуги до державного кордону і не забезпечують пересування до встановлених пунктів пропуску через державний кордон (крім сільськогосподарської техніки, інших транспортних засобів і механізмів, задіяних у провадженні відповідно до законодавства і за наявності відповідних на те законних підстав сільськогосподарської діяльності або інших робіт, ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків, а також транспортних засобів Збройних Сил, Національної гвардії, СБУ, Держприкордонслужби, ДМС, ДФС, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, Національної поліції і органів прокуратури під час виконання оперативних та службових завдань).

3.22 «Поворот праворуч заборонено».

3.23 «Поворот ліворуч заборонено». Забороняється поворот ліворуч транспортних засобів. При цьому розворот дозволяється.

3.24 «Розворот заборонено». Забороняється розворот транспортних засобів. При цьому поворот ліворуч дозволяється.

3.25 «Обгін заборонено». Забороняється обгін усіх транспортних засобів (крім поодиноких*, що рухаються із швидкістю менше 30 км/год).

* **Поодинокими вважаються** одиночні транспортні засоби, автопоїзди, а також буксируючий транспортний засіб у зчепленні з буксированим.

3.26 «Кінець заборони обгону».

3.27 «Обгін вантажним автомобілям заборонено». Забороняється вантажним автомобілям з дозволеною максимальною масою понад 3,5 т обганяти усі транспортні засоби (крім поодиноких, що рухаються із швидкістю менше 30 км/год). Тракторам забороняється обгін усіх транспортних засобів, крім поодиноких велосипедів, гужових возів (саней).

3.28 «Кінець заборони обгону вантажним автомобілям».

3.29 «Обмеження максимальної швидкості». Забороняється рух із швидкістю, що перевищує зазначену на знаку.

3.30 «Кінець обмеження максимальної швидкості».

3.31 «Зона обмеження максимальної швидкості». Забороняється в зоні (населений пункт, мікрорайон, зона відпочинку тощо) рух із швидкістю, яка перевищує зазначену на знаку.

3.32 «Кінець зони обмеження максимальної швидкості».

3.33 «Подачу звукового сигналу заборонено». Забороняється користування звуковими сигналами, крім випадків, коли без цього неможливо запобігти дорожньо-транспортній пригоді.

3.34 «Зупинку заборонено». Забороняються зупинка і стоянка транспортних засобів, крім таксі, що здійснює посадку або висадку пасажирів (розвантаження чи завантаження вантажу).

3.35 «Стоянку заборонено». Забороняється стоянка усіх транспортних засобів.

3.36 «Стоянку заборонено в непарні числа місяця».

3.37 «Стоянку заборонено в парні числа місяця».

3.38 «Зона обмеженої стоянки». Визначає територію в населеному пункті, на якій тривалість стоянки обмежена незалежно від того, чи справляється за це плата. У нижній частині знака можуть бути зазначені умови обмеження стоянки. У відповідних випадках на знаку або додаткових табличках 7.4.1–7.4.7, 7.19 зазначаються дні і час доби, протягом яких діє обмеження, а також його умови.

Забороняється стоянка в позначеній зоні тривалістю більше тієї, що зазначена на табличках 7.4.1–7.4.7, 7.19.

3.39 «Кінець зони обмеженої стоянки».

3.40 «Митниця». Забороняється проїзд без зупинки біля митниці.

3.41 «Контроль». Забороняється проїзд без зупинки перед контрольними пунктами (дорожня станція патрульної поліції, карантинний пост, прикордонна зона, закрита територія, пункт оплати проїзду на платних дорогах тощо).

Застосовується лише за умови обов'язкового поетапного обмеження швидкості руху шляхом попереднього встановлення необхідної кількості знаків 3.29 та (або) 3.31 згідно з вимогами пункту 12.10 ПДР.

3.42 «Кінець усіх заборон і обмежень» визначає одночасно кінець дії усіх заборон і обмежень, що запроваджені одним або кількома заборонними дорожніми знаками 3.20, 3.25, 3.27, 3.29, 3.31, 3.33–3.38, 3.44, 3.45.

3.43 «Небезпека». Забороняє рух усіх користувачів доріг, вулиць, залізничних переїздів у зв'язку з дорожньо-транспортною пригодою, аварією, проявом стихійного лиха чи іншою небезпекою для руху (зсув ґрунту, падіння каміння, сильний снігопад, повінь тощо).

3.44 «Рух зазначених транспортних засобів заборонено» забороняє рух зазначених на них транспортних засобів та рівнозначні кільком установленим разом заборонним знакам.

3.45 «Рух зазначених транспортних засобів заборонено» забороняє рух зазначених на знаку транспортних засобів та рівний за значенням кільком установленим разом відповідним заборонним знакам.

Не поширюється дія знаків:

3.1, 3.2, 3.21–3.24, 3.34 – на транспортні засоби, що рухаються за встановленими маршрутами;

3.1, 3.2, 3.35–3.38, а також знака 3.34 за наявності під ним таблички 7.18 на водіїв з інвалідністю, які керують мотоциклом або автомобілем, позначеними розпізнавальним знаком «Водій з інвалідністю», на водіїв, які перевозять пасажирів з інвалідністю, за умови наявності документів, що підтверджують інвалідність пасажирів (крім пасажирів з явними ознаками інвалідності);

3.1–3.8, 3.11 – на транспортні засоби, що обслуговують громадян чи належать громадянам, які проживають або працюють у цій зоні, а також на транспортні засоби, що обслуговують підприємства, які розташовані у позначеній зоні. У таких випадках

транспортні засоби повинні в'їжджати до позначеної зони і виїжджати з неї на найближчому перехресті до місця призначення;

3.3 – на вантажні автомобілі, які мають скісну білу смугу на зовнішній бічній поверхні або перевозять групи людей;

3.35–3.38 – на таксі з увімкненим таксометром.

Дія знаків 3.22–3.24 поширюється на перехрещення проїзних частин та інші місця, перед якими встановлено один з цих знаків.

Зона дії знаків 3.1–3.15, 3.19–3.21, 3.25, 3.27, 3.29, 3.33–3.37 – від місця встановлення до найближчого перехрестя за ним, а в населених пунктах, де немає перехрестя, – до кінця населеного пункту. Дія знаків не переривається в місцях виїзду з прилеглих до дороги територій і в місцях перехрещення (прилягання) з польовими, лісовими та іншими дорогами без покриття, перед якими не встановлено знаки пріоритету.

У разі заборони руху на ділянках доріг, позначених знаками 3.17–3.19, об'їзд слід здійснювати за іншим маршрутом.

Дія знаків 3.31 і 3.38 поширюється на всю відповідну зону.

Дія знаків 3.9, 3.10, 3.34–3.37 поширюється лише на той бік дороги, на якому вони встановлені.

Дія знака 3.16 поширюється на ту дорогу (ділянку дороги), на початку якої встановлено цей знак.

Дія знаків 3.17, 3.18 поширюється на те місце, перед яким встановлено цей знак.

Дія знака 3.29, що встановлений перед населеним пунктом, позначеним знаком 5.49, поширюється до цього знака.

У разі одночасного застосування знаків 3.36 і 3.37 час перестановки транспортних засобів з одного боку дороги на інший – з 19 до 24 год.

Зона дії знаків може бути зменшена:

- для знаків 3.20 і 3.33 – застосуванням таблички 7.2.1;
- для знаків 3.25, 3.27, 3.29, 3.31, 3.38 – установленням у кінці зони їх дії відповідно знаків 3.26, 3.28, 3.30, 3.32, 3.39;
- для знака 3.29 – зміною на знаку величини максимальної швидкості руху;
- для знаків 3.34–3.37 – табличкою 7.2.2 на початку зони дії, а також установленням у кінці їх зони дії дублюючих знаків 3.34–3.37 з табличкою 7.2.3.

Знак 3.34 може застосовуватися разом із розміткою 1.4, знак 3.35 – з розміткою 1.10.1, 1.10.2, при цьому зона їх дії визначається за протяжністю лінії розмітки.

У разі заборони руху транспортних засобів і пішоходів знаками 3.5–3.11 на одному знаку може бути нанесено не більше трьох їх символів, розділених між собою¹²⁶.

3.1.4. Наказові знаки

4.1 «Рух прямо».

4.2 «Рух праворуч».

4.3 «Рух ліворуч».

4.4 «Рух прямо або праворуч».

4.5 «Рух прямо або ліворуч».

4.6 «Рух праворуч або ліворуч». Рух лише у напрямках, показаних стрілками на знаках 4.1–4.6.

4.7 «Об'їзд перешкоди з правого боку».

4.8 «Об'їзд перешкоди з лівого боку». Об'їзд лише з боку, показаного стрілкою на знаках 4.7 і 4.8.

4.9 «Об'їзд перешкоди з правого або лівого боку».

4.10 «Круговий рух». Вимагає об'їзду клумби (центрального острівця) в напрямку, показаному стрілками на перехресті з круговим рухом.

4.11 «Рух легкових автомобілів». Дозволяється рух лише легкових автомобілів, автобусів, мотоциклів, маршрутних транспортних засобів і вантажних автомобілів, дозволена максимальна маса яких не перевищує 3,5 т.

4.12 «Обмеження мінімальної швидкості». Рух із швидкістю не меншою, ніж зазначено на знаку, але і не більшою, ніж це передбачено пунктами 12.4–12.7 ПДР.

4.13 «Кінець обмеження мінімальної швидкості».

¹²⁶ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

4.14 «Доріжка для велосипедистів». Рух на велосипедах. Дозволяється рух із швидкістю пішохода особам, які рухаються в кріслах колісних. Якщо немає тротуару або пішохідної доріжки, дозволяється також рух пішоходів.

4.15 «Кінець доріжки для велосипедистів». Кінець доріжки, позначеної знаком 4.14.

4.16 «Доріжка для пішоходів». Застосовується для позначення доріжок, призначених тільки для руху пішоходів.

4.17 «Доріжка для пішоходів і велосипедистів». Рух пішоходів і велосипедистів. Дозволяється рух із швидкістю пішохода особам, які рухаються в кріслах колісних.

4.18 «Суміжні пішохідна та велосипедна доріжки». Рух пішоходів, велосипедистів відповідно по пішохідній, велосипедній доріжках, які прилягають одна до одної, але розмежовані розміткою 1.1 або кольором покриття. Дозволяється рух із швидкістю пішохода по будь-якій з доріжок особам, які рухаються в кріслах колісних.

4.19 «Доріжка для вершників». Рух лише вершників.

4.20.1–4.20.3 «Напрямок руху транспортних засобів з небезпечними вантажами». Показує дозволений напрямок руху транспортних засобів з розпізнавальними знаками «Знак безпеки» і «Табличка оранжевого кольору».

4.21 «Рух із застосуванням ланцюгів проти ковзання». Рух легкових, вантажних автомобілів та автобусів із застосуванням ланцюгів проти ковзання не менше ніж на двох ведучих колесах транспортного засобу.

Знак 4.21 застосовується з табличкою 7.12.

4.22 «Кінець ділянки руху із застосуванням ланцюгів проти ковзання». Позначає кінець зони дії знака 4.21.

4.23 «Дорога для суміщеного руху легкових автомобілів та велосипедистів». Позначає початок вулиць і доріг місцевого значення (крім пішохідних вулиць), призначених для суміщеного руху велосипедистів і легкових автомобілів.

4.24 «Кінець дороги для суміщеного руху легкових автомобілів та велосипедистів». Позначає кінець вулиць і доріг місцевого значення (крім пішохідних вулиць), призначених для суміщеного руху велосипедистів і легкових автомобілів.

Знаки 4.3, 4.5 і 4.6 дозволяють також розворот транспортних засобів. Дія знаків 4.1–4.6 не поширюється на транспортні засоби, що рухаються за встановленими маршрутами. Дія знаків 4.1–4.6 поширюється на перехрещення проїзних частин, перед яким вони встановлені. Дія знака 4.1, встановленого на початку дороги або за перехрестям, поширюється на ділянку дороги до найближчого перехрестя. Знак не забороняє поворот праворуч у двори та на інші прилеглі до дороги території.

Дія знака 4.11 не поширюється на транспортні засоби, що обслуговують громадян чи належать громадянам, які проживають або працюють у позначеній зоні, а також на транспортні засоби, що обслуговують підприємства, які розташовані у цій зоні. У таких випадках транспортні засоби повинні в'їжджати до позначеної зони і виїжджати з неї на найближчому перехресті до місця призначення¹²⁷.

3.1.5. Інформаційно-вказівні знаки

5.1 «Автомагістраль». Дорога, на якій діють особливі умови дорожнього руху, передбачені розділом 27 ПДР.

5.2 «Кінець автомагістралі».

5.3 «Дорога для автомобілів». Дорога, на якій діють особливі умови дорожнього руху, передбачені розділом 27 ПДР (за винятком пункту 27.3 ПДР).

5.4 «Кінець дороги для автомобілів».

5.5 «Дорога з одностороннім рухом». Дорога або відокремлена проїзна частина, по якій рух транспортних засобів за всією шириною здійснюється лише в одному напрямку.

5.6 «Кінець дороги з одностороннім рухом».

5.7.1 і 5.7.2 «Виїзд на дорогу з одностороннім рухом». Показують напрямок руху на перехрещуваній дорозі, якщо на ній організовано односторонній рух. Рух транспортних засобів

¹²⁷ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

по цій дорозі або проїзній частині дозволяється лише у напрямку, показаному стрілкою.

5.8 «Дорога із смугою для руху маршрутних транспортних засобів». Дорога, на якій по спеціально відведеній смузі здійснюється рух транспортних засобів за встановленим маршрутом та велосипедистів.

5.9 «Кінець дороги із смугою для руху маршрутних транспортних засобів».

5.10.1 і 5.10.2 «Виїзд на дорогу із смугою для руху маршрутних транспортних засобів».

5.10.3 «Виїзд на дорогу із смугою для маршрутних транспортних засобів».

5.10.4 «Виїзд на дорогу із смугою для маршрутних транспортних засобів».

Знаки 5.10.3, 5.10.4 застосовуються для позначення виїзду на дорогу, де рух транспортних засобів, що рухаються за встановленими маршрутами, здійснюється спеціально відведеною смугою, позначеною знаком 5.11, попутно загальному потоку.

5.11 «Смуга для руху маршрутних транспортних засобів». Смуга призначена для руху транспортних засобів, що рухаються за встановленими маршрутами, та велосипедистів, якщо рух такою смугою здійснюється попутно загальному потоку транспортних засобів.

Дія знака поширюється на смугу руху, над якою він установлений. Якщо знак установлений праворуч від дороги, його дія поширюється на праву смугу руху.

Водію, який повертає праворуч на дорозі із смугою для маршрутних транспортних засобів, що відокремлена переривчастою лінією дорожньої розмітки, дозволено виконувати поворот із цієї смуги. У таких місцях дозволяється також заїжджати на неї під час виїзду на дорогу і для посадки чи висадки пасажирів біля правого краю проїзної частини.

5.12 «Кінець смуги для руху маршрутних транспортних засобів».

5.13 «Дорога з реверсивним рухом». Початок ділянки дороги, на якій по одній або кількох смугах напрямок руху може змінюватися на протилежний.

5.14 «Кінець дороги з реверсивним рухом».

5.15 «Виїзд на дорогу з реверсивним рухом».

5.16 «Напрямки руху по смугах». Показує кількість смуг на перехресті і дозволені напрямки руху по кожній з них.

5.17.1 і 5.17.2 «Напрямок руху по смугах».

5.18 «Напрямок руху по смузі». Показує дозволений напрямок руху по смузі.

Знак 5.18 із стрілкою, що зображує поворот ліворуч іншим чином, ніж це передбачено цими Правилами, означає, що на даному перехресті поворот ліворуч або розворот здійснюється з виїздом за межі перехрестя направо і об'їздом клумби (розділювального острівця) у напрямку, показаному стрілкою.

5.19.1–5.19.3 «Використання смуги руху». Інформує водіїв про використання смуги для руху тільки певних видів транспортних засобів у зазначених напрямках.

Якщо на знаку зображено знак, який забороняє або дозволяє рух будь-яким транспортним засобам, рух цих транспортних засобів по ній відповідно забороняється або дозволяється.

5.20.1 «Початок додаткової смуги руху». Позначає початок додаткової смуги на підйом або смуги гальмування на транспортних розв'язках в одному або різних рівнях.

5.20.2 «Початок додаткової смуги руху». Позначає додаткову смугу зліва або початок смуги гальмування перед перехресттям, призначеної для повороту ліворуч або розвороту.

5.21.1 і 5.21.2 «Кінець додаткової смуги руху». Знак 5.21.1 показує на кінець додаткової смуги або смуги для розгону, 5.21.2 – на кінець смуги, призначеної для руху в даному напрямку.

5.22 «Прилягання смуги для розгону транспортних засобів». Місце, де смуга для розгону прилягає до основної смуги руху на одному рівні з правого боку.

5.23 «Прилягання додаткової смуги руху з правого боку». Інформує про те, що додаткова смуга руху прилягає до основної смуги руху на дорозі з правого боку.

5.24 «Мінімальна швидкість на різних смугах руху» із зображенням знаків 4.12 встановлює мінімально допустиму швидкість на смугах.

5.25 «Мінімальна швидкість на смузі руху» із зображенням знака 4.12 встановлює мінімально допустиму швидкість на

лівій смузі, що веде на підйом з метою зазначення смуги для тихохідного транспорту.

5.26 «Обмеження максимальної швидкості на різних смугах руху» із зображенням знака 3.29 встановлює максимальну швидкість на смугах руху.

5.27.1 і 5.27.2 «Зміна напрямку руху на дорозі з розділювальною смугою». Показує напрямок об'їзду закритої для руху ділянки проїзної частини на дорозі з розділювальною смугою або напрямок руху для повернення на проїзну частину праворуч.

5.28 «Смуга руху для аварійної зупинки». Інформує водія про розташування смуги, спеціально підготовленої для аварійної зупинки транспортних засобів у разі відмови гальмової системи.

5.29 «Місце для розвороту». Позначає місце для розвороту транспортних засобів. Поворот ліворуч забороняється.

5.30 «Зона для розвороту». Позначає зону за довжиною для розвороту транспортних засобів. Поворот ліворуч забороняється.

5.31.1–5.31.3 «Напрямок руху для вантажних автомобілів». Показує рекомендований напрямок руху для вантажних автомобілів і самохідних машин.

5.32.1–5.32.3 «Тупик». Дорога, що не має наскрізного проїзду.

5.33 «Рекомендована швидкість». Зона дії знака поширюється до найближчого перехрестя.

5.34 «Житлова зона». Інформує про в'їзд на територію, де діють особливі умови дорожнього руху, передбачені цими Правилами.

5.35 «Кінець житлової зони».

5.36 «Пішохідна зона». Інформує про особливості і умови дорожнього руху, передбачені ПДР.

5.37 «Кінець пішохідної зони».

5.38.1 і 5.38.2 «Пішохідний перехід». Знак 5.38.1 встановлюється праворуч від дороги на ближній межі переходу, а знак 5.38.2 – ліворуч від дороги на дальній межі переходу.

5.39 «Діагональний пішохідний перехід». Застосовується лише на регульованих перехрестях (на яких сигнал світлофора не переводять у режим жовтого миготіння), де дозволено перехід по діагоналі.

5.40.1 і 5.40.2 «Підземний пішохідний перехід».

5.41.1 і 5.41.2 «Надземний пішохідний перехід».

5.42.1–5.42.3 «Місце для стоянки». Місця та майданчики для стоянки транспортних засобів. Знак 5.42.2 позначає криті (підземні та надземні) стоянки.

Знак 5.42.3 позначає місця, де може зупинитися вантажний автомобіль, фургон тощо, виключно на час, необхідний для розвантаження/завантаження.

Знак 5.42.3 може застосовуватися з однією з табличок 7.4.1–7.4.7.

Знаки 5.42.1, 5.42.2 із табличками 7.28.1–7.28.4 позначають стоянки поблизу станцій метро та зупинок маршрутних транспортних засобів.

Знак 5.42.1 із табличкою 7.5.9 застосовується для позначення стоянок для транспортних засобів, що здійснюють міжнародні автомобільні перевезення вантажів.

На знаках 5.42.1 і 5.42.2 може бути нанесене зменшене зображення табличок до дорожніх знаків 7.5.9, 7.6.1–7.6.7, 7.14, 7.17, 7.23, 7.28.1–7.28.4, що характеризують умови та спеціалізацію стоянки. При цьому літера «Р» може зміститися ліворуч.

5.43 «Зона стоянки». Позначає початок зони, де дозволено стоянку на проїзній частині або вздовж проїзної частини за умов, що зазначаються на знаку або додаткових табличках під ним.

Знак 5.43 з однією з табличок 7.6.1–7.6.7 позначає спосіб представлення автомобіля.

На знаку 5.43 може бути нанесено зображення табличок до дорожніх знаків.

5.44 «Кінець зони стоянки». Позначає кінець зони, де дозволено стоянку.

5.45.1 «Пункт зупинки автобуса». Знак позначає початок посадкового майданчика автобуса, що рухається за встановленим маршрутом.

5.45.2 «Кінець пункту зупинки автобуса». Позначає кінець посадкового майданчика автобуса.

5.46.1 «Пункт зупинки трамвая». Позначає початок посадкового майданчика трамвая.

5.46.2 «Кінець пункту зупинки трамвая». Позначає кінець посадкового майданчика трамвая.

5.47.1 «Пункт зупинки тролейбуса». Позначає початок посадкового майданчика тролейбуса.

5.47.2 «Кінець пункту зупинки тролейбуса». Позначає кінець посадкового майданчика тролейбуса.

5.48 «Місце зупинки таксі». Позначає місце стоянки таксі у населеному пункті. У нижній частині знака може бути нанесено зображення таблички 7.2.1 із зазначенням протяжності зони стоянки таксі.

5.49 «Початок населеного пункту». Найменування і початок забудови населеного пункту, в якому діють вимоги Правил, що визначають порядок руху в населених пунктах.

5.50 «Кінець населеного пункту». Місце, з якого на даній дорозі втрачають чинність вимоги Правил, що визначають порядок руху в населених пунктах.

Знаки 5.49 і 5.50 встановлюються на фактичній межі забудови, яка прилягає до дороги.

5.51 «Початок населеного пункту». Найменування і початок населеного пункту, в якому на даній дорозі не діють вимоги Правил, що визначають порядок руху в населених пунктах.

Для позначення початку населеного пункту, де відсутня забудова, знак 5.51 може встановлюватися на фактичній адміністративній межі населеного пункту.

5.52 «Кінець населеного пункту». Позначає кінець населеного пункту, позначеного знаком 5.51.

5.53 «Початок забудови населеного пункту». Застосовується виключно в межах населених пунктів, початок яких позначено знаком 5.51, для позначення межі, де починається забудова безпосередньо поблизу проїзної частини (за умови наявності такої забудови). Означає обмеження максимальної дозволеної швидкості до 50 км/год.

5.54 «Кінець забудови населеного пункту». Застосовується в населених пунктах, позначених знаком 5.51, для виділення межі закінчення забудови населеного пункту, розташованої безпосередньо поблизу проїзної частини (за умови подальшої відсутності такої забудови).

Означає скасування обмеження максимальної дозволеної швидкості в межах 50 км/год та перехід до стандартного швидкісного режиму дороги, на якому його встановлено.

5.55 «Загальні обмеження швидкості та строк застосування денних ходових вогнів (ближнього світла фар)». Інформує про загальні обмеження швидкості на території України та строки обов'язкового ввімкнення на механічних транспортних засобах денних ходових вогнів (ближнього світла фар) поза населеними пунктами.

5.56 «Можливість використання дороги». Інформує про можливість руху гірською дорогою, зокрема у разі переїзду через перевал, назва якого зазначається у верхній частині знака. Таблички 1–3 – змінні. Табличка 1 червоного кольору з написом «Закрито» забороняє рух, зеленого з написом «Відкрито» – дозволяє. Таблички 2 і 3 білого кольору з написами і позначеннями на них – чорного. У разі коли проїзд відкрито, на табличках 2 і 3 вказівки відсутні. У разі коли проїзд закрито, на табличці 3 зазначають населений пункт, до якого дорога відкрита, а на табличці 2 роблять напис «Відкрито до...».

5.57 «Попередній показчик напрямків». Напрямки руху до населених пунктів або інших об'єктів.

На знаку 5.57 може бути нанесена схема об'їзду ділянок доріг, на яких встановлено один із заборонних знаків 3.15–3.19.

У нижній частині знаку 5.57 зазначають відстань від місця розміщення знаку до перехрестя або початку смуги гальмування.

На знаку 5.57 може бути нанесено зображення знаків 3.2–3.8, 3.11–3.20, 3.29, 3.31, 5.1, 5.3, 5.31.1–5.33, 5.42.1, 5.42.2, 5.66, 5.82.1, 5.83.1, 6.1–6.23, символи аеропорту та інші піктограми, що інформують учасників дорожнього руху про напрямки маршруту, особливості чи режими руху.

5.58 «Попередній показчик напрямку». Застосовується для зазначення об'єктів, що розташовані в одному напрямку.

5.59 «Показчик напрямку» і 5.60 «Показчик напрямків». Застосовуються для зазначення відповідно одного чи кількох напрямків руху до населених пунктів або інших об'єктів.

На знаках 5.59 і 5.60 може бути зазначено відстані до позначених на них об'єктів (км), нанесено зображення знаків 3.2–3.8, 3.11–3.20, 3.29, 3.31, 5.1, 5.3, 5.31.1–5.33, 5.42.1, 5.42.2, 5.66, 5.82.1, 5.83.1, 6.1–6.23, символи аеропорту та інші піктограми.

Написи на знаках 5.57–5.60 можуть бути продубльовані латинськими літерами.

5.61 «Покажчик відстаней» (підтвердження маршруту). Значає відстані (км) та підтверджує напрямки до населених пунктів, розташованих на маршруті.

5.62 «Схема руху». Позначає маршрут руху, якщо на перехресті рух в окремих напрямках заборонено, або позначає дозволені напрямки руху на перехресті із складним плануванням.

5.63 «Схема об'їзду». Маршрут об'їзду ділянки дороги, яка тимчасово закрита для руху.

Встановлюється поза населеними пунктами на відстані 150–300 м, а в населених пунктах на відстані 50–100 м до початку об'їзду.

5.64.1–5.64.3 «Напрямок об'їзду». Напрямок об'їзду ділянки дороги, яка тимчасово закрита для руху.

5.65.1 і 5.65.2 «Назва об'єкта». Назва об'єкта іншого, ніж населений пункт (вулиця, річка, озеро, перевал, визначне місце, межа адміністративного району тощо). Знаки 5.65.1 і 5.65.2 встановлюють безпосередньо перед об'єктом. Знак 5.65.1 позначає об'єкти в населених пунктах, знак 5.65.2 – на всіх інших дорогах та дорогах, що проходять через населені пункти, позначені знаком 5.51.

5.66 «Номер маршруту (дороги)». Зазначає номери маршруту (дороги), затверджені у встановленому порядку.

5.67.1–5.67.3 «Номер і напрямок маршруту (дороги)». Застосовуються перед перехрестям для зазначення номера дороги, що перетинається, інформування щодо зміни на перехресті напрямку маршруту (дороги) із зазначеним номером, організації виїзду на дорогу із зазначеним номером на транспортній розв'язці у різних рівнях чи транспортній розв'язці в одному рівні із складним плануванням (кільцеві розв'язки, пересічення більш ніж двох доріг тощо).

5.68 «Кілометровий знак». Відстань від початку дороги (населеного пункту, державного кордону, місця прилягання до іншої дороги або від іншого об'єкта згідно з паспортом дороги) до місця встановлення знака.

5.69 «Місце зупинки». Місце зупинки транспортних засобів під час заборонного сигналу світлофора (регулювальника) чи перед залізничними переїздами, рух через які регулюється світлофорами.

5.70 «Зміна схеми руху». Позначає, що за цим знаком тимчасово або постійно змінено схему руху та (або) встановлено нові дорожні знаки. Застосовується протягом не менш як трьох місяців у разі зміни руху на постійній основі, а також протягом необхідного проміжку часу у разі зміни руху на тимчасовій основі та встановлюється не менш як за 100 м до першого тимчасового знака.

5.71 «Аеропорт».

5.72 «Залізничний вокзал чи пункт зупинки поїздів».

5.73 «Автовокзал чи автостанція».

5.74 «Тунель». Позначає початок ділянки дороги, що проходить через тунель довжиною 1000 м і більше.

Якщо під час в'їзду в тунель не видно його кінця, із знаком 5.74 застосовується табличка 7.2.1, на якій зазначають протяжність тунелю. Протяжність тунелю може зазначатися в нижній частині знака.

Назва тунелю може зазначатися на самому знаку 5.74 або окремо на знаку 5.65.1 чи 5.65.2.

5.75 «Закінчення тунелю». Місце, з якого припиняють дію спеціальні правила, що встановлені для ділянки дороги, яка проходить через тунель.

5.76 «Автоматична відеофіксація порушень ПДР». Позначає ділянки доріг, де можливе здійснення контролю за порушенням ПДР за допомогою спеціальних технічних та/або електронних засобів.

5.77 «Морський (річковий) порт чи вокзал». Місце розташування морського (річкового) порту чи вокзалу.

Знаки 5.71–5.73, 5.77 устанавлюються безпосередньо біля об'єктів, а у разі, коли вони розташовані осторонь дороги, – біля повороту до них.

5.78 «Радіостанції, що передають інформацію про дорожній рух». Позначає ділянки дороги, на якій здійснюється прийом передачі радіостанції на частоті, вказаній на знаку.

5.79.1, 5.79.2 «Аварійний вихід». Місцезнаходження аварійних виходів з тунелю.

5.80.1, 5.80.2 «Показчик напрямку і відстані до аварійного виходу».

5.81 «Показчик напрямків і відстані до аварійних виходів».

Знаки 5.80.1, 5.80.2 і знак 5.81 застосовуються для зазначення напрямку і відстані до найближчих аварійних виходів з тунелю.

5.82.1 і 5.83.1 «Платна дорога». Інформують учасників дорожнього руху про необхідність оплати за проїзд дорогою чи окремою ділянкою дороги. Знаки встановлюють при в'їзді на платні дороги та, попередньо, для вибору альтернативного маршруту з безоплатним проїздом.

5.82.2 і 5.83.2 «Кінець платної дороги». Вийзд з платної дороги чи її ділянки. Знаки встановлюються безпосередньо при вийзді з платної дороги.

Знаки 5.17.1 і 5.17.2 з відповідною кількістю стрілок використовуються на дорогах, що мають три смуги і більше, коли в кожному напрямку налічується неоднакова кількість смуг руху.

За допомогою знаків 5.17.1 і 5.17.2 із змінним зображенням організовується реверсивний рух.

Знаки 5.16 і 5.18, що дозволяють поворот ліворуч з крайньої лівої смуги, дозволяють також розворот з цієї смуги.

Дія знаків 5.16 і 5.18, встановлених перед перехрестям, поширюється на все перехрестя, якщо наступні знаки 5.16 і 5.18, установлені на ньому, не дають інших вказівок.

Дія знаків 5.34, 5.36 і 5.43 поширюється на всю позначену ними територію.

Окремі дворові території знаками 5.34 і 5.35 не позначаються, але на таких територіях діють вимоги розділу 26 Правил дорожнього руху.

Знаки 5.57–5.60, що встановлені поза населеним пунктом, мають зелений або синій фон, якщо вони встановлені відповідно на автомагістралі чи іншій дорозі. Вставка на синьому або зеленому фоні означає, що рух до зазначеного населеного пункту або об'єкта здійснюється відповідно по дорозі іншій, ніж автомагістраль, чи по автомагістралі.

Знаки 5.57–5.60, які встановлені в населеному пункті, повинні мати білий фон. Вставки на синьому або зеленому фоні означають, що рух до зазначеного населеного пункту або об'єкта здійснюється відповідно по дорозі іншій, ніж автомагістраль, чи по автомагістралі. Знак 5.59 на коричневому фоні інформує про напрямки руху до визначних місць.

На вставках знаків 5.59, 5.60 можуть зазначатися номери доріг (маршрутів), що мають такі значення:

Є – Європейська мережа доріг (букви та цифри білого кольору на зеленому фоні);

М – міжнародні, Н – національні (букви та цифри білого кольору на червоному фоні);

Р – регіональні, Т – територіальні (букви білого кольору на синьому фоні);

О – обласні, С – районні (букви чорного кольору на білому фоні).

5.84 «Початок прикордонної смуги». В'їзд на територію, де діють особливі умови дорожнього руху, передбачені 2.4³ ПДР.

5.85 «Кінець прикордонної смуги».

Знаки 5.84 і 5.85 встановлюються на фактичній межі території територіальної громади, прилеглої до державного кордону або до берегів прикордонних річок, озер та інших водойм.

5.86 «Початок контрольованого прикордонного району». В'їзд на територію, де діють особливі умови дорожнього руху, передбачені пунктом 2.4³ ПДР.

5.87 «Кінець контрольованого прикордонного району». Вийзд з території, де діють особливі умови дорожнього руху, передбачені пунктом 2.4³ ПДР.

Знаки 5.86 і 5.87 устанавлюють на фактичній межі території району, міста, прилеглої, як правило, до державного кордону або до узбережжя моря, що охороняються органами Держприкордонслужби.

5.88. «Велосипедна смуга». Позначення виділеної на проїзній частині велосипедної смуги. Якщо велосипедна смуга відокремлена від основної проїзної частини розміткою 1.2, знак 5.88 у поєднанні з табличкою 7.9 розташовується над виділеною велосипедною смугою на її початку та повторюється після кожного перехрестя до її закінчення.

5.89 «Кінець велосипедної смуги». Кінець смуги для руху велосипедистів, позначеної знаком 5.88.

5.90 «Зона для пішоходів і велосипедистів». Початок виділеної зони для суміщеного руху пішоходів і велосипедистів, на території якої проїзд інших транспортних засобів заборонено.

5.91 «Кінець зони для пішоходів і велосипедистів». Кінець виділеної зони для суміщеного руху пішоходів і велосипедистів.

5.92.1 і 5.92.2 «Велосипедний переїзд». Позначає організований переїзд велосипедистів через проїзну частину.

5.93.1 і 5.93.2 «Суміжні пішохідний перехід та велосипедний переїзд». Застосовуються для позначення місць, де пішохідний перехід і велосипедний переїзд розташовані поруч на відстані не більше ніж 0,4 м один від одного.

5.94.1 «Дорога із зустрічною велосипедною смугою». Позначає дорогу, на якій по спеціально виділеній і відокремленій розміткою смузі, організовано рух велосипедистів у зустрічному до загального потоку транспортних засобів напрямку.

5.94.2 «Кінець дороги із зустрічною велосипедною смугою». Кінець дії знака 5.94.1.

5.95.1 і 5.95.2 «Виїзд на дорогу з одностороннім рухом і зустрічною велосипедною смугою». Позначає виїзд на дорогу з одностороннім рухом за наявності на ній велосипедної смуги, рух якою здійснюється назустріч загальному транспортному потоку.

5.96.1 «Зона габаритно-вагового контролю» і 5.96.2 «Кінець зони габаритно-вагового контролю». Позначають початок і кінець спеціально обладнаних вздовж автомобільних доріг загального користування майданчиків, призначених для проходження габаритно-вагового контролю вантажних автомобілів на стаціонарних або пересувних пунктах габаритно-вагового контролю¹²⁸.

3.1.6. Знаки сервісу

6.1 «Пункт першої медичної допомоги».

6.2 «Лікарня».

6.3 «Телефон для виклику аварійної служби».

¹²⁸ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

6.4 «Вогнегасник».

6.5 «Пункт технічного обслуговування».

6.6 «Пункт миття автомобілів».

6.7.1, 6.7.2, 6.7.4 «Автозаправні станції». Колір символів, зображених на знаках, відповідає таким видам палива на автозаправній станції: чорний – бензин та дизельне паливо; блакитний – газ.

6.7.3 «Електрозарядні станції». Зарядка для електромобілів. Колір зображеного на знаку символа – зелений.

6.7.5 «Автозаправні та електрозарядні станції». Колір зображених на знаку символів – чорний, зелений.

6.7.6 «Автозаправні та електрозарядні станції». Колір зображених на знаку символів – блакитний, зелений.

6.7.7 «Автозаправні та електрозарядні станції». Колір зображених на знаку символів – чорний, блакитний, зелений.

6.8 «Телефон».

6.9 «Пункт довідкової служби».

6.10. «Дорожня станція патрульної поліції».

6.11 «Туалет».

6.12 «Питна вода».

6.13 «Ресторан або їдальня».

6.14 «Кафе».

6.15 «Місце відпочинку».

6.16 «Готель або мотель».

6.17 «Туристична база».

6.18 «Кемпінг».

6.19 «Місце стоянки причепів у кемпінгу».

6.20 «Ділянка для табору автотуристів і місце стоянки причепів у кемпінгу».

6.21 «Пляж або басейн».

6.22 Визначні місця».

6.23 Шиномонтаж»¹²⁹.

¹²⁹ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>.

3.1.7. Таблички до дорожніх знаків

7.1.1–7.1.4 «Відстань до об'єкта». Позначають відстань від знака до початку небезпечної ділянки, місця запровадження відповідного обмеження або до певного об'єкта (місця), розташованого попереду за ходом руху. Табличку 7.1.1 застосовують з попереджувальними знаками, а також з іншими попередньо встановленими знаками, за винятком знаків 5.16, 5.18, 5.20.1, 5.20.2, 5.31.1–5.31.3, 5.63 і знаків сервісу.

Табличка 7.1.2 застосовується із знаком 2.1, а також із знаком 2.2.

Таблички 7.1.3 і 7.1.4 застосовуються з попереджувальними знаками в місцях повороту в бік небезпечних ділянок дороги, а також із знаками 5.1, 5.3, 5.42.1, 5.42.2 у місцях повороту до зазначених об'єктів. На табличках 7.1.3 і 7.1.4 зазначають відстань від краю проїзної частини, з якої здійснюється поворот, до об'єкта, розташованого біля дороги.

7.2.1–7.2.7 «Зона дії». Табличкою 7.2.1 позначають протяжність небезпечної ділянки, позначеної попереджувальними знаками, або зони дії заборонних та інформаційно-вказівних знаків. Табличку 7.2.1 застосовують:

- із попереджувальними знаками 1.3.1, 1.3.2, 1.6, 1.7, 1.9, 1.10, 1.11, 1.12, 1.13–1.18, 1.33, 1.36, 1.37, 1.39 і 1.41 для зазначення протяжності небезпечної ділянки;

- із заборонними знаками 3.20, 3.25, 3.27 і 3.33 для зазначення зони дії знаків;

- з інформаційно-вказівним знаком 5.33, крім випадку, коли його застосовано з попереджувальним знаком, якщо дія знаків не поширюється до найближчого перехрестя.

Таблички 7.2.2–7.2.7 застосовуються із знаками 3.34–3.37, а також знаками 5.45.1, 5.46.1, 5.47.1 (тільки табличка 7.2.2):

7.2.2 позначає зону дії знака, якщо вона не поширюється до найближчого перехрестя, а також для зазначення протяжності одного або кількох розміщених один за одним зупинкових майданчиків, позначених знаками 5.45.1, 5.46.1 і 5.47.1, без позначення кінця посадкового майданчика знаками 5.45.2, 5.46.2 і 5.47.2;

7.2.3 зазначає кінець зони дії знака;

7.2.4 інформує про перебування у зоні дії знаків 3.34–3.37;

7.2.5–7.2.7 зазначає зону дії знака праворуч, ліворуч або праворуч і ліворуч від нього, якщо зупинку або стоянку заборонено вздовж одного боку або з обох боків площі, фасаду будинку тощо.

7.3.1–7.3.3 «Напрямок дії». Застосовуються із знаками 3.1–3.8, 3.11–3.14, 4.11, 4.12, 4.16–4.19, 5.3, 5.34, 5.36 і 5.91 для зазначення напрямку дії знаків, розташованих безпосередньо перед перехрестям, або напрямки руху до позначених об'єктів, що розташовані безпосередньо біля дороги.

Таблички 7.3.1 і 7.3.2 із знаками 5.42.1–5.42.3 зазначають розташування майданчиків для стоянки відносно дороги, а із знаками 1.5.1–1.5.3 і 1.37 інформують про ділянки виконання дорожніх робіт.

7.4.1–7.4.7 «Час дії». Табличка 7.4.1 – суботні, недільні та святкові дні, 7.4.2 – робочі дні, 7.4.3 – дні тижня, 7.4.4–7.4.7 – дні тижня і час доби, протягом яких діє знак.

7.5.1–7.5.9 «Вид транспортного засобу». Показують вид транспортного засобу, на який поширюється дія знака. Табличка 7.5.1 поширює дію знака на вантажні автомобілі (у тому числі з причепом) з дозволеною максимальною масою понад 3,5 т, 7.5.3 – на легкові автомобілі, а також вантажні автомобілі з дозволеною максимальною масою до 3,5 т, 7.5.8 – на транспортні засоби з розпізнавальним знаком «Табличка оранжевого кольору», що перевозять небезпечні вантажі, 7.5.9 – на автомобілі, що здійснюють міжнародні автомобільні перевезення вантажів.

7.6.1–7.6.7 «Спосіб поставлення транспортного засобу на стоянку». Застосовуються із знаком 5.43 для позначення способу поставлення транспортного засобу на стоянці біля тротуару або з його використанням.

Табличка 7.6.7 зазначає спосіб паркування під кутом 30°, 45° чи 60°.

Табличка 7.6.1 позначає, що всі транспортні засоби повинні бути поставлені на стоянку на проїзній частині вздовж тротуару, а таблички 7.6.2–7.6.5 – спосіб поставлення легкових автомобілів і мотоциклів на стоянці біля тротуару та з його використанням.

У населених пунктах, де стоянку дозволено з лівого боку вулиці, можуть застосовуватися таблички 7.6.1–7.6.7 із дзеркальним зображенням символів.

7.7 «Стоянка з непрацюючим двигуном». Означає, що на стоянці, позначеній знаками 5.42.1–5.42.3 або 5.43, дозволяється залишати транспортні засоби лише з непрацюючим двигуном.

7.8 «Напрямок головної дороги». Напрямок головної дороги на перехресті. Застосовується із знаками 2.1–2.3.

7.9 «Смуга руху». Визначає смугу руху, на яку поширюється дія знака або світлофора.

7.10 «Кількість поворотів». Застосовується із знаками 1.3.1 і 1.3.2, якщо поворотів три і більше. Кількість поворотів може безпосередньо позначатися і на знаках 1.3.1 і 1.3.2.

7.11 «Поромна переправа». Вказує на наближення до поромної переправи і застосовується із знаком 1.8.

7.12 «Ожеледиця». Означає, що дія знака поширюється тільки на зимовий період часу, коли проїзна частина може бути слизькою. Застосовується із знаками 1.13, 1.38, 1.39, 3.1–3.4, 3.6–3.14, 3.25, 3.27, 3.29, 3.31 і 4.21.

7.13 «Вологе покриття». Означає, що дія знака поширюється на період, коли покриття проїзної частини вологе чи мокре. Застосовується із знаками 1.13, 1.38, 1.39, 3.1–3.4, 3.6–3.14, 3.25, 3.27, 3.29 і 3.31.

7.14 «Платні послуги». Застосовується із знаками 5.42.1, 5.42.2 або 5.43 для позначення місць, майданчиків або зони стоянки транспортних засобів, на яких беруть плату за паркування, а також із знаками 6.6, 6.11 і 6.21, де послуги надаються тільки за платній основі.

7.15 «Місце для огляду автомобілів». Застосовується із знаками 5.42.1, 5.42.2 і 6.15 для позначення майданчиків для стоянки та місць, на яких є естакада або оглядова канава.

7.16 «Пішоходи з порушенням зору». Застосовується із знаками 1.32, 5.38.1, 5.38.2 і 5.39, а також із світлофорами для попередження про те, що пішохідним переходом користуються пішоходи з порушенням зору.

7.17 «Особи з інвалідністю». Застосовується із знаками 5.42.1, 5.42.2 і 5.43 для позначення місця (або спеціально відведеної частини майданчика) для стоянки транспортних засобів, на яких встановлено розпізнавальний знак «Водій з інвалідністю» відповідно до вимог ПДР.

7.18 «Крім осіб з інвалідністю». Застосовується для зазначення того, що дія знаків 3.1, 3.34–3.38 не поширюється на мотоколяски і автомобілі, на яких встановлено розпізнавальний знак «Водій з інвалідністю» відповідно до вимог ПДР.

7.19 «Обмеження тривалості стоянки». Визначає максимальну тривалість перебування транспортного засобу на стоянці, позначеній знаками 5.42.1, 5.42.2 і 5.43.

7.20 «Обмеження по температурі». Застосовується із знаками 3.15 і 3.16 для заборони руху за температури повітря більше ніж 28°C, транспортним засобам, маса яких перевищує 24 т, а навантаження на вісь – 7 т.

7.21.1–7.21.5 «Вид небезпеки». Застосовується із знаком 1.41 для інформування про можливий вид дорожньо-транспортної пригоди у місцях або на ділянках їх концентрації.

Дозволено таблички 7.21.1–7.21.5 застосовувати із знаком 1.39.

7.22 «Лижники». Застосовується із знаком 1.39 для позначення ділянок доріг, поблизу яких розташовані гірськолижні траси або траси інших зимових видів спорту.

7.23 «Місце для зарядки електромобілів». Застосовується із знаками 5.42.1, 5.42.2 у разі, коли зарядна станція для електромобілів розташована за межами автозаправної станції у спеціально відведених місцях.

7.24 «Евакуатор». Застосовується із знаками 3.34–3.37 для попередження про можливу евакуацію автомобіля без відома власника.

7.25 «Острівець безпеки». Застосовується для інформування водіїв про наявність попереду острівця безпеки і звуження ширини проїзної частини. Табличка встановлюється із знаками 1.39, 1.41, 1.5.1–1.5.3, 3.29, 5.33.

7.26 «Строк застосування денних ходових вогнів (ближнього світла фар)». Дозволено застосовувати із знаками 5.50, 5.52, 5.54 для нагадування вітчизняним та надання інформації іноземним водіям про загальні вимоги до умов руху дорогами України.

Табличка збільшеного розміру розміщена у четвертій секції знака 5.55.

7.27 «Нанесення розмітки». Застосовується із знаками 1.37 для інформування про вид дорожніх робіт.

Таблички 7.28.1–7.28.4 застосовуються із знаками 5.42.1 і 5.42.2 для інформування водіїв транспортних засобів про можливість пересадки на міський громадський транспорт (метро та інші види маршрутного транспорту).

7.29.1–7.29.6 «Напрямок руху велосипедистів». Застосовуються із знаками 4.14, 4.17 і 4.18 для інформування велосипедистів про напрямок руху, одно чи двосторонній рух велосипедною доріжкою.

Таблички до дорожніх знаків застосовують для уточнення, обмеження дії інших дорожніх знаків. Таблички застосовуються тільки разом із знаками.

У разі розміщення знаків на стояках таблички розташовуються безпосередньо під знаком, до якого вони відносяться.

Дозволено таблички 7.2.2–7.2.4 і 7.8 розташовувати праворуч знаків, до яких вони відносяться, якщо на одному стояку розміщено два, три знаки.

У разі розміщення знаків на консольних опорах або над проїзною частиною, узбіччям або тротуаром таблички розташовуються праворуч від знака.

З одним знаком, за винятком знаків 5.42.1, 5.42.2 і 5.43, дозволено застосовувати не більше ніж дві таблички.

Таблички розміщуються безпосередньо під знаками, з якими вони застосовуються. Таблички 7.2.2–7.2.4, 7.8 у разі розташування знаків над проїзною частиною, узбіччям або тротуаром розміщуються збоку від знаків.¹³⁰

Забороняється самовільно встановлювати, знімати, пошкоджувати чи закривати дорожні знаки, технічні засоби організації дорожнього руху (втручатись у їх роботу), розташовувати плакати, афіші, рекламні носії та встановлювати пристрої, які можуть бути прийняті за знаки та інші пристрої регулювання дорожнього руху або можуть погіршити їх видимість чи ефективність, осліпити учасників дорожнього руху, відволікти їхню увагу і поставити під загрозу безпеку дорожнього руху.

¹³⁰ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

3.1.8. Розпізнавальні знаки

Відповідно до п. 30.3 ПДР, на відповідних транспортних засобах установлюються такі розпізнавальні знаки:

«Автопоїзд» – три ліхтарі оранжевого кольору, розташовані горизонтально над передньою частиною кабіни (кузова) з проміжками між ліхтарями від 150 до 300 мм – на вантажних автомобілях і колісних тракторах (класу 1.4 т і вище) з причепами, а також на зчленованих автобусах і тролейбусах. Цей попереджувальний сигнал використовується для додаткового привернення уваги інших учасників дорожнього руху.

«Глухий водій» – круг жовтого кольору діаметром 160 мм з нанесеними всередині трьома чорними кружками діаметром 40 мм, розташованими по кутах уявного рівностороннього трикутника, вершина якого спрямована донизу. Знак розміщується спереду і ззаду на транспортних засобах, якими керують глухі або глухонімі водії. Рухаючись за транспортним засобом, на якому розміщений розпізнавальний знак «Глухий водій», ви повинні враховувати, що його водій не зможе почути ваш звуковий сигнал і відреагувати на нього. Розміщення цього розпізнавального знаку не надає його водієві переваг у русі та не прирівнює його до водія з інвалідністю.

«Діти» – квадрат жовтого кольору з каймою червоного кольору і чорним зображенням символу дорожнього знака 1.33 (сторона квадрата – не менше 250 мм, кайма – 1/10 цієї сторони). Знак розміщується спереду і ззаду на транспортних засобах, що перевозять організовані групи дітей. Під час руху поруч з автобусом або мікроавтобусом позначеним розпізнавальним знаком «Діти», слід бути особливо уважним, а якщо він зупиниться – зменшити швидкість і бути готовим зупинитись, щоб уникнути наїзду на дітей, які можуть раптово вибігти на проїзну частину.

«Довгомірний транспортний засіб» – два прямокутники жовтого кольору розміром 500 × 200 мм з каймою червоного кольору завширшки 40 мм із світлоповертального матеріалу. Знак розміщується на транспортних засобах (крім маршрутних) ззаду горизонтально (чи вертикально) і симетрично до поздовжньої осі, довжина яких від 12 до 22 м.

Довгомірні транспортні засоби, довжина яких з вантажем або без нього перевищує 22 м, а також автопоїзди з двома і більше причепами (незалежно від загальної довжини) повинні мати розміщений ззаду розпізнавальний знак (у формі прямокутника жовтого кольору розміром 1200 × 300 мм з каймою червоного кольору завширшки 40 мм) із світлоповертального матеріалу. На знакові чорним кольором наноситься зображення вантажного автомобіля з причепом і зазначається їхня загальна довжина в метрах.

Для обгону, випередження чи об'їзду такого транспортного засобу вам знадобиться додатковий час. Це слід враховувати при оцінці безпечності виконання цих маневрів.

«Водій з інвалідністю» – квадрат жовтого кольору із стороною 150 мм і чорним зображенням символу таблички 7.17. Знак розміщується спереду і ззаду на механічних транспортних засобах, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять пасажирів з інвалідністю.

«Табличка оранжевого кольору» – прямокутник оранжевого кольору із світлоповертальною поверхнею та каймою чорного кольору. Розміри знака, написи ідентифікаційних номерів небезпеки і небезпечного вантажу, якщо такі вимагаються, та його розміщення на транспортних засобах визначаються Європейською Угодою про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів.

«Знак небезпеки» – інформаційна таблиця у формі ромба, на якій зображено знак небезпеки. Зображення, розміри та розміщення таблиць на транспортних засобах визначаються Європейською Угодою про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів.

«Колона» – квадрат жовтого кольору з каймою червоного кольору, в якій вписано літеру «К» чорного кольору (сторона квадрата – не менше 250 мм, ширина кайми – 1/10 цієї сторони). Знак розміщується спереду і ззаду на транспортних засобах, що рухаються в колоні.

«Лікар» – квадрат синього кольору (сторона – 140 мм) із вписаним зеленим кругом (діаметр – 125 мм), на який нанесено білий хрест (довжина штриха – 90 мм, ширина – 25 мм). Знак розміщується спереду і ззаду на автомобілях, що належать водіям-лікарям (за їхньою згодою). Якщо на транспортному засобі

розміщено розпізнавальний знак «Лікар», у ньому повинна бути спеціальна медична аптечка та інструментарій за переліком, визначеним МОЗ, для подання кваліфікованої допомоги під час дорожньо-транспортної пригоди.

«Негабаритний вантаж» – сигнальні щитки або прапорці розміром 400 × 400 мм з нанесеними по діагоналі червоними і білими смугами, що чергуються (ширина – 50 мм), а в темну пору доби та в умовах недостатньої видимості – світлоповертачами або ліхтарями: спереду білого кольору, ззаду – червоного, збоку – оранжевого. Знак розміщується на крайніх зовнішніх частинах вантажу, що виступає за габарити транспортного засобу на відстань, більшу ніж це передбачено п. 22.4 ПДР.

«Обмеження максимальної швидкості» – зображення дорожнього знака 3.29 із зазначенням дозволеної швидкості (діаметр знака – не менше 160 мм, ширина кайми – 1/10 діаметра). Знак розміщується (наноситься) ззаду ліворуч на механічних транспортних засобах, якими керують водії із стажем до 2 років, великовагових та великогабаритних транспортних засобах, сільськогосподарській техніці, ширина якої перевищує 2,6 м, транспортних засобах, що здійснюють дорожнє перевезення небезпечних вантажів, у разі перевезення вантажним автомобілем пасажирів, а також у випадках, коли максимальна швидкість транспортного засобу згідно з його технічною характеристикою або окремими умовами руху, визначеними органами Національної поліції, нижча встановленої в п. 12.6 та 12.7 ПДР.

«Розпізнавальний автомобільний знак України» – еліпс білого кольору з чорною каймою і нанесеними усередині латинськими літерами UA. Довжина осей еліпса повинна бути 175 і 115 мм. Розміщується ззаду на транспортних засобах, які перебувають у міжнародному русі.

«Розпізнавальний знак транспортного засобу» – спеціальна стрічка із світлоповертальної плівки з нанесеними під кутом 45 градусів червоними і білими смугами, що чергуються. Знак розміщується на транспортних засобах ззаду горизонтально і симетрично до поздовжньої осі якомога ближче до зовнішнього габариту транспортного засобу, а на транспортних засобах, що мають кузов-фургон, – і вертикально. На транспортних засобах, що використо-

вуються для дорожніх робіт, а також на засобах, що мають особливу форму, і на їх обладнанні знак розміщується також спереду і по боках.

Розпізнавальний знак розміщується обов'язково на транспортних засобах, що використовуються для дорожніх робіт, сільськогосподарській техніці, ширина якої перевищує 2,6 м, а також на засобах, що мають особливу форму. На інших транспортних засобах розпізнавальний знак розміщується за бажанням їх власників.

«Таксі» – квадрати контрастного кольору (сторона – щонайменше 20 мм), які розміщені у шаховому порядку у два ряди. Знак встановлюється на даху транспортних засобів або наноситься на боковій їх поверхні. При цьому повинно бути нанесено щонайменше п'ять квадратів.

«Учебний транспортний засіб» – рівносторонній трикутник білого кольору з вершиною догори і каймою червоного кольору, в який вписано літеру «У» чорного кольору (сторона – не менше 200 мм, ширина кайми – 1/10 цієї сторони). Знак розміщується спереду і ззаду на транспортних засобах, що використовуються для навчання водінню (допускається встановлення двостороннього знака на даху легкового автомобіля).

Розпізнавальний знак «Учебний транспортний засіб» використовується для інформування інших водіїв про те, що проїжджати повз цей транспортний засіб потрібно з особливою обережністю, а також проявляти водійську ввічливість та толерантність до особи, що знаходиться за кермом, навіть якщо під час навчання водінню вона рухається повільніше потоку транспортних засобів.

«Шипи» – рівносторонній трикутник білого кольору з вершиною догори і каймою червоного кольору, в який вписано літеру «Ш» чорного кольору (сторона трикутника – не менше 200 мм, ширина кайми – 1/10 сторони). Знак розміщується ззаду на транспортних засобах, на яких встановлено шини з шипами.

Шипи встановлюються на спеціально пристосовані для цього зимові шини для покращення зчеплення з дорогою в умовах ожеледиці. На слизькій дорозі гальмовий шлях такого транспортного засобу може бути коротшим, тому ви повинні збільшити до нього дистанцію.

Розпізнавальні знаки розміщуються на висоті 400–1600 мм від поверхні дороги так, щоб вони не обмежували оглядовість і їх було добре видно іншим учасникам дорожнього руху.

Для позначення гнучкого зчеплення під час буксирування використовуються прапорці або щитки розміром 200 × 200 мм з нанесеними на них по діагоналі червоними і білими смугами, що чергуються, із світлоповертального матеріалу завширшки 50 мм (за винятком використання гнучкого зчеплення з покриттям із світлоповертального матеріалу).

Щитки використовуються для того, щоб зробити буксирувальний трос видимим для інших учасників дорожнього руху, особливо у темну пору доби.

Знак аварійної зупинки відповідно до ГОСТ 24333-97 являє собою рівносторонній трикутник, виготовлений із світлоповертальних планок червоного кольору з внутрішньою флуоресцентною вставкою червоного кольору.

Знак аварійної зупинки встановлюється на транспортних засобах, які рухаються з технічними несправностями (або яких буксирують) і у яких не працює аварійна світлова сигналізація.

Забороняється наносити на зовнішні поверхні транспортних засобів зображення чи написи, що збігаються з кольорографічними схемами, розпізнавальними знаками чи написами транспортних засобів оперативних і спеціальних служб, передбаченими ДСТУ 3849:2018¹³¹.

3.2. Регулювання дорожнього руху за допомогою дорожньої розмітки та дорожнього обладнання

Дорожня розмітка (додаток 2 Правил дорожнього руху України) поділяється на горизонтальну та вертикальну і використовується окремо або разом з дорожніми знаками, вимоги яких вона

¹³¹ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

підкреслює або уточнює. Горизонтальна дорожня розмітка встановлює певний режим і порядок руху. Наноситься на проїзній частині або по верху бордюру у вигляді ліній, стрілок, написів, символів тощо фарбою чи іншими матеріалами відповідного кольору згідно з пунктом 1 розділу 34 Правил дорожнього руху України.

Лінії горизонтальної розмітки мають білий колір. Синій колір має лінія 1.33. Жовтий колір мають лінії 1.4, 1.10.1–1.10.3, 1.17.1–1.17.3, 1.23, 1.25, а також лінії тимчасової розмітки. Червоно-білий колір мають лінії 1.14.2, 1.14.3, 1.15.

Розмітка 1.29–1.32 дублює зображення знаків.

Горизонтальна розмітка має таке значення:

1.1 (вузька суцільна лінія) – поділяє транспортні потоки протилежних напрямків (осьова розмітка) на дорогах з двома чи трьома ($2 + 1$) смугами руху в обох напрямках, позначає межі смуг руху у попутному напрямку (розділювальна розмітка), позначає межі проїзної частини, на які в'їзд заборонено (напрямні острівці та острівці безпеки); розділяє пішохідний і велосипедний рух на суміжних пішохідних та велосипедних доріжках, позначених знаком 4.18; розділяє смуги на велосипедних доріжках з двостороннім рухом у разі наближення до велосипедного переїзду, позначеного розміткою 1.15;

1.2 (широка суцільна лінія) – позначає край проїзної частини (крайова розмітка) автомобільних доріг та вулиць, межі смуги для руху маршрутних транспортних засобів або велосипедної смуги.

У місцях, де на смугу маршрутних транспортних засобів дозволено заїзд іншим транспортним засобом, ця лінія може бути переривчастою;

1.3 – поділяє транспортні потоки протилежних напрямків на дорогах, які мають чотири і більше смуг руху або на ділянках доріг з трьома ($2 + 1$) смугами;

1.4 (жовтого кольору) – позначає місця, де заборонено зупинку транспортних засобів з тієї сторони, де вона нанесена. Застосовується самостійно або в поєднанні із знаком 3.34 і наноситься біля краю проїзної частини або по верху бордюру;

1.5 – розділяє транспортні потоки протилежних напрямків на дорогах, які мають дві смуги руху в обох напрямках і де дозволено

виїжджати на смугу зустрічного руху; позначає межі смуг руху за наявності двох і більше смуг, призначених для руху в одному напрямку; розділяє смуги протилежних напрямків на велосипедних доріжках з двостороннім рухом;

1.6 (лінія наближення – переривчаста лінія, в якій довжина штрихів утричі перевищує проміжки між ними) – попереджає про наближення до розмітки 1.1, 1.11 або 1.24. Розмітку 1.6 може бути нанесено у поєднанні з розміткою 1.19;

1.7 (напрямна розмітка – переривчаста лінія) – позначає напрямок смуг руху в межах перехрестя в разі необхідності вказати траєкторію руху транспорту, позначає розриви в суцільній розмітці 1.1, 1.3 для можливості здійснення повороту чи розвороту, а також позначає межі відведених майданчиків для паркування на безоплатній основі вздовж проїзної частини;

1.8 (широка переривчаста лінія) – позначає межу між основною смугою руху і смугами гальмування чи розгону (на перехрестях, перехрещеннях доріг на різних рівнях, у зоні автобусних зупинок тощо), межу між основною смугою руху і виділеною смугою для лівого повороту чи розвороту та межі велосипедної смуги;

1.9 – позначає межі смуг руху, на яких здійснюється реверсивне регулювання; поділяє транспортні потоки протилежних напрямків (при вимкнених реверсивних світлофорах) на дорогах, де здійснюється реверсивне регулювання;

1.10.1–1.10.3 – позначають місця, де заборонено стоянку;

1.10.1 – позначає ділянки доріг, де заборонено стоянку транспортних засобів (з тієї сторони, де її нанесено). Застосовується самостійно або разом із знаком 3.35 і наноситься біля краю проїзної частини або по верху бордюру;

1.10.2 – позначає місця на смузі (смугах) руху перед перехрестям навпроти в'їзду/виїзду до прилеглої території, на яке заборонено в'їзд, якщо попереду зупинилися інші транспортні засоби; позначає місце (резервний майданчик) для тимчасової зупинки транспорту екстрених служб (швидкої медичної допомоги, поліції та інших) і де заборонено стоянку інших транспортних засобів вздовж доріг, вулиць та на майданчиках для паркування;

1.10.3 (коробчаста розмітка жовтого кольору) – наноситься на проїзну частину в зоні перехрестя для попередження про заборону в'їзду на перехрестя в разі виникнення затору;

1.11 – поділяє транспортні потоки протилежних або попутних напрямків на ділянках доріг, де перестроювання дозволено лише з однієї смуги; позначає місця, призначені для розвороту, в'їзду і виїзду з майданчиків для стоянки тощо, де рух дозволено лише в один бік;

1.12 (стоп-лінія) – позначає місце, де водій повинен зупинитися за наявності знака 2.2 або за сигналу світлофора чи регулювальника, що забороняє рух;

1.13 – позначає місце, де водій (велосипедист) повинен у разі потреби зупинитися і дати дорогу транспортним засобам, що рухаються по перехрещуваній дорозі;

1.14.1, 1.14.2, 1.14.3 («зебра»), у тому числі червоно-білого кольору) – позначають нерегульований і регульований пішохідний перехід на проїзній частині дороги чи на велосипедній доріжці, зокрема 1.14.2 – пішохідний перехід з підвищеною вірогідністю виникнення дорожньо-транспортних пригод, 1.14.3 – місце переходу осіб з порушенням зору;

1.15 (велосипедний переїзд) – позначає місце, де велосипедна доріжка чи доріжка для вершників перетинає проїзну частину, в'їзд чи виїзд з прилеглої території, а також де велосипедна доріжка та доріжка для вершників перетинаються між собою;

1.16.1–1.16.3 – позначає напрямні островці в місцях поділу, розгалуження або злиття транспортних потоків;

1.16.1 – розділяє транспортні потоки протилежних напрямків, **1.16.2** – розділяє транспортні потоки одного напрямку, **1.16.3** – злиття транспортних потоків одного напрямку;

1.16.4 – позначає островці безпеки, що перебувають на одному рівні з проїзною частиною і не обрамлені рефюджками чи огороженнями;

1.17.1 (жовтого кольору) – позначає зупинки маршрутних транспортних засобів;

1.17.2 (жовтого кольору) – позначає ділянку проїзної частини в межах зупинки трамвая, позначеної дорожніми знаками 5.42.1 і 5.42.2, за умови розташування трамвайних колій посередині проїзної частини;

1.17.3 – позначає зони для стоянки таксі;

1.18 – показує дозволені напрямки руху по смугах на перехресті, транспортній розв'язці в різних рівнях, в місці влаштування

віднесеного лівого повороту чи розвороту. Застосовується самостійно або в поєднанні із знаками 5.16, 5.18; розмітка із зображенням тупика наноситься для зазначення того, що поворот на найближчу проїзну частину заборонено; розмітка, яка дозволяє поворот ліворуч з крайньої лівої смуги, дозволяє також розворот;

1.19 – позначає наближення до ділянок, де проїзна частина звужується на одну смугу руху в попутному напрямку або закінчення смуги розгону.

Розмітка 1.19 може бути нанесена в поєднанні з розміткою 1.6 поза населеним пунктом, як додаткове попередження про необхідність закінчення маневру обгону;

1.20 – позначає наближення до поперечної розмітки 1.13;

1.21 (напис «STOP») – позначає наближення до поперечної розмітки 1.12;

1.22 – попереджає про наближення до місця, де встановлено дорожні погорби або влаштовано підвищений пішохідний перехід чи підвищене перехрестя для примусового зниження швидкості;

1.23 – позначає поверхню дорожнього пагорба, влаштованого для примусового зниження швидкості руху транспортних засобів;

1.24 (ломана крайова і осьова лінії) – попереджає про наближення до пішохідного переходу чи велосипедного переїзду з підвищеною небезпекою (обмежена їх видимість, підвищений рівень аварійності, наявність поблизу навчальних закладів) з метою концентрації уваги водія;

1.25 (широкі поперечні смуги жовтого кольору) – попереджає про наближення до кільцевої розв'язки (превентивний захід для попередження водія про необхідність знизити швидкість);

1.26 – позначає на проїзній частині номера дороги (маршруту);

1.27 – позначає виділену смугу для руху маршрутних транспортних засобів;

1.28.1 – позначає виділену смугу для суміщеного руху маршрутних транспортних засобів та велосипедистів;

1.28.2 – позначає доріжку, призначену для суміщеного руху пішоходів та велосипедистів, застосовується із знаком 4.17;

1.28.3 – позначає проїзну частину вулиць і доріг населених пунктів місцевого значення, де дозволено змішаний рух велосипедистів і транспортних засобів у попутному напрямку;

1.29 – позначає (дублює) на покритті проїзної частини зображення дорожнього знака 1.32;

1.30 – позначає (дублює) на покритті проїзної частини зображення дорожнього знака 1.39;

1.31 – позначає (дублює) на покритті проїзної частини зображення дорожнього знака 3.29;

1.32 – позначає (дублює) на покритті проїзної частини зображення дорожнього знака 5.43 для позначення відведених майданчиків для паркування транспортних засобів;

1.33 – позначає відведені майданчики для паркування транспортних засобів, розміщені вздовж проїзної частини вулиці, дороги за обумовлених умов (оплата за стоянку, обмежена тривалість стоянки, тільки для використання певною категорією користувачів);

1.34 – позначає межі окремих місць для паркування транспортних засобів;

1.35 – позначає місця для паркування індивідуального транспорту осіб з інвалідністю та транспортних засобів, які перевозять осіб з інвалідністю;

1.36 – позначає доріжку для велосипедистів за межами проїзної частини та виділену на проїзній частині велосипедну смугу, яка відокремлена від проїзної частини широкою суцільною розміткою;

1.37 – позначає дозволені напрямки руху на велосипедній доріжці, велосипедній смузі;

1.38 – позначає місця для заправки електромобілів;

1.39.1, 1.39.2 – позначає наближення до ділянок доріг (вулиць), на які є вихід з території шкіл, що прилягають безпосередньо до цієї дороги (вулиці).

Лінії 1.1 і 1.3 перетинати забороняється. Лінію розмітки 1.11 перетинати заборонено з боку суцільної лінії розмітки. Лінію 1.2, якою позначено край проїзної частини, перетинати дозволяється (якщо це не заборонено встановленими дорожніми знаками).

Як виняток, за умови забезпечення безпеки дорожнього руху, дозволяється перетинати лінію 1.1 для об'їзду нерухомої перешкоди, розміри якої не дають змоги здійснити її безпечний об'їзд, не перетинаючи цю лінію, а також обгону поодиноких транспортних засобів, що рухаються із швидкістю менше 30 км/год.

Лінію 1.2 дозволяється перетинати в разі вимушеної зупинки, якщо цією лінією позначено край проїзної частини, суміжний з узбіччям.

Лінії 1.5–1.8 перетинати дозволяється з будь-якого боку.

На ділянці дороги між реверсивними світлофорами лінію 1.9 дозволяється перетинати, якщо вона розташована праворуч від водія.

При ввімкнених сигналах зеленого кольору у реверсивних світлофорах лінію 1.9 дозволяється перетинати з будь-якого боку, якщо вона поділяє смуги, по яких рух дозволено в одному напрямку. У разі вимкнення реверсивних світлофорів водій повинен негайно перестроїтися праворуч за лінію розмітки 1.9.

Лінію 1.9, що розміщена ліворуч, при вимкнених реверсивних світлофорах, перетинати забороняється. Лінію 1.11 дозволяється перетинати тільки з боку її переривчастої частини, а з боку суцільної – лише у разі завершення обгону чи об'їзду перешкоди.

Вертикальна розмітка – це смуги, які мають чорно-білий, жовто-червоний і червоно-білий кольори. Чорно-білий колір має розмітка 2.1.1–2.1.3, 2.2.1, 2.4, 2.5.1, 2.5.2, 2.6. Жовто-червоний колір – 2.1.4–2.1.6 і 2.2.2. Червоно-білий колір мають смуги 2.3.1–2.3.3.

Вертикальна розмітка позначає:

2.1.1–2.1.6 – торцеві частини штучних споруд (мостів, шляхопроводів, тунелів) та інші вертикальні поверхні масивних перешкод (парапетів, опор освітлення тощо). Розмітка 2.1–2.1.6 (жовто-червоного кольору) використовується на ділянках концентрації дорожньо-транспортних пригод, аварійно-небезпечних ділянках;

2.2.1, 2.2.2 – нижній край прогону штучної споруди, конструкції тунелів, якщо відстань від нього до поверхні дорожнього покриття становить 5 м або менше. Розмітка 2.2.2 (жовто-червоного кольору) використовується, коли видимість у напрямку руху обмежена або встановлені дорожні знаки, що обмежують рух транспортних засобів по висоті;

2.3.1–2.3.3 – вертикальні поверхні щитів, які встановлюють під дорожніми знаками 4.7–4.9, а також початкові або кінцеві елементи дорожніх огорожень та торцевої поверхні амортизацій-

них дорожніх пристроїв. Нижній край смуг розмітки позначає бік, з якого необхідно об'їжджати перешкоду;

2.4 – круглі сигнальні тумби, встановлені на розділювальній смузі, напрямному острівці або острівці безпеки із знаками 4.7–4.9;

2.5 – позначає напрямні стовпчики, встановлені на заокругленнях малого радіуса, крутих спусках, інших небезпечних ділянках або вздовж всієї протяжності доріг.

Посередині розмітки розміщують світлоповертальний елемент;

2.6 – бордюру на небезпечній ділянці дороги (напрямого острівця, острівця безпеки, зупинки маршрутного транспорту, початкової ділянки розділювальної смуги, центрального острівця кільцевої розв'язки, крутих спусках тощо)¹³².

Дорожня розмітка застосовується відповідно до ПДР України і повинна відповідати вимогам національного стандарту ДСТУ 2587:2021 «Розмітка дорожня. Загальні технічні умови»¹³³.

Дорожня розмітка повинна бути видимою учасникам дорожнього руху і у світлу, і в темну пору доби на відстані, що забезпечує безпеку руху. На ділянках доріг, на яких є труднощі для видимості учасниками дорожнього руху дорожньої розмітки (сніг, бруд тощо) або дорожня розмітка не може бути відновленою, встановлюються відповідні за змістом дорожні знаки.

Дорожнє обладнання застосовується як допоміжний засіб регулювання дорожнього руху. До нього належать:

а) огороження і світлове сигнальне обладнання в місцях будівництва, реконструкції та ремонту доріг;

б) попереджувальні світлові круглі тумби, що встановлюються на розділювальних смугах або острівцях безпеки;

в) напрямні стовпчики, що призначені для забезпечення видимості зовнішнього краю узбіч і небезпечних перешкод в умовах недостатньої видимості. Позначаються вертикальною розміткою

¹³² Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

¹³³ ДСТУ 2587:2021 «Розмітка дорожня. Загальні технічні умови». URL: https://dbn.co.ua/load/normativy/dstu/dstu_2587_2021/5-1-0-1882

і повинні бути обладнані світловертачами: праворуч – червоного кольору, ліворуч – білого;

г) опуклі дзеркала для розширення оглядовості водіям транспортних засобів, які проїжджають перехрестя чи інше небезпечне місце з недостатньою оглядовістю;

г) дорожні огороження на мостах, шляхопроводах, естакадах, насипах та інших небезпечних ділянках доріг;

д) пішохідні огороження в небезпечних для переходу проїзної частини місцях;

е) вставки розмічувальні дорожні для поліпшення зорового орієнтування водіїв на проїзній частині;

є) пристрої примусового зниження швидкості транспортних засобів;

ж) шумові смуги для підвищення уваги учасників дорожнього руху на небезпечних ділянках доріг¹³⁴.

3.3. Регулювання дорожнього руху за допомогою світлофорів

Дорожній рух регулюють світлофори, які встановлюють на перехрестях, пішохідних переходах і в інших місцях поживленого руху. За сигналами світлофорів пішоходи переходять вулиці та перехрестя, не заважаючи одні одним і не ризикуючи потрапити під транспортний засіб. Сигнали світлофорів допомагають водіям уникнути зіткнень та інших нещасних випадків.

Світлофори (додаток 3 ПДР) призначені для регулювання руху транспортних засобів і пішоходів, мають світлові сигнали зеленого, жовтого, червоного і біло-місячного кольорів, які розташовані вертикально чи горизонтально. Сигнали світлофора можуть бути з нанесеною суцільною чи контурною стрілкою (стрілками), із силуетом пішохода, Х-подібні, і повинні відповідати стандарту ДСТУ 4092-2002 «Безпека дорожнього руху. Світлофори дорожні.

¹³⁴ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

Загальні технічні вимоги, правила застосовування та вимоги безпеки»¹³⁵.

На рівні червоного сигналу світлофора із вертикальним розташуванням сигналів може встановлюватися табличка білого кольору із нанесеною на ній стрілкою зеленого кольору.

У світлофорах із вертикальним розташуванням сигналів сигнал червоного кольору – зверху, зеленого – знизу, а з горизонтальним: червоного – ліворуч, зеленого – праворуч.

Світлофори з вертикальним розташуванням сигналів можуть мати одну або дві додаткові секції з сигналами у вигляді зеленої стрілки (стрілок), що розташовуються на рівні сигналу зеленого кольору.

Сигнали світлофора мають такі значення:

а) зелений дозволяє рух;

б) зелений у вигляді стрілки (стрілок) на чорному фоні дозволяє рух у зазначеному напрямку (напрямах). Таке саме значення має сигнал у вигляді зеленої стрілки (стрілок) у додатковій секції світлофора. Сигнал у вигляді стрілки, що дозволяє поворот ліворуч, дозволяє і розворот, якщо він не заборонений дорожніми знаками. Сигнал у вигляді зеленої стрілки (стрілок) у додатковій (додаткових) секції, увімкнений разом із зеленим сигналом світлофора, інформує водія про те, що він має перевагу в зазначеному стрілкою (стрілками) напрямку (напрямах) руху перед транспортними засобами, що рухаються з інших напрямків;

в) зелений миготливий дозволяє рух, але інформує про те, що незабаром буде ввімкнено сигнал, який забороняє рух. Для інформування водіїв про час (у секундах), що залишився до кінця горіння сигналу зеленого кольору, можуть застосовуватися цифрові табло;

г) чорна контурна стрілка (стрілки), нанесена на основний зелений сигнал, інформує водіїв про наявність додаткової секції світлофора і вказує інші дозволені напрямки руху, ніж сигнал додаткової секції;

¹³⁵ ДСТУ 4092-2002 «Безпека дорожнього руху. Світлофори дорожні. Загальні технічні вимоги, правила застосовування та вимоги безпеки». URL: https://dnaop.com/html/40982/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_4092-2002

г) жовтий забороняє рух і попереджає про наступну зміну сигналів;

д) жовтий миготливий сигнал або два жовтих миготливих сигнали дозволяють рух і інформують про наявність небезпечного нерегульованого перехрестя або пішохідного переходу;

е) червоний сигнал, у тому числі миготливий, або два червоних миготливих сигнали забороняють рух.

Сигнал у вигляді зеленої стрілки (стрілок) у додатковій (додаткових) секції разом з жовтим або червоним сигналом світлофора інформує водія про те, що рух дозволяється у вказаному напрямку за умови безперешкодного пропуску транспортних засобів, які рухаються з інших напрямків.

Стрілка зеленого кольору на табличці, встановленій на рівні червоного сигналу світлофора з вертикальним розташуванням сигналів, дозволяє рух у зазначеному напрямку при ввімкненому червоному сигналі світлофора з крайньої правої смуги руху (або крайньої лівої смуги руху на дорогах з одностороннім рухом) за умови надання переваги в русі іншим його учасникам, які рухаються з інших напрямків на сигнал світлофора, що дозволяє рух;

є) поєднання червоного і жовтого сигналів забороняє рух і інформує про наступне вмикання зеленого сигналу;

ж) чорні контурні стрілки на червоному і жовтому сигналах не змінюють значення цих сигналів та інформують про дозволені напрямки руху при зеленому сигналі;

з) вимкнений сигнал додаткової секції забороняє рух у напрямку, вказаному її стрілкою (стрілками).

Для регулювання руху транспортних засобів на вулицях, дорогах або по смугах проїзної частини, напрямком руху на яких може змінюватися на протилежний, застосовуються реверсивні світлофори з червоним Х-подібним сигналом і зеленим сигналом у вигляді стрілки, спрямованої вниз. Ці сигнали забороняють або дозволяють рух по смузі, над якою вони розташовані.

Основні сигнали реверсивного світлофора можуть бути доповнені жовтим сигналом у вигляді стрілки, нахиленої по діагоналі вниз праворуч, увімкнення якого забороняє рух по смузі, позначеній з обох боків дорожньою розміткою 1.9, і інформує про зміну сигналу реверсивного світлофора та необхідність перестроювання на смугу руху праворуч.

При вимкнених сигналах реверсивного світлофора, що розташований над смугою, позначеною з обох боків дорожньою розміткою 1.9, в'їзд на цю смугу заборонено.

Для регулювання руху трамваїв можуть застосовуватися світлофори з чотирма сигналами біло-місячного кольору, розташованими у вигляді літери «Т».

Рух дозволяється лише в разі ввімкнення одночасно нижнього сигналу і одного або кількох верхніх, з яких лівий дозволяє рух ліворуч, середній – прямо, правий – праворуч. Якщо ввімкнено лише три верхні сигнали – рух заборонено.

У разі вимкнення чи несправності трамвайних світлофорів водії трамваїв повинні керуватися вимогами світлофорів із світловими сигналами червоного, жовтого і зеленого кольорів.

Для регулювання руху на залізничних переїздах використовуються світлофори з двома червоними сигналами або одним біло-місячним і двома червоними, які мають такі значення:

а) миготливі червоні сигнали забороняють рух транспортних засобів через переїзд;

б) миготливий біло-місячний сигнал показує, що сигналізація справна і не забороняє руху транспортних засобів.

На залізничних переїздах одночасно із заборонним сигналом світлофора може бути ввімкнено звуковий сигнал, який додатково інформує учасників дорожнього руху про заборону руху через переїзд.

Якщо сигнал світлофора має вигляд силуету пішохода, його дія поширюється лише на пішоходів, при цьому зелений сигнал дозволяє рух, червоний – забороняє.

Для пішоходів з порушенням зору може бути ввімкнено звуковий сигнал, який дозволяє рух пішоходів¹³⁶.

Останнім часом у великих містах почали застосовувати світлофори з автоматичним перемиканням. Вони відрегульовані таким чином, що для руху транспорту по основній магістралі відводиться більше часу, ніж для руху по другорядній. Так само налагоджують і пішохідні світлофори. Для руху транспортних засобів відводиться більше часу, ніж для руху пішоходів.

¹³⁶ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

3.4. Регулювання дорожнього руху за допомогою регулювальника

Значення та виконання вимог сигналів регулювальника водіями і пішоходами значною мірою впливає на безпеку дорожнього руху. Якщо порівняти ці сигнали із засобами регулювання дорожнього руху, то вони є на порядок вище від інших.

Відповідно до п. 1.10. Постанови Кабінету Міністрів України «Про правила дорожнього руху» від 10 жовтня 2001 року № 1306, регулювальник – поліцейський, що виконує регулювання дорожнього руху у форменому одязі підвищеної видимості з елементами із світлоповертального матеріалу за допомогою жезлу, свистка. До регулювальника прирівнюються працівники військової інспекції безпеки дорожнього руху, дорожньо-експлуатаційної служби, черговий на залізничному переїзді, поромній переправі, які мають відповідне посвідчення та нарукавну пов'язку, жезл, диск з червоним сигналом чи світлоповертачем, червоний ліхтар або прапорець та виконують регулювання у форменому одязі. Сигнали регулювальника мають перевагу перед сигналами світлофорів та вимогами дорожніх знаків і є обов'язковими для виконання¹³⁷.

Регулювальник як особа, яка безпосередньо контролює дорожній рух, може оперативно відреагувати на дорожню ситуацію, що виникла, тому він має перевагу перед такими засобами регулювання, як світлофори і знаки. Світлофор є автоматизованим засобом регулювання, тому він має перевагу перед знаками пріоритету. Знаки пріоритету, встановлені під світлофором, діють тільки, коли світлофор не працює або працює в режимі миготіння жовтого сигналу.

Незважаючи на те, що сигнали регулювальника мають перевагу тільки перед світлофорами і знаками, регулювальнику надане право відступати від цього положення Правил для оперативного реагування на ситуацію, яка може спровокувати ускладнення до-

¹³⁷ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

рожньо-транспортної обстановки, тому водії зобов'язані виконувати додаткові вимоги регулювальника, навіть якщо вони суперечать сигналам світлофора, дорожнім знакам або дорожній розмітці. Прикладом такої ситуації може бути випадок, коли регулювальник зупиняє водія в місці, де зупинка заборонена, при цьому водій зобов'язаний виконувати вимоги, що стосуються порядку зупинки транспортних засобів (увімкнути відповідний покажчик повороту тощо).

Сигналами регулювальника є положення його корпусу, а також жести руками, в тому числі з жезлом або диском з червоним світлоповертачем, які мають такі значення:

а) руки витягнуті в сторони, опущені або права рука зігнута перед грудьми:

– з лівого і правого боків – дозволено рух трамвая прямо, нерейковим транспортним засобам – прямо і праворуч; пішоходам дозволено переходити проїзну частину за спиною та перед грудьми регулювальника;

– з боку грудей і спини – рух усіх транспортних засобів і пішоходів заборонено;

б) права рука витягнута вперед:

– з лівого боку – дозволено рух трамвая ліворуч, нерейковим транспортним засобам – у всіх напрямках; пішоходам дозволено переходити проїзну частину за спиною регулювальника;

– з боку грудей – усім транспортним засобам дозволено рух лише праворуч;

– з правого боку та спини – рух усіх транспортних засобів заборонено; пішоходам дозволено переходити проїзну частину за спиною регулювальника;

в) рука піднята вгору: рух усіх транспортних засобів і пішоходів заборонено в усіх напрямках.

Жезл використовується поліцейськими та працівниками підрозділів військової інспекції безпеки дорожнього руху тільки для регулювання дорожнього руху.

Для привертання уваги учасників дорожнього руху використовується сигнал, поданий свистком. Регулювальник може подавати інші сигнали, зрозумілі водіям і пішоходам.

Вимога про зупинку транспортного засобу подається поліцейським за допомогою:

а) сигнального диска з червоним сигналом чи світлоповертачем або руки, що вказує на відповідний транспортний засіб та подальше місце його зупинки;

б) увімкненого пробліскового маячка синього і червоного або лише червоного кольору та (або) спеціального звукового сигналу;

в) гучномовного пристрою;

г) спеціального табло, на якому зазначається вимога про зупинку транспортного засобу.

Водій повинен зупинити транспортний засіб у вказаному місці з дотриманням правил зупинки.

У разі подання світлофором (крім реверсивного) або регулювальником сигналу, що забороняє рух, водії повинні зупинитися перед дорожньою розміткою 1.12 (стоп-лінія), дорожнім знаком 5.69 «Місце зупинки», якщо їх немає – не ближче 10 м до найближчої рейки перед залізничним переїздом, перед світлофором, пішохідним переходом, а якщо і вони відсутні та в усіх інших випадках – перед перехрещуваною проїзною частиною, не створюючи перешкод для руху пішоходів.

Водіям, які в разі ввімкнення жовтого сигналу або підняття регулювальником руки вгору не можуть зупинити транспортний засіб у місці, передбаченому п. 8.10 ПДР, не вдаючись до екстреного гальмування, дозволяється рухатися далі за умови забезпечення безпеки дорожнього руху¹³⁸.

3.5. Фіксування порушень Правил дорожнього руху

Нині проблема дорожньо-транспортних пригод є доволі актуальною, оскільки їх кількість із збільшенням транспорту зростає.

¹³⁸ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

Наприклад, згідно з офіційними даними Патрульної поліції, у жовтні 2021 року в Україні було зафіксовано 16 599 ДТП (на 2,4% більше, ніж за аналогічний період 2020 року), в яких загинуло 340 осіб, а ще 2 615 отримали травми¹³⁹.

ДТП у цей період траплялися через перевищення швидкісного режиму, порушення правил проїзду перехресть, а також керування транспортними засобами в алкогольному сп'янінні чи під дією наркотичних засобів. Попри це, є і інші актуальні причини, скажімо емоційно-психологічний стан водія, який впливає на концентрацію водія, а відтак на стиль водіння та призводить до порушення правил дорожнього руху. Тому для забезпечення безпеки дорожнього руху здійснюється фіксація правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному¹⁴⁰ та не в автоматичному¹⁴¹ режимах.

Для впровадження та подальшого функціонування системи уповноваженими органами, установами МВС, Національної поліції укладаються із суб'єктами господарювання – резидентами України – господарські договори, зокрема довгострокові, на закупівлю бланкової та іншої продукції і послуг поштового зв'язку з пересилання на всій території України рекомендованих листів з оплатою шляхом нанесення на поштове відправлення відбитка про оплату та повідомлень про вручення, а також інших товарів, робіт і послуг, пов'язаних із забезпеченням упровадження та функціонування системи.

За способом і місцем установлення та використання технічні засоби (прилади контролю) можуть бути:

¹³⁹ На дорогах України за місяць загинуло 340 осіб: причини ДТП та статистика. URL: <https://incident.obozrevatel.com/ukr/crime/majzhe-16-6-tis-dtp-ta-340-zagiblih-statistika-avarij-v-ukraini-za-zhovten.htm>

¹⁴⁰ Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі : Наказ МВС від 10 листопада 2017 року № 833. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2017-%D0%BF>

¹⁴¹ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 07 листопада 2015 року № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-20>

– стаціонарними, що монтуються/розміщуються на штучних спорудах, технічних засобах організації (регулювання) дорожнього руху, інженерному облаштуванні автомобільних доріг, вулично-дорожній мережі населених пунктів, будівлях та використовуються в безперервному режимі;

– мобільними (рухомими), що монтуються/розміщуються уповноваженими органами (підрозділами) Національної поліції на автомобільних дорогах та використовуються протягом обмеженого періоду шляхом періодичної зміни місць їх установа, а також на службових транспортних засобах Національної поліції¹⁴².

Мережа стаціонарних технічних засобів (приладів контролю) відповідно до місць їх монтажу/розміщення може бути загальнодержавною або місцевою.

Загальнодержавна мережа стаціонарних технічних засобів (приладів контролю) впроваджується на аварійно-небезпечних місцях (ділянках) та/або місцях (ділянках) концентрації дорожньо-транспортних пригод автомобільних доріг загального користування державного значення за рішеннями власників таких доріг.

Місцева мережа стаціонарних технічних засобів (приладів контролю) впроваджується на аварійно-небезпечних місцях (ділянках) та/або місцях (ділянках) концентрації дорожньо-транспортних пригод автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг у містах та інших населених пунктах за рішенням органу місцевого самоврядування.

Місця встановлення стаціонарних технічних засобів (приладів контролю) письмово погоджуються з відповідним уповноваженим органом Національної поліції, а встановлення таких засобів на залізничних переїздах додатково письмово погоджуються з власниками цих переїздів.

За допомогою автоматичної системи фіксуються такі порушення:

– перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів; проїзд на заборонний сигнал світлофора;

¹⁴² Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі : Наказ МВС від 10 листопада 2017 року № 833. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2017-%D0%BF>

- порушення правил зупинки та стоянки;
- порушення правил руху і зупинки на смузі для маршрутних транспортних засобів;
- порушення встановленої для транспортних засобів зaborони виїзду на смугу зустрічного руху;
- порушення правил руху через залізничний переїзд;
- порушення встановленої для транспортних засобів зaborони рухатися тротуарами чи пішохідними доріжками.

Користувачами системи є: реєстратор – посадова особа уповноваженого підрозділу (підрозділів) Національної поліції, яка здійснює обробку інформаційних файлів, інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади, а також виносить, змінює, скасовує постанови про накладення адміністративного стягнення в установленому законодавством порядку; адміністратор – посадова особа уповноваженого підрозділу МВС, яка забезпечує супроводження програмного забезпечення, збереження та захист даних системи, відповідає за її належне функціонування, надання доступу до системи та обмін даними з іншими інформаційними системами та реєстрами. У разі фіксації технічними засобами (приладами контролю) події, що містить ознаки інших правопорушень (зокрема дорожньо-транспортної пригоди, експлуатації транспортного засобу, яким незаконно заволоділи, використання номерних знаків, що належать іншому транспортному засобу), не зазначених у п. 7 цього Порядку, реєстратори системи забезпечують невідкладну передачу такої інформації до відповідних підрозділів Національної поліції¹⁴³.

Фіксація правопорушення правил дорожнього руху не в автоматичному режимі здійснюється безпосередньо поліцейськими, які здійснюють нагляд за дорожнім рухом. Постанова про накладення адміністративного стягнення по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі, набирає законної сили після її вручення особі або отримання поштового повідомлення про

¹⁴³ Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі : Наказ МВС від 10 листопада 2017 року № 833. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2017-%D0%BF>

вручення, або про відмову в її отриманні, або після повернення поштового відправлення з позначкою про невручення. Постанова по справі про адміністративне правопорушення може бути надіслана для примусового виконання до органу державної виконавчої служби у формі електронного документа відповідно до законів України.

Огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, проводиться поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів. Під час проведення огляду осіб поліцейський застосовує технічні засоби відеозапису, а в разі неможливості застосування таких засобів огляд проводиться у присутності двох свідків. Наявні матеріали відеозапису долучаються до протоколу про адміністративне правопорушення.

Якщо особа, яка має дипломатичний імунітет, керувала транспортним засобом з ознаками стану сп'яніння, відмовилася від пропозиції поліцейського пройти медичний огляд на стан сп'яніння або намагалася продовжити керування транспортним засобом, поліцейський фіксує зазначені обставини за допомогою технічних засобів відеозапису, а в разі неможливості застосування таких засобів – у присутності двох свідків. Фіксація зазначених обставин поліцейським оформлюється рапортом. Поліцейські не допускають можливість подальшого руху транспортного засобу, за умови керування ним цією особою, вживаючи всіх необхідних заходів. У таких випадках рекомендується запрошувати на місце виявлення правопорушення представника дипломатичного представництва, при якому вказана особа акредитована. Про факт затримання автомобіля під керуванням особи, яка має дипломатичний імунітет, негайно інформується черговий відповідного підрозділу поліції Департаменту патрульної поліції. Якщо рапорт складено поліцейським у присутності двох свідків (у разі неможливості застосування поліцейським під час складання рапорту технічних засобів відеозапису), до нього додаються пояснення цих свідків¹⁴⁴.

¹⁴⁴ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: Наказ МВС України від 07 листопада 2015 року № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-20>

Відповідно до Наказу МВС України «Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису» від 18 грудня 2018 року № 1026, застосування працівниками поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, **здійснюється з метою:**

- 1) попередження, виявлення або фіксування правопорушення;
- 2) охорони громадської безпеки та власності;
- 3) забезпечення безпеки осіб;
- 4) забезпечення публічної безпеки і порядку.

У цій Інструкції терміни вживаються у таких значеннях:

автомобільна система технічних приладів і технічних засобів фото- і кінозйомки, відео-, аудіозапису – технічний комплекс, що встановлюється на службових транспортних засобах Національної поліції України, а саме автомобілях ситуаційних центрів, командно-штабних автомобілях, спеціальному автотранспорті для перевезення затриманих та взятих під варту осіб (далі – автомобільна система);

безпілотний літальний апарат (далі – БПЛА) – повітряне судно, призначене для виконання польоту без пілота на борту, керування польотом якого і контроль за яким здійснюються за допомогою спеціальної станції керування, що розташована поза повітряним судном;

відеореєстратор – пристрій, призначений для запису, зберігання та відтворення відеоінформації;

карта пам'яті або флеш-карта – компактний електронний носій інформації, що використовується для зберігання цифрової інформації;

кінозйомка та відеозапис – процеси фіксації динамічних властивостей об'єктів, подій, явищ за допомогою кіно- або відеокамери. Кінозйомка проводиться на фотоматеріалах, відеозапис – на цифрових носіях інформації;

портативний відеореєстратор – пристрій, призначений для запису, зберігання та відтворення відеоінформації, технічні характеристики та особливості конструкції якого дають змогу закріпити його на форменому одязі поліцейського;

стаціонарна система технічних приладів і технічних засобів фото- і кінозйомки, відеозапису – технічний комплекс, установлений в органах, підрозділах поліції та призначений для здійснення фото- і кінозйомки, відеозапису з метою забезпечення публічної безпеки та порядку, також може бути використаний у деяких службових приміщеннях органів, підрозділів поліції, у тому числі спеціальних приміщеннях, призначених для утримання затриманих та взятих під варту осіб (далі – стаціонарна система);

сервер для зберігання відеозаписів – програмно-апаратний комплекс, призначений для зберігання цифрової відеоінформації з усіх видів технічних засобів, що використовуються органами, підрозділами поліції;

станція для заряджання та зберігання відеозаписів портативних відеореєстраторів – програмно-апаратний комплекс, призначений для зберігання фото- і відеозаписів, а також автоматичного заряджання їх акумуляторних батарей (далі – док-станція)¹⁴⁵.

3.5.1. Порядок застосування портативних відеореєстраторів і карт пам'яті до них, їх облік, зберігання та видача відеозаписів

Попередження, виявлення або фіксування правопорушення; охорона публічної безпеки та власності; забезпечення безпеки осіб; забезпечення публічної безпеки і порядку – головна мета застосування працівниками поліції технічних приладів і технічних засобів. Для цього працівник поліції має технічні засоби: автомобільна система, БпЛА, відеореєстратор, карта пам'яті або флеш-карта, кінозйомка та відеозапис, портативний відеореєстратор, стаціонарна система технічних приладів і технічних засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, сервер для зберігання відеозаписів, станція для заряджання та зберігання відеозаписів портативних відеореєстраторів.

¹⁴⁵ Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису: Наказ МВС України від 18 грудня 2018 року № 1026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-19#top>

Для обліку, видачі, приймання та зберігання портативних відеореєстраторів наказом керівника органу, підрозділу поліції призначається відповідальна особа з числа працівників органу, підрозділу поліції (далі – відповідальна особа), на яку **покладається відповідальність за:**

- 1) зберігання, видачу та приймання портативних відеореєстраторів;
- 2) зберігання, видачу та приймання карт пам'яті;
- 3) зміну дати та часу на портативних відеореєстраторах;
- 4) облік, зберігання та видачу інформації, отриманої з портативних відеореєстраторів;
- 5) належне ведення відповідної документації.

Портативний відеореєстратор та карта пам'яті обліковуються з наданням відповідного інвентарного та номенклатурного номерів.

Портативні відеореєстратори та карти пам'яті зберігаються в приміщеннях органів, підрозділів поліції та видаються поліцейському під підпис у журналі обліку видачі, повернення портативного відеореєстратора та карт пам'яті, копіювання цифрової інформації (далі – Журнал обліку), який зберігається в органі, підрозділі поліції.

У разі одночасного виходу на службу більше 30 поліцейських можливе використання відомості до Журналу обліку (далі – відомість), що затверджується керівником органу, підрозділу поліції.

Після затвердження керівником органу, підрозділу поліції відповідальна особа передає відомості до підрозділу документально-забезпечення органу, підрозділу поліції, де вони реєструються, нумеруються, щотижня зшиваються та зберігаються до передання в архів.

Під час здійснення повноважень поліцейськими портативний відеореєстратор закріплюється на його форменому одязі на грудях (ближче до плечового суглоба) так, щоб не створювати перешкод діям поліцейського. У випадках, пов'язаних із необхідністю якісної фіксації подій, поліцейські можуть тримати портативний відеореєстратор у руках. Дозволяється закріплення портативного відеореєстратора на екіпіруванні (шоломі) або зброї, якщо їх конструкцією передбачені відповідні кріплення.

Включення портативного відеореєстратора відбувається з моменту початку виконання службових обов'язків та/або спеціальної поліцейської операції, а відеозйомка ведеться безперервно до її завершення, крім випадків, пов'язаних з виникненням у поліцейського особистого приватного становища (відвідування вбиральні, перерви для приймання їжі тощо). У процесі включення портативного відеореєстратора поліцейський переконується в точності встановлених на пристрої дати та часу.

Під час здійснення повноважень поліцейський забезпечує збереження та належні умови експлуатації виданого йому портативного відеореєстратора та не допускає його розряджання.

У разі пошкодження портативного відеореєстратора поліцейський негайно доповідає про це відповідальній особі та керівнику органу, підрозділу поліції.

Після прибуття до місця постійної дислокації портативний відеореєстратор або карта пам'яті передається відповідальній особі.

Під час приймання портативного відеореєстратора відповідальна особа проводить його візуальний огляд та за відсутності видимих пошкоджень приймає під підпис зазначений портативний відеореєстратор або карту пам'яті.

Відповідальна особа забезпечує безперебійне заряджання портативного відеореєстратора впродовж 4 годин та експорт інформації під час під'єднання до док-станції в автоматичному режимі або в інший спосіб, визначений виробником такого відеореєстратора.

У разі виявлення механічних пошкоджень портативного відеореєстратора або карти пам'яті відповідальна особа здійснює відповідний запис у Журналі обліку й письмово доповідає про цей факт керівнику органу, підрозділу поліції.

За необхідності портативний відеореєстратор може застосовуватися під час проведення поліцейськими навчальних занять і навчальних зборів зі службової підготовки з метою здійснення аналізу дій поліцейських¹⁴⁶.

¹⁴⁶ Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису: Наказ МВС України від 18 грудня 2018 року № 1026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-19#top>

3.5.2. Порядок застосування відеореєстраторів, встановлених на службових транспортних засобах

Відеореєстратори є ефективним засобом захисту прав співробітників поліції, оскільки допомагають уникнути безпідставних звинувачень у неправомірних діях чи некоректній поведінці, а за необхідності допомагають довести свою правоту під час проведення службового розслідування.

Відеореєстратор може бути встановлений усередині салону службового транспортного засобу та/або зовні для максимальної фіксації навколишньої обстановки та/або внутрішньої частини салону в спосіб, що не заважає огляду водія.

Включення відеореєстратора здійснюється з моменту початку виконання службових обов'язків або спеціальної поліцейської операції, а відеозапис ведеться безперервно до її завершення, водночас у процесі включення відеореєстратора поліцейський переконається в точності встановлених на пристрої дати та часу. Залежно від наявних режимів відеореєстратора й освітлення відеозапис здійснюється у відповідному режимі денної або нічної зйомки¹⁴⁷.

3.5.3. Порядок застосування автомобільних і стаціонарних систем

Автомобільні системи встановлюються на службових транспортних засобах ситуаційних центрів, командно-штабних автомобілях, спеціальному автотранспорті для перевезення затриманих і взятих під варту осіб.

У спеціальному автотранспорті, призначеному для перевезення затриманих і взятих під варту осіб, кількість відеокамер автомобільної системи визначається відповідно до технічних завдань та норм належності, затверджених у встановленому порядку.

¹⁴⁷ Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису: Наказ МВС України від 18 грудня 2018 року № 1026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-19#top>

Автомобільні системи спеціального автотранспорту включаються під час здійснення конвоювання з моменту поміщення затриманих і взятих під варту осіб до його камер.

Стаціонарні системи органів, підрозділів поліції працюють у цілодобовому режимі.

Наказом керівника органу, підрозділу поліції призначається відповідальна особа, на яку покладаються:

- контроль за функціонуванням стаціонарної системи органу, підрозділу поліції;
- перегляд відеозаписів;
- копіювання та видача відеозаписів.

Копіювання та видача інформації із стаціонарної системи проводяться відповідальною особою на підставі письмового доручення керівника органу, підрозділу поліції або особи, яка виконує його обов'язки, про що робиться відмітка в Журналі обліку копіювання та видачі відеозаписів зі стаціонарної системи технічних приладів і технічних засобів фото- і кінозйомки, відеозапису.

У разі виявлення непрацездатності елементів стаціонарної системи користувач або черговий повідомляє відповідальну особу.

Під час ведення відеоспостереження з використанням стаціонарних систем у громадських місцях, окремих службових приміщеннях органів і підрозділів поліції, у тому числі спеціальних приміщеннях, призначених для утримання затриманих та взятих під варту осіб, на видному місці встановлюється попереджувальний знак про проведення відеоспостереження¹⁴⁸.

3.5.4. Порядок застосування засобів фото- та відеозапису на БпЛА

Польоти БпЛА здійснюються відповідно до законодавства у галузі державної авіації України.

¹⁴⁸ Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису: Наказ МВС України від 18 грудня 2018 року № 1026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-19#top>

БпЛА можуть бути обладнані системами (однією або декількома) фото- і відеозапису залежно від технічних характеристик повітряного судна.

Кількість відеокамер і порядок їх використання на БпЛА (умови польотів, погодні умови, час доби тощо) визначаються згідно з керівництвом із льотної експлуатації БпЛА та/або відповідно до інструкції виробника.

Підготовка та розробка польотного завдання, в якому визначається початок і кінець роботи систем фото- і відеозапису, розміщених на БпЛА, здійснюються у порядку, визначеному законодавством, із дотриманням відповідних вимог, польотне завдання затверджує керівник органу підрозділу поліції.

Після виконання польотного завдання інформація з карти пам'яті або флеш-карти БпЛА експортується (переноситься) на носій інформації (карту пам'яті або флеш-карту) працівника поліції, який ставив завдання, про що робиться відмітка в польотному завданні¹⁴⁹.

Системи відеоспостереження на базі БпЛА є сучасними засобами контролю, виявлення, спостереження і фіксації інформації. Зазначені комплекси є мобільними, простими в управлінні. Тактико-технічні характеристики дронів дають змогу розгортати їх і на відкритій місцевості, і в населених пунктах. Експлуатація дронів можлива в денний і нічний час, цілодобово або в змінному режимі. БпЛА можуть ефективно застосовуватися у проведенні культурно-масових, суспільно-політичних і спортивних заходів, а також для припинення масових заворушень. Висотний відеоконтроль дає змогу одночасно охопити площу розміром до 15 км, своєчасно виявляти місця виникнення конфліктів, вчинення протиправних дій і оперативно управляти наземними нарядами поліції.

Основними завданнями використання БпЛА є: виявлення злочинів та адміністративних правопорушень; відеодокументування правопорушень; забезпечення оперативного зв'язку; управління

¹⁴⁹ Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису: Наказ МВС України від 18 грудня 2018 року № 1026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-19#top>

наземними нарядами поліції. За допомогою дронів може здійснюватись огляд території спершу з максимальною площею, а за виникнення конфліктних ситуацій або адміністративних правопорушень територія огляду звужується¹⁵⁰.

Національна поліція України також опановує сучасні методи боротьби зі злочинністю. Зокрема, створено підрозділ аеророзвідки, який має сприяти не тільки виявленню фактів злочинів, а, можливо, й затриманню зловмисників. Окрім виявлення незаконних посівів маку та конопель, дрони зможуть допомогти виявляти браконьєрів, незаконний видобуток бурштину і вугілля, незаконні вирубки лісу, а також моніторити дорожню ситуацію на трасах, допомогати переслідувати злочинців і шукати викрадений транспорт¹⁵¹.

3.5.5. Обов'язки працівника поліції, пов'язані із застосуванням технічних приладів і технічних засобів фото- та кінозйомки, відеозапису

Під час виконання своїх повноважень поліцейським забороняються:

- самовільне видалення відеозаписів з носіїв відеозапису, заміна цих носіїв, зміна їх системної дати та часу;
- примусове виключення відеореєстраторів, зокрема на вимогу сторонніх осіб;
- перешкоджання здійсненню фото- і кінозйомки, відеозапису;
- використання носіїв відеозапису у випадках, не пов'язаних із здійсненням ними повноважень поліції;

¹⁵⁰ Мовчан А. В., Мовчан М. А. Використання безпілотних літальних апаратів у діяльності правоохоронних органів. *Соціально-правові студії*. 2020. Вип. 3 (9). С. 106.

¹⁵¹ Українська поліція почала ловити злочинців з повітря. *Сьогодні* від 08.09.2017. URL: <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/policiya-nachala-lovit-prestupnikov-s-vozduha1053821.html>

– копіювання, передавання інформації з відповідних носіїв стороннім особам.

Поліцейський забезпечує належне виконання вимог цієї Інструкції.

За фактами втрати або пошкодження портативного відеореєстратора чи карти пам'яті, відеореєстраторів, установлених на службових транспортних засобах, БпЛА складових стаціонарних та автомобільних систем, призначається та проводиться службове розслідування в установленому законодавством порядку¹⁵².

Матеріали об'єктивної фіксації технічними засобами правоохоронної діяльності, з одного боку, є документальним підтвердженням, яке використовується в превентивній діяльності з охорони публічного порядку, а з іншого – дисциплінує діяльність правоохоронця та громадян загалом.

3.5.6. Загальний порядок зберігання та видачі відеозаписів

Вивантаження відеозаписів із карт пам'яті портативних відеореєстраторів і відеореєстраторів, установлених на службових транспортних засобах, БпЛА, на сервер зберігання відеозаписів здійснюється шляхом приєднання карти пам'яті до спеціального обладнання в автоматичному режимі за допомогою спеціального програмного забезпечення або в інший спосіб, визначений виробником до такого сервера.

Відеозаписи автомобільних і стаціонарних систем зберігаються на сервері у визначений виробником спосіб.

Строк зберігання відеозаписів становить:

1) з портативних та відеореєстраторів, установлених у службових транспортних засобах, БпЛА, – 30 діб;

¹⁵² Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису: Наказ МВС України від 18 грудня 2018 року № 1026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-19#top>

2) з автомобільної або стаціонарної системи залежно від технічних характеристик – не менше 30 діб;

3) у стаціонарних системах, які використовуються під час відбору кандидатів на службу до поліції, – 60 діб;

4) під час проведення поліцейськими навчальних занять та навчальних зборів зі службової підготовки – встановлюється керівником навчань.

Строк зберігання відеозаписів за рішенням керівника органу, підрозділу поліції може бути збільшено у разі використання їх у процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності, у рамках розслідування кримінального провадження та/або в провадженнях у справах про адміністративні правопорушення, у разі фіксації надзвичайних подій за участю особового складу поліції, інших подій, якщо вони можуть бути використані в процесі службової діяльності органів, підрозділів поліції, під час проведення службових розслідувань.

Контроль за використанням технічних приладів і технічних засобів, що мають функцію фото- і кінозйомки, відеозапису, здійснює відповідальна особа, за інформацією, отриманою з їх допомогою, – безпосередньо керівник органу, підрозділу поліції.

Дозвіл на копіювання та видачу відеозаписів надається відповідальній особі виключно за рішенням керівника цього органу, підрозділу поліції.

Копіювання та видача відеозапису проводяться відповідальною особою на підставі відповідного письмового доручення керівника органу, підрозділу поліції або особи, яка виконує його обов'язки.

У разі копіювання та видачі відеозапису робиться відмітка в Журналі обліку копіювання та видачі відеозаписів зі стаціонарної системи або в Журналі обліку.

Відеозаписи або копії з них можуть бути надані за вмотивованими запитами органів державної влади, органів досудового розслідування, прокуратури, слідчого судді та суду, поліцейського та інших осіб у порядку, передбаченому законодавством України.

Передавання відеозаписів, отриманих з портативних та відеореєстраторів, установлених на службових транспортних засобах,

БпЛА, автомобільних та стаціонарних систем для використання засобами масової інформації, а також поширення в мережі Інтернет, здійснюється з дозволу керівника органу, підрозділу поліції з дотриманням ЗУ «Про захист персональних даних». Таке передавання здійснюється виключно з метою забезпечення безпеки та захисту інтересів громадян, суспільства і держави, а також з метою захисту гідності та честі працівника поліції.

Відеозаписи працівникам органу, підрозділу поліції видаються в тому вигляді, в якому вони були збережені на док-станції, – без коригування. Перегляд, аналіз відеозапису здійснюються працівником поліції, якому він виданий у встановленому цією Інструкцією порядку для виконання покладених на нього завдань в межах його повноважень¹⁵³.

Працівник патрульної поліції, виконуючи свої службові обов'язки, зобов'язаний неухильно дотримуватись Інструкції, перебуваючи на службі слідкувати за портативними приладами та відеореєстраторами, установленими на службових транспортних засобах та форменому одязі поліцейського, слідкувати за тим, щоб запис вівся безперервно та дата і час зйомки відповідали дійсності.

Тестові завдання

1. За способом і місцем установлення та використання технічні засоби (прилади контролю) можуть бути:

- а) стаціонарними і мобільними;
- б) тимчасовими;
- в) постійними;
- г) незалежними;
- г) на штативах.

¹⁵³ Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису: Наказ МВС України від 18 грудня 2018 року № 1026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-19#top>

2. Застосування працівниками поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, здійснюється з метою:

- а) попередження, виявлення або фіксування правопорушення;
- б) охорони громадської безпеки та власності;
- в) забезпечення безпеки осіб;
- г) забезпечення публічної безпеки та порядку;
- ґ) усі відповіді правильні.

3. Відеореєстратор – це:

- а) технічний пристрій для фотозйомки;
- б) оптичний пристрій;
- в) технічний пристрій для зберігання інформації;
- г) пристрій, призначений для запису, зберігання та відтворення відеоінформації;
- ґ) пристрій для зберігання інформації.

4. Під час виконання своїх повноважень поліцейським забороняються:

- а) самовільне видалення відеозаписів із носіїв відеозапису, заміна цих носіїв, зміна їх системної дати та часу;
- б) примусове виключення відеореєстраторів, зокрема на вимогу сторонніх осіб; перешкоджання здійсненню фото- і кінозйомки, відеозапису;
- в) використання носіїв відеозапису у випадках, не пов'язаних із здійсненням ними повноважень поліції;
- г) копіювання, передання інформації з відповідних носіїв стороннім особам;
- ґ) усі відповіді правильні.

5. Наказом керівника органу, підрозділу поліції призначається відповідальна особа, на яку покладаються:

- а) контроль за функціонуванням стаціонарної системи органу, підрозділу поліції;
- б) перегляд відеозаписів;
- в) копіювання та видача відеозаписів;

- г) перезапис фото- та відеозаписів;
- д) правильні відповіді *а, б, в*.

6. Де встановлюється відеореєстратор:

- а) усередині салону службового транспортного засобу;
- б) зовні для максимальної фіксації навколишньої обстановки;
- в) у внутрішній частині салону в спосіб, що не заважає огляду водія;
- г) на головному уборі водія;
- г) правильні відповіді *а, б, в*.

7. Термін зберігання портативних і відеореєстраторів, установлених у службових транспортних засобах, БпЛА становить:

- а) 30 діб;
- б) 40 діб;
- в) 50 діб;
- г) 60 діб;
- г) 90 діб.

8. За чиїми вмотивованими запитами відеозаписи або копії з них можуть бути надані:

- а) органів державної влади;
- б) органів досудового розслідування;
- в) прокуратури, слідчого судді та суду;
- г) поліцейського й інших осіб у порядку, передбаченому законодавством України;
- г) усі відповіді правильні

9. Кому надається дозвіл на копіювання та видачу відеозаписів:

- а) поліцейському й іншим особам у порядку, передбаченому законодавством України;
- б) відповідальній особі виключно за рішенням керівника цього органу, підрозділу поліції;
- в) працівникові поліції;
- г) працівникові прокуратури;
- г) органам державної влади.

10. Де встановлюються автомобільні системи:

- а) на командно-штабних автомобілях;
- б) на службових транспортних засобах ситуаційних центрів;
- в) на спеціальному автотранспорті для перевезення затриманих і взятих під варту осіб;
- г) правильні відповіді *а, б, в*;
- г) на формі працівників поліції.

11. Наказом керівника органу, підрозділу поліції призначається відповідальна особа, на яку покладаються:

- а) контроль за функціонуванням стаціонарної системи органу, підрозділу поліції;
- б) перегляд відеозаписів;
- в) копіювання та видача відеозаписів;
- г) видалення записів;
- г) правильні відповіді *а, б, в*.

Контрольні питання

1. Як здійснюється організація дорожнього руху за допомогою світлофорів?
2. Які застосовуються засоби регулювання дорожнього руху?
3. Типи світлофорів, їх призначення.
4. Хто має перевагу в русі на перехресті, коли значення сигналів світлофора та регулювальника суперечливі?
5. Які сигнали регулювальника мають однакове значення для трамвая і безрейкових засобів?
6. Значення реверсивних сигналів світлофора і світлофорів, що регулюють рух пішоходів.
7. В яких нормативних документах передбачено норми встановлення та виготовлення дорожніх знаків?
8. Якими кольорами позначається дорожня розмітка та її призначення?

9. Який порядок застосування портативних відеореєстраторів і карт пам'яті до них, їх облік, зберігання та видача відеозаписів?

10. Як відбувається фіксація порушень правил дорожнього руху в автоматичному режимі?

11. Портативний відеореєстратор – це ...

12. Який порядок застосування автомобільних систем?

13. Порядок застосування стаціонарних систем.

14. Як проводиться копіювання та видача інформації із стаціонарної системи?

15. Обов'язки працівника поліції, пов'язані із застосуванням технічних приладів і технічних засобів фото- і кінозйомки, відеозапису?

Розділ 4

ХАРАКТЕРИСТИКА ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД

4.1. Поняття і види дорожньо-транспортних пригод. Облік дорожньо-транспортних пригод

4.2. Особливості оформлення Національною поліцією матеріалів дорожньо-транспортних пригод

4.3. Дії працівників патрульної поліції при отриманні повідомлення про дорожньо-транспортну пригоду

4.4. Дії працівника патрульної поліції на місці дорожньо-транспортних пригод без потерпілих. Огляд місця дорожньо-транспортної пригоди

4.4.1. Умови оформлення дорожньо-транспортної пригоди за «Європротоколом»

4.4.2. Складання схеми дорожньо-транспортної пригоди

4.4.3. Рекомендації щодо проведення вимірів на місці дорожньо-транспортної пригоди

4.4.4. Дії працівників патрульної поліції, якщо транспортний засіб зник із місця пригоди

4.4.5. Дії працівників патрульної поліції під час переслідування транспортних засобів

4.4.6. Особливості оформлення матеріалів дорожньо-транспортної пригоди, коли учасники з'їхали з місця пригоди

4.5. Порядок оформлення адміністративних правопорушень за ст. 124 КУпАП

4.6. Перша домедична допомога потерпілим у дорожньо-транспортній пригоді. Види та склад автомобільних аптечок

4.1. Поняття і види дорожньо-транспортних пригод. Облік дорожньо-транспортних пригод

Згідно з п. 1.10 ПДР, дорожньо-транспортна пригода – це подія, що сталася під час руху транспортного засобу, внаслідок якої загинули або поранені люди чи завдані матеріальні збитки¹⁵⁴.

Отже, для того, щоб подію можна було кваліфікувати як ДТП, потрібно **виокремити дві основні ознаки:**

1) хоча б один із транспортних засобів має перебувати у русі;

2) настання наслідків у виді травмування (загибелі) людей або матеріальних збитків (*механічні пошкодження транспортних засобів, дорожніх об'єктів, майна тощо*).

За відсутності бодай однієї з перелічених ознак подію не можна кваліфікувати як ДТП, і залежно від наслідків вона може кваліфікуватися у межах:

- КУпАП (ст.ст. 121–123, 125, 127 КУпАП тощо);
- КК України (умисне пошкодження майна, хуліганство тощо).

За порушення вимог ПДР України, внаслідок яких трапилася дорожньо-транспортна пригода, настає адміністративна (ст. 124 КУпАП)¹⁵⁵ або кримінальна (ст. 286 КК України)¹⁵⁶ відповідальність.

Кожна дорожньо-транспортна пригода є індивідуальною за своїми характеристиками, механізмами вчинення та подальшого розслідування справами, але правопорушення цього виду мають деякі спільні ознаки, що дозволяє їх віднести до певного виду.

¹⁵⁴ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

¹⁵⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

¹⁵⁶ Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Класифікація ДТП належить і до теорії, і до практики, тому в практичній діяльності допомагає обрати метод, за яким відбувається розслідування та пришвидшується розкриття. Також на класифікацію діяння у виді порушення ПДР, що спричинило ДТП, на вибір тієї чи іншої галузі права впливає ступінь тяжкості її наслідків. З огляду на це, класифікацію ДТП можна визначити за такими критеріями.

Залежно від виду юридичної відповідальності або виду юридичних наслідків О. М. Кучеренко поділяє ДТП на ті, за які передбачена:

- а) адміністративна відповідальність;
- б) кримінальна відповідальність;
- в) цивільно-правова відповідальність¹⁵⁷.

У сфері попередження, оформлення та усунення наслідків ДТП вагомим місцем належить адміністративно-правовим нормам, які регулюють відносини, що виникають між патрульною поліцією та учасниками ДТП, наслідками якої є лише матеріальні збитки у виді пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна. Водночас працівники патрульної поліції встановлюють винну особу, яка порушила ПДР, а також причинно-наслідковий зв'язок між такими порушеннями та вказаними наслідками. Відповідальність за такі види правопорушень передбачена ст. 124 КУпАП¹⁵⁸.

За порушення ПДР, що спричинило ДТП, передбачено кримінальну відповідальність, коли вона завдала потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження чи більш тяжкі наслідки¹⁵⁹.

Цивільно-правова відповідальність передбачає обов'язок відшкодування матеріальної та моральної шкоди, які завдані внаслідок спричинення ДТП винною особою¹⁶⁰.

¹⁵⁷ Кучеренко О. М. Адміністративна відповідальність за порушення Правил дорожнього руху, що спричинило дорожньо-транспортну пригоду : дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро : ДДУВС, 2016. С. 23.

¹⁵⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

¹⁵⁹ Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

¹⁶⁰ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Питання, що стосуються всіх згадуваних видів юридичної відповідальності, детальніше розглянуто у підрозділі 4.2.

За своєю природою виникнення дорожньо-транспортні пригоди поділяються на такі види:

- зіткнення;
- перекидання;
- наїзд на транспортний засіб, що стоїть;
- наїзд на перешкоду;
- наїзд на пішохода;
- наїзд на велосипедиста;
- наїзд на гужовий транспорт;
- наїзд на тварин;
- падіння пасажирів;
- падіння вантажу;
- дорожньо-транспортні пригоди інших видів¹⁶¹.

Зіткнення – пригода, під час якої транспортні засоби, що рухалися, зіткнулися між собою чи пересувним составом залізниці або коли один із транспортних засобів раптово зупинився.

Аналіз причин виникнення зіткнень транспортних засобів свідчить про те, що кожен 10-й випадок відбувається при обгоні транспортного засобу, що їде попереду, кожен 12-й – при об’їзді автомобіля, що стоїть або іншої перешкоди, а кожен 3-й випадок – при русі транспортного засобу в крайньому лівому ряду. Основними причинами зіткнень транспортних засобів є неправильний розрахунок при об’їзді й обгоні транспортних засобів, виїзд на стрічну смугу дороги при русі в крайньому лівому ряду, самовпевненість водіїв. Однією з причин зіткнення транспортних засобів є також відсутність на рівних, прямих ділянках доріг осьової лінії, орієнтованість по якій, водій не виїжджає на смугу стрічного руху.

Оцінка швидкості, відстані, дотримання інтервалів при стрічному роз’їзді, обгоні й об’їзді перешкод – вирішальні умови безпечного водіння автомобіля. При стрічному роз’їзді особливу увагу потрібно звертати на:

¹⁶¹ Про затвердження галузевого стандарту України : Наказ Міністерства транспорту України від 19 листопада 2001 року № 839. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0839361-01>

- ділянку по лівій стороні дороги, видимість на якій буде перекрита у момент роз'їзду, звідки можливий раптовий вихід пішохода на проїжджу частину;
- правильність вибору інтервалу для безпечного роз'їзду із зустрічним транспортним засобом.

Окрім дотримання інших елементів при обгоні, необхідними умовами забезпечення безпеки руху є оцінка швидкості та відстані до автомобіля, що наближається з протилежного напрямку, вибір правильного інтервалу між автомобілем, що обганяє, і автомобілем, що йде на обгін, оглядовість ділянки дороги, перекритої транспортним засобом, що обганяє¹⁶².

Перекидання – пригода, під час якої транспортний засіб, що рухався, перекинувся. До цього виду не належать перекидання, яким передували інші види пригод.

Дослідження обставин, за яких вони виникають, свідчать, що більшість цих подій виникають через порушення правил водіння автомобіля, а саме: рух на ухилах із вимкненою коробкою передач, виїзд на слизьке узбіччя, застосування гальмування при ковзкості дорожнього покриття, різке маневрування тощо. Дослідження свідчать, що водії не завжди усвідомлюють можливі наслідки, коли управляють автомобілем на узвозах і ухилах без включеної коробки передач навіть тоді, коли виїжджають на слизьке узбіччя. В таких випадках вони застосовують гальмування. Це пояснюється тим, що за вказаних обставин не завжди виникають дорожньо-транспортні події, тому водії переконані у відсутності небезпеки.

Забруднена або обмерзла проїжджа частина – аварійні умови для руху транспортних засобів. Чимало водіїв неправильно вибирають швидкість руху на слизькій дорозі. Водії недооцінюють те, що дорожній пил на початку дощу створює на дорозі плівку, яка значно знижує зчеплення коліс із покриттям дороги. Тому за різкого гальмування або різкого маневру автомобіль втрачає стійкість, збільшуючи його зупинний шлях.

¹⁶² Лях М. А., Дем'янюк О. С., Бешун О. А. Основи керування автомобілем та безпека дорожнього руху : навч. посібник для ВНЗ. Київ : ВІКНУ, 2011. С. 93.

Наїзд на транспортний засіб, що стоїть, – пригода, під час якої транспортний засіб, що рухався, наїхав на транспортний засіб, що стояв, а також причіп чи напівпричіп. Потрібно вирізняти цю пригоду від наїзду на транспортний засіб, що раптово зупинився, яка належить до зіткнення.

Наїзд на перешкоду – пригода, під час якої транспортний засіб наїхав чи ударився об нерухомий предмет (опора мосту, стовп, огорожа, дерево, щогла, будівельні матеріали тощо).

Наїзд на пішохода – пригода, під час якої транспортний засіб (зокрема вантаж, який перевозиться) наїхав на людину чи вона сама наштоткнулася на транспортний засіб, що рухався.

До наїзду на пішоходів В. Ф. Коробкін відносить також випадки наїзду на людей, які каталися на самокатах, санках, ковзанах, лижах, а також пересувалися в інвалідних колясках без двигуна¹⁶³.

Аналіз показує, що 80% цих ДТП відбулися, коли пішоходи переходили вулицю або дорогу справа наліво по ходу руху автомобіля. Це пояснюється, по-перше, тим, що рух пішоходів відбувається дуже близько щодо правої сторони по ходу руху автомобіля. Тому водій не завжди має можливість попередити подію. По-друге, проїжджа частина найкраще є видимою з лівого боку по ходу руху. Відповідно, коли пішохід перетинає проїжджу частину зліва направо по ходу руху автомобіля, його краще видно водію, який має більше можливості (за часом) для запобігання наїзду. Певна частина пішоходів або не знає, або не виконує правила руху. Спостереження за поведінкою пішоходів ще на підступах до проїжджої частини – одне з основних завдань водія при русі в містах й інших населених пунктах. Найбільшу увагу водіям потрібно звертати на пішоходів, які перебувають з правого боку по ходу руху автомобіля. Це не означає, що пішоходів, які знаходяться зліва на тротуарі (узбіччю), можна упускати з поля зору. Доволі часто причинами наїздів на пішоходів є неуважність водіїв при об'їзді тих, які стоять, або пішоходів, які йдуть в тому ж напрямі, не попереджені про

¹⁶³ Коробкін В. Ф. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Безпека дорожнього руху» (напрямок підготовки 6.070106 «Автомобільний транспорт»). Макіївка : ДонНАБА, 2011. С. 97.

наближення транспортних засобів і, не озирнувшись, раптово змінили напрямок руху.

За таких обставин водії вважають, що безпека руху буде забезпечена пішоходом. На жаль, це типова помилка водія.

Чимало водіїв у своїх поясненнях про ДТП, пов'язаних із наїздом на пішохода, вказують, що причиною тієї або іншої події була раптова поява пішоходів на проїжджій частині. Проте, відповідно до вимог правил дорожнього руху, водії зобов'язані бути взаємно попереджувальними й уважними до оточення та його змін. Звичайно, пішохід не може раптово з'явитися на проїжджій частині, оскільки, перед тим, як там опинитися він повинен спершу перейти пішохідну доріжку (тротуар) у певному напрямі.

Потрібно бути обережним при появі дітей у полі зору. Якщо діти знаходяться на проїжджій частині, водій зобов'язаний зупинитися і пропустити їх у потрібному напрямку. В окремих ситуаціях неуважного пішохода заздалегідь необхідно попередити звуковим сигналом і, якщо він на нього не реагує, понизити швидкість руху і збільшити боковий інтервал між автомобілем і пішоходом для того, щоб за необачних дій пішохода можна було б запобігти наїзду.

Абсолютно очевидно, пасажирські транспортні засоби, що стоять на зупинці, постійно створюють аварійну ситуацію для інших транспортних засобів, що проїжджають повз, закриваючи оглядовість водія у бік пішохідного руху (тротуарів), а пішоходам – у бік транспортних засобів, що проїжджають. У цих випадках ПДР наказують водіям дотримуватися особливої обережності.

У середньому кожен восьмий випадок наїзду на пішохода здійснений при роз'їзді транспортних засобів в світлий час доби, коли пішохід намагався переходити проїжджу частину вулиці, ззаду проїжджаючого транспортного засобу. При аналізі таких наїздів на пішоходів водії вважають, що з їхнього боку при вказаних обставинах порушень ПДР не було і не могло бути. Проте ці водії неправильно розуміють обставини вказаних ДТП: якби водій перед роз'їздом звертав особливу увагу на ту ділянку полотна дороги (вулиці), видимість на якій буде перекрита зустрічним автомобілем безпосередньо у момент роз'їзду, він зміг би у багатьох випадках уникнути такої події. На жаль, дуже часто при об'їзді пасажирсь-

ких транспортних засобів, що стоять на зупинці та їхньому роз'їзді, потерпілими є діти¹⁶⁴.

Наїзд на велосипедиста – пригода, під час якої транспортний засіб наїхав на велосипедиста чи він сам наштовхнувся на транспортний засіб, що рухався.

Наїзд на гужовий транспорт – пригода, під час якої транспортний засіб наїхав на запряжених тварин або на візки, що вони транспортували, або запряжені тварини чи візки, які вони транспортували, ударилися у транспортний засіб, що рухався.

Наїзд на тварин – пригода, під час якої транспортний засіб наїхав на птахів, диких чи домашніх тварин (включаючи в'ючних і верхових) або ці тварини чи птахи ударилися об автотранспортний засіб, унаслідок чого постраждали люди чи завдано матеріальних збитків.

Падіння пасажиря – пригода, під час якої людина випала із транспортного засобу, що рухався, або впала у салоні транспортного засобу.

Падіння пасажирів, що виникають при зіткненнях, перекиданнях чи наїздах транспортних засобів на перешкоду, до цього виду ДТП не належать. Наприклад, пасажир автобуса отримав тілесні ушкодження внаслідок падіння від поштовху, що виник при наїзді автобуса на каміння, бордюр. Така пригода кваліфікуватиметься як наїзд на перешкоду¹⁶⁵.

Падіння вантажу – пригода, під час якої є постраждалі від падіння вантажу, що перевозився. До цього виду належить пригода, що трапилася внаслідок відкинутого колесом механічного транспортного засобу предмета¹⁶⁶.

Дорожньо-транспортні пригоди інших видів – пригоди, що трапилися під час руху транспортного засобу внаслідок падіння

¹⁶⁴ Лях М. А., Дем'янюк О. С., Бешун О. А. Основи керування автомобілем та безпека дорожнього руху : навч. посібник для ВНЗ. Київ : ВКНУ, 2011. С. 92.

¹⁶⁵ Коробкін В. Ф. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Безпека дорожнього руху» (напрямок підготовки 6.070106 «Автомобільний транспорт»). Макіївка : ДонНАБА, 2011. С. 98.

¹⁶⁶ Оформлення дорожньо-транспортних пригод : навч. посіб. / укл.: В. Ф. Коробкін, С. В. Егров, А. А. Святенко, С. М. Протченко. Донецьк : Норд-Прес. Донецький юрид. ін.-т ЛДУВС, 2007. С. 10.

вантажу, велосипедиста, будь-яких предметів та тому подібне і спричинили поранення чи загибель людей¹⁶⁷.

Дорожньо-транспортні події при роз'їзді в темний час доби

Маються на увазі події при короткочасному засліпленні світлом фар водія автомобіля. Правила руху вимагають, щоб водій при засліпленні зупинився. Оскільки майже у всіх випадках при роз'їзді транспортних засобів у темний час доби незалежно від того, чи було в цьому випадку засліплення чи ні, водії постійно перебувають в аварійних ситуаціях, і в якісь долі секунди за автомобілями при їхньому роз'їзді постійно є невидима зона. При роз'їзді транспортних засобів у нічний час необхідно оцінити, чи достатня відстань, що проглядається попереду автомобіля, для його зупинки при цій швидкості руху. Лише такі дії водія дають можливість забезпечити безпеку руху в нічний час¹⁶⁸.

Залежно від наслідків та їх тяжкості всі ДТП можна поділити на такі види:

- ДТП із матеріальними збитками, незалежно від їх розміру (за умови відсутності загиблих і поранених);
- ДТП із загиблими або травмованими людьми, якщо в результаті ДТП люди отримали тілесні ушкодження або загинули;
- ДТП із тяжкими наслідками та резонансі.

До основного матеріального збитку від ДТП можна віднести ремонтні роботи щодо відновлення транспортних засобів, автомобільних доріг, вантажів тощо. Додатковим матеріальним збитком можуть бути втрати, які понесли інші учасники дорожнього руху внаслідок заторів, об'їздів тощо.

До ДТП із потерпілими належать ті пригоди, в яких наявні травмовані в результаті ДТП особи з тілесними ушкодженнями будь-якого ступеня тяжкості. Водночас до медичного закладу вони можуть звернутися по допомогу протягом трьох діб. Загиблими в

¹⁶⁷ Про затвердження галузевого стандарту України : Наказ Міністерства транспорту України від 19 листопада 2001 року № 839. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0839361-01>

¹⁶⁸ Лях М. А., Дем'янюк О. С., Бешун О. А. Основи керування автомобілем та безпека дорожнього руху : навч. посібник для ВНЗ. Київ : ВКНУ, 2011. С. 92.

результаті ДТП вважаються люди, які померли внаслідок ДТП на місці її скоєння чи від одержаних травм протягом 30 діб¹⁶⁹.

До ДТП із тяжкими наслідками належать ті, в яких потерпілими є більше чотирьох осіб або загинуло більше двох осіб, а також якщо ДТП призвело до значного забруднення навколишнього природного середовища.

Практика свідчить, що найбільш тяжкі наслідки виникають при зіткненні транспортних засобів, що рухаються назустріч один одному. Науковими дослідженнями встановлено, що при лобовому зіткненні, приміром, на швидкості 80 км/г через 0,05 секунд після удару на водія і пасажирів діє сила інерції приблизно в 4000 кг. Одна з дорожніх лабораторій Лондона досліджувала близько 600 зіткнень і перекидань автомобілів. Із 837 водіїв і пасажирів цих автомобілів 552 залишилися неушкодженими завдяки ременям безпеки. А серед 218 важко поранених 180 припадало на частку тих, хто не користувався ременями безпеки. За даними 28000 ДТП у Швеції, ремені безпеки знижують поранення від органів управління автомобілем на 36%, від вітрового скла – на 63%, від низу щитка приладів – на 53%, даху – на 79%. Дослідження у Фінляндії показали, що кожен третій із загиблих при ДТП міг бути врятований, якби користувався ременями безпеки¹⁷⁰.

До резонансних належать такі ДТП, в яких загинули або постраждали депутати всіх рівнів, керівники правоохоронних органів, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, судді, працівники ЗМІ, видатні особи; дипломатичні особи, кандидати на виборні посади до органів державної влади та місцевого самоврядування всіх рівнів, офіційні особи, які беруть участь у контролі за виборами чи референдуму; в яких загинуло більше чотирьох осіб або госпіталізовано до медичних закладів десять і більше осіб¹⁷¹.

¹⁶⁹ Кучеренко О. М. Адміністративна відповідальність за порушення Правил дорожнього руху, що спричинило дорожньо-транспортну пригоду : дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро : ДДУВС, 2016. С. 26.

¹⁷⁰ Тучапєць І. Б. Дії працівника поліції на місці ДТП : методичні рекомендації. Львів : ЛьвДУВС, 2020. С. 11.

¹⁷¹ Кучеренко О. М. Адміністративна відповідальність за порушення Правил дорожнього руху, що спричинило дорожньо-транспортну пригоду : дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро : ДДУВС, 2016. С. 27.

За причинами виникнення ДТП можна підрозділити на:

- події, що виникли з вини людей (водіїв, пасажирів, осіб, відповідальних за технічний стан транспортних засобів і доріг тощо);
- події, що зумовлені непереборною силою природи (повінь, обвал, землетрус тощо), а також випадковим збігом обставин¹⁷².

Найбільш масовими видами дорожньо-транспортних подій є наїзди транспортних засобів на пішоходів, зіткнення і перекидання, а також важкі дорожньо-транспортні події при роз'їзді в темний час доби. Дослідження цих видів подій дозволяють зробити важливі висновки і рекомендації, необхідні для превентивної роботи з водіями. Аналіз свідчить про те, що ДТП виникають при цілком визначених обставинах, що постійно повторюються. Більш того, кожному виду ДТП властиві одні й ті ж аварійні ситуації.

Облік дорожньо-транспортних пригод

Правила ведення обліку ДТП передбачені Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання ведення обліку дорожньо-транспортних пригод» від 22 травня 2019 року № 424.

Відповідно до цієї Постанови, терміни вживаються в такому значенні:

1) **загиблі** – особи, які померли на місці дорожньо-транспортних пригод чи протягом 30 діб від дати отримання тілесних ушкоджень унаслідок дорожньо-транспортних пригод;

2) **матеріальні збитки** – втрати, яких юридична та/або фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням або пошкодженням її майна внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, а також витрати, які особа здійснила або повинна здійснити для відновлення свого порушеного права на безперешкодне користування майном. Розмір матеріальних збитків і механізм їх відшкодування визначаються в порядку, визначеному законодавством;

3) **облік** – система збирання та обробки необхідної інформації або її сукупних даних про обставини і наслідки дорожньо-

¹⁷² Кучеренко О. М. Адміністративна відповідальність за порушення Правил дорожнього руху, що спричинило дорожньо-транспортну пригоду: дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро : ДДУВС, 2016. С. 27.

транспортних пригод, що відображають їх кількісні чи якісні характеристики;

4) **потерпілі** – особи, життю та здоров'ю яких унаслідок дорожньо-транспортних пригод заподіяно шкоду та/або яким завдано матеріальних збитків;

5) **травмовані** – особи, які внаслідок дорожньо-транспортних пригод одержали тілесні ушкодження та були доставлені до закладу охорони здоров'я або протягом трьох діб звернулися по медичну допомогу до такого закладу¹⁷³.

Облік ведеться на основі отриманих у результаті взаємодії державних органів даних та інформації для автоматизації процесів проведення оцінки стану аварійності, аналізу обставин, причин і умов, що сприяли виникненню дорожньо-транспортних пригод.

Облік забезпечує обробку отриманої під час діяльності уповноважених органів інформації про дорожньо-транспортні пригоди, а саме про:

- реєстрацію дорожньо-транспортних пригод;
- характеристику місця дорожньо-транспортної пригоди (дорожні умови та дорожню обстановку);
- учасників, потерпілих, травмованих і загиблих;
- транспортні засоби та їх страхування.

Обробка інформації про дорожньо-транспортні пригоди здійснюється шляхом:

- отримання уповноваженими органами безпосереднього доступу до інформації в єдиній інформаційній системі МВС у визначеному законодавством порядку;
- автоматизованої взаємодії інформаційних систем уповноважених органів, яка оформлюється окремими протоколами;
- підключення уповноважених органів до системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів.

Не підлягає обліку інформація про дорожньо-транспортні пригоди, що трапилися:

- 1) під час зчеплення-розчеплення з причепами або встановлення на причепи спеціального обладнання чи механізмів, запуску

¹⁷³ Деякі питання ведення обліку дорожньо-транспортних пригод : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 року № 424. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/424-2019-%D0%BF>

двигуна за допомогою пускової рукоятки, проведення технічного обслуговування або ремонту транспортного засобу;

2) за участю тракторів, інших самохідних машин і механізмів унаслідок порушення техніки безпеки під час виконання ними основних виробничих операцій;

3) під час тренувань і офіційних змагань з автомобільного, мотоциклетного видів спорту, якщо постраждали є учасниками таких заходів або глядачами, а також під час тренувань і офіційних змагань з велосипедного спорту за умови, що учасниками не були треті особи;

4) за участю велосипедів, крісел колісних і гужового транспорту за умови, що учасниками пригоди не були інші транспортні засоби чи особи.

Інструкція з формування та використання обліку, порядок ведення відомчих класифікаторів інформації, форми спостережень та методики проведення аналізу даних затверджуються МВС за погодженням із Мінінфраструктури та МОЗ.

На підставі результатів оцінки стану аварійності, аналізу обставин, причин і умов, що сприяли виникненню дорожньо-транспортних пригод, МОЗ, Національна поліція, Укртрансбезпека, Укравтодор у межах компетенції здійснюють заходи із запобігання дорожньо-транспортним пригодам та зменшення тяжкості їх наслідків¹⁷⁴.

Це прогресивний і важливий крок у напрямку підвищення безпеки дорожнього руху в нашій країні.

Важливість і користь створення такого обліку ДТП **насамперед – це:**

– забезпечення одержання об'єктивних і повних даних про обставини ДТП, що є неодмінною передумовою здійснення поглибленої оцінки стану аварійності на дорогах України, вдосконалення виявлення та аналізу причин виникнення ДТП, розроблення та вжиття заходів щодо зменшення кількості таких пригод та їх тяжкості;

¹⁷⁴ Деякі питання ведення обліку дорожньо-транспортних пригод : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 року № 424. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/424-2019-%D0%BF>

– упорядкування процедури взаємодії між суб'єктами (НПУ, Укравтодор та МОЗ), що володіють інформацією про ДТП для зменшення травматизму та смертності на дорогах України, зниження обсягів матеріальних збитків на загальнодержавному рівні;

– визначення процедури обліку ДТП, виявлення та аналізу причин їх скоєння, що буде підґрунтям для проведення заходів із профілактики дорожньо-транспортного травматизму, зменшення смертей і травм на дорогах, ліквідації місць концентрації ДТП;

– конкретизація правових підстав здійснення обліку ДТП;

– облік ДТП здійснюватиметься відповідно до Європейських стандартів.

Нові стандарти обліку, збору даних та обміну інформацією між органами надасть потужну можливість для поглибленого аналізу й ефективних рішень з забезпечення безпеки дорожнього руху і як наслідок зменшенню смертей на дорогах¹⁷⁵.

4.2. Особливості оформлення Національною поліцією матеріалів дорожньо-транспортних пригод

Під час оформлення матеріалів за наслідками дорожньо-транспортних пригод патрульний поліцейський у своїй діяльності керується:

– Конституцією України від 28 червня 1996 року;

– Кодексом України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року;

– Законом України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року;

¹⁷⁵ В Україні вестимуть по-новому облік ДТП. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2705853-v-ukraini-vestimut-ponovomu-oblik-dtp.html>

- Законом України «Про дорожній рух» від 30 червня 1993 року;
- Постановою Кабінету Міністрів України «Про Правила дорожнього руху» від 10 жовтня 2001 року № 1306;
- Наказом МВС України «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі» від 07 листопада 2015 року № 1395 тощо.

Незважаючи на наслідки пригоди, поліцейській, прибувши на місце ДТП, має діяти чітко та виважено. Для цього необхідно швидко оцінити обстановку на місці для того, щоб подати попередню інформацію про пригоду до чергової частини підрозділу Національної поліції. Власна компетенція патрульного розповсюджується на оформлення ДТП за ознаками адміністративного правопорушення (без потерпілих). Однак за наявності потерпілих патрульний не може залишатися осторонь і має надати першу медичну допомогу.

Дії, що передують складанню схеми ДТП:

- з'ясується, за яких обставин сталася ДТП, тобто механізм її виникнення (дає змогу з'ясувати, наскільки формальним є складання схеми ДТП);
- з'ясується, які зміни обстановки сталися до прибуття на місце ДТП патрульного (якщо автомобіль після ДТП пересувався, то його фіксація на схемі втрачає доцільність);
- встановлюється місце зіткнення (наїзду), тобто удару (самотужки та зі слів учасників). Про це свідчить концентрація осипаного ґрунту, осколків скла, різкі відхилення слідів руху від початкового напрямку тощо. За відсутності матеріальних доказів, що свідчать про місце удару, воно встановлюється відповідно до свідчень учасників та очевидців пригоди.

Ураховуючи вищевикладене, визначається доцільність і порядок проведення замірів. Учасникам ДТП роз'яснюються їх обов'язки і права щодо складання схеми та заходи особистої безпеки.

Подальші дії патрульного за різними видами провадження відрізняються.

Адміністративне провадження (компетенція патрульного)	Кримінальне провадження (компетенція слідчого)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Встановлення осіб-учасників ДТП – отримання від них документів (посвідчення водія, свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу, договору обов'язкового страхування власників наземних транспортних засобів). 2. Проведення замірів, складання схеми ДТП, опитування учасників та очевидців пригоди, огляд транспортних засобів. 3. Обстеження прилеглої території на предмет встановлення камер зовнішнього відеоспостереження. З'ясування відомостей щодо власників цих камер для подальшої підготовки офіційних запитів. 4. Оформлення інших матеріалів ДТП (Акт незадовільного утримання дорожньої мережі, Акт затримання транспортного засобу, Акт пошкодження дорожніх об'єктів чи іншого майна тощо). 5. За необхідності проведення огляду на стан сп'яніння учасників ДТП. 6. Складання процесуальних документів (адмінпротоколи, постанови, тимчасові дозволи на право керування т/з, рапорти тощо). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Встановлення осіб-учасників ДТП – отримання від них документів (посвідчення водія, свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу, договору обов'язкового страхування власників наземних транспортних засобів). 2. Виклик слідчо-оперативної групи (СОГ). 3. Виконання доручень слідчого, пов'язаних із функціональними обов'язками патрульного за узгодженням з керівництвом патрульного (складання схеми ДТП, опитування свідків та учасників ДТП тощо). 4. Забезпечення охорони місця події та збереження слідової інформації. 5. Регулювання дорожнього руху. 6. Складання рапорту (картки обліку ДТП*) для подальшого внесення інформації до інтегрованої пошукової системи Національної поліції України.
Після закінчення оформлення ДТП, продовження патрулювання зони обслуговування.	

Примітка. Під час оформлення матеріалів ДТП в обов'язковому порядку проводиться звірка номерів агрегатів транспортних засобів з обліковими даними в реєстраційних документах, а також здійснюється їх перевірка за обліковими даними «РОЗШУК», «УГОН» інтегрованих пошукових систем Національної поліції України.

Аналогічна перевірка проводиться відносно учасників пригоди (фізичних осіб)¹⁷⁶.

¹⁷⁶ Тучапець І. Б. Дії працівника поліції на місці ДТП: метод. рек. Львів : ЛьвДУВС, 2020. С. 13.

4.3. Дії працівників патрульної поліції при отриманні повідомлення про дорожньо-транспортну пригоду

Працівник патрульної поліції може отримати інформацію про ДТП від чергового або безпосередньо виявити під час патрулювання.

Роль чергової частини в своєчасному й оперативному реагуванні на інформацію про ДТП не можна недооцінювати. Адже зазвичай саме чергова частина організовує виклик на місце пригоди карети швидкої допомоги, направляє наряд патрульної поліції на місце події, організовує виїзд СОГ, забезпечує у необхідних випадках взаємодію з іншими підрозділами та службами, інколи й важливим є надання патрульному необхідної інформації, порад, вказівок тощо. Адже саме в черговій частині зосереджено всю необхідну інформацію, якої деколи поліцейському може не вистачати через ті чи інші обставини, або ж черговий має можливість направити додатковий екіпаж на місце події при виникненні непередбачених обставин (стихійне лихо, ДТП з тяжкими наслідками тощо)¹⁷⁷.

Працівник патрульної поліції невідкладно доповідає безпосередньому начальнику та черговому інформацію про ДТП, яка стала йому відома, включаючи випадки, коли вона сталася поза його постом або маршрутом патрулювання, і надалі діє відповідно до отриманих вказівок, а у невідкладних випадках (аварія з тяжкими наслідками, небезпечним вантажем, зниклим транспортним засобом) негайно виїжджає до місця пригоди.

При отриманні повідомлення з'ясовує прізвище, ім'я та по батькові, адресу і номер телефону особи, що повідомила про ДТП.

Прибувши на місце пригоди, у результаті якої отримали тілесні ушкодження люди, **працівник патрульної поліції до приїзду СОГ:**

1) доповідає черговому, безпосередньому начальнику або особі, яка його заміщає, про обставини події (уточнене місце, час, кількість потерпілих, наявність на місці всіх учасників ДТП та їх

¹⁷⁷ Гаркуша В. В., Кучеренко О. М. Особливості оформлення Національною поліцією матеріалів ДТП без потерпілих : методичні рекомендації. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 8.

транспортних засобів, інформацію про небезпечний вантаж, зону ураження тощо) та чітко виконує доручення останнього щодо забезпечення безпеки дорожнього руху;

2) здійснює заходи щодо надання першої медичної допомоги потерпілим і доставляння їх до медичних закладів;

3) збирає інформацію про постраждалих, у які медичні заклади і ким вони відправлені;

4) уживає заходів з огороження місця пригоди необхідною кількістю тимчасових технічних засобів регулювання дорожнім рухом (направляючі конуси, огорожувальна стрічка, дорожні знаки, інформаційні щити «Увага! Оформлення ДТП» тощо);

5) установлює осіб потерпілих (прізвище, ім'я, по батькові, адреса проживання і місце роботи);

6) забезпечує збереження і охорону місця події;

7) установлює особи водіїв, які були учасниками події;

8) з'ясовує тип, марку, колір і реєстраційні номерні знаки транспортних засобів, на яких до його прибуття були відправлені постраждалі;

9) установлює транспортні засоби учасників правопорушення;

10) установлює інших осіб, пов'язаних із дорожньо-транспортною пригодою;

11) установлює транспортні засоби, водіїв, пасажирів та інших осіб, причетних до ДТП, її свідків і забезпечує присутність вказаних осіб на місці пригоди до прибуття слідчо-оперативної групи. Опитує їх про обставини пригоди і записує установчі дані;

12) забезпечує охорону місця пригоди та вживає заходів до збереження слідів та речових доказів;

13) вживає заходів до поновлення руху повз місце пригоди або організовує його об'їзд по безпечному маршруту;

14) доповідає прибулому на місце події керівникові СОГ (прокурору, слідчому, працівникові, що здійснює дізнання) інформацію про причетних до ДТП осіб і свідків, передає йому зібрані відомості й речові докази і надалі діє за його вказівками.

Подальші дії працівника патрульної поліції за вказівкою старшого СОГ:

1) забезпечує участь свідків під час проведення огляду місця пригоди та організовує огляд осіб, причетних до ДТП, у медичних закладах;

2) за дорученням слідчого в присутності понятих проводить необхідні виміри, огляд транспортних засобів, дані про які вносяться старшим СОГ до протоколів огляду транспортних засобів та огляду місця ДТП і схеми до нього. Спільно з відповідальною посадовою особою дорожньої або комунальної організації обстежує дорожні умови в місці скоєння ДТП із метою виявлення та фіксації недоліків в утриманні доріг (вулиць), які могли стати супутньою або безпосередньою причиною скоєння ДТП. За результатами обстеження складається акт, який в обов'язковому порядку додається до протоколу огляду місця ДТП;

3) надає старшому СОГ допомогу в з'ясуванні обставин скоєння ДТП, оформленні необхідних матеріалів пригоди, установленні її учасників і свідків, прикмет транспортних засобів, які залишили місце пригоди, та ймовірних шляхів їх руху. негайно вживає заходів реагування для переслідування та затримання підозрюваних транспортних засобів;

4) за необхідності видає приписи дорожнім, комунальним організаціям або аварійно-технічним службам щодо усунення наслідків пригоди для відновлення нормальних умов дорожнього руху.

За необхідності працівник патрульної поліції:

- організовує об'їзний рух транспортних засобів навколо місця події;
- у випадку неможливості здійснити це власними силами, за участі присутніх осіб і учасників події;
- фіксує розміщення транспортних засобів;
- фіксує сліди переміщення і гальмування;
- звільняє проїжджу частину від транспортних засобів учасників ДТП;
- відновлює рух¹⁷⁸.

У разі якщо водій залишив місце ДТП, працівник патрульної поліції встановлює ймовірний напрямок його руху, марку, тип, державний реєстраційний номерний знак, колір, а також особливі прикмети транспортного засобу і водія, про що інформує чергового

¹⁷⁸ Бакаянова Н. М., Кубаско А. В., Свида О. Г. Організація діяльності Національної поліції України та оперативних підрозділів : навч.-метод. посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Одеса : Фенікс, 2020. 251 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/>

територіального підрозділу поліції та начальника патрульної поліції з обслуговування адміністративної території міста чи району. Вживає заходів щодо встановлення транспортного засобу та водія, який залишив місце пригоди, по «гарячих слідах».

Отримані при первинному огляді місця ДТП і опитуванні свідків дані про зниклий транспортний засіб з водієм, його можливий подальший рух працівник патрульної поліції негайно доповідає черговому та безпосередньому начальнику або його заступнику і далі діє відповідно до одержаних вказівок.

У межах компетенції здійснює перевірку прилеглої території, автостоянок, підприємств, СТО, приватних майстерень на предмет виявлення зниклого транспортного засобу та виконує інші вказівки старшого СОГ.

Коли повідомлення про ДТП працівник патрульної поліції отримує з чергової частини, то діє відповідно до вказівок чергового, тобто вирушає до місця пригоди або переміщується на інший маршрут. Відповідно до ситуації отримує необхідні відомості чи вказівки від чергового, постійно підтримуючи з ним зв'язок.

4.4. Дії працівника патрульної поліції на місці дорожньо-транспортних пригод без потерпілих.

Огляд місця дорожньо-транспортної пригоди

Порядок дій поліцейського на місці ДТП без потерпілих має бути послідовним, а саме потрібно:

1) забезпечити власну безпеку (шляхом увімкнення пробліскових маячків, аварійної світової сигналізації, зокрема на транспортних засобах учасників ДТП, виставлення знаку аварійної зупинки, огороження місця ДТП фішками та спеціальною стрічкою);

2) з'ясувати зону відповідальності поліцейського, яка може бути адміністративною або кримінальною, та послідовність дій залежно від цього;

3) встановити осіб-учасників ДТП – отримання від них документів (посвідчення водія, свідоцтво про реєстрацію транспорт-

ного засобу, договір обов'язкового страхування власників наземних транспортних засобів);

- 4) здійснити необхідні заміри, скласти схему ДТП;
- 5) оформити інші матеріали ДТП за ст. 124 КУпАП;
- 6) за необхідності – провести учасникам ДТП огляд на стан сп'яніння;

7) видати учасникам ДТП належні документи про пригоду¹⁷⁹.

Організація руху транспорту на місці ДТП. Із метою попередження учасників руху про виниклу небезпеку на дорозі й для вказівки їм напрямку об'їзду місця ДТП патрульними поліцейськими можуть використовуватися переносні дорожні знаки та світловідбиваючі тумби (конуси), що входять у комплект патрульного автомобіля. За відсутності дорожніх знаків виставляються регулювальники з числа поліцейських чи водіїв інших транспортних засобів.

Головне завдання патрульного, що прибув на місце ДТП, – якнайшвидше витягти потерпілих із ТЗ і надати їм першу медичну допомогу. Однак в умовах обмеженої видимості і за відсутності на місці події осіб, здатних надати допомогу, необхідно вжити найпростіші заходи для запобігання повторної ДТП – увімкнути спеціальні світлові сигнали на патрульному ТЗ чи аварійну сигналізацію на інших транспортних засобах, що знаходяться в зоні події, установити знаки аварійної зупинки або миготливі ліхтарі на відстані, що забезпечує попередження про небезпеку водіїв ТЗ, що рухаються (у населених пунктах не менш 15 м, а поза їхніми межами – не менш 30 м від ТЗ, що стоять на місці пригоди).

Установка конусів, що огороджують місце пригоди, і дорожніх знаків повинна виконуватися так, щоб забезпечувати плавну траєкторію об'їзду місця ДТП. За відсутності спеціальних пристроїв для позначення місця пригоди можна також використовувати підручні матеріали (гілки дерев, усіякі дерев'яні щити, легкі предмети світлих тонів, солярові смолоскипи тощо). У цих цілях можуть бути використані будь-які підручні засоби (щити, дошки,

¹⁷⁹ Гаркуша В. В., Кучеренко О. М. Особливості оформлення Національною поліцією матеріалів ДТП без потерпілих : метод. рек. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 10.

ящики та інші предмети з нанесенням на них необхідної інформації). По мірі ліквідації наслідків вони, поряд із конусами, що огорожують місце події, і дорожніми знаками, повинні вчасно видалятися.

На неосвітленій ділянці дороги можна поставити автомобіль із включеним ближнім світлом фар у бік місця ДТП. Важливо знати, що організація руху транспорту на місці ДТП, де об'їзд безпечно здійснити дуже складно чи неможливо, вимагає швидкого і грамотного рішення, тому що можуть виникнути значні затори в русі транспорту і нові ДТП, які з часом зажадають застосування великих зусиль для відновлення нормального руху транспорту, пішоходів, стабілізації руху громадського транспорту. Тому в окремих випадках організація руху транспорту може здійснюватися паралельно з виконанням інших першочергових дій патрульних на місці ДТП.

Вимоги до огороження місця ДТП і організації його об'їзду.

1. Перший дорожній знак 4.7 «Об'їзд перешкоди з правого боку» або 4.8 «Об'їзд перешкоди з лівого боку» повинний виставлятися на початку лінії відхилення траєкторії руху транспортних засобів на під'їзді до місця ДТП, що впливає по середині лінії відхилення траєкторії руху транспортних засобів від місця ДТП.

1. Для позначення напрямку об'їзду на двох під'їздах до місця ДТП, варто розташовувати два знаки 4.7 або 4.8 на тому під'їзді, де поперечне зміщення траєкторії руху транспортних засобів більше, або на під'їзді з більшою інтенсивністю руху.

2. Для організації руху по смузі проїзної частини, що призначена для руху транспортних засобів у зустрічному напрямку, де неможливий або небезпечний зустрічний роз'їзд транспортних засобів, регулювання руху необхідно здійснювати за допомогою двох регулювальників, або у винятковому випадку одного регулювальника, якщо на місце ДТП на той час прибув наряд з двох патрульних.

3. Конуси сигнальні виставляються для позначення траєкторії руху транспортних засобів, при об'їзді місця ДТП.

4. Конуси сигнальні виставляються по лінії відхилення траєкторії руху транспортних засобів від місця ДТП (перешкоди), і повинна бути утворена не менше ніж трьома направляючими

пристроями (конусами), при цьому довжина проекції лінії відхилення траєкторії руху транспортних засобів від місця ДТП (перешкоди) на вісь дороги відгону визначається залежно від установлених швидкостей руху транспортних засобів.

5. У продольному напрямку при об'їзді місця ДТП повинне виставлятися не менше трьох направляючих пристроїв (конусів), крайні з яких можуть з'єднуватися з відповідними крайніми направляючими пристроями лінії відхилення траєкторії руху транспортних засобів від місця ДТП.

6. При організації руху транспортних засобів по смузі, призначеної для руху в зустрічному напрямку, для розподілу зустрічних потоків транспортних засобів і забезпечення безпечної траєкторії руху, використовуються направляючі пристрої (конуса).

7. Огороджувальна стрічка повинна використовуватися для огороження місця ДТП, що поширюється за границі проїзної частини на тротуар, а також в інших випадках, коли необхідно зробити неможливим рух пішоходів на місці ДТП.

Найважливішим обов'язком патрульного, який першим прибув на місце пригоди, є забезпечення його охорони і вжиття заходів щодо схоронності слідів та інших речовинних доказів¹⁸⁰.

Охорона місця ДТП, заходи щодо збереження слідів та предметів.

Із метою збереження слідів й інших об'єктів на місці ДТП необхідно виключити можливість зміни обстановки місця події до її огляду і фіксації. Для цього організовується охорона місця події, а в необхідних випадках обмежується чи змінюється рух транспорту.

Охорона місць ДТП належить до одного з найбільш складних завдань поліцейських, тому що зона цих подій підпадає під сильний вплив навколишнього середовища в результаті проведення аварійно-рятувальних робіт, привертання уваги великої кількості людей, впливу кліматичних факторів тощо, а це призводить до суттєвої зміни обстановки та втрати речових доказів. В умовах інтенсивного руху чи при виникненні транспортного затору задо-

¹⁸⁰ Забезпечення Національною поліцією безпеки дорожнього руху: правові та організаційні аспекти : метод. рек. / В. І. Варивода, Д. А. Євдокимов, В. Г. Сюрвачик, О. М. Жук, І. І. Риндюк. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 90.

вільне виконання цього завдання під силу тільки кільком працівникам поліції, які мають спеціальне спорядження і пристрої.

Місце події звичайно знаходиться на проїзній частині вулиці або дороги, якою рухається потік транспортних засобів і пішоходів. Ця обставина призводить до зміни обстановки місця події, втрати слідів і предметів, які можуть бути пошкоджені чи змінені проїжджаючим транспортом, пішоходами, або на її схоронність впливають несприятливі погодні умови (дощ, сніг, вітер, потоки води).

Змінити обстановку місця події, знищити або зіпсувати сліди можуть також учасники ДТП, очевидці своїми необережними діями чи внаслідок зацікавленості у результатах розслідування цієї дорожньо-транспортної пригоди. Тому, визначивши межі місця ДТП, поліцейський видаляє за них усіх осіб, які перебувають на місці події, зокрема і її учасників, щоб виключити необережне чи навмисне пошкодження слідів.

Якщо місце події займає значну територію чи знаходиться на ділянці з інтенсивним рухом транспорту і пішоходів, то до його охорони варто додатково залучити інших поліцейських, а в крайніх випадках – водія чи перехожого. Цим особам необхідно роз'яснити задачі й порядок їхніх дій при спробі сторонніх осіб проникнути на місце ДТП.

Якщо в охоронюваній поліцейським зоні виявилися сторонні транспортні засоби, яким необхідно продовжити рух, то поліцейський повинен зафіксувати їхнє розташування на проїзній частині в присутності двох понятих, записати відомості про водія і тільки потім дозволити рух автомобіля маршрутом, який виключає псування чи знищення слідів.

Надалі треба негайно вжити заходів щодо збереження слідів, які можуть видозмінитися чи легко пошкодитися. Збереження слідів припускає виключення руху транспортних засобів і пішоходів через місце події. З цією метою потрібно організувати огороження місця ДТП, для чого можуть бути використані знаки аварійної зупинки, інші підручні засоби (дошки, ящики, мотузки тощо), а також патрульний автомобіль, на якому включають проблісковий маячок. За несприятливих погодних умов (сніг, дощ, сильний вітер) необхідно накрити найбільш чітко виражені ділянки слідів підручними

матеріалами (поліетиленом, картоном, брезентом) з метою збереження їх незмінними до моменту фіксації¹⁸¹.

Встановлення учасників ДТП. До учасників ДТП можуть належати водії ТЗ, пішоходи, пасажери, а також особи, уповноважені регулювати дорожній рух (патрульна поліція, дорожньо-експлуатаційні служби, чергові по залізничних переїздах, працівники поромних переправ тощо). Для визначення кола осіб, причетних до події, необхідно зробити коротке і швидке опитування людей, які присутні на місці ДТП, а також оцінити ступінь їхньої поінформованості про цю подію.

За допомогою водіїв встановлюються інші учасники ДТП, в яких також перевіряються документи, що засвідчують їхню особистість. Усі вказані особи попереджаються про те, що без дозволу поліцейського їм забороняється залишати місце ДТП до закінчення оформлення необхідних матеріалів.

Установивши учасників ДТП, необхідно їх заспокоїти, оскільки вони, як правило, перебувають у стані нервового стресу. Далі слід записати їх прізвища, імена, по батькові, адреси, телефони. При виникненні ДТП за участю ТЗ, в яких перебували особи, що мають дипломатичний імунітет і привілеї (якщо вони не потребують медичної допомоги), водію пропонується бути присутнім при складанні матеріалів за цією пригодою.

Якщо він чи хто-небудь із пасажирів висловлює небажання зробити це, патрульні поліцейські повинні записати необхідні відомості про учасників ДТП і дозволити їм виїхати, зафіксувавши при двох свідках причину відсутності водія¹⁸².

Огляд місця ДТП

При ДТП основні докази отримуються при огляді місця події, транспортних засобів, об'єктів, що можуть бути причетні до ДТП (будівля, електроопора тощо) та подальшій фіксації цієї інформації. Тому виконанню цих дій також має приділятися увага патрульного.

¹⁸¹ Гаркуша В. В., Кучеренко О. М. Особливості оформлення Національною поліцією матеріалів ДТП без потерпілих : метод. рек. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 12.

¹⁸² Там само. С. 10–11.

Оскільки межі огляду при ДТП одразу встановити складно, спершу доцільно оглянути ті місця, де знаходяться основні об'єкти пригоди: автомобілі, інші транспортні засоби тощо. Далі, рухаючись у напрямку, зворотному руху автомобіля (або в напрямку, що відповідає руху автомобіля, який зник із місця пригоди), слід оглянути узбіччя, тротуари та прилеглі ділянки.

Першочергову увагу при огляді, необхідно приділяти об'єктам, що мають безпосереднє відношення до пригоди: слідам гальмування, розташуванню транспортних засобів, частин, що відокремилися від них, місцезнаходженню великих предметів. Проте слід враховувати, що нерідко і незначні об'єкти, які на перший погляд здаються несуттєвими, можуть мати важливе значення при розслідуванні пригоди. Тому при огляді слід фіксувати всі помічені на дорозі сліди та предмети.

Часто розташування плям тосолю або іншої рідини, осколків скла, ґрунту, що обсипався, поламаних деталей, подряпин на дорожньому покритті слугують відправною точкою для інженерних розрахунків та встановлення реального механізму дорожньо-транспортної пригоди.

Як і кримінальна фотографія, огляд місця ДТП доцільно здійснювати або від загальної картини пригоди до безпосередніх фрагментів, найменших деталей, що відокремилися від транспортного засобу. Або навпаки, – від найменшого до загального огляду.

Працівник патрульної поліції на місці події повинен звернути увагу на дорожні умови й оглянути їх, **a same**:

- 1) назву, напрямок дороги відносно сторін горизонту;
- 2) план дороги (пряма ділянка, перехрестя і його форма, повороти й закруглення дороги, їх напрямки й радіуси);
- 3) поздовжній профіль дороги (випуклий, горизонтальний, двоскатний, односкатний, його величина);
- 4) ширину проїжджої частини дороги та кожної смуги окремо;
- 5) тип дорожнього покриття (асфальтобетон, цементобетон, бруківка, гравій, пісок тощо);
- 6) стан дорожнього покриття (сухе, мокре, забруднене, ожедь, сніг, льодовий покрив, вигляд, розміри та місце їх розташування тощо);

- 7) пошкодження дорожнього покриття (місце розташування, конфігурація вибоїн, розміри та вигляд країв тощо);
- 8) ширину кожного з узбіч, чи є вона однаковою;
- 9) тип покриття узбіччя і його стан (укріплене, м'яке, вкрите щебенем, піском, травою, снігом, кригою тощо);
- 10) пошкодження на узбіччях від транспортних засобів-учасників ДТП чи іншим чином;
- 11) ширину тротуарів; висоту бордюрів;
- 12) наявність перешкод на проїжджій частині дороги, узбіччях, тротуарах;
- 13) глибину кюветів;
- 14) довжину відкосів кюветів, їх стан;
- 15) дорожні знаки на відстані 300 м в обидва боки, зона дії знаків, правильність їх установлення і стан;
- 16) розмітку проїжджої частини в зоні місця ДТП;
- 17) зовнішнє оточення місця ДТП (відкрита місцевість, дерева, будови, обриви тощо);
- 18) спосіб регулювання дорожнього руху на регульованому перехресті (регульовальник або світлофор, його тип, режим роботи, місцезнаходження, справність);
- 19) видимість поверхні проїжджої частини по осьовій лінії;
- 20) коефіцієнт зчеплення коліс транспортного засобу з дорожнім покриттям.

При кримінальних правопорушеннях у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху по наведених даних заповнюється протокол огляду місця ДТП. Адміністративним провадженням за ст. 124 КУпАП заповнення такого протоколу не передбачено. Однак, інформація, отримана патрульним при огляді місця події, буде відображена у схемі ДТП.

4.4.1. Умови оформлення дорожньо-транспортної пригоди за «Європротоколом»

Патрульний поліцейський може на місці ДТП встановити підстави для оформлення пригоди за «Європротоколом». Водночас

жодним чином особисто не бере участі у безпосередньому оформленні документів, а лише перевіряє можливість як представник органів виконавчої влади, чи можуть учасники ДТП здійснити оформлення пригоди за «Європротоколом».

Спеціальним законом, який регулює порядок та умови здійснення страхового відшкодування при настанні страхового випадку за договором (полісом) обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів є ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів».

Відповідно до п. 33.2. ст. 33 вказаного Закону, в разі настання дорожньо-транспортної пригоди (ДТП) за участю лише забезпечених транспортних засобів, за умови відсутності травмованих (загиблих) людей, а також за згоди водіїв цих транспортних засобів щодо обставин її скоєння, за відсутності у них ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, ці водії мають право спільно скласти повідомлення про ДТП (Європротокол).

У такому разі водії транспортних засобів після складення зазначеного в цьому пункті повідомлення мають право залишити місце дорожньо-транспортної пригоди та звільняються від обов'язку інформувати відповідні підрозділи Національної поліції про її настання.¹⁸³

Європротокол – це спеціальний бланк повідомлення про настання дорожньо-транспортної пригоди, який заповнюється водіями-учасниками ДТП на місці аварії, потім надається страховику та є підставою для виплати страхового відшкодування потерпілим.

Європротокол може заповнюватись:

- в паперовому вигляді на спеціальному бланку;
- в електронній формі, з використанням системи «Електронний Європротокол». Система «Електронний Європротокол» є доступною за посиланням: <https://dtp.mtsbu.ua>.

¹⁸³ Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 01 липня 2004 року № 1961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>

Інформаційна система «Електронний Європротокол» упроваджена в МТСБУ з 01 жовтня 2017 року. Відповідно до рішення Президії МТСБУ від 13 липня 2017 року № 403/2017, Європротокол, оформлений із використанням зазначеної системи, є повним аналогом Європротоколів, надісланих або пред'явлених страховику в паперовій формі.

Підстави для оформлення «Європротоколу» такі:

- учасники ДТП – механічні транспортні засоби, яких повинно бути не більше двох;
- наявність у обох учасників ДТП чинних договорів цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів;
- відсутність постраждалих у ДТП;
- відсутність ознак сп'яніння учасників ДТП;
- досягнення згоди між учасниками щодо вини особи, наслідком неправомірних дій якої стала ДТП;
- сума матеріального збитку не повинна перевищувати 50000 гривень.

У разі невиконання хоча б однієї із зазначених умов, виклик відповідного підрозділу Національної поліції для оформлення ДТП є обов'язковим.

Оформлення ДТП як страхової події при її настанні за участю осіб, які відповідно до Закону звільнені від обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності на території України (за відсутності у них договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності (полісу)), має проводитися з інформуванням відповідних підрозділів Національної поліції (постанова Першої судової палати Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 31 жовтня 2018 року в справі № 204/3413/16-ц)¹⁸⁴.

До таких осіб належать учасники бойових дій, постраждали учасники Революції Гідності, особи з інвалідністю внаслідок війни, особи з інвалідністю I групи (ст. 13 ЗУ «Про обов'язкове

¹⁸⁴ Постанова Першої судової палати Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 31 жовтня 2018 року в справі № 204/3413/16-ц. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/77801491>

страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»¹⁸⁵.

Додаткові умови для застосування системи «Електронний Європротокол»:

1) транспортні засоби обох учасників ДТП повинні мати діючі поліси внутрішнього страхування. Якщо будь-який ТЗ забезпечений полісом іноземного страховика, необхідно використовувати паперовий бланк Європротоколу або викликати поліцію;

2) хоча б один з учасників ДТП повинен мати з собою справний пристрій (смартфон, планшет, ноутбук) із фотокамерою та доступом до Інтернету;

3) ідентифікаційні дані про страхувальника (коди ІНПП або ЄДРПОУ) та про забезпечений транспортний засіб (номерний знак, марку та модель) мають бути зазначені в полісі та коректно внесені в єдину централізовану базу даних Моторного (транспортного) страхового бюро України (МТСБУ). В протилежному випадку не можливо буде правильно ідентифікувати учасників ДТП;

4) транспортні засоби учасників ДТП не мають причепів.

Права учасників ДТП у зв'язку з складенням Європротоколу:

Якщо водії скористались Європротоколом (незалежно від його форми), то вони:

- мають право залишити місце ДТП;
- звільняються від обов'язку інформувати відповідний підрозділ Національної поліції України про настання ДТП;

- звільняються від адміністративної відповідальності, передбаченої за спричинення ДТП;

- повинні не пізніше трьох робочих днів з дати ДТП звернутись зі своїм примірником заповненого Європротоколу до страховика, з яким укладали договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів;

- в разі використання системи «Електронний Європротокол» повідомлення страховикам учасників ДТП відправляються автоматично.

¹⁸⁵ Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 01 липня 2004 року № 1961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>

4.4.2. Складання схеми дорожньо-транспортної пригоди

У процесі огляду місця пригоди в обов'язковому порядку має бути складено схему ДТП, яка є об'єктивною фіксацією кінцевого розташування транспортних засобів та інших об'єктів після події. Саме вона насамперед є доказовою базою під час аналізу обставин дорожньо-транспортної пригоди та подальшого з'ясування обставин події при визначенні відповідностей дій учасників ДТП вимогам ПДР України.

Згідно з Наказом МВС України від 07 листопада 2015 року № 1395 «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі», **схема місця дорожньо-транспортної пригоди** – графічне зображення місця дорожньо-транспортної пригоди з відображенням і фіксацією на ньому всіх об'єктів та обставини, що стосуються події та можуть мати значення для об'єктивного визначення її причин, яке оформлюється з дотриманням вимог цієї Інструкції на місці пригоди і підписується її учасниками¹⁸⁶.

Схеми виконуються в масштабі на спеціальному бланку. Зазвичай на схемі відображають горизонтальну проекцію або план місця ДТП. Якщо ж подія трапилася на пересіченій або має складний профіль місцевості, то схема доповнюється вертикальними.

У зв'язку з тим, що периферійні частини ТС у процесі ДТП зазвичай піддаються деформації, фіксацію їх розташування на плані доцільно вести від точок дотику коліс проїжджої частини або від центрів коліс.

Зміна бази ТЗ у процесі зіткнення, перекидання або наїзду на перешкоду – явище порівняно рідкісне. Однак, якщо воно

¹⁸⁶ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: Наказ МВС України від 07 листопада 2015 року № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-20>

відбувається, то в цьому випадку ТЗ може розглядатися як тіло, яке не має певної форми, і фіксуватися за габаритними точкам.

Рекомендації при складанні схеми

Під час здійснення вимірів на місці ДТП рекомендується користуватися рулеткою (механічною або електронною). Механічна рулетка повинна бути пластиковою, тому що огляд місця ДТП часто ведеться в несприятливих погодних умовах. Виміри проводяться під прямим кутом до подовжньої і поперечної осі проїзної частини. Необхідно забезпечувати максимальну точність (не допускати провисання вимірювальної стрічки).

Потрібно фіксувати точки, між якими проводяться виміри. При фіксації розташування транспортних засобів виміри проводяться від центру коліс (від місця контакту колеса з дорогою – так звана «пляма контакту»). Необхідно прагнути робити виміри до однієї базової лінії (наприклад, до правого краю дороги). Не допускається дублювання вимірів, забезпечуючи таке положення, за якого в разі потреби можна установити й інші розміри. Нема потреби робити ті виміри, які не містять жодної інформації.

Усі заміри виконуються тільки патрульним у присутності учасників ДТП.

Схема зазвичай складається безпосередньо на місці події. Якщо на місці події була складена чорнова схема, то її чистовий варіант складається в патрульному автомобілі. Чорновий екземпляр схеми також прикладається до чистового екземпляру схеми. Реквізити і зміст чорнового та чистового варіанта повинні бути однаковими. Якщо хто-небудь із водіїв, які брали участь у ДТП, відмовляється підписати схему, то про це робиться запис на схемі й вона засвідчується підписами понятих.

Часто спостерігається надмірність розмірних ліній, що використовуються для прив'язки ТЗ і інших об'єктів. Вони переважно суперечать одна одній і суттєво ускладнюють візуальне сприйняття документів. Часто не відображається довжина специфічних ділянок безперервних і переривчастих слідів гальмування, а також вид і стан відповідного їм дорожнього покриття. Насамперед це стосується слідів, що утворюються при пробуксовці, ковзанні і гальмуванні коліс. Зневага цими моментами не дасть змоги у майбутньому провести комплексну експертизу. Необхідність її проведення

відчувається у більшості не тільки кримінальних, а й адміністративних справ цієї категорії¹⁸⁷.

Фіксація слідів коліс транспортного засобу

Для складання якісної схеми ДТП необхідно зафіксувати довжину, ширину і конфігурацію сліду, а також вказати його характер (кочення, гальмування, бічне ковзання) і за можливості його належність конкретному транспортному засобу. Якщо слід прямолінійний, фіксують його розташування (початок і закінчення сліду) відносно прийнятої базової лінії (до краю дороги або проїзної частини, осевої лінії дорожньої розмітки тощо). Відображення криволінійного сліду потребуватиме ретельності і при вимірах, і у відображенні на схемі ДТП. У таких випадках базова лінія від початку (кінця) сліду розбивається на відрізки однакової довжини, наприклад, які дорівнюють 1 м (точність нанесення сліду буде тим більшою, чим меншими при розбитті базової лінії будуть відрізки). Довжина відрізків має бути вказана. При рівній довжині всіх відрізків достатньо вказати довжину перших. Як варіант, точки, через які проводяться вимірювання, можуть наноситися в місцях, де досліджувана крива лінія змінює свою кривизну або напрямок. За необхідності відрізки можна позначати цифрами. Вимірюванню підлягають відстані від кінців усіх відрізків сліду до базової лінії.

Для фіксації дугоподібного сліду можна застосовувати спосіб січних хорд, за яким дугоподібний слід послідовно ділиться на декілька сегментів за допомогою хорди. З середини кожної хорди до дуги проводиться перпендикуляр, лінійні розміри якого зображуються на схемі.

Інколи слід, залишений транспортним засобом, може проходити по ділянках дороги з різним покриттям (наприклад, гальмування починається на проїжджій частині, потім транспортний засіб перетинає розділову смугу чи газон, проїжджу частину зустрічного напрямку і зупиняється на узбіччі). У таких випадках необхідно виміряти довжину сліду в межах кожної ділянки.

¹⁸⁷ Тучапець І. Б. Дії працівника поліції на місці ДТП : метод. рек. Львів : ЛьвДУВС, 2020. С. 22–23.

При фіксації слідів шин транспортних засобів вимірюється відстань між слідами шин, залишених правими і лівими колесами. При прямолінійному русі воно відповідає колії конкретної осі транспортного засобу. В загальному випадку вказаний відрізок повинен показувати відстань між серединами, відповідно, правого і лівого слідів. Однак у зв'язку з тим, що в реальних дорожніх умовах визначити середину сліду складно, замір відстані між слідами проводиться між їх однобічними сторонами (лівими або правими). Аналогічний принцип доречно використовувати при вимірі спарених слідів шин (сліди заднього чи середнього мосту вантажного автомобіля)¹⁸⁸.

Для того, щоб схема була зрозумілою, бажано попередньо виконати її на чернетці, з урахуванням відповідної пропорційності об'єктів, що відображаються. Одним із найбільш простих і дійових засобів підвищення демонстраційних та інформаційних якостей цього документа може бути додержання визначеної послідовності його виконання.

Пропонується додержання такого порядку:

– нанести лінії меж проїзної частини, тротуарів, узбіч, дорожньої розмітки, дефектів дорожнього покриття, контури ТЗ та інших об'єктів, що є на місці ДТП. Водночас особливу увагу приділити точності викреслювання радіусів поворотів і заокруглень вулиць і доріг, кутів злиття і розгалуження проїзних частин;

– точками вказуються розташування окремих дрібних об'єктів: осипання ґрунту, осколків скла, крапель рідини тощо. Таким чином, точка буде визначати центр об'єкта;

– викреслити розмірні лінії, що забезпечують на схемі прив'язку об'єктів огляду до краю проїзних частин чи відносно сталих орієнтирів. Водночас товщина розмірних ліній повинна бути у 2–3 рази тонше ліній меж проїзної частини, контурів ТЗ та інших об'єктів, що вказані у наведеному пункті;

¹⁸⁸ Гаркуша В. В., Кучеренко О. М. Особливості оформлення Національною поліцією матеріалів ДТП без потерпілих : метод. рек. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 20–21.

- відобразити на схемі сліди руху і гальмування ТЗ, дорожні знаки, покажчики, світлофорні об'єкти;
- виконати нумерацію об'єктів, що визначає розташування цих об'єктів – олівцем тонкими лініями з'єднати з окружностями (діаметр – приблизно 1 см) на периферійних ділянках схеми та у цих колах проставити порядкові номери об'єктів, що розміщуються для зручності користування схемою за годинниковою стрілкою;
- указати ширину проїзної частини, тротуарів, узбіч, газонів, встановлений напрямок руху ТЗ до кульмінаційної фази ДТП, назву вулиць, зупинок громадського транспорту, номери будинків та інших об'єктів у зоні пригоди;
- відобразити на схемі місце, де із ТЗ випав вантаж, та з якої висоти він падав¹⁸⁹.

Предмети, положення яких складно передати на плані (стовпи міського освітлення, дерева, дорожні знаки і покажчики), можна для наочності намалювати у вертикальній проекції, але так, щоб вони не ускладнювали сприйняття схеми. Якщо це не вдається, тоді потрібно переходити на застосування відповідних умовних позначень, яким дають розшифрування у відповідному розділі схеми.

В обов'язковому порядку на бланку схеми ДТП праворуч заповнюється таблиця дорожніх умов та зазначаються назви об'єктів, зображених на схемі.

На схемі місця ДТП графічно зображуються та фіксуються такі об'єкти:

- 1) ділянка дороги, на якій трапилася ДТП;
- 2) сталі орієнтири, до яких на схемі здійснена прив'язка об'єктів і слідів;
- 3) транспортні засоби, причетні до ДТП, координати їх розміщення відносно елементів проїжджої частини та сталих орієнтирів;
- 4) сліди гальмового шляху коліс транспортних засобів: їх розміщення відносно елементів проїжджої частини; довжина від їх початку до кожного колеса транспортного засобу із зображенням місць розривів; довжина слідів на ділянках із різним покриттям;

¹⁸⁹ Тучапець І. Б. Дії працівника поліції на місці ДТП : метод. рек. Львів : ЛьвДУВС, 2020. С. 23.

5) інші сліди та предмети, що стосуються пригоди: розміщення частин та об'єктів (уламки кузова, частинки фарби, уламки скла, осипання ґрунту, сліди рідини), що відокремилися від транспортного засобу, відносно елементів проїжджої частини, транспортних засобів; площа розсіювання уламків скла, осипання ґрунту;

6) координати місця зіткнення, наїзду відносно сталих орієнтирів;

7) ширина проїжджої частини разом із роздільними смугами;

8) ширина тротуарів, узбіччя;

9) розміри ділянок з різним станом дорожнього покриття;

10) розміри та розміщення дефектів дорожнього покриття;

11) розташування дорожньої розмітки;

12) розташування світлофорів, дорожніх знаків та інших засобів технічного регулювання дорожнього руху;

13) розташування шлагбаума, засобів сигналізації, дорожніх знаків на підході до залізничного переїзду.

В обов'язковому порядку на схемі місця ДТП заповнюється таблиця дорожніх умов і зазначаються назви об'єктів, зображених на схемі.

На зворотному боці схеми місця ДТП зазначаються:

1) марка (модель) пошкодженого транспортного засобу;

2) номерний знак транспортного засобу;

3) власник (співвласник) транспортного засобу;

4) серія і номер полісу обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів і назва страхової організації, яка його видала, а у разі його відсутності – посвідчення відповідної категорії осіб, для яких наявність полісу не є обов'язковою;

5) перелік видимих (зовнішніх) пошкоджень транспортного засобу, які сталися внаслідок ДТП;

6) вид пригоди;

7) кількість учасників ДТП;

8) порушення пункту ПДР, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306;

9) результати огляду на стан сп'яніння (у випадку його проведення);

10) тип транспортного засобу.

Зазначена інформація підтверджується підписами водіїв транспортних засобів.

При складанні схеми місця ДТП рекомендується:

- 1) застосовувати спеціальне креслярське приладдя (лінійки, лекала);
- 2) користуватися загальноприйнятими графічними зображеннями об'єктів та умовними позначками;
- 3) не порушувати масштабу зображення;
- 4) деталізувати ту чи іншу ділянку схеми пригоди;
- 5) використовувати винесення фрагментів за схему¹⁹⁰.

На місці ДТП за вимогою учасників ДТП їм надається можливість зробити фотографію схеми ДТП. У разі відсутності технічної можливості копія схеми ДТП і фотографії з місця ДТП надаються за письмовою заявою в підрозділі поліції у разі, якщо матеріали не було надіслано за належністю.

У випадках, коли для прийняття об'єктивного рішення виникає необхідність для отримання додаткових даних, поліцейський, який оформлює матеріали ДТП, протягом доби передає оформлені матеріали ДТП для подальшого розгляду уповноваженій особі підрозділу поліції, на території обслуговування якого сталася пригода.

Уповноважена особа підрозділу поліції під час розгляду матеріалів ДТП повинен(на) в найкоротший строк, але не більше одного місяця з дати вчинення ДТП, встановити всі обставини її скоєння, вжити інших заходів для об'єктивного визначення особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, передбачене ст. 124 КУпАП, скласти відносно такої особи протокол про адміністративне правопорушення та в п'ятиденний строк надіслати його до відповідного суду.

¹⁹⁰ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: Наказ МВС України від 07 листопада 2015 року № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-20>

4.4.3. Рекомендації щодо проведення вимірів на місці дорожньо-транспортної пригоди

Усі виміри на місці ДТП здійснюються у метрах без зазначення одиниць виміру. Заміри фіксуються на схемі у цілих числах, наприклад «5,0» або з використанням десяткових дробів «3,45» чи «10,2».

Із наявних способів вимірювань найбільш зручно використувати систему прямокутних координат. В якості однієї з осей координат – горизонтальної (X) може бути використаний прямолінійний бордюр, прямолінійна кромка проїзної частини, стіна будівлі або лінія, що є її продовженням та інші об'єкти, обмежені прямими лініями або прямокутні.

Друга вісь координат – вертикальна (Y) повинна проходити через обраний орієнтир (місце установки дорожнього знака, кут будівлі, опора стовпа електричного освітлення тощо). Ця лінія обов'язково має бути розташована перпендикулярно першій.

У випадках, якщо на місці ДТП немає прямих ліній, які можна було б використувати як осі координат (криволінійна ділянка дороги, дорога без чітких меж проїжджої частини – ґрунтова, засніжена тощо), необхідно на місці ДТП штучно вибрати та позначити лінію (вісь координат), від якої проводитимуться виміри. Така умовна лінія також буде однією з базових чи опорних. Так як у випадку наявності прямокутних об'єктів «прив'язки» базові (опорні) лінії мають бути вертикальними та горизонтальними, в цьому випадку базовими лініями будуть дві взаємно перпендикулярні лінії, жодна з яких не збігатиметься з поздовжньою віссю дороги.

За відсутності стаціонарного об'єкта базова лінія може бути проведена між двома добре помітними об'єктами – орієнтирами, наприклад, між стовпами електричних опор. Можна позначити цю лінію на місцевості, натягнувши між обраними об'єктами мотузку або шнур. Розташування базових ліній визначається на місці ДТП, виходячи з конкретної обстановки і зручності вимірювань. Обов'язковою умовою є перпендикулярність двох базових ліній.

У випадках, коли орієнтири знаходяться на значній відстані від місця ДТП, базову лінію доцільно розташувати ближче до

слідів та об'єктів розташування, вказавши відстань від неї до орієн- тирів або вихідної лінії, що проходить через орієнтири.

Положення сліду або об'єкта фіксується вимірюванням відс- тані від його характерних точок (початок, кінець, зміна напрямку сліду, положення коліс ТЗ тощо) до базової лінії (поперечний роз- мір), а також до лінії, перпендикулярній до базової, і проходить через один з орієнтірів або на деякій відстані від нього. І в цьому випадку всі вимірювання проводяться перпендикулярно до осей координат.

При складанні схеми ДТП за відсутності об'єктів «прив'язки», за умови штучного вибору базових (опорних) ліній доцільним буде додавати до схеми ДТП опис механізму побудови цих ліній. Наприклад: «На місці ДТП побудова базової лінії здійс- нювалася так. Між стовпчиком «1» з позначенням 23 і стовпчиком «2» з позначенням 24 (кілометрові знаки) була розтягнута мотузка, прилегла до сторін стовпів, звернених до дороги (вихідна лінія). Від стовпа «2» у напрямку дороги перпендикулярно лінії «1–2» була розтягнута мотузка. Відстань від стовпа «2» до точки А, через яку проведена базова горизонтальна лінія, паралельно вихідній лінії, склала 10 м. Паралельність досягнута однаковою відстанню від вихідної лінії до базової лінії в будь-яких двох точках. Базова лінія стала основною, від якої здійснювалися подальші виміри. За нульову точку при здійсненні вимірювань прийнята точка А. Від цієї точки проведено умовний перпендикуляр та побудовано вертикальну базову лінію.

Деяку складність при складанні схеми ДТП представляють випадки зі складною конфігурацією проїзної частини, наявності дефектів, колійності або слідів транспортних засобів, які зазвичай, трапляються за межами населеного пункту. У зазначених випадках рекомендується здійснювати нанесення об'єктів дорожньої обста- новки і базових ліній виконувати на схемі з виносками- укрупненнями. Також особливостями лісових і польових доріг є те, що вони, як правило, не обладнані технічними засобами організації дорожнього руху (дорожні знаки, кілометрові стовпи, покажчики тощо). У зв'язку з цим, доцільним буде складання протоколу огля- ду місця події або рапорту, де особлива увага повинна бути приді- лена інформації про розташування місця ДТП. Для цього рулеткою

або по лічильнику спідометра має бути виміряна та зазначена відстань до місця події від відомих орієнтирів (просіка, виїзд з сільських доріг, селищ, сіл тощо). В якості таких орієнтирів можуть бути обрані об'єкти навколишнього оточення, які будуть добре помітні і дозволять без утруднень визначити їх на місці. А за їхньою допомогою визначити в подальшому місце ДТП. На схемі ці орієнтири мають окремо позначатися цифрами з зазначенням відстані до них від місця події»¹⁹¹.

Фіксація слідів коліс транспортного засобу

Прямолінійні ділянки слідів руху ТЗ на схемі фіксуються так же, як і автомобілів, тобто трьома проекціями на координатні вісі. Крім того, для зручності подальших розрахунків швидкості ТЗ перед пригодною доцільно вимірювати і вказувати на схемі довжину сліду гальмування кожного колеса. Водночас **сліди кочення, гальмування і юзу вимірюються окремо**. Зазвичай на асфальтобетонних покриттях сліди гальмування ТЗ починаються зі слабо помітних відбитків протектору коліс, чіткість яких поступово зростає і плавно переходить у слід ковзання повністю загальмованого колеса. В цьому разі необхідно виміряти окремо довжину кожного із характерних ділянок гальмування і зафіксувати їх.

Для відображення слідів складної форми їх розділяють на прямолінійні і криволінійні ділянки та вимірюють координати точок перегину слідів.

При фіксації на схемі ДТП криволінійних слідів гальмування доцільно координатні вісі розбивати на однакові ділянки, приблизно 1–3 м залежно від довжини та ступеню кривизни слідів. Результати вимірів проекцій точок сліду, що влучили у задані інтервали, зручно оформлювати у вигляді таблиці координат проекцій цих точок.

Переривчасті сліди гальмування, що виникають при відриві коліс від проїзної частини через періодичне послаблення натискання на педаль гальм чи через нерівності дороги, вимірюються окремо із вказівкою загальної довжини сліду гальмування.

¹⁹¹ Гаркуша В. В., Кучеренко О. М. Особливості оформлення Національною поліцією матеріалів ДТП без потерпілих : метод. рек. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 21.

Наприклад, «заднє праве колесо автомобіля ВАЗ – 2107 залишило слід загальною довжиною 10,4 м. Слід починається у вигляді слабкого відбитка протектору шини довжиною 1,4 м, потім переходить у добре помітний слід кочення колеса довжиною 3,1 м та закінчується слідом ковзання повністю заблокованого колеса довжиною 5,9 м».

Сліди подвоєних коліс вантажних автомобілів, автобусів і автомобільних причепів також відображаються на схемі окремо. Водночас підлягає вимірюванню ширина кожного сліду і відстань даних слідів одне від одного.

Інколи слід, залишений транспортним засобом, може проходити по ділянках дороги з різним покриттям (наприклад, гальмування починається на проїжджій частині, потім транспортний засіб перетинає розділову смугу чи газон, проїжджу частину зустрічного напрямку і зупиняється на узбіччі). У таких випадках необхідно виміряти довжину сліду в межах кожної ділянки.

При фіксації слідів шин транспортних засобів вимірюється відстань між слідами шин, залишених правими і лівими колесами. При прямолінійному русі воно відповідає коліі конкретної осі транспортного засобу. У загальному випадку вказаний відрізок повинен показувати відстань між серединами, відповідно, правого і лівого слідів. Однак, у зв'язку з тим, що в реальних дорожніх умовах визначити середину сліду складно, замір відстані між слідами проводиться між їх одnobічними сторонами (лівими або правими). Аналогічний принцип потрібно використовувати при вимірі спарених слідів шин (сліди заднього чи середнього мосту вантажного автомобіля)¹⁹².

Способи фіксації положення транспортних засобів та їх часток на схемі

Розташування транспортного засобу на схемі ДТП здійснюється умовними позначеннями. Заміри робляться від центру коліс до базових ліній. Для фіксації транспортного засобу на дорозі, достатньо зафіксувати відносно базових ліній розташування осей пе-

¹⁹² Методичні вказівки до проведення практичних з навчальної дисципліни «Безпека дорожнього руху» для студентів напряму підготовки 6.070106 «Автомобільний транспорт» / укл.: В. Ф. Коробкін. Макіївка : ДонНАБА, 2011. С. 52.

редніх і задніх коліс ТЗ, розташованих з одного боку (тобто, правих або лівих коліс) вертикально та з іншого боку однієї горизонтально. Водночас слід обов'язково зазначити модель транспортного засобу (тягача, причепа). Якщо при огляді буде встановлено, що керовані колеса ТЗ повернуті, то кут їх повороту можна також зафіксувати. Розрахунок кута коліс слід проводити відповідно до тригонометричних функцій.

Також інколи доцільно зазначати відстань між транспортними засобами, що брали участь у зіткненні.

Перед нанесенням меж розташування осипів на схему, наприклад осипу скла, потрібно за можливості визначити належність цього осипу конкретному транспортному засобу. Якщо виявиться, що в спільних межах осипів розташовуються залишки лобового скла одного з ТЗ і скла фар іншого ТЗ, то межі їх необхідно позначити окремо. Перед початком вимірювань варто позначити межі осипу і місць найбільшої концентрації («ядро осипу»).

Аналогічно фіксується витік експлуатаційних речовин, які з'явилися внаслідок зіткнення транспортних засобів.

Огляд транспортних засобів і фіксація механічних пошкоджень

Огляд транспортних засобів, що брали участь у пригоді, має такі завдання:

- ✓ виявлення та фіксація пошкоджень;
- ✓ виявлення та фіксація інших слідів (крові, мозкової речовини, волосся тощо) та предметів, що можуть мати силу речових доказів;
- ✓ визначення технічного стану транспортного засобу і встановлення можливих несправностей, що спроможні впливати на результат ДТП.

Найчастіше трапляються такі пошкодження транспортних засобів:

Вм'ятина – це деформація, що відбувається всередину автомобіля, тобто виникає при перпендикулярному ударі по поверхні, що пошкоджується.

Розріз – характеризується порушенням цілісності об'єкта, причому ці пошкодження мають прямолінійну форму.

Задири – утворюються в результаті ковзання по поверхні об'єкта і є вм'ятинами та виступами металу.

Подряпини – це поверхнєве пошкодження металу, а іноді шару фарби автомобіля.

Поверхнєві сліди зазвичай утворюються при дотичних фронтальних контактах між транспортними засобами, а також між транспортними засобами й іншими об'єктами.

Виявляючи пошкодження, патрульний повинен правильно і докладно їх описати, вказавши їхнє розташування щодо частин транспортного засобу і поверхні проїзної частини, геометричну форму, глибину деформації, напрямок зрушення металу тощо¹⁹³.

Рекомендації щодо порядку проведення огляду ТЗ

Огляд транспортного засобу варто починати з передньої частини автомобіля: передній бампер, номерний знак, облицювання радіатора, фари, габаритні вогні, капот, крила, вітрове скло, передні й бокові стійки кузова.

Потім оглядається ліва сторона автомобіля: передня і задня двері, скло, підніжка, борт і платформа вантажного автомобіля, брызговики.

При огляді задньої частини автомобіля перевіряються: бампер, кришка багажника, габаритні вогні, стоп-сигнали, кріплення бортів. Так же оглядається права сторона транспортного засобу й причепа.

Потім оглядається дах автомобіля і його днище.

За необхідності проводиться огляд вантажу, перевіряється його розташування, надійність кріплення.

Далі потрібно обстежити кабіну транспортного засобу, звертаючи увагу на положення органів керування (стоякового гальма, важеля переключення коробки передач).

Результати обстеження вносяться у відповідний розділ зворотного боку схеми ДТП, про що водії проставляють особистий підпис.

¹⁹³ Методичні вказівки до проведення практичних з навчальної дисципліни «Безпека дорожнього руху» для студентів напряму підготовки 6.070106 «Автомобільний транспорт» / укл.: В. Ф. Коробкін. Макіївка : ДонНАБА, 2011. С. 56.

4.4.4. Дії працівників патрульної поліції, якщо транспортний засіб зник із місця пригоди

Якщо транспортний засіб зник із місця пригоди, працівник патрульної поліції перед оформленням усіх матеріалів ДТП:

1) з'ясовує інформацію, яка може ідентифікувати цей транспортний засіб (марка, модель, колір, номерний знак), а також напрямок руху, в якому він зник;

2) вказану інформацію передає каналами радіо- чи телефонного зв'язку до чергової частини підрозділу, а також сусіднім патрульним нарядам.

Після оформлення всіх необхідних матеріалів ДТП патрульний:

1) здійснює обстеження прилеглої території (дворів, парків, скверів, автостоянок, гаражних кооперативів) на предмет виявлення транспортного засобу, який зник із місця пригоди, а також наявності камер зовнішнього відеоспостереження, які могли зафіксувати його;

2) перевіряє за обліковими даними адресу реєстрації транспортного засобу та його власника. У разі встановлення, що цей транспортний засіб зареєстрований на території зони обслуговування, здійснюється виїзд за вказаною адресою;

3) про проведення наведених заходів складається рапорт, який долучається до матеріалів ДТП.

При встановленні транспортного засобу, який зник із місця пригоди, проводяться його огляд на предмет наявності характерних пошкоджень, інших обставин ДТП і фотофіксація.

Дії патрульного, якщо транспортний засіб залишився на місці пригоди, а його водій зник:

Якщо при ДТП один із його учасників зник з місця пригоди, поліцейський оформляє схему місця ДТП, відбирає пояснення в потерпілого, свідків (у разі їх наявності), встановлює наявність засобів зовнішнього відео-, фотоспостереження та невідкладно повідомляє уповноважену особу підрозділу поліції, відповідальну за розшук осіб, що зникли з місця ДТП. Остання зобов'язана вжити

всіх можливих заходів для встановлення винуватців ДТП та обставин її вчинення в найкоротший строк, але не більше двох місяців.

На місце пригоди додатково викликається експерт із метою виявлення та фіксації слідової інформації (відбитки пальців на кермі, рукоятці КП, люку бензобаку, забір мікрочастинок із сидіння водія тощо).

Розшук осіб, що зникли з місця ДТП, здійснюється шляхом використання баз (банків) даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС, відкритих джерел інформації, надсилання запитів про отримання необхідних фото- та/або відеофіксацій відповідної пригоди, виклику осіб для прибуття до підрозділу або відвідування їх за місцем проживання (перебування), роботи.

У випадку встановлення факту проживання власника транспортного засобу на території, яку обслуговує інший підрозділ поліції, матеріали надсилаються за територіальністю¹⁹⁴.

4.4.5. Дії працівників патрульної поліції під час переслідування транспортних засобів

Працівниками патрульної поліції допускається переслідування транспортних засобів з особами, що підозрюються у вчиненні правопорушення, водіїв, які не виконали вимогу патрульного про зупинку або зникли з місця ДТП, а також водіїв, що своїми діями наражають на небезпеку життя чи здоров'я інших учасників дорожнього руху.

Згідно зі статтею 122-2 КУпАП, підставою для переслідування є невиконання водієм вимоги патрульного про зупинку транспортного засобу, яка є обов'язковою для всіх учасників дорожнього руху (у разі невиконання таких вимог патрульний здійснює перес-

¹⁹⁴ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: Наказ МВС України від 07 листопада 2015 року № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-20>.

лідування та зупинку транспортного засобу). Також підставою для переслідування може бути отримана патрульним інформація про транспортний засіб або осіб, які перебувають у цьому транспортному засобі. Положення статей 173, 185, 130 КУпАП визначають, що якщо поведінка водія та/або пасажирів не відповідає обстановці – це теж може бути причиною переслідування транспортного засобу¹⁹⁵.

Правила здійснення переслідування

Під час переслідування ТЗ патрульний обов'язково вмикає відповідні світлові та сигнальні засоби на патрульному автомобілі.

Про здійснення переслідування патрульний обов'язково повідомляє чергового та безпосереднього керівника із зазначенням:

- місця початку переслідування;
- марки, моделі, кольору, державного номерного знака переслідуваного ТЗ;
- причину переслідування (відповідність орієнтуванню, протиправні дії водія чи пасажирів такого ТЗ, підозра у причетності до вчинення кримінального правопорушення, підтверджена інформація про наявність в салоні автомобіля зброї або заручників, невиконання вимог про зупинку тощо);
- особливі прикмети автомобіля, водія або пасажирів;
- видимі технічні пошкодження чи несправності ТЗ;
- постійно інформує про напрямок та маршрут руху ТЗ, який переслідується.

Через гучномовець патрульний закликає водія переслідуваного ТЗ зупинитись.

З метою забезпечення під час переслідування власної безпеки і безпеки інших учасників дорожнього руху працівник патрульної поліції повинен:

- передавати черговому інформацію про місцезнаходження та маршрут руху ТЗ, який переслідується з мінімальним інтервалом;

¹⁹⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

- використовувати гучномовний пристрій патрульного автомобіля для попередження інших учасників дорожнього руху про можливу небезпеку;

- під час переслідування постійно тримати ввімкненими ближнє світло фар, спеціальні звукові та світлові сигнали, встановлені на патрульному автомобілі;

- обирати безпечну швидкість руху автомобіля (мотоцикла) виходячи з конкретних умов, з урахуванням забезпечення максимальної безпеки інших учасників дорожнього руху;

- бути максимально уважним до дій водія та пасажирів переслідуваного транспортного засобу та інших учасників дорожнього руху, запобігати створенню аварійних обставин.

При переслідуванні правопорушника водій патрульного автомобіля безпосередньо контролює дорожню обстановку, враховує поведінку переслідуваного автомобіля, забезпечуючи при цьому максимально можливу безпеку інших учасників руху. Патрульний, який перебуває на пасажирському сидінні, контролює рух автомобіля правопорушника (напрямок руху, маршрут), веде переговори з черговим по радіозв'язку, інформує водія про зміну дорожньої обстановки.

Організація затримання ТЗ правопорушника, що переслідується нарядами патрульної поліції, здійснюється черговим по підрозділу патрульної поліції.

Техніка зупинки при переслідуванні:

- не рекомендується здійснення контакту транспортних засобів;

- це може бути здійснено виключно в разі крайньої необхідності (наприклад, відвернення небезпеки для громадян) і після погодження з безпосереднім керівником;

- вогнепальна зброя може застосовуватися лише в крайніх випадках, і якщо патрульний переконаний в ефективності її застосування;

- переважним способом зупинення є його блокування іншими патрульними автомобілями, а завданням екіпажу, який здійснює переслідування, є постійне спостереження за ним;

- дозволяється відступити від ПДР, якщо тільки це не створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху і громадян.

Оцінювання ризиків:

- 1) характер зупинки;
- 2) кількість пасажирів;
- 3) поведінка водія та пасажирів;
- 4) можлива наявність зброї;
- 5) тип транспортного засобу;
- 6) денний чи нічний час;
- 7) місцезнаходження.

Контакт із підозрілими особами:

- наказати водієві вимкнути двигун, тримати руки на виду і вийти з ТЗ (основні команди);
- контролювати поведінку водія, подаючи чіткі команди (прості команди, нічого надзвичайного);
- контролювати поведінку пасажирів (стримування);
- наказати водієві пройти до патрульного автомобіля.

Не потрібно заважати патрульному, який вступає в контакт із водієм, подавати команди і контролювати підозрюваного. Один патрульний відповідальний за фізичний контроль підозрюваного, тоді як інші контролюють автомобіль¹⁹⁶.

Після зупинки транспортного засобу, що переслідувався, патрульний повинен дотримуватися таких заходів особистої безпеки:

- негайно доповісти черговому по підрозділу та безпосередньому керівнику про місце, де закінчено переслідування, та одночасно визначитись із необхідністю надання допомоги іншими нарядами патрульної поліції для затримання підозрюваних;
- зупиняти патрульний автомобіль лише позаду ТЗ, який переслідувався, на відстані не менше 10 метрів;
- відповідно до вимог ЗУ «Про Національну поліцію», приготувати до застосування табельну вогнепальну зброю;
- використовувати для особистого захисту корпус патрульного автомобіля, за допомогою гучномовця або голосом дати водієві та пасажирам ТЗ, який переслідувався (далі – затримані),

¹⁹⁶ Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції : навч. посіб. / О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2018. С. 251–252.

команду: «Заглушити двигун! Без команди не відкривати дверцята автомобіля! Викинути через відкриті вікна зброю та ключі запалювання! По одному, починаючи з водія, виходити з салону з піднятими руками та ставати обличчям до дверцят автомобіля!»;

- після безумовного виконання всіх команд патрульному, постійно контролюючи дії правопорушників, дозволяється підходити до ТЗ, який переслідувався, для здійснення затримання;

- перед посадкою затриманих у патрульний автомобіль проводиться зовнішній огляд їх одягу та речей із метою вилучення у них предметів, що можуть бути використані для нападу на працівника патрульної поліції, заподіяння шкоди собі чи іншим особам, які перебувають у салоні автомобіля.

У разі, якщо кількість підозрюваних осіб у транспортному засобі, який переслідувався, понад три, затримання останніх здійснюється лише після прибуття на місце додаткового наряду патрульної поліції або територіального підрозділу поліції для надання допомоги. До прибуття такого наряду підозрюваним особам забороняється залишати свій ТЗ. Водночас працівниками патрульної поліції подається команда голосом: «Не рухатись! Руки тримати за головою!».

Не проводиться переслідування водіїв, які допустили незначні порушення правил або коли небезпека порушення минула. У таких випадках про порушення повідомляється на наступний за напрямком руху порушника маршрут патрулювання (пост). Про вчинене правопорушення складається рапорт, який після завершення роботи передається до підрозділу патрульної поліції для відповідного реагування.

Категорично забороняється переслідування:

- на службових автомобілях (автобусах, мотоциклах), які не мають спеціальних світлових і звукових пристроїв, на власних або приватних транспортних засобах;

- мопедів, мотоциклів, водії яких або особи, що ними керують, перебувають без мотошоломів, за винятком випадків, коли наявна інформація про причетність ТЗ або його водія до вчинення кримінального правопорушення.

4.4.6. Особливості оформлення матеріалів дорожньо-транспортної пригоди, коли учасники з'їхали з місця пригоди

Прибуття на місце події здійснюється на службовому транспорті або на ТЗ, що належать громадянам чи юридичним особам, про що водіям ТЗ можуть бути видані довідки або зроблені відповідні записи в шляхових документах. Від правильних дій поліції на місці ДТП багато в чому залежить хід подальшого розслідування ДТП. Якщо місце події займає значну територію чи знаходиться на ділянці з інтенсивним рухом транспорту й пішоходів, то до його охорони варто додатково залучити інших працівників поліції, а в крайніх випадках водія чи перехожого. Цим особам необхідно роз'яснити завдання та порядок їхніх дій при спробі сторонніх осіб проникнути на місце ДТП.

Приклад. Непоодинокі випадки, коли водії транспортних засобів, які стали учасниками ДТП, з'їхали з місця зіткнення. Цю необхідність водії можуть пояснювати тим, що їх транспортні засоби перегородили дорогу й унеможливлювали проїзд інших автомобілів, а тому вони вимушені були прибрати їх у сторону.

Алгоритм дій. У таких випадках в схемі ДТП графічно зображуються автомобілі в кінцевому їхньому положенні, а окремо позначається місце їх зіткнення, яке прив'язується двома розмірами до відносно сталих орієнтирів.

Приклад. Трапляються випадки, коли один з учасників після ДТП не зупинився і продовжив рух свого автомобіля. Своєю чергою, інший учасник вирішив наздогнати його і вони зупинилися на іншій ділянці дороги, ніж на якій трапилася ДТП.

Алгоритм дій. У таких випадках патрульний разом із учасниками пригоди повертається на місце скоєння ДТП, де складає схему, в якій зазначається лише місце зіткнення транспортних засобів, яке прив'язується двома розмірами до відносно сталих орієнтирів, без графічного зображення автомобілів.

Потрібно відрізнити поняття «З'їхали з місця пригоди» від «Залишили місце пригоди». Так, згідно з п. 1.10 ПДР України, **залишення місця дорожньо-транспортної пригоди** – дії учасника

дорожньо-транспортної пригоди, спрямовані на приховання факту такої пригоди або обставин її скоєння, які спричинили необхідність проведення працівниками поліції заходів щодо встановлення (розшуку) цього учасника та (або) розшуку транспортного засобу¹⁹⁷.

Отже, відповідальність за ст. 122-4 КУпАП настає лише за умов, якщо працівниками поліції проводилися розшукові заходи, в інших випадках водій несе відповідальність згідно з ст. 125 КУпАП (інші порушення) та за невиконання вимог п. 2.10 ПДР України.

Також потрібно враховувати суб'єктивну сторону правопорушення, яка виражається наявністю вини у формі прямого або евентуального (непрямого) умислу.

Приклад 1. Водій автомобіля Камаз під час перестроювання з другої смуги руху в першу здійснив зіткнення правим заднім колесом із переднім лівим крилом автомобіля Таврія, спричинивши незначні пошкодження. Враховуючи суттєву різницю габаритів транспортних засобів, а також перебування автомобіля Таврія в так званій «сліпій зоні», водій автомобіля Камаз не помітив та не відчув процес зіткнення, тому продовжив рух свого транспортного засобу.

На сусідній вулиці водій автомобіля Таврія наздогнав і зупинив автомобіль Камаз, викликавши на місце події працівників поліції.

У цьому випадку дії водія автомобіля Камаз не були спрямовані на приховання факту такої пригоди та не є умисними, а тому не можуть кваліфікуватись, як залишення місця ДТП.

Приклад 2. Водій автомобіля Хонда зупинився перед нерегульованим перехрестям. Через 10–15 секунд він відчув удар у задню частину свого автомобіля внаслідок зіткнення з автомобілем Мерседес. Опісля водій автомобіля Мерседес від'їхав назад, об'їхав автомобіль Хонда з правого боку та почав тікати з місця пригоди.

На сусідній вулиці водій автомобіля Хонда наздогнав і зупинив автомобіль Мерседес, викликавши на місце події працівників поліції.

¹⁹⁷ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

У цьому випадку дії водія автомобіля Мерседес були спрямовані на приховання факту такої пригоди та є умисними, а тому кваліфікуються, як залишення місця ДТП.

Особливості оформлення матеріалів ДТП за участю більше, ніж двох автомобілів і в яких містяться ознаки двох різних ДТП

Розгляд цих особливостей слід розпочати з наглядного прикладу:

Водій автомобіля Мазда зупинився перед нерегульованим перехрестям, опісля відчув удар у задню частину свого автомобіля внаслідок зіткнення з автомобілем Деу.

Через 10 хв після ДТП, поки водії чекали приїзду працівників поліції, з автомобілем Деу скоїв зіткнення автомобіль Сузукі.

Отже, в цьому випадку є дві різні дорожньо-транспортні пригоди, які потрібно розділяти на два різні матеріали, водночас допускається складання однієї схеми ДТП.

У таких випадках матеріали ДТП складатимуться із таких документів:

Зіткнення автомобілів Мазда та Деу:

- схема ДТП;
- пояснення водіїв автомобіля Мазда і Деу;
- пояснення очевидців (за наявності);
- протокол про адміністративне правопорушення стосовно водія автомобіля Деу;
- копія протоколу про адміністративне правопорушення стосовно водія автомобіля Сузукі;

Зіткнення автомобілів Деу та Сузукі:

- копія всіх матеріалів попередньої ДТП;
- пояснення водія автомобіля Сузукі;
- протокол про адміністративне правопорушення стосовно водія автомобіля Сузукі.

Примітка.

Якщо внаслідок першого або другого зіткнення були травмовані учасники пригоди, окремо складаються матеріали ДТП

із матеріальними збитками (функції патрульного), а окремо оформляються матеріали ДТП із потерпілими (функції СОГ).

Примітка.

Якщо внаслідок першого або другого зіткнення один із учасників зник з місця пригоди, то копія всіх матеріалів разом із рапортом патрульного передається уповноваженій особі територіального підрозділу Національної поліції.

Потрібно розуміти, що головним фактором поділу матеріалів ДТП на дві й більше пригоди, відіграє проміжок часу між зіткненнями транспортних засобів.

Зокрема, якщо зупинився один транспортний засіб, через 1–2 секунди в нього в'їхав другий, через 1–2 секунди третій – являється однією дорожньо-транспортною пригородою, але за участю трьох автомобілів¹⁹⁸.

4.5. Порядок оформлення адміністративних правопорушень за ст. 124 КУпАП

Правове регулювання оформлення адміністративних правопорушень за ст. 124 КУпАП здійснюється відповідно до Наказу МВС України «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі» від 07 листопада 2015 року № 1395¹⁹⁹.

¹⁹⁸ Тучапєць І. Б. Дії працівника поліції на місці ДТП : метод. рек. Львів : ЛьвДУВС, 2020. С. 35.

¹⁹⁹ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 07 листопада 2015 року № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-20>

Зазвичай, коли в разі ДТП відбулося зіткнення транспортних засобів і водночас нікому не було завдано тілесних ушкоджень (середньої тяжкості або тяжких) передбачається адміністративна відповідальність відповідно до ст. 124 КУпАП.

На місці вчинення ДТП працівники патрульної поліції фіксують усі обставини справи, складають схему ДТП, беруть пояснення у свідків та учасників ДТП, складають протоколи. Тут варто пам'ятати, що винність особи у таких справах встановлює суд.

Так, у разі порушення учасниками дорожнього руху правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна, на місці ДТП складається протокол про адміністративне правопорушення стосовно цих осіб, до якого **додаються**:

- 1) схема місця ДТП, яку підписують учасники ДТП і поліцейський;
- 2) пояснення учасників пригоди та свідків (у разі їх наявності);
- 3) показання технічних приладів (у разі їх наявності);
- 4) показання засобів фото- та/або відеоспостереження (у разі їх наявності);
- 5) інші матеріали, які необхідні для прийняття рішення у справі.

У випадках, коли внаслідок ДТП її учасникам заподіяно тілесних ушкоджень, викликається СОГ для проведення слідчих дій на місці пригоди відповідно до вимог КПК України.

Поліцейський у порядку звітування за результатами реагування на повідомлення про кримінальні й адміністративні правопорушення складає рапорт на керівника відповідного підрозділу поліції, який передається уповноваженій особі підрозділу поліції.

Порядок складання схеми ДТП див. питання 4.4.2.

У випадках, коли для прийняття об'єктивного рішення виникає необхідність для отримання додаткових даних, поліцейський, який оформлює матеріали ДТП, протягом доби передає оформлені матеріали ДТП для подальшого розгляду уповноваженій особі підрозділу патрульної поліції, на території обслуговування якого трапилася пригода.

Уповноважена особа підрозділу патрульної поліції під час розгляду матеріалів ДТП повинен(на) у найкоротший строк, але не більше одного місяця з дати вчинення ДТП, встановити всі обставини її скоєння, вжити інших заходів щодо об'єктивного визначення особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, передбачене статтею 124 КУпАП, скласти щодо такої особи протокол про адміністративне правопорушення та в п'ятиденний строк надіслати його до відповідного суду.

Якщо для об'єктивного розгляду матеріалів ДТП необхідно залучити експерта, уповноваженою особою підрозділу патрульної поліції у триденний строк із вчинення ДТП готується відповідний лист до регіонального підрозділу Державного науководослідного експертно-криміналістичного центру МВС України з переліком питань, які треба з'ясувати для прийняття об'єктивного рішення у справі. Водночас строк, зазначений у п. 7 цього розділу, продовжується на час проведення відповідного експертного дослідження.

Якщо при ДТП один із його учасників зник з місця пригоди, поліцейський оформляє схему місця ДТП, відбирає пояснення в потерпілого, свідків (у разі їх наявності), встановлює наявність засобів зовнішнього відео-, фотоспостереження та невідкладно повідомляє уповноважену особу підрозділу патрульної поліції, відповідальну за розшук осіб, що зникли з місця ДТП. Остання зобов'язана вжити всіх можливих заходів для встановлення винуватців ДТП та обставин її вчинення в найкоротший строк, але не більше двох місяців.

Розшук осіб, що зникли з місця ДТП, здійснюється шляхом використання інформаційно-аналітичних баз даних, відкритих джерел інформації, надсилання запитів про отримання необхідних фото- та/або відеофіксацій відповідної пригоди, виклику осіб для прибуття до підрозділу або відвідування їх за місцем проживання (перебування), роботи.

Коли встановлено транспортний засіб, який зник із місця пригоди, проводиться його огляд на предмет наявності характерних пошкоджень, інших обставин ДТП, фотофіксація. У разі необхідності протягом трьох днів для встановлення обставин пригоди в порядку, передбаченому п. 6 цього розділу, залучається експерт. Водночас строк встановлення обставин ДТП продовжується на час проведення відповідного експертного дослідження.

У випадку встановлення факту проживання власника транспортного засобу на території, яку обслуговує інший підрозділ поліції, матеріали надсилаються за територіальністю²⁰⁰.

Встановлення та фіксація фактичних даних

Фактичні дані патрульний може отримати, опитавши учасників пригоди та свідків. Під час опитування водія, учасників і свідків події необхідно з'ясувати обставини вчинення ДТП, що має важливе значення для встановлення особи, чії дії призвели до неї.

Орієнтуватися в опитуванні можна на наведений нижче перелік питань

1. Час і місце вчинення ДТП: дата, місяць, рік (години, хвилини), вулиця, дорога, перехрестя тощо.
2. Тип, марка, модель, модифікація, номерний знак транспортного засобу, яким керував. Належність ТЗ.
3. Маршрут і мета руху.
4. Час перебування за кермом до ДТП, стан самопочуття (утомлений, хворий); психоемоційний стан перед пригодою (які найважливіші події сталися в день події чи напередодні, як вони вплинули).
5. Коли востаннє проходив періодичний медичний огляд для підтвердження права на керування транспортним засобом, в якому лікувально-профілактичному закладі? Чи проходив медичний контроль перед рейсом (якщо це професійний водій)?
6. Чи вживав перед пригодою напої або речовини, що містять алкоголь, наркотики, токсичні або лікарські препарати?
7. Технічний стан транспортного засобу. Чи перевіряв технічний стан перед виїздом? За умови наявності вантажу – характер, маса й габарити вантажу, спосіб його кріплення.
8. Наявність пасажирів у транспортному засобі, їх кількість, розташування в салоні.
9. З яким орієнтовним інтервалом до правого краю дороги (проїзної частини) рухався транспортний засіб?

²⁰⁰ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: Наказ МВС України від 07 листопада 2015 року № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-20>

10. Характеристика, стан проїзної частини, перехрестя, узбіччя тощо – місця, де відбулася ДТП.

11. Наявність, вид дорожньої розмітки, наявність засобів технічного регулювання і дорожніх знаків на місці пригоди.

12. Метеорологічні умови під час пригоди.

13. Стан видимості й оглядовості (наявність перешкод).

14. Характер руху транспортного засобу (прямолінійний, із відхиленням праворуч або ліворуч), швидкість руху.

15. Чи рухались безпосередньо перед пригодою на цій ділянці дороги інші транспортні засоби? Яке вони могли мати відношення до ДТП?

16. Наявність пішоходів та інших учасників дорожнього руху.

17. Де саме і на якій відстані водій помітив перешкоду для руху?

18. Місце появи перешкоди або небезпеки (інший транспортний засіб, пішохід, велосипедист, гужовий транспорт, тварина, дерево тощо) на проїзній частині.

19. Чи подавав водій попереджувальні сигнали?

20. Напрямок руху небезпеки або перешкоди (справа наліво або зліва направо від смуги руху транспортного засобу, під кутом, за ходом руху назустріч).

21. Темп або швидкість руху небезпеки або перешкоди.

22. Чи дивився зазначений об'єкт у напрямку транспортного засобу, що наближався до нього?

23. В якому місці дороги відбувся наїзд на перешкоду, зіткнення з небезпекою?

24. Якою частиною транспортного засобу було здійснено наїзд на перешкоду, зіткнення з небезпекою?

25. Швидкість транспортного засобу безпосередньо перед ДТП.

26. Чи гальмував, чи призупинявся транспортний засіб перед ДТП і на якій відстані?

27. На якій відстані помітив транспортний засіб, із яким відбулося зіткнення?

28. При зіткненні на регульованому світлофором перехресті – на який сигнал світлофора транспортний засіб в'їхав на перехрестя?

29. Місцезнаходження транспортного засобу під час увімкнення або зміни сигналу світлофора.

30. За умови зміни напрямку руху – які попереджувальні сигнали були увімкнені на транспортних засобах?

31. Положення транспортних засобів на дорозі під час зіткнення.

32. Інтервал між транспортними засобами при зіткненні під час обгону.

33. Взаємне розташування транспортних засобів після зіткнення.

34. Чи вживалися заходи для запобігання ДТП? Які саме та з якого моменту?

35. Чи застосовувалося гальмування? Яке саме (робоче, екстрене, ступінчасте, переривчасте)?

36. Чи застосовувалося маневрування безпосередньо перед ДТП і з якого моменту?

37. Ким і яка допомога надавалася постраждалим?

38. Чи пересувалися транспортний засіб або інші об'єкти на місці пригоди до прибуття працівників патрульної поліції?

39. Що могло бути причиною пригоди?

40. Чи вбачається, на думку водія, у його діях порушення ПДР, що стали причиною ДТП?

Перелік обставин, що підлягають з'ясуванню, не вичерпний. Можуть з'ясуватися й інші; це залежить від особливостей ДТП. Отримана інформація викладається в поясненнях.

Після з'ясування фактичних даних патрульний, керуючись вимогами закону, приймає рішення, за своїм внутрішнім переконанням, у діях кого з учасників ДТП вбачається порушення вимог ПДР, яких саме пунктів, наслідком чого стала дорожньо-транспортна пригода. За наявності ознак адміністративного правопорушення на таку особу (осіб) складається протокол про адміністративне правопорушення за ст. 124 КУпАП.

Встановлення особи, чії дії (бездіяльність) є причиною ДТП

Учасник ДТП при оформленні матеріалів пригоди у межах адміністративного провадження за ст. 124 КУпАП початково має процесуальний статус свідка. Надалі учасники ДТП набувають

залежно від відсутності-наявності в їхніх діях ознак адміністративного правопорушення статусу:

- особи, що притягається до адміністративної відповідальності;
- потерпілого.

Особа, на яку складається протокол про адміністративне правопорушення, є правопорушником, у діях чи бездіяльності якого є ознаки адміністративного правопорушення, тобто порушення ПДР, унаслідок чого завдано шкоди.

Потерпілим є той учасник ДТП, який зазнав шкоди внаслідок протиправних дій правопорушника.

При деяких ДТП правопорушником може бути не один, а кілька учасників ДТП. Це встановлюється на підставі причинно-наслідкового зв'язку між діями цих осіб і наслідками пригоди.

Отже, можна визначити такий порядок дій патрульного при оформленні ДТП.

Отримавши виклик на ДТП, патрульний має швидко прибути на місце події.

Далі порядок дій патрульного має бути таким:

1) оцінити обстановку на місці для того, щоби надати попередню інформацію про пригоду до чергової частини підрозділу МВС;

2) забезпечити власну безпеку (ввімкнути проблискові маячки, аварійну світлову сигналізацію, зокрема на транспортних засобах учасників ДТП, виставити знаки аварійної зупинки, огородити місце ДТП фішками та спеціальною стрічкою);

3) визначити наявність постраждалих, надати їм першу медичну допомогу або сприяти доставці їх до медичних закладів;

4) з'ясувати зону відповідальності патрульного, яка може бути адміністративною або кримінальною, та послідовність дій залежно від цього;

5) визначити відповідальність за наслідками ДТП як адміністративну за ст. 124 КУпАП, що є повноваженням патрульного;

6) встановити осіб-учасників ДТП – отримати від них документи (посвідчення водія, свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, договір обов'язкового страхування власників наземних транспортних засобів);

- 7) здійснити заміри для складання схеми ДТП;
- 8) скласти схему ДТП;
- 9) внести всю необхідну інформацію до зовнішньої та зворотної сторони бланку схеми ДТП;
- 10) ознайомити учасників ДТП зі схемою під особистий підпис;
- 11) прибирати транспортні засоби з проїзної частини;
- 12) роз'яснити учасникам ДТП порядок надання письмових пояснень;
- 13) визначити особу (осіб), у діях якої (яких) є ознаки адміністративного правопорушення;
- 14) скласти протокол про адміністративне правопорушення;
- 15) роз'яснити особі (особам), на яку (яких) складається протокол (правопорушнику), права й обов'язки згідно зі ст. 63 Конституції України та ст. 268 КУпАП;
- 16) отримати підписи правопорушника в протоколі про адміністративне правопорушення про:
 - роз'яснення правопорушнику ст. 63 Конституції України, ст. 268 КУпАП;
 - місце розгляду справи про адміністративне правопорушення;
 - правильність внесених про нього даних у протокол;
 - тимчасове вилучення посвідчення водія;
- 17) вручити правопорушнику копію протоколу про адміністративне правопорушення;
- 18) роз'яснити правопорушнику порядок тимчасового вилучення посвідчення водія та умов його повернення;
- 19) заповнити тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом замість тимчасово вилученого посвідчення водія та видати його правопорушнику;
- 20) оформити довідку про пошкодження ТЗ унаслідок ДТП та видати кожному з учасників ДТП;
- 21) відбути з місця ДТП²⁰¹.

Потрібно зазначити, що вказаний перелік рекомендацій щодо вищезгаданих дій є початковим і не може трактуватись як вичерпний.

²⁰¹ Гаркуша В. В., Кучеренко О. М. Особливості оформлення Національною поліцією матеріалів ДТП без потерпілих : метод. рек. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 27–28.

4.6. Перша домедична допомога потерпілим у дорожньо-транспортній пригоді. Види та склад автомобільних аптечок

Своєчасна й ефективна домедична допомога на місці ДТП є найважливішим чинником збереження життя постраждалих і пришвидшення одужання у посттравматичному періоді.

Відповідно до п. 4 ст. 1 ЗУ «Про екстрену медичну допомогу», **домедична допомога** – невідкладні дії та організаційні заходи, спрямовані на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, що здійснюються на місці події особами, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти основними практичними навичками з рятування та збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, та відповідно до закону зобов'язані здійснювати такі дії і заходи²⁰².

Перша медична допомога – це найпростіші медичні дії, що виконуються безпосередньо на місці пригоди терміново після травми. Вона надається зазвичай не медичними працівниками, а особами, що на момент пригоди перебувають поруч, безпосередньо на місці пригоди або поблизу від постраждалого. Оптимальним строком надання першої медичної допомоги визначається термін – 30 хв після травми.

Основною умовою успіху під час надання першої допомоги потерпілим є швидкість дій і вміння особи, що надає допомогу. Допомога, яку надає неспеціаліст до прибуття медичного працівника, не може замінювати собою допомогу з боку медичного персоналу. Ця допомога обмежується тимчасовою зупинкою кровотечі, перев'язкою рани або опіку, іммобілізацією перелому нерухомою

²⁰² Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 05 липня 2012 року № 5081-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17>

пов'язкою, заходами з оживлення, перенесенням та перевезенням потерпілого.

Вирішувати питання про доцільність або марність дій з надання допомоги надалі та робити висновок про смерть потерпілого має право лише медичний працівник.

Згідно з ст. 12 ЗУ «Про екстрену медичну допомогу», **особами, які зобов'язані надавати домедичну допомогу людині у невідкладному стані, є:**

- рятувальники аварійно-рятувальних служб;
- працівники державної пожежної охорони;
- поліцейські;
- фармацевтичні працівники;
- провідники пасажирських вагонів;
- бортпровідники;

інші особи, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти практичними навичками надання домедичної допомоги.

Порядок підготовки та підвищення кваліфікації з надання домедичної допомоги осіб, які зобов'язані її надавати, визначається Кабінетом Міністрів України²⁰³.

Послідовність надання допомоги постраждалим унаслідок ДТП

1. Огляд місця події:

1) оглянути місце події та впевнитись у тому, що надання допомоги буде безпечним, забезпечити власну безпеку та безпеку людей навколо. Для цього слід припаркувати власний транспортний засіб на безпечній відстані від місця події так, щоб він не заважав під'їзду до місця події екстреним службам, водночас необхідно ввімкнути аварійні вогні, зачинити двері транспортного засобу та впевнитись, що немає загроз власному життю. Якщо власний автомобіль знаходиться на проїжджій частині, необхідно з боку руху виставити трикутний знак аварійної зупинки на відстані не менше 20 м у населеному пункті та не менше 40 м поза населеним пунк-

²⁰³ Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 05 липня 2012 року № 5081-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17>

том. Вдягнути світловідбивний жилет (за наявності) та гумові рукавички, за потреби взяти з собою власну автомобільну аптечку та вогнегасник;

2) оглянути місце події на наявність небезпечних речовин: рідин, газів, паливно-мастильних речовин. Звернути увагу, чи є ознаки задимлення транспортного засобу, чи стійкий він на дорозі (чи є ризик скочування на похилій площині), чи є інші небезпечні чинники. За їх наявності або підозри на їх наявність до місця події не слід підходити. Потрібно перевірити, чи працює двигун транспортного засобу, який потрапив у дорожньо-транспортну пригоду. Переконалися, що ніщо не загрожує життю інших учасників події або свідків;

3) визначити точне розташування місця події. Це дасть змогу надати точну інформацію під час виклику екстрених служб;

4) визначити кількість постраждалих. Якщо постраждалих більше, ніж тих, хто може надавати допомогу, необхідно провести сортування постраждалих і визначити тих, кому допомога має бути надана в першу чергу. Це насамперед люди, які дихають, але є непритомними (не менше 2-х дихальних рухів за 10 с.), люди з масивною кровотечею;

5) якщо є постраждалі, незалежно від їх кількості і стану, необхідно одразу викликати бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги, Національну поліцію України, пожежно-рятувальну службу. Варто зателефонувати хоча б на одну із служб і дати відповіді на всі запитання диспетчера. З цього моменту будуть задіяні всі необхідні служби.

2. Доступ до постраждалого:

1) необхідно наблизитися до постраждалого так, щоб уникнути загроз для власного життя чи життя самого/самих постраждалих. Водночас за можливості необхідно обрати такий напрямок руху, щоб постраждалому не довелося повертати голову у бік, з якого наближається той, хто надає допомогу. Для цього потрібно підійти так, щоб бути в полі зору постраждалого, чітко та голосно звертаючись до нього: після того, як отримано доступ до постраждалого і відчинено двері біля водія, необхідно вимкнути двигун його транспортного засобу; забезпечити стабілізацію автомобіля,

запобігти можливості його випадкового руху. Для цього слід застосувати ручні гальма або підкласти блоки під колеса;

2) оцінити стан свідомості постраждалого, звернувшись до нього. Якщо немає реакції – трактувати його стан як непритомний і викликати на підмогу когось зі свідків події;

3) виконати стабілізацію шийного відділу хребта, зафіксувавши голову постраждалого руками до підголовника сидіння. Цю маніпуляцію оптимально виконувати вдвох, коли одна особа зафіксовану голову з частиною шиї і грудного відділу хребта приводить до підголовника сидіння, а інша особа, розташувавшись на задньому сидінні, фіксує голову руками до підголовника. За цих умов виникає доступ до ключа запалення та ручного гальма.

3. Надання першої допомоги:

1) надання першої допомоги виконується за алгоритмом С – зупинка критичної кровотечі, А – забезпечення прохідності дихальних шляхів, В – перевірка наявності й частоти дихання, С – перевірка наявності та оцінка пульсу;

2) необхідно знайти масивні кровотечі та зупинити їх. При кровотечі з кінцівок використовувати засіб для зупинки кровотечі механічний по типу «САТ» або зробити імпровізований джгут із косинки тканинної перев'язувальної чи з іншого підручного засобу. При вузловій кровотечі (з пахвинної, пахвової ділянки чи шиї) затампонувати рану, використавши будь-який перев'язувальний матеріал. **Ознаками масивної кровотечі є:** наявність пульсуючого струменя крові, велика пляма крові біля постраждалого, що розтікається, значне просякання кров'ю одягу. Для невеликих поранень достатньо накладати тійну пов'язку, використавши бинт, зокрема еластичний;

3) перевірити прохідність дихальних шляхів. У разі, якщо постраждалий притомний і розмовляє, цей крок можна оминати. Якщо постраждалий непритомний, необхідно перевірити і за потреби очистити дихальні шляхи, відкривши його рот. Потрібно пам'ятати про необхідність стабілізації шийного відділу хребта. Під час відкриття рота або інших дій голова постраждалого не повинна рухатись;

4) перевірити наявність дихання, вислуховуючи його власним вухом біля вуст постраждалого протягом 10 сек. (у нормі

за цей період повинно бути 2–4 дихальних рухи). За відсутності дихання (0 або 1 дихальний рух за 10 с.) постраждалого слід екстрено евакуювати з транспортного засобу і розпочати серцево-легеневу реанімацію;

5) перевірити наявність і частоту периферичного пульсу (на променевій артерії) протягом 10 сек. Нормальна частота пульсу від 60 до 100 ударів за хвилину. Після перевірки пульсу необхідно ретельно оглянути постраждалого у салоні транспортного засобу та знайти всі рани, які можуть загрожувати життю, а саме: травми обличчя: можуть заблокувати прохідність дихальних шляхів; травми грудної клітки: можуть впливати на дихання постраждалого; будь-які інші кровотечі, у тому числі незначні. Накласти пов'язки на всі рани;

б) повторно оцінити стан свідомості постраждалого;

7) захистити постраждалого від дії факторів навколишнього середовища, передусім від переохолодження (для цього його слід накрити термоковдрою на поліетиленовій основі або іншою ковдрою чи одягом).

4. Евакуація постраждалого:

1) якщо відсутні загрози для життя, евакуацію постраждалого з транспортного засобу або місця події мають здійснювати виключно працівники екстрених служб. До їх прибуття надання допомоги постраждалому здійснюють в салоні транспортного засобу;

2) в разі, якщо є загрози для життя постраждалого (задимлення або загоряння автомобіля, підтікання паливно-мастильних матеріалів, поява додаткових невідворотних небезпек) необхідно здійснити екстрену евакуацію постраждалого/постраждалих. Водночас необхідно пам'ятати про: першочергове забезпечення власної безпеки; постійну стабілізацію голови і шиї постраждалого в поздовжньому положенні. Під час евакуації положення хребта не повинно змінюватись; постійне забезпечення прохідності дихальних шляхів постраждалого.

5. Серцево-легенева реанімація дорослого:

1) виконувати за відсутності в постраждалого дихання та після екстреного виймання з транспортного засобу: розташувати постраждалого на горизонтальній поверхні. Якщо поверхня похила – то головою донизу; розташувати долоні на середній частині

грудної клітки; виконувати 30 натискань на грудну клітку. При цьому частота натискань має бути в межах 100–120 за хвилину, глибина – 5–6 см; після цього зробити два вдихи постраждалому не довше як протягом 5 сек., використавши захисну плівку-клапан з аптечки; регулярно без пауз проводити цикли натискання (30 разів) і вдихань (2 рази); після кожного 5-го циклу (через 2 хв) попросити, щоб Вас хто-небудь замінив;

2) продовжувати проведення серцево-легеневої реанімації до приїзду бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги або до появи дихання.

6. Допомога при опіках:

1) необхідно зупинити процес горіння шляхом припинення доступу повітря, водночас зберігаючи власну безпеку та безпеку людей навколо;

2) охолодити обпечену ділянку, використавши для цього воду або зволожену тканину. Оптимально охолоджувати ділянку протягом 20 хвилин;

3) зняти з обпеченої ділянки тіла одяг та з пальців – ювелірні прикраси. Проте якщо вони не піддаються – не чіпати їх;

4) накласти на обпечену ділянку тіла серветку стерильну марлеву;

5) зігріти постраждалого, використавши термоковдру на поліетиленовій основі, іншу ковдру або одяг;

б) викликати екстрену (швидку) медичну допомогу²⁰⁴.

Надаючи першу домедичну допомогу, необхідно діяти за такими правилами.

1. Негайно визначити характер і джерело травми. Найбільш часті травми у разі ДТП – поєднання пошкоджень черепа, нижніх кінцівок і грудної клітки.

2. Витягти потерпілого з автомобіля або винести з кювету, оглянути його, звільнити від одягу, розстебнувши, розірвавши чи розрізавши його. Водночас треба володіти навичками вилучення постраждалого з автомобіля, щоб невмілими діями не заподіяти шкоду.

²⁰⁴ Інструкція з надання першої допомоги у разі ДТП. URL: https://moz.gov.ua/uploads/0/4196-pro_20180328_1_dod_4.pdf

3. Надати першу допомогу відповідно до виявлених травмами.

4. Перенести постраждалого в безпечне місце, укрити від холоду, спеки чи дощу.

5. Викликати екстрену (швидку) медичну допомогу.

6. Організувати транспортування потерпілого в лікувальну установу (якщо в цьому є необхідність).

Тут потрібно врахувати, що в низці випадків будь-яке транспортування потерпілого протипоказано (зупинка дихання та серцевої діяльності, сильна кровотеча, множинні травми), оскільки може бути небезпечною для життя.

Визначення обсягу завдань для рятувальника. На першому місці стоять загрозові для життя стани:

- артеріальна кровотеча;
- порушення дихання;
- зупинка серцевої діяльності.

Усе інше (опіки, біль в ділянці серця тощо) – потім.

Рятувальник повинен за 5–10 секунд визначити, які з трьох найважливіших станів є і діяти по порядку, починаючи з більш важливих і завершуючи менш важливими заходами.

Зупинка зовнішньої артеріальної кровотечі. Тобто, якщо є «відкритий кран» – артерія, з якої продовжується кровотеча, то його треба закрити, інакше всі інші заходи можуть не врятувати життя потерпілого. Головне при досягненні цієї мети – оперативність, тобто здатність знайти, дістати і накласти джгут за мінімальний час. Адже це не тільки час до зупинки кровотечі (визначає обсяг крововтрати), але і час до початку відновлення дихання і кровообігу, якщо в цьому є необхідність. Порушення функцій мозку є оборотним при відновленні кровообігу через 3–5 хвилин, тому часу на роздуми майже немає.

Відновлення дихання та серцевої діяльності. Якщо потерпілий не приходить до тями, треба негайно визначити наявність і частоту дихання, а також частоту пульсу на сонній артерії.

Якщо потерпілий при ДТП без свідомості, дихання і серцебиття потрібно діяти швидко і чітко в такій послідовності:

- звільнення дихальних шляхів;
- штучне дихання методом «рот у рот»;

- зовнішній масаж серця;
- відновлення свідомості.

Якщо потерпілий без свідомості, але дихає і пульс у межах норми, треба постаратися привести його до тями, давши понюхати нашатирний спирт.

Оцінка стану потерпілого для надання першої допомоги при ДТП. Якщо потерпілий був у непритомному стані одразу після травми, а потім прийшов до тями, то він сам або навколишні повинні повідомити про це. За тривалістю втрати свідомості судять про тяжкість травми. Стан оглушення визначають по мовному контакту з потерпілим.

Стан ясний – коли є повний мовний контакт і потерпілий дає осмислені відповіді.

Легке оглушення – коли відповіді уповільнені і спостерігається дезорієнтованість і сплутаність відповіді.

Оглушення виражене – коли потерпілий дає односкладові та неадекватні відповіді: «так», «ні».

Вилучення потерпілого з автомобіля для надання першої допомоги при ДТП. Пам'ятаючи про те, що у потерпілого часто буває пошкоджена грудна клітка, переносити його треба дуже обережно, здійснюючи тягу за пахові області. Водночас потрібно старатися не стискати грудну клітку, слідкувати за тим, щоб не заподіяти потерпілому болю і не погіршили його стан.

Транспортування потерпілого залежно від виду травми і тяжкості стану. Основною вимогою до транспортування потерпілого в лікувальну установу є забезпечення спокою і достатніх зручностей. При транспортуванні необхідно враховувати стан здоров'я потерпілого. Якщо він задовільний – можна перевозити на попутному транспорті. Не кожен попутний транспорт, передусім вантажний, може бути використаний для цього, позаяк тряска і поштовхи можуть заподіяти додаткову травму і погіршити загальний стан.

При черепно-мозковій травмі хворого транспортувати тільки автомобілем «швидкої допомоги» і в лежачому положенні, бажано навколо голови розмістити валик із рушника, згорнутого у вигляді бублика. Потерпілому забороняється самостійно пересуватися.

При травмі грудної клітки постраждалого транспортувати в напівсидячому положенні.

При переломі ключиці – в сидячому положенні.

При закритій травмі живота – в положенні лежачи на спині з холодом на животі.

При травмі обличчя і щелеп – у положенні лежачи з поверненою на бік головою.

При травмі поперекового відділу хребта – в положенні лежачи на животі на жорсткій основі.

При закритій черепно-мозковій травмі – в положенні лежачи на спині з поверненою на бік головою, це попередить западання язика (запалій язик перекриє дихальні шляхи і викличе порушення дихання, аж до виникнення потреби в реанімаційних заходах) і в разі блювоти не дозволить блювотним масам, а також слині потрапити в дихальні шляхи, що також небезпечно для життя потерпілого.

При травмі таза потерпілого слід транспортувати в положенні «жаби».

Якщо потерпілий у стані шоку і непритомності, його транспортують лежачи в положенні «складаного ножа» (ноги підняті, але не більше ніж на 15–20°)²⁰⁵.

Види та склад автомобільних аптечок

Згідно з ДСТУ 3961-2000, аптечка медична автомобільна (далі – АМА) – це комплекс медичних засобів, призначених для надання першої медичної допомоги постраждалим унаслідок дорожньо-транспортної пригоди та в поточному режимі експлуатації.

Є такі види АМА залежно від кількості сидячих місць у транспортному засобі:

– аптечка медична автомобільна – 1 (АМА-1) – призначена для укомплектування автомобілів, які мають до восьми включно сидячих місць, окрім сидіння водія, та колісних тракторів;

– аптечка медична автомобільна – 2 (АМА-2) – призначена для укомплектування автомобілів з кількістю сидячих місць, окрім сидіння водія, яка перевищує вісім.

²⁰⁵ Забезпечення Національною поліцією безпеки дорожнього руху: правові та організаційні аспекти: метод. рек. / В. І. Варивода, Д. А. Євдокимов, В. Г. Сюравчик, О. М. Жук, І. І. Риндюк. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 92–93.

Автомобільна аптечка комплектується аварійним та експлуатаційним набором медичних засобів. Аварійний комплект АМА містить два набори медичних засобів, розкладених у поліетиленові пакети-кишені, і використовується для надання домедичної допомоги потерпілим зі значними травмами і пошкодженнями внаслідок ДТП. Це такі травми, які загрожують життю і здоров'ю людини.

Експлуатаційний комплект АМА стане в нагоді, коли потрібно надати домедичну допомогу потерпілим із незначними пошкодженнями, отриманими внаслідок ДТП і під час експлуатації транспортних засобів.

**Склад аварійного комплекту автомобільної аптечки
(повинно бути два набори)**

Назва засобів	Пакування	Кількість, шт	
		АМА-1	АМА-2
НАБІР № 1			
Засоби для зупинення кровотечі, накладання пов'язок у разі травм			
джгут для зупинення кровотечі	–	1	3
бинт еластичний (5 м × 10 см)	пакування	1	2
бинт марлевий стерильний (5 м × 10 см)	пакування	2	6
бинт марлевий стерильний (7 м × 14 см) пакування	пакування	1	4
бинт марлевий нестерильний (5 м × 5 см)	пакування	1	4
бинт марлевий нестерильний (7 м × 14 см)	пакування	1	4
серветки з хлоргексидином (або їх замітники) (6 см × 10 см), смужки на гелевій основі з антимікробною дією			

полігексаметилен гуанідін гідрохлориду (або їхні замінники) (10 см × 50 см)	пакування	2	9
серветки кровоспинні з фурагіном (або його замінники) (6 см × 10 см)	пакування	2	9
серветки стерильні (6 см × 10 см)	пакування	6	12
пакет перев'язувальний стерильний	пакування	1	4
Додаткові засоби			
ножиці парамедичні (19 см)	–	1	1
блокнот з кульковою ручкою	–	–	1
НАБІР № 2			
Засоби для накладання пов'язок у разі травм			
косинка медична перев'язувальна з будь-якої тканини (50 см × 50 см)	–	1	3
гелева пов'язка у разі опіків	пакування	1	4
Додаткові засоби			
плівка (клапан) для проведення штучної вентиляції легенів	–	1	4
рукавички медичні № 8 з поліетилену, комплект	пакування	1	4
термопокривало (160 см × 210 см)	–	1	4
ножиці парамедичні (19 см)	–	–	1
пінцет анатомічний	–	1	1
булавки англійські	–	2	6

Обидва набори аварійного комплекту мають бути укладені в окремі поліетиленові пакети-кишені.

На цих пакетах потрібно наклеїти наліпку із зазначенням такої інформації:

- призначення АМА (АМА-1 чи АМА-2);
- номер набору;
- перелік засобів, які входять до пакету;
- кількість таких засобів²⁰⁶.

Аптечка, перелік медикаментів якої відповідає ДСТУ 3961-2000 для відповідного типу транспортного засобу, і вогнегасник повинні бути в закріпленому стані у місцях, визначених підприємством-виробником. У разі, коли конструкцією транспортного засобу зазначені місця не передбачено, медична аптечка і вогнегасник повинні розташовуватись у легкодоступних місцях.

Тип і кількість вогнегасників повинні відповідати встановленим нормам. Вогнегасники, якими забезпечуються транспортні засоби, повинні бути сертифікованими в Україні відповідно до вимог законодавства.

Згідно п. 31.4 ПДР, забороняється експлуатувати транспортні засоби, які мають технічні несправності та не відповідають певним вимогам, зокрема, не дозволено експлуатувати транспортні засоби, у яких немає медичної аптечки з нанесеними на неї відомостями про тип транспортного засобу, для якого вона призначена, – на мотоциклі з боковим причепом, легковому, вантажному автомобілі, колісному тракторі, автобусі, мікроавтобусі, тролейбусі, автомобілі, що перевозить небезпечний вантаж (п. 31.4.7)²⁰⁷.

За керування транспортними засобами з технічними несправностями (отже й без аптечки) на водіїв накладають штраф у розмірі 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Водії, які надають послуги з перевезення пасажирів, у таких випадках спла-

²⁰⁶ ДСТУ 3961-2000 «Аптечка медична автомобільна. Загальні вимоги». URL: <http://patrul.in.ua/pdf/dstu-3961.pdf>

²⁰⁷ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

чують штраф у розмірі 40 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 121 КУпАП)²⁰⁸.

При наданні допомоги при дорожньо-транспортній пригоді діяти потрібно швидко й обережно. Адже основне правило надання домедичної допомоги – не нашкодь.

Пам'ятайте: правильно надана домедична допомога постраждалим унаслідок ДТП допоможе врятувати життя!

Тестові завдання

1. Для того, щоб подію можна було кваліфікувати, як ДТП необхідно виділяти такі основні ознаки:

а) транспортні засоби повинні бути з ознаками ДТП, настання наслідків у вигляді травмування людей або матеріальних збитків;

б) хоча б один із транспортних засобів повинен перебувати на проїзній частині, настання наслідків у виді травмування (загибелі) людей або матеріальних збитків;

в) транспортні засоби повинні перебувати у русі, настання наслідків у вигляді травмування (загибелі) людей або матеріальних збитків;

г) хоча б один із транспортних засобів повинен перебувати у русі, настання наслідків у виді травмування (загибелі) людей або матеріальних збитків;

ґ) хоча б один із транспортних засобів повинен бути з ознаками ДТП, настання наслідків у виді загибелі людей, тварин або матеріальних збитків.

2. Дорожньо-транспортна пригода (ДТП) – це:

а) пригода, що сталася з транспортним засобом чи велосипедом, унаслідок якої загинули або поранені люди чи завдані матеріальні збитки;

²⁰⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

б) подія, що сталася під час руху транспортного засобу, внаслідок якої загинули або поранені люди чи завдані матеріальні збитки;

в) подія, внаслідок якої загинули або поранені люди чи завдані матеріальні та моральні збитки;

г) пошкодження транспортного засобу, внаслідок якої загинули або поранені люди чи завдані збитки його власнику;

г) подія, що сталася під час руху його учасниками, внаслідок чого є поранені люди чи завдані збитки.

3. Що з переліченого не є видом ДТП?

а) зіткнення; перекидання; наїзд на транспортний засіб; наїзд на людину;

б) зіткнення; перекидання; наїзд на перешкоду; наїзд на тварин;

в) наїзд на велосипедиста; наїзд на гужовий транспорт; наїзд на перешкоду;

г) перекидання; наїзд на транспортний засіб, що стоїть; наїзд на перешкоду;

г) наїзд на гужовий транспорт; наїзд на тварин; падіння пасажира.

4. Прибувши на місце ДТП, поліцейський насамперед повинен:

а) забезпечити власну безпеку та безпеку учасників пригоди;

б) визначити наявність постраждалих;

в) з'ясувати, які зміни обстановки відбулися до прибуття на місце ДТП;

г) встановити місце зіткнення;

г) з'ясувати у чергового, чи в його компетенції оформляти ДТП.

5. Схема ДТП складається:

а) на посту регулювання дорожнього руху;

б) у дорожній станції патрульної поліції;

- в) на узбіччі дороги;
- г) у службовому приміщенні патрульної поліції;
- г) безпосередньо на місці події.

6. На схемі ДТП прив'язка транспортного засобу не робиться до:

- а) краю проїзної частини;
- б) дерев, кущів;
- в) будівель на фундаментній основі;
- г) кілометрового стовпчика;
- г) кілометрового знака.

7. На зворотному боці схеми місця ДТП зазначаються:

- а) погодні умови;
- б) дата, час і місце вчинення ДТП;
- в) марка (модель) пошкодженого транспортного засобу;
- г) дорожня розмітка (горизонтальна та вертикальна);
- г) стан і вид дорожнього полотна.

8. На схемі ДТП усі виміри проводять:

- а) під прямим кутом до краю проїзної частини;
- б) паралельно до краю проїзної частини;
- в) під кутом 45 градусів до краю проїзної частини;
- г) під кутом 60 градусів до краю проїзної частини;
- г) під кутом 180 градусів до краю проїзної частини.

9. Перша домедична допомога – це

а) підтримання основних життєвих функцій потерпілого до прибуття працівників патрульної поліції;

б) викликати швидку медичну допомогу чи лікаря або вжити заходи для транспортування потерпілого в найближчу медичну установу;

в) прості та доцільні дії, спрямовані на допомогу потерпілому до появи лікаря;

г) невідкладні дії та організаційні заходи, спрямовані на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, що здійснюються на місці події особами, які не мають медичної освіти;

г) оцінити стан потерпілого, визначити характер і важкість травм, що становлять найбільшу загрозу життю потерпілого, і послідовність заходів його врятування.

10. Відповідно до вимог якого наказу затверджено порядок надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах?

- а) наказ № 1395 від 07.11. 2015;
- б) наказ № 398 від 16.06.2014;
- в) наказ № 1452/735 від 09.11.2015;
- г) наказ № 111 від 27.03.2009;
- г) наказ № 70 від 01.02.2016.

Контрольні питання

1. Поняття і види дорожньо-транспортних пригод.
2. Якими нормативними документами керується поліцейський у своїй діяльності при оформленні матеріалів ДТП?
3. Як здійснюється облік дорожньо-транспортних пригод?
4. Дії працівника поліції при отриманні повідомлення про ДТП?
5. Які дії передують складанню схеми ДТП?
6. Який порядок огляду місця ДТП?
7. Вимоги до складання схеми ДТП.
8. Умови оформлення ДТП за «Європротоколом».
9. Яка інформація вноситься на схемі ДТП?
10. Які дії патрульного поліцейського, якщо транспортний засіб зник із місця пригоди?

11. Дії працівників патрульної поліції під час переслідування транспортних засобів.

12. Які особливості оформлення матеріалів ДТП, коли учасники з'їхали з місця пригоди?

13. Перша долікарська допомога потерпілим у дорожньо-транспортній пригоді.

14. Послідовність надання першої допомоги потерпілим у дорожньо-транспортній пригоді.

Розділ 5

ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

5.1. Превентивні поліцейські заходи забезпечення безпеки дорожнього руху

5.2. Порядок тимчасового вилучення посвідчення водія та тимчасового затримання транспортного засобу

5.3. Особиста безпека працівника поліції при застосуванні поліцейських заходів

5.3.1. Заходи безпеки працівника поліції під час регулювання дорожнього руху

5.3.2. Заходи безпеки працівника поліції під час зупинення транспортного засобу

5.3.3. Заходи безпеки працівника поліції під час перевірки документів у водіїв транспортних засобів

5.3.4. Заходи безпеки працівника поліції під час поверхневої перевірки водія, пасажирів, транспортного засобу

5.4.5. Заходи безпеки працівника поліції під час оформлення процесуальних документів, проведення замірів на місці дорожньо-транспортної пригоди

5.1. Превентивні поліцейські заходи забезпечення безпеки дорожнього руху

Здійснення превентивної роботи у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху посідає вагоме місце в діяльності органів Національної поліції.

Адміністративно-превентивні заходи забезпечення безпеки дорожнього руху – це встановлені нормами законодавства адміністративно-правові засоби впливу на учасників дорожнього руху, які застосовуються працівниками поліції у встановленому порядку для попередження дорожньо-транспортних пригод та запобігання травматизму. Ознаки таких заходів полягають у тому, що вони застосовуються працівниками поліції від імені держави, для їх застосування мають бути підстави, передбачені законодавством, порядок застосування превентивних поліцейських заходів встановлений законом²⁰⁹.

До компетенції Національної поліції України належить здійснення превентивних заходів для забезпечення безпеки дорожнього руху. Згідно з п. 1 та п. 11 ст. 23 ЗУ «Про Національну поліцію», поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень; регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі²¹⁰.

О. А. Будь характеризує систему превентивних поліцейських заходів як сукупність адміністративно-правових засобів, прийомів впливу на суспільні відносини, що складаються в процесі виконавчо-розпорядчої діяльності органів Національної поліції України, які мають превентивний характер. Їх реалізація можлива суто в межах і на підставі правових норм, визначених Законом України «Про Національну поліцію», іншими нормами адміністративного законодавства України, за допомогою яких у процесі виконання покладених на поліцію повноважень можливе досягнення бажаного результату поліцейської діяльності, яким є охорона прав і свобод людини, гарантування публічної безпеки і протидія злочинності²¹¹.

²⁰⁹ Прокопенко О., Комзюк М. Адміністративно-превентивні заходи забезпечення безпеки дорожнього руху Національною поліцією України. *Підприємство, господарство і право*. 2021. № 4. С. 194.

²¹⁰ Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

²¹¹ Будь О. А. Характеристика системи превентивних поліцейських заходів крізь призму норм адміністративного законодавства України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 3 (24). С. 64.

Однак превентивні поліцейські заходи у сфері безпеки дорожнього руху мають свою специфіку.

Перелік превентивних заходів, які мають право застосовувати працівники поліції, встановлений у ст. 31 ЗУ «Про Національну поліцію».

Для забезпечення безпеки дорожнього руху найчастіше можуть застосовуватися **такі превентивні заходи, як:**

– **перевірка документів особи.** Згідно з ст. 32 ЗУ «Про Національну поліцію», поліцейський має право вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу, та/або документів, що підтверджують відповідне право особи, у спосіб, який дає можливість поліцейському **прочитати та зафіксувати дані, що містяться в документах, у таких випадках:**

1) якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи;

2) якщо існує достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення;

3) якщо особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом або в місці здійснення спеціального поліцейського контролю;

4) якщо в особі є зброя, боєприпаси, наркотичні засоби та інші речі, обіг яких обмежений або заборонений, або для зберігання, використання чи перевезення яких потрібен дозвіл, якщо встановити такі права іншим чином неможливо;

5) якщо особа перебуває в місці вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події;

6) якщо зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу або дії особи дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення правопорушення, транспортний засіб може бути знаряддям чи об'єктом вчинення правопорушення;

– **опитування особи.** Відповідно до ст. 33 ЗУ «Про Національну поліцію», поліцейський може опитати особу, якщо існує достатньо підстав вважати, що вона володіє інформацією, необхідною для виконання поліцейських повноважень.

Для опитування поліцейський може запросити особу до поліцейського приміщення.

Надання особою інформації є добровільним. Особа може відмовитися від надання інформації. Проведення опитування неповнолітніх допускається тільки за участю батьків (одного з них), іншого законного представника або педагога.

Перед проведенням опитування особи поліцейський роз'яснює їй підстави та мету застосування поліцейського заходу, якщо це не перешкодить виконанню поліцією повноважень, покладених на неї законом;

– **зупинення транспортного засобу.** Згідно з ст. 35 ЗУ «Про Національну поліцію», **поліцейський може зупиняти транспортні засоби у разі:**

- 1) якщо водій порушив Правила дорожнього руху;
- 2) якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу;
- 3) якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення;
- 4) якщо транспортний засіб перебуває в розшуку;
- 5) якщо необхідно здійснити опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути;
- 6) якщо необхідно залучити водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху або поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод;
- 7) якщо уповноважений орган державної влади прийняв рішення про обмеження чи заборону руху;
- 8) якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху;

9) порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв;

10) якщо зупинка транспортного засобу, який зареєстрований в іншій країні, здійснюється з метою виявлення його передачі у володіння, користування або розпорядження особам, які не ввозили такий транспортний засіб на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту.

Поліцейський зобов'язаний зупиняти транспортні засоби у разі:

1) якщо є інформація, що свідчить про порушення власником транспортного засобу митних правил, виявлені митними органами відповідно до Митного кодексу України, а саме: порушення строків тимчасового ввезення та/або переміщення в митному режимі транзиту іншого транспортного засобу особистого користування, використання такого транспортного засобу для цілей підприємницької діяльності та/або отримання доходів в Україні, розкомплектування чи передачу у володіння, користування або розпорядження такого транспортного засобу особам, які не ввозили такий транспортний засіб на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту;

2) якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб, який зареєстрований в іншій країні, не зареєстрований в Україні у встановлені законодавством строки чи перебуває на території України з порушенням строків тимчасового ввезення та/або переміщення в митному режимі транзиту, чи використовується для цілей підприємницької діяльності та/або отримання доходів в Україні, чи переданий у володіння, користування або розпорядження особам, які не ввозили такий транспортний засіб на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту.

Поліцейський зобов'язаний поінформувати водія про конкретну причину зупинення ним транспортного засобу з детальним описом підстави зупинки, визначеної у цій статті;

– **вимога залишити місце та обмеження доступу до визначеної території.** Відповідно до ст. 36 ЗУ «Про Національну

поліцію», поліцейський уповноважений вимагати від особи (осіб) залишити визначене місце на певний строк або заборонити чи обмежити особам доступ до визначеної території або об'єктів, якщо це необхідно для забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони життя і здоров'я людей, для збереження та фіксації слідів правопорушення.

Поліцейський може обмежувати або забороняти рух транспорту і пішоходів на окремих ділянках вулиць і автомобільних доріг у разі затримання осіб відповідно до закону, під час аварій, інших надзвичайних ситуацій, якщо це необхідно для забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони життя і здоров'я людей;

– **обмеження пересування транспортного засобу.** Відповідно до чч. 4, 5 ст. 37 ЗУ «Про Національну поліцію», поліцейський може тимчасово обмежити фактичне володіння річчю або пересування транспортного засобу для запобігання небезпеці, якщо є достатні підстави вважати, що річ або транспортний засіб можуть бути використані особою з метою посягання на своє життя і здоров'я або на життя чи здоров'я іншої людини, або пошкодження чужої речі. На вимогу особи поліцейський зобов'язаний повідомити про причини застосування ним відповідних заходів.

Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється на підставах та в порядку, визначених Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється шляхом вилучення речі в її фактичного володільця, обмеження її перенесення або перевезення.

Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомити свого керівника про тимчасове обмеження фактичного володіння річчю особи, а також зобов'язаний скласти протокол про здійснення тимчасового обмеження фактичного володіння річчю та вручити протокол цій особі;

– **застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції виявлення радіаційних, хімічних, біологічних та ядерних загроз, фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису.** Згідно з ст. 40 ЗУ «Про

Національну поліцію», поліція для забезпечення публічної безпеки і порядку може закріплювати на однострої, у/на службових транспортних засобах, у тому числі без кольорографічних схем, розпізнавальних знаків та написів, монтувати/розміщувати по зовнішньому периметру доріг і будівель фото- і відеотехніку, у тому числі техніку, що працює в автоматичному режимі, технічні засоби з виявлення та/або фіксації правопорушень, радіаційних, хімічних, біологічних та ядерних загроз, а також використовувати інформацію, отриману з фото- і відеотехніки, що перебуває в чужому володінні, з метою:

1) запобігання правопорушенню, виявлення або фіксування правопорушення, охорони та захисту публічної безпеки, особистої безпеки осіб і власності від протиправних посягань;

2) забезпечення дотримання правил дорожнього руху.

Інформація про змонтовану/розміщену фототехніку і відеотехніку, технічні засоби з виявлення та/або фіксації правопорушень, радіаційних, хімічних, біологічних та ядерних загроз повинна бути розміщена на видному місці.

Строки та порядок зберігання матеріалів фото- і кінозйомки, відеозапису встановлюються Міністерством внутрішніх справ України.

Згідно з ч. 2. ст. 31 ЗУ «Про Національну поліцію», під час проведення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана повідомити особі про причини застосування до неї превентивних заходів, а також довести до її відома нормативно-правові акти, на підставі яких застосовуються такі заходи²¹².

Отже, превентивними поліцейськими заходами у сфері забезпечення дорожнього руху є зупинка транспортного засобу, вимога залишити місце та обмеження доступу до визначеної території, обмеження пересування транспортного засобу, застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, перевірка документів та опитування особи.

²¹² Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

5.2. Порядок тимчасового вилучення посвідчення водія та тимчасового затримання транспортного засобу

До заходів примусу при забезпеченні безпеки дорожнього руху належить тимчасове вилучення посвідчення водія та тимчасове затримання транспортного засобу.

Законодавчі засади тимчасового вилучення посвідчення водія уповноваженими підрозділами Національної поліції визначено ст. 265¹ КУпАП²¹³, Постановою Кабінетів Міністрів України «Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення» від 17 грудня 2008 року № 1086²¹⁴ та Наказом МВС України від 07 листопада 2015 року № 1395 «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі»²¹⁵.

Згідно з Постановою Кабінетів Міністрів України «Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення» від 17 грудня 2008 року № 1086, підставою тимчасового вилучення посвідчення водія є наявність підстав вважати, що водієм вчинено правопорушення, передбачене КУпАП, за яке може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортним засобом.

²¹³ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

²¹⁴ Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1086. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1086-2008-%D0%BF>

²¹⁵ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 07 листопада 2015 року № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20726-20>

Тимчасове вилучення посвідчення водія на транспортний засіб здійснюється поліцейським.

Особа вважається позбавленою права керування транспортним засобом після набрання законної сили рішенням суду про позбавлення цього права.

У разі вчинення правопорушення, за яке передбачено накладення адміністративного стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортним засобом, складається протокол про адміністративне правопорушення у двох примірниках і тимчасово вилучається посвідчення водія, про що робиться запис у протоколі.

До винесення судом постанови у справі про адміністративне правопорушення та набрання нею законної сили поліцейський видає водієві тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом строком не **більше ніж на три місяці** з дати вилучення посвідчення. Форма зазначеного тимчасового дозволу затверджується МВС²¹⁶.

У разі вчинення правопорушення, передбаченого ст. 130 КУпАП, особа має право після закінчення тримісячного строку тимчасового вилучення посвідчення водія, якщо судом не прийнято рішення про позбавлення водія права керування транспортним засобом або якщо справу про адміністративне правопорушення не розглянуто в установленій законом строк, звернутися до підрозділу поліції за місцем розгляду справи щодо продовження строку тимчасового дозволу на право керування транспортними засобами на новий тримісячний строк.

Тимчасово вилучене посвідчення повертається водієві:

– за заявою водія у разі, коли суд не прийняв у тримісячний строк рішення про позбавлення водія права керування транспортним засобом або не розглянув у встановлений законом строк справу про адміністративне правопорушення, крім справ про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 130 КУпАП;

– за заявою водія у разі, коли суд не прийняв протягом року рішення про позбавлення водія права керування транспорт-

²¹⁶ Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1086. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1086-2008-%D0%BF>

ним засобом або не розглянув у встановлений законом строк справу про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 130 КУпАП;

– після виконання водієм постанови суду про накладення адміністративного стягнення або подання до територіального органу Національної поліції копії постанови суду про закриття справи (крім випадків, коли справу про адміністративне правопорушення за тим самим фактом закрито у зв'язку з передачею матеріалів прокурору або органу досудового розслідування);

– у разі винесення судом постанови про позбавлення водія права керування транспортним засобом (крім осіб, які отримали посвідчення водія вперше) після закінчення визначеного строку позбавлення права керування транспортним засобом, проходження в установленому порядку позачергового медичного огляду щодо придатності до керування транспортним засобом та успішного складення в територіальному органі з надання сервісних послуг МВС теоретичного і практичного іспиту для отримання права на керування транспортним засобом відповідної категорії²¹⁷.

Законодавчі засади тимчасового затримання транспортних засобів працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції визначено ст. 265² КУпАП²¹⁸ та Постановою Кабінетів Міністрів України «Про затвердження Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання» від 17 грудня 2008 року № 1102²¹⁹.

Підставою тимчасового затримання транспортного засобу є адміністративне правопорушення, визначене ч. 1 ст. 265² КУпАП.

²¹⁷ Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1086. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1086-2008-%D0%BF>

²¹⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

²¹⁹ Про затвердження Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2008-%D0%BF>

До них належать:

1) керування водієм транспортним засобом, що має несправності системи гальмового або рульового керування, тягово-зчіпного пристрою, зовнішніх світлових приладів (темної пори доби) чи інші технічні несправності, з якими відповідно до встановлених правил експлуатація його забороняється, або переобладнаний з порушенням відповідних правил, норм і стандартів (ч. 1 ст. 121 КУпАП);

2) керування транспортним засобом, який використовується для надання послуг з перевезення пасажирів, що має несправності системи гальмового або рульового керування, тягово-зчіпного пристрою, зовнішніх світлових приладів (темної пори доби) чи інші технічні несправності, з якими відповідно до встановлених правил експлуатація його забороняється, або переобладнаний з порушенням відповідних правил, норм і стандартів, або технічний стан і обладнання якого не відповідають вимогам стандартів, правил дорожнього руху і технічної експлуатації (ч. 2 ст. 121 КУпАП);

3) керування водієм транспортним засобом, що підлягає обов'язковому технічному контролю, але своєчасно його не пройшов (ч. 3 ст. 121 КУпАП);

4) керування водієм транспортним засобом, не зареєстрованим або не перереєстрованим в Україні в установленому порядку, його експлуатація без номерного знака або з номерним знаком, що не належить цьому засобу чи не відповідає вимогам стандартів, або з номерним знаком, закріпленим у не встановленому для цього місці, закритим іншими предметами, у тому числі з нанесенням покриття або застосуванням матеріалів, що перешкоджають чи ускладнюють його ідентифікацію, чи забрудненим, що не дозволяє чітко визначити символи номерного знака з відстані двадцяти метрів, перевернутим чи неосвітленим (ч. 6 ст. 121 КУпАП);

5) порушення правил зупинки, стоянки, що створюють перешкоди дорожньому руху або загрозу безпеці руху (ч. 3 ст. 122 КУпАП);

6) порушення, передбачені чч. 1–4 цієї статті, що спричинили створення аварійної обстановки, а саме: примусили інших учасників дорожнього руху різко змінити швидкість, напрямком

руху або вжити інших заходів щодо забезпечення особистої безпеки або безпеки інших громадян (ч. 5 ст. 122 КУпАП);

7) зупинка чи стоянка транспортних засобів на місцях, що позначені відповідними дорожніми знаками або дорожньою розміткою, на яких дозволено зупинку чи стоянку лише транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю (крім випадків вимушеної стоянки), а так само створення перешкод водіям з інвалідністю або водіям, які перевозять осіб з інвалідністю, у зупинці чи стоянці керованих ними транспортних засобів, неправомірне використання на транспортному засобі розпізнавального знака «Водій з інвалідністю» (ч. 6 ст. 122 КУпАП);

8) зупинка чи стоянка транспортних засобів на місцях, що позначені відповідними дорожніми знаками та/або дорожньою розміткою, на яких дозволено зупинку чи стоянку лише транспортних засобів, оснащених електричними двигунами (одним чи декількома), а так само створення перешкод водіям транспортних засобів, оснащених електричними двигунами (одним чи декількома), у зупинці або стоянці (ч. 7 ст. 122 КУпАП);

9) порушення вимог законодавства щодо встановлення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв (ст. 122⁵ КУпАП);

10) порушення учасниками дорожнього руху правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна (ст. 124 КУпАП);

11) керування транспортним засобом особою, яка не має при собі або не пред'явила у спосіб, який дає можливість поліцейському прочитати та зафіксувати дані, що містяться в посвідченні водія відповідної категорії, реєстраційному документі на транспортний засіб, а також полісі (договорі) обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (страхового сертифіката «Зелена картка»), або не пред'явила електронне посвідчення водія та електронне свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, чинний внутрішній електронний договір зазначеного виду обов'язкового страхування

у візуальній формі страхового поліса, а також інших документів, передбачених законодавством (ст. 126 КУпАП);

12) порушення правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів, правил проїзду великогабаритних і великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями або залізничними переїздами (ст. 132¹ КУпАП);

13) перевезення водіями іноземців та осіб без громадянства на порушення встановлених правил перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні і транзитного проїзду їх через територію України, якщо ці дії безпосередньо не пов'язані із незаконним перетинанням осіб через державний кордон України (ст. 206¹ КУпАП)²²⁰.

Тимчасове затримання транспортного засобу здійснюється також у разі виявлення транспортного засобу боржника, оголошеного в розшук відповідно до ст. 36 ЗУ «Про виконавче провадження»²²¹.

Законом встановлено, що тимчасове затримання транспортного засобу шляхом доставлення його для зберігання на спеціальний майданчик чи стоянку, в тому числі за допомогою евакуатора, можливе лише в тому разі, якщо розміщення затриманого транспортного засобу суттєво перешкоджає дорожньому руху або створює загрозу безпеці руху, або транспортний засіб розміщений на місцях, призначених для зупинки, стоянки, безоплатного паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, призначених для зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, оснащених електричними двигунами (ч. 1 ст. 265² КУпАП, ст. 52¹ ЗУ «Про дорожній рух»)²²².

Відповідно до статті 265-4 КУпАП, розміщення транспортного засобу є таким, що суттєво перешкоджає дорожньому руху або створює загрозу безпеці руху, якщо транспортний засіб:

1) поставлено на проїзній частині у два і більше рядів;

²²⁰ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

²²¹ Про виконавче провадження: Закон України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>

²²² Про дорожній рух: Закон України від 30 червня 1993 року № 3353-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>

2) розташовано у заборонених Правилами дорожнього руху місцях зупинки або стоянки, **а саме:**

- на залізничних переїздах;
- на трамвайних коліях;
- на естакадах, мостах, шляхопроводах і під ними, у тунелях;

- на пішохідних переходах і ближче 10 метрів до них з обох боків, окрім випадків зупинки для надання переваги в русі;

- на перехрестях та ближче 10 метрів від краю перехрещуваної проїзної частини за відсутності на ній пішохідного переходу, за винятком зупинки для надання переваги в русі та зупинки проти бокового проїзду на Т-подібних перехрестях, де є суцільна лінія розмітки або розділювальна смуга;

- на проїзній частині, де відстань між суцільною лінією розмітки чи протилежним краєм проїзної частини і транспортним засобом, що зупинився, менше 3 метрів;

- ближче 30 метрів від посадкових майданчиків для зупинки маршрутних транспортних засобів, а за їх відсутності – ближче 30 метрів від дорожнього знака такої зупинки з обох боків;

- ближче 10 метрів від позначеного місця виконання дорожніх робіт і в зоні їх виконання;

- у місцях, де буде неможливим зустрічний роз'їзд або об'їзд транспортного засобу, що зупинився;

- ближче 10 метрів від виїздів з прилеглих територій і безпосередньо в місці виїзду;

- розташовано на позначених відповідними дорожніми знаками та/або дорожньою розміткою місцях, призначених для паркування транспортних засобів, оснащених електричними двигунами (одним чи декількома);

3) своїм розташуванням робить неможливим рух інших транспортних засобів або створює перешкоду для руху пішоходів, у тому числі осіб з інвалідністю на спеціальних засобах пересування та пішоходів із дитячими колясками;

4) розташовано на виділеній смузі для руху громадського маршрутного транспорту;

5) розташовано на позначеній відповідними дорожніми знаками та/або дорожньою розміткою велодоріжці;

б) перешкоджає руху або роботі снігоприбирального та іншого технологічного комунального транспорту у разі запровадження надзвичайного стану або у разі оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації;

7) порушує схему паркування транспортних засобів таким чином, що він блокує проїзд по двох або більше смугах руху.

У разі тимчасового затримання транспортного засобу працівник відповідного уповноваженого підрозділу Національної поліції зобов'язаний надати особі можливість повідомити про тимчасове затримання транспортного засобу та своє місцезнаходження іншу особу за власним вибором і вжити заходів щодо повернення автомобіля до місця постійної дислокації, а також забороняє експлуатацію транспортного засобу до усунення несправностей, виявлених у процесі його огляду, або до демонтажу спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв (ч. 2 ст. 265² КУпАП)²²³.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання» від 17 грудня 2008 року № 1102 (далі – Порядок), якщо правопорушення може бути усунуте водієм у максимально короткий строк, поліцейський не проводить тимчасове затримання транспортного засобу і оформляє протокол про адміністративне правопорушення, а у випадках, передбачених КУпАП, виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення без складення протоколу (п. 4 Порядку). Крім того, акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу, якщо його складено, долучається до рапорту поліцейського про факт появи водія на місці правопорушення в момент виконання робіт із завантаження транспортного засобу.

Доставлення транспортного засобу на спеціальній майданчик чи стоянку здійснюється за допомогою спеціальних автомобілів – евакуаторів (далі – евакуатор), у тому числі тих, що належать підприємствам, установам та організаціям, які провадять діяльність, пов'язану з транспортуванням транспортних засобів, і з яки-

²²³ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>

ми територіальним (у тому числі міжрегіональним) органом Національної поліції укладені в установленому порядку договори.

Для доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку поліцейський викликає евакуатор через чергового відповідного територіального органу Національної поліції (п. 3 Порядку).

У разі тимчасового затримання транспортного засобу складається акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу. Акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу складається у присутності двох понять, а у разі прийняття рішення про доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку – особи, яка виконує роботи з доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку.

Акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу підписують: поліцейський, який прийняв рішення про таке затримання, два поняті, а у разі доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку – особа, яка виконує роботи з доставлення такого засобу на спеціальний майданчик чи стоянку (п. 4 Порядку)²²⁴.

У разі тимчасового затримання транспортного засобу місце розташування такого транспортного засобу повинно бути обов'язково зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису), крім випадків тимчасового затримання транспортного засобу боржника, оголошеного в розшук відповідно до ст. 36 ЗУ «Про виконавче провадження»²²⁵.

Режим фотозйомки (відеозапису) передбачає здійснення поліцейським за допомогою технічних засобів, що функціонують згідно із законодавством про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах, фото/відеофіксації обставин порушення правил зупинки, стоянки або паркування транспортних

²²⁴ Про затвердження Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2008-%D0%BF>

²²⁵ Про виконавче провадження : Закон України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>

засобів, а саме: дати, часу (моменту), місця розташування транспортного засобу відносно нерухомих об'єктів та/або географічних координат, інших ознак наявності складу адміністративного правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КУпАП. Під час здійснення фотозйомки обов'язковою є наявність не менше двох зображень транспортного засобу, отриманих з різних або протилежних боків.

У разі коли доставити транспортний засіб на спеціальний майданчик чи стоянку неможливо, поліцейський проводить його затримання шляхом блокування з дотриманням умов безпеки дорожнього руху (пункт 5 Порядку).

Розблокування транспортного засобу здійснюється поліцейським після складення протоколу про адміністративне правопорушення або винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Транспортний засіб може бути тимчасово затриманий на строк до вирішення справи про адміністративне правопорушення, але не більш як на три дні з дати такого затримання.

Строк затримання транспортного засобу обчислюється з моменту винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення, складення протоколу про адміністративне правопорушення або акта огляду та тимчасового затримання транспортного засобу, а строк зберігання – з моменту доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку (п. 10 Порядку).

Водій має право доступу до свого авто на спеціальному майданчику в присутності особи, відповідальної за зберігання такого транспортного засобу (п. 11 Порядку)²²⁶.

Повернення тимчасово затриманого транспортного засобу, що зберігається на спеціальному майданчику чи стоянці, здійснюється за зверненням відповідальної особи, зазначеної в ч. 1 ст. 14² КУпАП, особи, яка ввезла транспортний засіб на територію

²²⁶ Про затвердження Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2008-%D0%BF>

України, або особи, яка керувала транспортним засобом на момент учинення правопорушення.

Умовами повернення зазначеним особам транспортного засобу є оплата вартості послуги з транспортування та/або зберігання транспортного засобу, а в разі винесення постанови про накладення стягнення у вигляді штрафу – його сплата.

Вилучення тимчасово затриманого транспортного засобу боржника із спеціального майданчика чи стоянки здійснюється державним виконавцем, приватним виконавцем на підставі вимоги.

Згідно з Наказом МВС України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України від 10 жовтня 2013 року № 967/1218/869 «Про затвердження розмірів плат за транспортування і зберігання тимчасово затриманих транспортних засобів на спеціальних майданчиках (стоянках)», встановлені розміри плат за транспортування і зберігання тимчасово затриманих транспортних засобів на спеціальних майданчиках (стоянках).

Плата за транспортування на спеціальний майданчик (стоянку) залежить від маси автомобіля:

- до 2000 кг – 600 грн;
- від 2000 до 3000 кг – 700 грн;
- понад 3000 кг – 850 грн.

Розмір плати за зберігання становить 120 грн за першою добу, включно, а за кожен наступну добу, починаючи з восьмої доби – 20 грн.

У разі заподіяння транспортному засобу шкоди під час його транспортування та/або зберігання завдані збитки відшкодовуються за рахунок суб'єкта господарювання, що надає такі послуги, та/або відповідного страхового відшкодування, що здійснюється за правовідносинами обов'язкового страхування цивільної відповідальності суб'єкта господарювання, що надає послуги з транспортування та/або зберігання транспортних засобів у разі їх тимчасового затримання²²⁷.

²²⁷ Про затвердження розмірів плат за транспортування і зберігання тимчасово затриманих транспортних засобів на спеціальних майданчиках (стоянках) : Наказ МВС, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Міністерства фінансів України від 10 жовтня 2013 року № 967/1218/869. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1887-13>

Спори, пов'язані із шкодою, що заподіяна майну, яке перебуває в тимчасово затриманому транспортному засобі, під час транспортування або зберігання на спеціальному майданчику чи стоянці, розв'язуються в установленому законодавством порядку (п. 15 Порядку)²²⁸.

5.3. Особиста безпека працівника поліції при застосуванні поліцейських заходів

Забезпечення особистої безпеки в підрозділах Національної поліції України завжди буде актуальною проблемою, яка потребує обговорення, аналізу та вдосконалення.

Законодавче забезпечення особистої безпеки працівника поліції встановлюються та регламентуються Конституцією України, ЦК України, Кодексом цивільного захисту, а також низкою законів: «Про охорону праці», «Про Національну поліцію», «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» та прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами.

Основоположним законом щодо особистої безпеки працівників поліції при застосуванні поліцейських заходів є ЗУ «Про Національну поліцію», якими регулюється законодавче забезпечення щодо застосування поліцейського заходу примусу для припинення протиправних дій та забезпечення особистої безпеки під час виконання службових обов'язків. Стаття 43 ЗУ «Про Національну поліцію» визначає порядок застосування поліцейських заходів примусу²²⁹.

²²⁸ Про затвердження Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2008-%D0%BF>

²²⁹ Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

Особиста безпека працівника поліції – це система організаційно-правових, тактико-психологічних, фізичних заходів, які дають змогу забезпечити збереження життя та здоров'я працівників Національної поліції і підтримати високий рівень ефективності їх професійних дій.²³⁰

Особиста безпека є результатом реалізації комплексу заходів, спрямованих на зниження рівня професійного ризику до реально можливого мінімуму, що дозволяє гарантувати збереження життя і здоров'я, нормального психічного стану і дієздатності працівника при високій ефективності вирішення ним професійних завдань.

Особиста безпека визначається специфікою умов, змісту і форм професійної діяльності; ступенем професійної захищеності працівника, зокрема наявністю спеціальних заходів організаційно-правового, управлінського і матеріально-технічного характеру; рівнем професійно-психологічної підготовленості працівника і наявністю у нього спеціальних знань та вмінь із забезпечення особистої безпеки при вирішенні професійних завдань, або у ситуаціях, пов'язаних із професійною діяльністю.

О. Д. Вербицький вважає, що особиста безпека працівника поліції – це стан захищеності його особистого життя та здоров'я чи життя та здоров'я інших поліцейських, з якими він спільно виконує оперативно-службове завдання під час здійснення оперативно-службової діяльності.

Провівши аналіз поняття «особиста безпека» щодо працівника поліції, О. Д. Вербицький зробив такі узагальнення: по-перше, в деяких дефініціях безпека розкривається через сукупність заходів, що, на його думку, характеризує не природу явища (оскільки безпека – це певний стан речей чи ідеальне, тобто уявне, явище), а процес його забезпечення, де безпека є бажаним результатом. По-друге, особиста безпека: а) пов'язана виключно з особою правоохоронця; б) збігається з часом його знаходження на службі (при виконанні службових обов'язків); в) пов'язана безпосередньо або опосередковано з діями (бездіяльністю) цього поліцейського

²³⁰ Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції України : навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. д.б.н., проф. В. Г. Грибана, к.ю.н. В. А. Глуховері. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. С. 188.

або його напарників; г) переважно залежить від його особистих превентивних і запобіжних заходів чи заходів його напарників²³¹.

Сутність особистої безпеки діяльності працівників Національної поліції полягає в надійному захисті життя, здоров'я, честі, гідності та недоторканості останніх під час виконання ними своїх посадово-функціональних обов'язків стосовно охорони й забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників суспільних відносин.

5.3.1. Заходи безпеки працівника поліції під час регулювання дорожнього руху

Однією з найважливіших функцій патрульних є забезпечення безперебійного та безпечного дорожнього руху. Для запобігання ускладненням дорожнього руху патрульний повинен:

- 1) вивчити свою територію діяльності (квадрат, сусідні квадрати);
- 2) знати вулиці (шляхи) з високою імовірністю виникнення ускладнень дорожнього руху та альтернативні маршрути;
- 3) за необхідності (наприклад, затор на перехресті, ДТП, чи непрацюючий світлофор) забезпечити регулювання проїзду перехрестям, вказати на об'їзdnі маршрути руху;
- 4) обмежити дорожній рух у разі існування загрози безпеці громадян (стихійне лихо, пошкодження дороги тощо).

Під час здійснення вказаних дій патрульний доповідає безпосередньому начальнику та черговому²³².

Сигнали регулювальника мають перевагу перед сигналами світлофорів і вимогами дорожніх знаків пріоритету і є обов'язковими для виконання.

²³¹ Вербицький О. Д. Поняття власної безпеки в органах поліції. *Правова позиція*. 2019. № 2. С. 113.

²³² Бакаянова Н. М., Кубаско А. В., Свида О. Г. Організація діяльності Національної поліції України та оперативних підрозділів : навч.-метод. посіб. (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Одеса : Фенікс, 2020. С. 66. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/>

Водії та пішоходи повинні виконувати додаткові вимоги регулювальника, навіть якщо вони суперечать сигналам світлофорів, вимогам дорожніх знаків і розмітки²³³.

Поліцейський при регулюванні дорожнього руху повинен бути максимально зібраним і зобов'язаний дотримуватися заходів особистої безпеки, а саме: знаходитись на тротуарі, а за його відсутності – на узбіччі дороги чи вулиці або на островці безпеки. Вихід працівника поліції на проїзну частину дозволяється лише для здійснення розпорядчо-регулювальних дій, огляду місця ДТП і надання допомоги учасникам дорожнього руху.

Неприпустимо, щоб несення служби на добре відомому посту перетворилось у звичну рутинну дію, що викликає притуплення пильності й породжує хибне почуття безпеки. У такому разі загроза життю та здоров'ю працівника поліції суттєво зростає; постійно підтримувати радіозв'язок із черговим, регулярно повідомляти про обстановку; бути особливо уважним у сутінках та вночі, частіше оглядатись.

Поліцейський при регулюванні дорожнього руху повинен особливо бути уважним до таких категорій учасників дорожнього руху, як велосипедисти, особи, які рухаються в кріслах колісних, та пішоходи. Всі учасники дорожнього руху повинні бути особливо обережними до дітей, людей похилого віку та осіб з явними ознаками інвалідності.

5.3.2. Заходи безпеки працівника поліції під час зупинення транспортного засобу

Під час зупинки транспортного засобу **обов'язково потрібно враховувати** характер та місце зупинки, тип транспортного засобу, кількість осіб у салоні автомобіля. Підготовка до зупинення транспортного засобу передбачає не лише визначення поліцейським місця зупинки, а й повідомлення оперативному черговому про на-

²³³ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

міри, своє місцезнаходження, номерний знак автомобіля та іншу додаткову інформацію.

Відповідно до п. 8.9. Постанови Кабінету Міністрів України «Про правила дорожнього руху» від 10 жовтня 2001 р. № 1306, **вимога про зупинку транспортного засобу подається поліцейським за допомогою:**

а) сигнального диска з червоним сигналом чи світлоповертачем або руки, що вказує на відповідний транспортний засіб та подальше місце його зупинки;

б) увімкненого пробліскового маячка синього і червоного або лише червоного кольору та (або) спеціального звукового сигналу;

в) гучномовного пристрою;

г) спеціального табло, на якому зазначається вимога про зупинку транспортного засобу.

Водій повинен зупинити транспортний засіб у вказаному місці з дотриманням правил зупинки. Поліцейський повинен зупинити службовий автомобіль за 3–5 метрів до зупиненого автомобіля, зайняти найбільш безпечну позицію²³⁴.

Під час зупинення транспортних засобів необхідно:

– наближаючися до зупиненого автомобіля, перевірити, чи зачинена кришка багажника, оглянути салон автомобіля, темної пори доби освітити салон електричним ліхтариком або запропонувати водієві ввімкнути освітлення салону;

– після отримання документів знаходитися біля зупиненого транспортного засобу збоку, щоб виключити можливість нанесення удару при різкому відкритті дверей або раптовому початку руху;

– у разі знаходження водія поруч із працівником патрульної поліції останній обирає позицію, що забезпечує постійний контроль за діями водія, пасажирів та рухом транспортних засобів. Інші працівники, що знаходяться в складі наряду, повинні займати положення, що дозволяє забезпечувати взаємне страхування та

²³⁴ Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

виключає, у випадку застосування зброї, ураження працівника, що страхується;

- у разі знаходження в транспортному засобі групи осіб забезпечувати страхування працівника патрульної поліції, що здійснює перевірку, іншим працівником;

- під час руху для зупинення транспортного засобу – учасника дорожнього руху вмикати спеціальні світлові й звукові сигнальні пристрої на патрульному транспортному засобі.

Категорично забороняється стояти перед або за зупиненим транспортним засобом, спиною до учасників дорожнього руху та руху транспортних засобів, зупиняти патрульний автомобіль попереду зупиненого транспортного засобу та здійснювати в нічний час зупинення двох і більше транспортних засобів.

Темної пори доби, незалежно від кліматичних умов, працівник патрульної поліції повинен бути одягнутий у світловідбиваючий одяг (жилет).

Під час зупинки та перевірки транспортного засобу, що викликає підозру, необхідно, дотримуючись правил особистої безпеки:

- обирати місце зупинки з урахуванням дорожніх умов, щільності транспортного потоку тощо;

- у темний час доби, щоб уникнути нападу або втечі водія чи пасажирів, зупиняти транспортний засіб, який перевіряється, за можливості в зоні постійного джерела світла;

- транспортний засіб, який підлягає перевірці, зупиняти за межами правої смуги руху, на узбіччі або спеціально призначеному майданчику;

- для виявлення осіб, що перебувають в автомобілі, не підходити одразу до транспортного засобу, а витримати паузу в кілька секунд;

- оглянути крізь скло салон, щоб переконатись у тому, що ніхто не ховається на підлозі;

- стояти на деякій відстані від автомобіля, збоку від нього, щоб уникнути травмування в разі раптового та швидкого початку руху;

- не припиняти спостереження за пасажирями, оскільки вони можуть застосувати зброю;
- під час перевірки обирати позицію, що дозволяє одночасно слухати відповіді водія, вживати заходів щодо особистої безпеки, контролювати ситуацію і не заважати дорожньому руху;
- запропонувати водію вимкнути двигун, щоб запобігти його втечі;
- у темний час доби звернутися до водія з проханням увімкнути освітлення салону;
- стояти від водія на відстані 1–1,5 м так, щоб бачити його, пасажирів і проїзну частину.

Потрібно пам'ятати, що особа, в якій перевіряють документи, може дістати замість них зброю і намагатися застосувати її.

Співробітник патрульної поліції повинен стояти з боку тієї руки, якою водій дістає документи; подані документи не слід брати тією рукою, якою у разі необхідності доведеться діставати зброю.

Співробітник, який «страхує» напарника, повинен:

- знаходитися біля правого заднього крила зупиненого транспортного засобу. З цієї позиції йому видно, що відбувається в автомобілі, крім того, зручно спостерігати за пасажирями;
- пересунути кобуру ближче до пряжки ремня, розстебнути її, зняти пістолет із запобіжника. Згідно із п. 11 ст. 46 ЗУ «Про Національну поліцію», співробітник патрульної поліції (в цьому випадку той, що страхує) має право дістати вогнепальну зброю та привести її в готовність, якщо вважає, що в обстановці, яка складається, можуть виникнути підстави для її застосування або використання²³⁵.

Під час перевірки, використовуючи привід, треба примусити водія вийти з транспортного засобу, що перевіряється, та запропонувати йому відійти на узбіччя проїзної частини, пояснюючи це необхідністю дотримання безпеки дорожнього руху або усунення дрібних несправностей, нібито виявлених співробітником патрульної поліції (перевірка несправності задніх світлових приладів, ная-

²³⁵ Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

вності знаку аварійної зупинки, вогнегасника, очищення від бруду номерного знака тощо).

До того моменту, поки водій не вимкнув двигун та не виїшов із транспортного засобу, **забороняється** зазирати в автомобіль; підходити впритул до капота, багажника транспортного засобу, який перевіряється, щоб уникнути можливості бути збитим автомобілем.

Небезпечно стояти між водієм і поліцейським, який забезпечує прикриття контактуючого поліцейського тому, що це серйозно ускладнює оглядовість напарнику, надання своєчасної допомоги і не дозволяє негайно застосувати зброю в разі необхідності.

Не рекомендується здійснювати зупинку та перевірку транспорту на дорогах з обмеженою видимістю, на поворотах та перед ними, на перехрестях, підйомах і спусках, залізничних переїздах. Зупинка на цих ділянках проводиться тільки в невідкладних випадках, коли виникла в цьому крайня необхідність.

Категорично забороняється зупиняти транспортні засоби на слизькій дорозі, водночас виходячи на проїзну частину.

5.3.3. Заходи безпеки працівника поліції під час перевірки документів у водіїв транспортних засобів

Перевірка документів у водіїв транспортних засобів належить до групи превентивних поліцейських заходів. Під час перевірки документів у водія поліцейський повинен уважно слідкувати за його реакцією, оскільки зміни міміки, тембру голосу, зміна його психічного стану можуть свідчити про готовність до агресивних дій, опору.

Під час перевірки документів у водіїв транспортних засобів працівники патрульної поліції повинні пам'ятати:

1) головною метою первісного етапу зустрічі з водієм повинні бути не перевірка дійсності документів і встановлення особистості осіб, які знаходяться в транспортному засобі, а спостереження за їхньою реакцією і зовнішнім виглядом;

2) перевіряючи отримані документи, завжди дотримувати зі співрозмовником дистанцію і стояти на півоберта до нього, щоб особиста зброя була поза межами його досяжності;

3) особливій уваги вимагає спостереження за руками і ногами осіб, які перевіряються, коли поліцейському потрібно підійти до свого автомобіля або виконати яку-небудь іншу дію бажано робити записи, використовуючи точки опори на рівні грудей або користуючись допомогою напарника;

4) працівник патрульної поліції не повинен сідати в зупинений ним транспортний засіб;

5) не дозволяти водієві сідати в патрульний автомобіль, де знаходиться один працівник патрульної поліції.

Правила дорожнього руху України не зобов'язують водія виходити з транспортного засобу під час перевірки документа працівниками поліції. Співробітники патрульної поліції зобов'язані підходити до зупинених транспортних засобів і пропонувати водіям вийти з кабіни (салону) тільки у випадках, коли:

– потрібна участь водія в усуненні технічної несправності належного йому транспортного засобу чи ліквідації порушення правил перевезення вантажу;

– є достатні підстави вважати, що водій перебуває у стані сп'яніння;

– необхідно провести звірення номерів агрегатів і вузлів транспортного засобу із записами в реєстраційних документах;

– водій і пасажери підозрюються у вчиненні злочину;

– коли необхідна участь водія в оформленні документів або наданні допомоги іншим учасникам руху.

У випадку здійснення превентивного контролю патрульний повинен підійти до зупиненого транспортного засобу, **виконавши перед початком розмови з водієм такі дії:**

– перевірити транспортний засіб за наявними обліками розшукуваних транспортних засобів;

– запам'ятати чи записати номерний знак транспортного засобу (на випадок, якщо водій транспортного засобу лише імітує зупинку);

– зробити зовнішній огляд салону, кабіни і кузова;

– установити чисельність пасажирів, вид і характер вантажу (крім опломбованих фургонів чи контейнерів), звертаючи увагу на зазначені в орієнтуваннях речі, предмети, наклейки, декоративні деталі, колір і фактуру чохла сидінь, тип і модель радіоапаратури.

Далі поліцейський повинен діяти згідно з уявленням про ситуацію, отриманим у процесі огляду транспортного засобу, і особливостями поведінки водія та пасажирів. Водночас бажано не нав'язливо поставити їм контрольні питання про час виїзду зі стоянки, маршрут руху, кінцевий пункт руху й інше для зондування їх реакції і виявлення можливих суперечностей у відповідях.

Із огляду на порівняно високу ймовірність неправомірної експлуатації автомобілів, що переганяються в Україну через кордон, перевірку документів доцільно супроводжувати опитуванням водіїв і власників транспортного засобу про маршрут перегону, з'ясуванням кінцевого пункту доставки транспортного засобу (де і за якою адресою мешкає особа, що експлуатуватиме цей автомобіль). У разі сумнівів щодо правдивості пред'явленої інформації потрібно робити відповідні запити і застосовувати передбачені законодавством запобіжні заходи.

Водночас як вторинні засоби розпізнавання можуть бути жаргон водія і пасажирів, наявність у них декількох реєстраційних документів на інші транспортні засоби, а також пристроїв і речей, що можуть бути використані для маскуванню та змінення ідентифікаційних ознак автомобіля.

Більшість водіїв виходять з автомобілів без додаткових нагадувань і йдуть назустріч патрульному поліцейському. З огляду на таку можливість не варто одразу ж підходити до зупиненого транспортного засобу, якщо поліцейський не має напарника, готового негайно вести переслідування на патрульному автомобілі. Невелика пауза в 30–40 с. дозволить водію заглушити двигун, затягти важіль стояночного гальма, приготувати для перевірки документи і вийти з автомобіля. Після цього можна почати зближення з водієм. В іншому випадку водій, перебуваючи всередині транспортного засобу, може підпустити поліцейського на мінімальну відстань, а потім, різко прискорюючись, від'їхати. Співробітник патрульної поліції змушений втрачати в середньому до 15–25 секунд на повернення до патрульного автомобіля, запуск двигуна і вхід у транс-

портний потік. Тому, коли патрульному доводиться залишатися наодинці з водієм у безлюдних місцевостях або в нічних умовах, йому не слід залишати патрульного автомобіля до виходу водія із зупиненого транспортного засобу.

5.3.4. Заходи безпеки працівника поліції під час поверхневої перевірки водія, пасажирів, транспортного засобу

У разі необхідності провести перевірку транспортного засобу й осіб, які в ньому перебувають між працівниками патрульної поліції досягається домовленість про їх роль і місце під час проведення огляду. Працівник поліції, який здійснює перевірку документів у водія та осіб, що знаходяться в автомобілі, повинен обов'язково працювати під страхуванням одного чи двох напарників. Працівники поліції, які здійснюють страхування, не повинні підходити до колеги, який перевіряє документи, давати відповіді на запитання, які їм ставлять особи, що перевіряються, відволікатися на звірку номерних знаків автомобіля та його агрегатів – все це покладається на особу, що здійснює перевірку. Страхуючі (страхуючий) під час огляду повинні уважно стежити за діями водія та осіб, що знаходяться у транспортному засобі чи вийшли з нього і бути постійно готовими до вжиття необхідних заходів, зокрема застосування табельної зброї в разі нападу з їх боку чи вчинення збройного опору.

Під час перевірки нерухомого транспортного засобу будь-які дії поліцейського на проїзній частині повинні бути своєчасними, тактично грамотним і зрозумілими не тільки учасникам дорожнього руху, а й колегам.

Працівник патрульної поліції зобов'язаний:

- 1) ужити всіх заходів для того, щоб домогтися виходу водія із салону або кабіни транспортного засобу;
- 2) коли водій усе-таки не виходить із транспортного засобу, патрульні поліцейські наближаються до зупиненого транспортного засобу праворуч по ходу його руху;

3) підходячи до транспортного засобу позаду в умовах недостатньої видимості, необхідно висвітлювати салон електричним ліхтарем, тримаючи його вище голови на витягнутій убік руці;

4) доцільно повторно попередити про необхідність **зробити такі дії**: заглушити двигун; в умовах недостатньої видимості ввімкнути габаритні вогні; включити ручне гальмо;

5) розташуватися в такому місці, щоб страхуючий мав вільний сектор обстрілу.

Під час огляду транспортних засобів, багажу, особистих речей водія пасажирів патрульний зобов'язаний вжити всіх заходів особистої безпеки.

Під час підходу до автомобіля, в якому затемнені вікна, особливо увагу треба приділяти заходам особистої безпеки, потрібно запропонувати водію вийти з автомобіля, а перевірку документів проводити поза шляхом руху автомобіля. Якщо в автомобілі пасажири, запропонувати вийти з автомобіля (за необхідності).

Водій на вимогу працівника поліції за наявності на це законних підстав має надати можливість провести поверхневий огляд свого транспортного засобу.

Поверхневою перевіркою є здійснення візуального огляду транспортного засобу або візуального огляду салону та багажника транспортного засобу. Поліцейський при здійсненні поверхневої перевірки має право вимагати відкрити кришку багажника та/або двері салону.

Тобто поліцейський не може копірситися у автомобілі, особа повинна самостійно показати поліцейському вміст транспортного засобу.

Поверхнева перевірка не потребує отримання дозволу суду (санкції) для її проведення та складання протоколу й інших процесуальних документів.

Чинним законодавством не передбачено наявності свідків при проведенні поверхневої перевірки транспортного засобу.

Поліцейський може здійснювати поверхневу перевірку речі або транспортного засобу в таких вичерпних випадках:

1) якщо є достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться правопорушник або особа, свобода якої обмежується в незаконний спосіб;

2) якщо є достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі є річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;

3) якщо існує достатньо підстав вважати, що річ або транспортний засіб є знаряддям учинення правопорушення та/або знаходиться в тому місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення, для запобігання якого необхідно провести поверхневу перевірку.

Після проведення поверхневої перевірки та за наявності підстав, визначених законами, працівник поліції може також здійснити огляд/обшук транспортного засобу.

5.3.5. Заходи безпеки працівника поліції під час оформлення процесуальних документів, проведення замірів на місці дорожньо-транспортної пригоди

До проведення необхідних дій на місці ДТП з оформлення, організації дорожнього руху й огороження місця ДТП допускаються працівники патрульної поліції, а також працівники поліції, які входять до СОГ.

Керівник СОГ здійснює загальне керівництво при проведенні необхідних дій на місці ДТП.

Старший наряду патрульної поліції організовує та забезпечує безпеку дорожнього руху на місці ДТП (у разі ДТП із матеріальними збитками – оформлення).

Усі необхідні дії на місці ДТП виконуються тільки після його огороження технічними засобами організації дорожнього руху (далі – ТЗОДР) і тимчасової зміни порядку організації дорожнього руху в зоні ДТП.

Початкові дії працівників патрульної поліції і СОГ на місці ДТП із забезпечення безпеки дорожнього руху:

– увімкнути на службовому транспортному засобі, який розміщується на проїжджій частині дороги як елемент прикриття, пробліскові маячки й аварійну світлову сигналізацію. Працівникам

патрульної поліції забороняється знаходитися в патрульному автомобілі, який використовується як прикриття;

- обстежити місце ДТП і виставити сигнальні конуси, що позначають його межі. У разі розташування місця ДТП на одному боці проїзної частини необхідно виставити сигнальні конуси перед транспортним засобом прикриття на відстані 5–10 метрів (поза населеними пунктами – до 20 метрів). У разі розташування місця ДТП на обох боках проїзної частини з одного напрямку під'їзду до місця ДТП розміщується транспортний засіб прикриття, а з іншого напрямку необхідно виставити сигнальні конуси на відстані 15–20 метрів від місця ДТП і біля них. На краю проїзної частини виставляється працівник патрульної поліції (регулювальник), який виконує розпорядчо-регулювальні дії;

- організувати із застосуванням ТЗОДР дорожній рух у зоні ДТП. Водночас насамперед встановлюються ТЗОДР, найбільш віддалені від місця ДТП.

ТЗОДР встановлюються в такій послідовності:

- попереджувальні дорожні знаки «Інша небезпека (аварійно небезпечна ділянка)»;

- інформаційні табло «Увага! Оформлення ДТП»;

- наказові дорожні знаки «Об'їзд перешкоди з правого боку», «Об'їзд перешкоди з лівого боку»;

- конуси сигнальні, що позначають траєкторію руху транспортних засобів на під'їзді до місця ДТП;

- пробліскові маячки жовтого кольору (можуть установлюватись одночасно з ТЗОДР, на яких вони закріплюються);

- огорожувальна стрічка.

Демонтаж ТЗОДР здійснюють у зворотній послідовності (від найближчих до найдалших від місця ДТП) після проведення всіх необхідних робіт на місці ДТП.

Вимоги до встановлення ТЗОДР у зоні ДТП:

- довжина зони ДТП повинна бути мінімальною і забезпечувати безпеку осіб, які здійснюють роботи на місці ДТП, а також безпечний режим руху пішоходів і транспортних засобів;

- на початку зони ДТП установлюється попереджувальний дорожній знак «Інша небезпека» (поза населеними пунктами на відстані 150–300 метрів, у населених пунктах на відстані

50–100 метрів). Знак розміщують на узбіччі якомога ближче до краю проїзної частини. За умови кількості смуг руху в одному напрямку дві і більше та розташування місця ДТП ближче до осі дороги попереджувальний дорожній знак «Інша небезпека» (аварійно небезпечна ділянка) встановлюють на осі дороги;

- інформаційне табло «Увага! Оформлення ДТП» встановлюється разом з попереджувальним дорожнім знаком «Інша небезпека» (аварійно небезпечна ділянка). Винятком є випадок встановлення інформаційного табло «Увага! Оформлення ДТП» на осі дороги на відстані 25 метрів у населеному пункті (50 метрів поза населеним пунктом) по ходу руху від місця встановлення попереджувального дорожнього знака «Інша небезпека» (аварійно небезпечна ділянка);

- темного часу доби і в умовах недостатньої видимості застосування спеціальних світлових сигнальних пристроїв обов'язкове на всіх дорогах незалежно від освітлення. Крім того, їх застосування є обов'язковим на ділянках доріг під шляхопроводами, естакадами, мостами або в тунелях;

- кількість спеціальних світлових сигнальних пристроїв, що встановлюються для кожного напрямку руху в зоні ДТП, повинно бути не менше п'ять. **Вони встановлюються:** на початку зони ДТП – спільно з інформаційним табло «Увага! Оформлення ДТП»; на сигнальних конусах, що позначають траєкторію об'їзду місця ДТП;

- огорожувальна стрічка повинна використовуватися для огороження тієї частини місця ДТП, яка поширюється за межі проїзної частини на тротуар, а також в інших випадках, коли необхідно унеможливити шляхом застосування огорожувальної стрічки рух пішоходів у місці ДТП²³⁶.

Категорично забороняється оформлення матеріалів ДТП у службовому автомобілі, що використовується як прикриття.

В обов'язковому порядку незалежно від часу доби працівники патрульної поліції, які проводять оформлення матеріалів ДТП, повинні бути одягнуті в одяг зі світловідбиваючими елементами (жилети).

²³⁶ Тучапець І. Б. Дії працівника поліції на місці ДТП: метод. рек. Львів : ЛьвДУВС, 2020. С. 19.

Тестові завдання

1. Що не належить до превентивних поліцейських заходів:

- а) перевірка документів особи;
- б) опитування особи;
- в) поверхнева перевірка і огляд;
- г) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;
- г) фізичний вплив (сила).

2. Підставою тимчасового вилучення посвідчення водія є:

а) наявність підстав вважати, що водієм учинено правопорушення, передбачене КУпАП, за яке може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортним засобом;

б) наявність підстав вважати, що водієм учинено правопорушення, передбачене КУпАП, за яке може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді попередження;

в) наявність підстав вважати, що водієм учинено правопорушення, передбачене КУпАП, за яке може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді штрафу;

г) наявність підстав вважати, що водієм учинено правопорушення, передбачене КУпАП, за яке може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді адміністративного арешту;

г) наявність підстав вважати, що водієм учинено правопорушення, передбачене КУпАП, за яке може бути накладено адміністративне стягнення у виді виправних робіт.

3. Дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права та свободи людини й застосовується поліцейськими відповідно до закону, – це ...

- а) поліцейський захід;
- б) адміністративний арешт;
- в) досудове слідство;
- г) поліцейське піклування;
- г) затримання.

4. Які пункти відповідають вимогам закону стосовно процедури поверхової перевірки:

- а) для здійснення поверхової перевірки можна зупиняти будь-кого за бажанням поліцейського;
- б) поверхову перевірку може здійснювати будь-який поліцейський;
- в) поверхову перевірку не може здійснювати поліцейський відповідної статі;
- г) поверхова перевірка є лише візуальним оглядом особи;
- г) поверхова перевірка може охоплювати візуальний огляд особи, проведенням по вбранні особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальний огляд речі або транспорту.

5. Чи дозволено Національній поліції провести адміністративне затримання, якщо водій порушив ПДР?

- а) дозволено;
- б) заборонено;
- в) на розсуд поліцейського;
- г) законодавством чітко не визначено;
- г) немає правильної відповіді.

6. Працівник уповноваженого підрозділу поліції тимчасово вилучає посвідчення водія до набрання законної сили постановою у справі про адміністративне правопорушення, але не більше, ніж на:

- а) п'ять місяців;
- б) шість місяців;
- в) три місяці;
- г) один місяць;
- г) два місяці.

7. Позбавити права керування транспортним засобом може:

- а) лише суд;
- б) працівник патрульної поліції;
- в) начальник територіального органу поліції;
- г) суд або працівник патрульної поліції;
- г) ніхто не може.

8. Які документи повинен мати при собі водій механічного транспортного засобу?

- а) реєстраційний документ на транспортний засіб;
- б) посвідчення водія на право керування транспортним засобом відповідної категорії і поліс (сертифікат) обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів;
- в) генеральна довіреність на транспортний засіб або тимчасовий реєстраційний талон;
- г) усе перелічене вище;
- г) відповіді *a* і *б*.

9. Водії яких транспортних засобів можуть не надавати свій транспортний засіб працівникам поліції та охорони здоров'я у встановлених Правилами дорожнього руху випадках?

- а) водії транспортних засобів дипломатичних та інших представництв іноземних держав, міжнародних організацій;
- б) водії оперативних і спеціальних транспортних засобів;
- в) водії таксі;
- г) відповіді *a*, *б* і *в*;
- г) відповіді *a* і *б*.

10. Водій легкового автомобіля повинен надати транспортний засіб:

- а) працівникам дипломатичних та інших представництв іноземних держав, міжнародних організацій;
- б) працівникам поліції та охорони здоров'я для доставки до найближчого лікувального закладу осіб, які потребують екстреної (швидкої) медичної допомоги;
- в) працівникам поліції для транспортування пошкоджених транспортних засобів;
- г) працівникам державної виконавчої служби;
- г) відповіді *б* і *в*.

Контрольні питання

1. Як забезпечується особиста безпека працівників поліції під час проведення особистого огляду й огляд речей затриманого?
2. Порядок огляду салону транспортного засобу крізь вікна.
3. Розташування транспортних засобів під час зупинки для перевірки документів.
4. Наближення до транспортного засобу ззаду, з боку водія або зі сторони пасажира (за потреби).
5. Як здійснюється огляд транспортного засобу, правопорушника?
6. Забезпечення особистої безпеки працівників поліції під час доставляння підозрюваного транспортом.
7. Тактика проведення особистого огляду.
8. Тактика дій працівників поліції в конфліктних ситуаціях при спілкуванні з водіями та пасажирами транспортних засобів.
9. Основні форми забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції.
10. Які документи повинен мати при собі водій механічного транспортного засобу?
11. Що є підставою тимчасового вилучення посвідчення водія?
12. Чи дозволено Національній поліції провести адміністративне затримання, якщо водій порушив ПДР?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ І РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/>
2. Конвенція про дорожній рух від 08 листопада 1968 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_041
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>
4. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
7. Про автомобільний транспорт : Закон України від 05 квітня 2001 року № 2344-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14>
8. Про автомобільні дороги : Закон України від 08 вересня 2005 року № 2862-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-15>
9. Про виконавче провадження : Закон України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
10. Про дорожній рух : Закон України від 30 червня 1993 року № 3353-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>
11. Про екстрену медичну допомогу : Закон України від 05 липня 2012 року № 5081-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-1>
12. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
13. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 01 липня 2004 року № 1961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>
14. Деякі питання ведення обліку дорожньо-транспортних пригод : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 року № 424. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/424-2019-%D0%BF>
15. Про єдині вимоги до конструкції та технічного стану колісних транспортних засобів, що експлуатуються : Постанова Кабінету Міністрів

Україні від 22 грудня 2010 року № 1166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1166-2010-%D0%BF>

16. Про затвердження переліку автомобільних доріг загального користування державного значення : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1242-2021-%D0%BF>

17. Про затвердження переліку платних послуг, які надаються підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби, і розміру плати за їх надання : Постанова Кабінету Міністрів України від 04 червня 2007 року № 795. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795-2007-%D0%BF>

18. Про затвердження Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами : Постанова Кабінету Міністрів України від 08 травня 1993 року № 340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-93-%D0%BF>

19. Про затвердження Положення про службу безпеки дорожнього руху міністерств, інших центральних органів державної виконавчої влади, підприємств, їх об'єднань, установ і організацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 05 квітня 1994 року № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-94-%D0%BF>

20. Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів : Постанова Кабінету Міністрів України від 07 вересня 1998 року № 1388. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1388-98-%D0%BF>

21. Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1103-2008-%D0%BF>

22. Про затвердження Порядку переобладнання транспортних засобів : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2010 року № 607. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/607-2010-%D0%BF>

23. Про затвердження Порядку проведення обов'язкового технічного контролю та обсягів перевірки технічного стану транспортних засобів, технічного опису та зразка протоколу перевірки технічного стану транспортного засобу : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 січня 2012 року № 137. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-2012-%D0%BF>

24. Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення : Постанова Кабінету Мініст-

рів України від 17 грудня 2008 року № 1086. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1086-2008-%D0%BF>

25. Про затвердження Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2008-%D0%BF>

26. Про Правила дорожнього руху : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

27. Про проїзд великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2001 року № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/30-2001-%D0%BF>.

28. Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 року № 1360-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1360-2020-%D1%80>

29. Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01 березня 2013 року № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004740-13>

30. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 березня 1992 року № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92>

31. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

32. Інструкція про порядок приймання іспитів для отримання права керування транспортними засобами та видачі посвідчень водія : Наказ МВС України від 07 грудня 2009 року № 515 (у редакції наказу МВС України від 22 травня 2020 року № 408). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0074-10>

33. Про затвердження Вимог до перевірки конструкції та технічного стану колісного транспортного засобу, методів такої перевірки : Наказ Міністерства інфраструктури України від 26 листопада 2012 року № 710. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2169-12>

34. Про затвердження галузевого стандарту України : Наказ Міністерства транспорту України від 19 листопада 2001 року № 839. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0839361-01>

35. Про затвердження Інструкції з автоматизованого обліку адміністративних правопорушень : Наказ МВС України від 04 липня 2016 року № 595. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-16>

36. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : Наказ МВС України від 27 квітня 2020 року № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20>

37. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : Наказ МВС України від 06 листопада 2015 року № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>

38. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 07 листопада 2015 року № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-20>

39. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 13 січня 2020 року № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-20>

40. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Дорожньо-транспортна пригода» інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» : Наказ МВС України від 15 липня 2020 року № 533. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0726-20>

41. Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису : Наказ МВС України від 18 грудня 2018 року № 1026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-19#top>

42. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : Наказ МВС України та Міністерства охорони здоров'я від 09 листопада 2015 року № 1452/735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15>

43. Про затвердження Переліку захворювань і вад, при яких особа не може бути допущена до керування відповідними транспортними засобами : Наказ Міністерства охорони здоров'я від 24 грудня 1999 року № 299. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0031-00>

44. Про затвердження розмірів плат за транспортування і зберігання тимчасово затриманих транспортних засобів на спеціальних майданчиках (стоянках) : Наказ МВС України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Міністерства фінансів України від 10 жовтня 2013 року № 967/1218/869. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1887-13>

45. Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі: Наказ МВС України від 10 листопада 2017 року № 833. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2017-%D0%BF>

46. Роз'яснення Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України № 04-27/3-2021/97637 від 18 березня 2021 року щодо окремих положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху» від 16 лютого 2021 року № 1231-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v7637450-21#n30>

47. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України, статей 6, 81 Кримінального кодексу України (справа про зворотню дію кримінального закону в часі) від 19.04.2000 року № 6-рп/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-00>

48. Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05>

49. Постанова Верховного Суду від 19 червня 2019 року у справі № 554/3796/17 (провадження № 51-411км19) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82541710>

50. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 року № 6, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 26 липня 1995 року за № 255/791. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0255-95>

51. Постанова Верховного Суду від 21.08.2019 у справі № 682/956/17 (провадження № 13-31к19). *Verdictum*. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/84153042>

52. Постанова Верховного Суду від 24.03.2020 у справі № 130/720/17 (провадження № 51-2134км19). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88449012>

53. Постанова Верховного Суду від 12.11.2019 у справі № 234/14062/16-к (провадження № 51-1866км19). *Verdictum*. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/85805263>

54. Постанова Першої судової палати Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 31 жовтня 2018 року в справі № 204/3413/16-ц. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/77801491>

55. Інструкція з надання першої допомоги у разі ДТП. URL: https://moz.gov.ua/uploads/0/4196-pro_20180328_1_dod_4.pdf

56. ДСТУ 2587:2021 «Розмітка дорожня. Загальні технічні умови». URL: https://dbn.co.ua/load/normativy/dstu/dstu_2587_2021/5-1-0-1882
57. ДСТУ 4100:2021 «Безпека дорожнього руху. Знаки дорожні. Загальні технічні умови. Правила застосування». URL: http://online.budstandart.com.ua/catalog/doc-page.html?id_doc=95084
58. ДСТУ 4092-2002 «Безпека дорожнього руху. Світлофори дорожні. Загальні технічні вимоги, правила застосування та вимоги безпеки». URL: https://dnaop.com/html/40982/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_4092-2002
59. ДСТУ 3961-2000 «Аптечка медична автомобільна. Загальні вимоги». URL: <http://patrul.in.ua/pdf/dstu-3961.pdf>
60. Авер'янов В. Б. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики. 2003. С. 361.
61. Бабанін С. В. Діяння як ознака порушення чинних на транспорті правил. *Право і суспільство*. 2012. № 5. С. 100–104.
62. Бакаянова Н. М., Кубаско А. В., Свида О. Г. Організація діяльності Національної поліції України та оперативних підрозділів: навч.-метод. посіб. (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Одеса: Фенікс, 2020. 251 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/>
63. Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями: монографія. Київ: ФОП Кандиба Т. П., 2018. 524 с.
64. Будь О. А. Характеристика системи превентивних поліцейських заходів крізь призму норм адміністративного законодавства України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 3 (24). С. 62–65.
65. В Україні вестимуть по-новому облік ДТП. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2705853-v-ukraini-vestimut-ponovomu-oblik-dtp.html>
66. Вербицький О. Д. Поняття власної безпеки в органах поліції. *Правова позиція*. 2019. № 2. С. 111–116.
67. Гаркуша В. В., Кучеренко О. М. Особливості оформлення Національною поліцією матеріалів ДТП без потерпілих: метод. рек. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 32 с.
68. Горкава В. Адміністративна відповідальність у сфері дорожнього руху: теоретико-правові аспекти. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки: збірник наукових праць*. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. № 865. С. 190–197.
69. Данилевський А. О. Кримінальна відповідальність за порушення Правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 2 (63). С. 142–149.
70. Тучапець І. Б. Дії працівника поліції на місці ДТП: метод. рек. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 42 с.

71. Дончак Д. Що таке регресний позов, або відповідальність водія при ДТП. URL: https://protocol.ua/ua/shcho_take_regresniy_pozov_abo_vidpovida_nist_vodiya_pri_dtp/#1
72. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навч. посіб. / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.
73. Забезпечення Національною поліцією безпеки дорожнього руху: правові та організаційні аспекти : метод. рек. / В. І. Варивода, Д. А. Євдокимов, В. Г. Сюрвачик, О. М. Жук, І. І. Риндюк. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 110 с.
74. Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції України : навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. д.б.н., проф. В. Г. Грибана, к.ю.н. В. А. Глуховері. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 212 с.
75. Зима О. Т. Адміністративна відповідальність юридичних осіб : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого. Харків, 2001. 164 с.
76. Коллер Ю. С. Об'єкт адміністративного правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху. *Право і суспільство*. 2011. № 2. С. 134–138.
77. Коломієць О., Демченко Ю. Забезпечення безпеки поліцейських під час зупинення транспортного засобу. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 7. С. 153–157.
78. Корнієнко М. В., Берназ П. В., Афонін Д. С. Оформлення дорожньо-транспортних пригод : навч.-метод. посіб. Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2021. 129 с.
79. Коробкін В. Ф. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Безпека дорожнього руху» (напрямок підготовки 6.070106 «Автомобільний транспорт»). Макіївка : ДонНАБА, 2011. 167 с.
80. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тацій, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 768 с.
81. Кучеренко О. М. Адміністративна відповідальність за порушення Правил дорожнього руху, що спричинило дорожньо-транспортну пригоду : дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро : ДДУВС, 2016. 188 с.
82. Лях М. А., Дем'янюк О. С., Бешун О. А. Основи керування автомобілем та безпека дорожнього руху : навч. посіб. для ВНЗ. Київ : ВКНУ, 2011. 368 с.
83. Мануїлова К. В. Поняття та характеристика джерела підвищеної небезпеки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція*. 2014. № 10-2. Т. 1. С. 160–163.
84. Методичні вказівки до проведення практичних з навчальної дисципліни «Безпека дорожнього руху» для студентів напряму підготовки 6.070106 «Автомобільний транспорт» / укл.: В. Ф. Коробкін. Макіївка : ДонНАБА, 2011. 112 с.

85. Михайлов Р. І. Забезпечення адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері безпеки дорожнього руху в сучасних умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.03.07. Академія праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. Київ, 2011. 21 с.
86. Мовчан А. В., Мовчан М. А. Використання безпілотних літальних апаратів у діяльності правоохоронних органів. *Соціально-правові студії*. 2020. Вип. 3 (9). С. 104–110.
87. На дорогах України за місяць загинуло 340 осіб: причини ДТП та статистика. URL: <https://incident.obozrevatel.com/ukr/crime/majzhe-16-6-tis-dtp-ta-340-zagiblih-statistika-avarij-v-ukraini-za-zhovten.htm>
88. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джузі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 1104 с.
89. Неядовський В. О. Особливості реалізації адміністративно-правових норм у діяльності Національної поліції України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2016. № 4 (75). С. 170–175.
90. Олійник Г. В. Порушення правил дорожнього руху. Судова практика. Роз'яснення. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 440 с.
91. Основи тактичної підготовки працівників правоохоронних органів : навч. посіб. / В. В. Чмелюк, В. Л. Гришук, С. М. Бадьора, С. А. Антоненко. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 218 с.
92. Оформлення дорожньо-транспортних пригод : навч. посіб. / укл.: В. Ф. Коробкін, С. В. Егров, А. А. Святенко, С. М. Протченко. Донецьк : Норд-Прес; Донецький юрид. ін.-т ЛДУВС, 2007. 106 с.
93. Парханов Г. Р. Превентивна робота поліції у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 4. Т. 3. С. 39–43.
94. Пилипів Р. М. Проблеми застосування поліцейських заходів під час нагляду за дорожнім рухом. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. № 2 (77). С. 81–88.
95. Пономарьов О. О. Ознаки джерела підвищеної небезпеки. *Право і безпека*. 2011. № 1. С. 258–263.
96. Про керування напідпитку. *Закон і бізнес*. 28.09–04.10.2019. URL: <https://zib.com.ua/ua/139350.html>
97. Прокопенко О., Комзюк М. Адміністративно-превентивні заходи забезпечення безпеки дорожнього руху національною поліцією України. *Підприємство, господарство і право*. 2021. № 4. С. 189–194.
98. Рух. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. 5-те вид. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
99. Скрипа Є. Забезпечення безпеки дорожнього руху як складова частина забезпечення безпеки на автомобільному транспорті. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 3. С. 174–178.

100. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції : навч. посіб. / О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 480 с.

101. Ташматов В. А. Зупинення транспортного засобу поліцією як один із видів превентивних поліцейських заходів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 2. С. 136–139.

102. Тімашов В., Грицасенко Я. Адміністративно-правова відповідальність за порушення правил дорожнього руху. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 186–191.

103. Українська поліція почала ловити злочинців з повітря. *Сьогодні* від 08.09.2017. URL: <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/policiya-nachala-lovit-prestupnikov-s-vozduha1053821.html>

104. Цивільне право України : навч. посіб. / Ю. В. Білоусов, С. В. Лозинська, С. Д. Русу та ін. / за ред. Р. О. Стефанчука. Київ : Прецедент, 2005. 448 с.

ДОДАТКИ

Додаток 2 до Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі (пункт 3 розділу II)

**АКТ
обстеження ділянки
вулично-шляхової мережі**

«__» _____ 20__ року о __ год __ хв
на _____

(вказуються протяжність ділянки обстеження, кілометр (+ метри) автодороги, перехрестя, назва вулиці, номер будинку)

Обстеження розпочато «__» _____ 20__ року о __ год
__ хв у присутності: _____

(посада, спеціальне звання, П. І. Б. поліцейського,
який виявив недоліки в утриманні зазначеної ділянки)

(посада, П. І. Б. представника підрозділу з експлуатації доріг (вулиць),
який відповідає за належне утримання зазначеної ділянки)

Під час обстеження встановлено:

1. Забезпечення безпечного експлуатаційного стану ділянки дороги (вулиці) покладено на: _____

(найменування підприємства, місцезнаходження, П. І. Б. керівника)

2. Експлуатаційний стан обстеженої ділянки не відповідає вимогам ДСТУ 3587-97 «Безпека дорожнього руху. Автомобільні дороги, вулиці та залізничні переїзди. Вимоги до експлуатаційного стану» за такими показниками:

покриття проїзної частини мас:

(наявність та розміри забруднень, осідань, ям, вибоїн, тріщин, напливів)
коефіцієнт зчеплення проїжджої частини: _____ визначено мето-
дом _____ і становить _____%, наявність
ожеледиці, ковзання _____,
відсутність огороження місць проведення дорожніх робіт

(вид робіт, кількість місць, протяжність кожного місця,
наявність будівельних матеріалів на проїжджій частині чи узбіччі)
3. Експлуатаційний стан технічних засобів організації дорожнього
руху не відповідає вимогам ДСТУ 4100:2014 та ДСТУ 3308-96 за
такими показниками:

наявність та стан дорожніх знаків _____,
наявність та стан дорожньої розмітки _____

4. Останні заходи щодо прибирання проїжджої частини здійсню-
валися «__» _____ 20__ року о __ год __ хв з викорис-
танням _____

(кількість одиниць спеціальної техніки
та назва застосованих протиковзних матеріалів)

5. Інші недоліки в утриманні та експлуатації ділянки:

Обстеження закінчено «__» _____ 20__ року о __ год __ хв
За результатами обстеження ділянку визнано: _____

Підписи осіб, які здійснили обстеження: _____
(підпис) (підпис)

Свідок 1 _____
(П. І. Б., рік народження, місце проживання (перебування), підпис)

Свідок 2 _____
(П. І. Б., рік народження, місце проживання (перебування), підпис)

Додаток 11
до Інструкції з оформлення
поліцейськими матеріалів
про адміністративні
правопорушення у сфері
забезпечення безпеки
дорожнього руху, зафіксовані
не в автоматичному режимі
(пункт 6 розділу XIII)

ПОВІДОМЛЕННЯ
про тимчасове затримання транспортного засобу

Ваш транспортний засіб _____
(вид, марка транспортного засобу,
державний номерний знак
або без номерного знаку)

залишено з порушенням Вами _____
_____.

Відповідно до вимог статті 265² КУпАП, Ваш транспортний
засіб затримано до оформлення відповідних документів про
адміністративне правопорушення. Оформлення може бути
здійснено в підрозділі поліції:

_____ (зазначаються місцезнаходження підрозділу поліції, номер телефону

_____ поліцейського, який може оперативно оформити матеріали
про адміністративне правопорушення)

_____ (посада, спеціальне звання та П. І. Б. поліцейського)

_____ год _____ хв _____ 20 __ року _____
(час, дата затримання) (підпис)

Додаток 1
до Інструкції з оформлення
поліцейськими
матеріалів про адміністративні
правопорушення у сфері
забезпечення безпеки
дорожнього руху, зафіксовані
не в автоматичному режимі
(пункт 1 розділу II)

ПРОТОКОЛ
про адміністративне правопорушення
серії _____ № _____

« __ » _____ 20 __ року __ год ____ хв

_____ (місце складання протоколу)

Я, _____
(посада, спеціальне звання, П. І. Б. поліцейського, який склав протокол)

склав(ла) цей протокол про те, що громадянин(ка)

(П. І. Б.)

дата народження _____, громадянство _____,

місце проживання (перебування) _____,

місце роботи _____,

особу встановлено _____,

(найменування організації, місцезнаходження)

(серія та номер посвідчення водія або назва, серія та номер документа,
що посвідчує особу)

транспортний засіб _____,

номерний знак _____,

належність _____,

(марка, модель)

« __ » _____ 20 __ року __ год __ хв

на (в) _____

(місце скоєння адміністративного правопорушення)

(суть адміністративного правопорушення, опис установлених обставин)

чим порушив(ла) вимоги п _____ Правил дорожнього руху,
за що відповідальність передбачена ч. ___ ст. _____ КУпАП.

Свідки чи потерпілі:

1. _____,
(П. І. Б., місце проживання (перебування)) (підпис)

2. _____,
(П. І. Б., місце проживання (перебування)) (підпис)

До протоколу додаються: _____

Гр-ну(ці) _____ роз'яснено його
(прізвище та ініціали)

(її) права та обов'язки, передбачені ст. 63 Конституції України,
ст. 268 КУпАП, і повідомлено, що розгляд адміністративного
провадження відбудеться

« ___ » _____ 20__ року о ___ год ___ хв
у _____

Особа, яка ознайоmlена з місцем та часом розгляду справи

(підпис)

Пояснення особи, яка притягається до адміністративної відпові-
дальності, по суті порушення _____

Тимчасово вилучені документи: _____

Тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом
отримав(ла) _____
(підпис особи, яка притягається до адміністративної відповідальності)

Підпис поліцейського, який склав протокол _____.

Підпис особи, яка притягається до адміністративної відпові-
дальності _____

(зі змістом протоколу ознайоmlений(а), копію протоколу отримав(ла),
внесені про мене дані – правильні)

Додаток 5

до Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі (пункт 5 розділу IV)

<p style="text-align: center;"><i>(лицьовий бік)</i> ПОСТАНОВА про накладення адміністративного стягнення по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі серія _____ № _____</p> <p>1. « _____ » _____ 20 ____ року _____ год _____ хв</p> <p>2. _____ (місце розгляду справи)</p> <p>3. _____ (посада, спеціальне звання та прізвище, ім'я, по батькові особи, яка розглядає справу)</p> <p>4. Особа, щодо якої розглядається справа</p> <p>_____</p> <p style="text-align: center;">(прізвище, ім'я, по батькові)</p> <p>_____</p> <p style="text-align: center;">(дата народження)</p> <p>_____</p> <p style="text-align: center;">(місце народження)</p> <p>_____</p> <p style="text-align: center;">(місце проживання (перебування))</p> <p>_____</p> <p style="text-align: center;">(серія (за наявності) та номер документа, що посвідчує особу)</p>	<p style="text-align: center;">Квитанція про сплату штрафу відповідно до постанови серія _____ № _____</p> <p style="text-align: center;">Ця частина залишається у банківській установі</p> <p>1. _____ (прізвище, ім'я, по батькові платника)</p> <p>2. _____ (місце проживання (перебування) платника)</p> <p>3. _____ (сума (словами, цифрами))</p> <p>_____</p> <p>4. _____ (призначення платежу)</p> <p>5. Частина _____ статті _____ КУпАП</p> <p>6. _____ (місце вчинення правопорушення)</p> <p>7. _____ (банк отримувача)</p>
---	---

<p>5. Керуючи транспортним засобом _____, реєстраційний номер _____, (марка, модель) належність _____, « ____ » _____ 20 ____ року _____ год _____ хв на (в) _____ (місце скоєння адміністративного правопорушення)</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>(суть адміністративного правопорушення, опис обставин, установлених при розгляді справи)</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>чим скоїв(ла) адміністративне правопо- рушення, передбачене частиною _____ статті _____ КУпАП.</p>	<p>8. _____ (код банку отримувача згідно з ЄДРПОУ)</p> <p>9. _____ (МФО банку)</p>
--	---

(лицьовий бік)

Керуючись положеннями
статті 284 КУпАП,

ПОСТАНОВИВ:

6. Прийняте по справі рішення:

застосувати до _____

адміністративне стягнення

(прізвище, ім'я, по батькові особи,
яка притягається до адміністративної
відповідальності)

_____ у розмірі _____

(вид адміністративного стягнення)
(сума штрафу цифрами і словами в дужках)

На підставі статті 307, частини другої
статті 308 КУпАП у разі несплати
гр. _____

_____ штрафом протягом
15 днів з метою примусового виконання
цієї постанови органами державної вико-
навчої служби стягнути з правопорушни-
ка подвійний розмір штрафу

(сума штрафу цифрами і словами в дужках)

7. До постанови додаються

(підпис особи, яка винесла постанову)

8. Права за статтею 268 КУпАП та строк
оскарження за статтею 289 КУпАП мені
роз'яснено _____

(підпис особи, притягнутої
до адміністративної
відповідальності)

10. _____
(розрахунковий рахунок)

11. Касир _____
(підпис)

12. Платник _____
(підпис)

М. П.

Дата здійснення
операції

« ____ » _____
20 ____ року.

Квитанція
про сплату штрафу
заповнюється
банківською
установою
або платником
штрафу

<p>9. Копію постанови мною отримано</p> <hr/> <p>(підпис особи, притягнутої до адміністративної відповідальності, запис про відмову від підпису або отримання копії постанови)</p> <p>Копію постанови надіслано рекомендованим листом вих. № _____</p> <p>від «__» _____ 20__ року.</p> <p>Заповнюється у разі надіслання постанови поштою</p>	
--	--

(зворотний бік)

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право: знайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржити постанову по справі протягом десяти днів із дати вручення такої постанови у вищестоящий орган (вищестоящій посадовій особі) або в районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України, з особливостями, встановленими КУпАП.

Відповідно до статті 63 Конституції України, особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо

себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Штраф має бути сплачений особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, не пізніш як через п'ятнадцять днів з дати вручення їй постанови про накладення адміністративного стягнення по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі, а в разі оскарження такої постанови – не пізніш як через п'ятнадцять днів з дати повідомлення про залишення скарги без задоволення.

У разі відсутності самостійного заробітку в осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які притягаються до адміністративної відповідальності, штраф стягується з батьків або осіб, які їх замінюють.

Штраф вноситься особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, в установу банку України, за винятком штрафу, що стягується на місці вчинення правопорушення, якщо інше не встановлено законодавством України.

У разі несплати особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, штрафу у п'ятнадцятиденний строк постанова про накладення штрафу надсилається для примусового виконання до відділу державної виконавчої служби за місцем проживання (перебування) особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, місцем її роботи або за місцезнаходженням її майна в порядку, встановленому законом. У порядку примусового виконання постанови про стягнення штрафу за вчинення адміністративного правопорушення з особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, стягуються: подвійний розмір штрафу, визначеного у відповідній статті КУпАП та зазначеного у постанові про накладення адміністративного стягнення по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі; витрати на облік зазначених правопорушень.

Додаток 8

до Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі (пункт 1 розділу IX)

Лицьовий бік

СХЕМА МІСЦЯ ДТП,

яка сталася «__» _____ 20__ року о ____ год ____ хв

на _____
(вказується точне місце ДТП із зазначенням прив'язки)

	Освітлення місця ДТП (денне, сутінки, штучне)	
	Наявність зовнішнього освітлення проїжджої частини в темний час доби (є/нема)	
	Наявність зовнішнього освітлення тротуару в темний час доби (є/нема)	
	Стан покриття проїзної частини (сухе, мокре, ожеледиця, забруднене, засніжене тощо)	
	Наявність дорожнього огороження вздовж проїжджої частини (є/нема)	

	Наявність пішохідного огороження вздовж тротуару або розділювальної смуги (є/нема)	
	Наявність дорожніх знаків пріоритету на головній дорозі (є/нема)	
	Наявність дорожніх знаків пріоритету на другорядній дорозі (є/нема)	
	Наявність наземного пішохідного переходу з дорожніми знаками та розміткою (є/нема)	
	Наявність горизонтальної розмітки проїжджої частини (є/нема)	
	Наявність горизонтальної розмітки на пішохідному переході (є/нема)	
	Наявність світлофорного об'єкта (на момент скоєння ДТП працював/не працював)	
	Наявність недоліків в утриманні вулично-шляхової мережі, які стали супутньою причиною ДТП (є/нема)	

<p>Із схемою ознайомлений:</p> <p>1. _____</p> <p>_____</p> <p>(П. І. Б., дата народження, місце проживання (перебування) учасника пригоди та його особистий підпис)</p> <p>_____</p> <p>2. _____</p> <p>_____</p> <p>(П. І. Б., дата народження, місце проживання (перебування) учасника пригоди та його особистий підпис)</p> <p>_____</p> <p>3. _____</p> <p>_____</p> <p>(П. І. Б., дата народження, місце проживання (перебування) учасника пригоди та його особистий підпис)</p> <p>_____</p> <p>СХЕМА ДОДАЄТЬСЯ ДО ПРОТОКОЛУ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ СЕРІЇ __ № _____</p>	<p>Назви об'єктів, зображених на схемі:</p> <p>1. _____</p> <p>2. _____</p> <p>3. _____</p> <p>4. _____</p> <p>5. _____</p> <p>6. _____</p> <p>7. _____</p> <p>8. _____</p> <p>9. _____</p> <p>10. _____</p>
--	--

Схему склав _____
(посада, місце роботи,
спеціальне звання та П. І. Б. поліцейського,
його особистий підпис)

Зворотний бік

Марка (модель) пошкодженого транспортного засобу	Тип транспортного засобу	Номерний знак	Належить (П. І. Б. та місце проживання власника (співвласника) або місцезнаходження гаража)	Серія та номер полісу ОСЦПВ наземних ТЗ та назва страхової організації, яка його видала	Перелік видимих (зовнішніх) пошкоджень транспортного засобу, отриманих унаслідок ДТП

Дані про пошкодження транспортних засобів підтверджую:

_____ (П. І. Б. учасника пригоди та його особистий підпис)

_____ (П. І. Б. учасника пригоди та його особистий підпис)

_____ (П. І. Б. учасника пригоди та його особистий підпис)

Вид пригоди: _____ .

Кількість учасників ДТП: _____ .

Порушення пункту ПДР: _____ .

Результати огляду на стан сп'яніння (у випадку його проведення): _____ .

Додаток 12
до Інструкції з оформлення
поліцейськими матеріалів
про адміністративні правопорушення
у сфері забезпечення безпеки
дорожнього руху, зафіксовані
не в автоматичному режимі
(пункт 2 розділу XIV)

(лицьовий бік)

<p style="text-align: center;">ПОСТАНОВА про накладення адміністративного стягнення за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису)</p> <p style="text-align: center;">серія _____ № _____</p> <p>1. « ____ » _____ 20 __ року _____ год _____ хв</p> <p>2. _____ (місце розгляду справи)</p> <p>3. _____ (посада, спеціальне звання та прізвище, ім'я, по батькові особи, яка розглядає справу)</p> <p>4. Особа, щодо якої розглядається справа _____, (прізвище, ім'я, по батькові)</p>	<p style="text-align: center;">Квитанція про сплату штрафу відповідно до постанови серія _____ № _____</p> <p>Ця частина залишається у банківській установі</p> <p>1. _____ (прізвище, ім'я, по батькові платника)</p> <p>2. _____ (місце проживання (перебування) платника)</p> <p>3. _____ (сума (словами, цифрами))</p> <p>4. _____ (призначення платежу)</p> <p>5. Частина _____ статті _____ КУпАП</p>
--	---

<p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____, (дата наро- дження)</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>(серія (за наявності) та номер документа, що посвідчує особу)</p>	<p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____, (місце народження)</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>(суть адміністративного правопорушення, опис обставин, установлених при розгляді справи)</p>	<p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____, (місце проживання (перебування), реєстрації)</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>(МФО банку)</p>
<p>5. Керуючи транспортним засобом _____, (марка, модель) реєстраційний номер _____, належність _____</p> <p>« ____ » _____ 20 __ року _____ год _____ хв на (в) _____ (місце скоєння адміністративного правопорушення)</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>чим скоїв (ла) адміністративне правопорушення, передбачене частиною ____ статті ____ КУпАП.</p>	<p>6. _____ (місце вчинення право- порушення)</p> <p>7. _____ (банк отримувача)</p> <p>8. _____ (код банку отримувача згідно з ЄДРПОУ)</p> <p>9. _____</p> <p>10. _____ (розрахунковий рахунок)</p> <p>11. Касир _____ (підпис)</p> <p>12. Платник _____ (підпис)</p> <p>М.П.</p> <p>Дата здійснення операції « ____ » _____ 20 __ року.</p> <p>Квитанція про сплату штрафу заповнюється банківською установою або платником штрафу</p>	

Керуючись положеннями статей 279¹ та 284 КУпАП,

ПОСТАНОВИВ:

6. Прийняте у справі рішення: застосувати до _____ адміністративне стягнення

(прізвище, ім'я, по батькові особи, яка притягається до адміністративної відповідальності)

_____ у розмірі _____ (вид адміністративного стягнення)

_____ (сума штрафу цифрами і словами в дужках)

Відповідно до частини першої статті 300¹ КУпАП у разі сплати 50 відсотків розміру штрафу протягом 10 банківських днів із дня набрання законної сили постановою, така постанова вважається виконаною.

На підставі частини другої статті 300¹, статті 307, частини другої статті 308 КУпАП у разі несплати гр.

_____ штрафу протягом 30 днів з метою примусового виконання цієї постанови органами державної виконавчої служби стягнути з правопорушника подвійний розмір штрафу _____

_____ (сума штрафу цифрами і словами в дужках)

7. Технічний засіб, яким здійснено фотозйомку або відеозапис _____

_____ (підпис посадової особи, яка винесла постанову)

8. Адреса веб-сайта в мережі Інтернет, на якому можна ознайомитися із фотозображенням чи відеозаписом транспортного засобу в момент учинення адміністративного правопорушення: _____, ідентифікатор № _____ для доступу до зазначеної інформації та порядок звільнення від адміністративної відповідальності.

9. Права за статтею 268 КУпАП та строк оскарження за статтею 289 КУпАП мені роз'яснено _____
(підпис особи, притягнутої до адміністративної відповідальності)

10. Копію постанови мною отримано

(підпис особи, притягнутої до адміністративної відповідальності, запис про відмову від підпису або отримання копії постанови)

Копію постанови надіслано рекомендованим листом вих. № _____ від « ___ » _____ 20 __ року.

Заповнюється в разі надіслання постанови поштою

(зворотний бік 11)

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право: ознайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржити постанову по справі протягом десяти днів із дати набрання постановою законної сили. Постанову про накладення адміністративного стягнення може бути оскаржено у вищестоящий орган (вищестоящий посадовій особі) або в районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України, з особливостями, встановленими КУпАП.

Відповідно до статті 63 Конституції України, особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Штраф вноситься особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, в установу банку України, за винятком штрафу, що стягується на місці вчинення правопорушення, якщо інше не встановлено законодавством України.

Згідно із статтею 14² КУпАП, адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису) (за допомогою технічних засобів, що дають змогу здійснювати фотозйомку або відеозапис та функціонують згідно із законодавством про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних

системах), несе відповідальна особа – фізична особа або керівник юридичної особи, за якою зареєстровано транспортний засіб, а в разі якщо до Єдиного державного реєстру транспортних засобів внесено відомості про належного користувача відповідного транспортного засобу, – належний користувач транспортного засобу, а якщо в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань відсутні на момент запиту відомості про керівника юридичної особи, за якою зареєстрований транспортний засіб, – особа, яка виконує повноваження керівника такої юридичної особи.

У разі якщо транспортний засіб зареєстровано за межами території України і такий транспортний засіб відповідно до законодавства не підлягає державній реєстрації в Україні, до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), притягається особа, яка ввезла такий транспортний засіб на територію України.

Відповідальна особа, зазначена у частині першій статті 14² КУпАП, або особа, яка ввезла транспортний засіб на територію України, звільняється від відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), у випадках, передбачених статтею 279³ КУпАП.

Відповідно до статті 279³ КУпАП, відповідальна особа, зазначена у ч. 1 ст. 14² КУпАП, або особа, яка ввезла транспортний засіб на територію України, звільняється від адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксоване в режимі фотозйомки

(відеозапису), якщо протягом 20 календарних днів із дня вчинення відповідного правопорушення або з дня набрання постановою по справі про адміністративне правопорушення законної сили:

– ця особа надала документ, який підтверджує, що до моменту вчинення правопорушення транспортний засіб вибув з її володіння внаслідок протиправних дій інших осіб, або щодо протиправного використання іншими особами номерних знаків, що належать її транспортному засобу;

– особа, яка керувала транспортним засобом на момент вчинення зазначеного правопорушення, звернулася особисто до органу (посадової особи), уповноваженого розглядати справи про адміністративні правопорушення, із заявою про визнання зазначеного факту адміністративного правопорушення та надання згоди на притягнення до адміністративної відповідальності, а також надала документ (квитанцію) про сплату відповідного штрафу.

Додаток 13
до Інструкції з оформлення
поліцейськими матеріалів
про адміністративні право-
порушення у сфері забезпе-
чення безпеки дорожнього
руху, зафіксовані не в авто-
матичному режимі (пункт 2
розділу XIV)

(лицьовий бік)

<p style="text-align: center;">ПОВІДОМЛЕННЯ про притягнення до адміністративної відповідальності</p> <p>1. « ___ » _____ 20 __ року _____ год _____ хв на (в) _____ _____ _____ (місце скоєння адміністративного правопорушення)</p> <p>особа, керуючи транспортним засобом _____,</p> <p>реєстраційний номер _____, (марка, модель) _____ _____ (суть адміністративного правопорушення) _____ _____</p> <p>чим порушила вимоги _____ Правил дорожнього руху.</p>	<p style="text-align: center;">Квитанція про сплату штрафу за повідомленням про притягнення до адміністративної відповідальності</p> <p>від « ___ » _____ 20 __ року,</p> <p>ідентифікатор _____</p> <p>1. _____ (прізвище, ім'я, по батькові платника)</p> <p>2. _____ (місце проживання (перебування) платника)</p> <p>3. _____ (сума (словами, цифрами)) _____</p> <p>4. _____ (призначення платежу)</p>
--	--

<p>2. Згідно з положеннями статті 279¹ КУпАП щодо відповідальної особи, зазначеної в частині першій статті 14² КУпАП, або особи, яка ввезла транспортний засіб на територію України, буде винесено постанову про накладення адміністративного стягнення за частиною _____ статті _____ КУпАП та накладено стягнення у вигляді штрафу в розмірі _____ (сума штрафу цифрами і словами в дужках)</p> <p>3. Відповідно до частини першої статті 300¹ КУпАП у разі сплати 50 відсотків розміру штрафу протягом 10 банківських днів із дня набрання законної сили постановою, така постанова вважається виконаною. На підставі частини другої статті 300¹ КУпАП у разі несплати штрафу протягом 30 днів така постанова підлягає примусовому виконанню.</p> <p>4. Технічний засіб, яким здійснено фотозйомку та/або відеозапис _____</p> <p>5. Дата та час складання повідомлення « ____ » _____ 20 __ року _____ год _____ хв.</p> <p>6. _____ (посада, спеціальне звання та прізвище, ім'я, по батькові поліцейського, який склав повідомлення) _____ _____</p>	<p>5. Частина _____ статті _____ КУпАП</p> <p>6. _____ (місце вчинення правопорушення)</p> <p>7. _____ (банк отримувача)</p> <p>8. _____ (код банку отримувача згідно з ЄДРПОУ)</p> <p>9. _____ (МФО банку)</p> <p>10. _____ (розрахунковий рахунок)</p> <p>11. Касир _____ (підпис)</p> <p>12. Платник _____ (підпис)</p> <p>М.П.</p> <p>Дата здійснення операції « ____ » _____ 20 __ року.</p>
--	---

<p>7. Підпис уповноваженої посадової особи підрозділу Національної поліції _____</p> <p>8. Адреса веб-сайту в мережі інтернет, на якому можна ознайомитися із зображенням чи відеозаписом транспортного засобу в момент учинення адміністративного правопорушення _____, ідентифікатор _____ для доступу до зазначеної інформації та порядок звільнення від адміністративної відповідальності.</p>	<p>Квитанція про сплату штрафу заповнюється банківською установою або платником штрафу.</p>
--	---

Авторський колектив

Парасюк В. М., кандидат юридичних наук, доцент
(вступ, розділ 1, розділ 2 (у співавторстві з Демківим Р. Я.),
розділ 4, розділ 5);

Демків Р. Я., кандидат юридичних наук, доцент
(розділ 2 (у співавторстві з Парасюком В. М.);

Когут В. М., кандидат технічних наук
(розділ 3)

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

БЕЗПЕКА ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Навчальний посібник

Редагування *Галина Ялечко*

Макетування *Надія Лесь*

Друк *Іван Хоминець*

Підписано до друку 11.07.2022 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 19,8.
Тираж 80 прим. Зам. № 26-22.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.